155.2

IOANNIS BAPTISTAE EGNATII VIRI DOCTISSIMI DE

exemplis Illustrium Virorum Venetæ ciuitatis atque aliarum Gentium.

CVM INDICE RERVM NOTABILIVM.

Cum priuilegijs.
Venetijs, M D L I I I I.

IVlij III. Pont. max. Seuerißimo edicto cautum est, ne quis libros Ioannis Bapt. Egnatij nunc primum excusos, vel etiam postea excudendos, intra proximum decennium imprimere, aut impressos vendere audeat, nisi Vicentij Donini Presbiteri concessu. Et qui temerario ausu secus fecerit, is & sese Christianorum commercio statim interdici sciat, & viginti quinque aureis nummis in singulos libros multatum iri. vt in pontificio diplomate latius explicatum est.

CAutum præterea Illustrißimi Veneti Senatus necnon Caroli V. Imperatoris maximi priuilegijs, nequis intra decennium præter eum cui Vincentius doninus mandarit, hosce libros quoquo modo impreßioni subijcere, aut ab alio impressos venales habere audeat. qui autem tantorum principum autoritatem neglexerit, is se vti in ipsis diplomatibus continetur multatum cognoscet.

CLARISSIMO VIRO PETRO FRANCISCO CONTARENO AVVNCVLO INTEGERRIMO, MARCVS MOLINVS CLArissimi Marci Procuratoris Filius. S. P. D.

SI QVOD est, charissime auuncule, excolendæ hominum uitæ munus à magnis olim uiris, ac sapientibus excogitatum, siue diuino beneficio ultrò concessum, quod nos laudare maxime, in primisq; admirari deceat, illud profectò, quod nobis ex historia emanauit summum, atque præcipuum omnium meritò æstimari debet. quandoquidem nihil est in omni hominum uita, unde maiores utilitates & honestiores uoluptates capiamus, quam ex historiæ cognitione. Hæc una nimirum nos pueros alit, erudit, instituit, et ad omnem uirtutem componit. Iuuenes ad laudatissima, & honestissima quæque exemplis excitat, a turpitudine uitijsq; deterret ætatem quoque nimium sui confidentem, & ad temeritatem procliuem coercet, atq; nihil supra uires curreq; consi tum esse audendum alieno discrimine docet: quod discendi genus optimum existimatur. Senes præterea delectat, & illius ætatis tædium rerum uarietate mirifice leuat. Huius beneficio nullibi gentium peregrinamur. Ecquod quæso hominum genus tanta uel maris uastitate, uel montium mole a nobis disiunctum est, ac penitus diuisum, quin hæc ad eius notitiam nos quasi in rem præsentem perducat? Quæ res unquam tanto uetustatis situ oppressa tamq; ab hominum memoria seiuncta, quin historiæ beneficio in pristinum lumen, ac splendorem reuocari queat? quamobrem historicos non modo scriptoribus alijs, sed ipsis etiam legum latoribus, quibus post deos immortales summi honores semper delati sunt, iure optimo antefreras. nam dum leges condunt, dum instituta ciuibus præscribunt, dum præcepta recte uiuendi tradunt, prosunt illi quidem, sed certum unius ciuitatis populum instituunt. Hi autē exempla suppeditant infinita, quæ omnium mortalium animos multo magis, & iuuare & mouere queant. ut meritò a doctissimis uiris sola historia uitæ magistra, temporum testis, lumen ueritatis, nuncia uetustatis appelletur. quod una ab ipsius mundi primordio quicquid ubique terrarum dictu, factu ue memorabile gestum sit, ab iniuria temporum, e tenebris obliuionis in lucem, ac hominum memoriam uendicet. Quid quod eius cognitio cæteris facultatibus non solum est utilissima, uerumetiam longe maxime necessaria. Qualis obsecro futurus orator si historiæ cognitione careat? quàm aridus, quàm ingrata multitudini eius oratio, quàm propè modum elinguis uidebitur? Vnde orationis copia atque uerborum? unde sententiarum ornatus? unde nobis uis illa exemplorum, quæ quasi arietes & bellicas machinas auditorum animis admouere solemus? Iam ne poetæ quidem quorum præcipuæ partes sunt delectare, uel etiam docere, tantam uoluptatem allaturi uidentur, nisi grandiloquam illam, ac tragicam tubam ab historicis sumpserint.

Sed ne in singulis morer, cum longe aliud sit mihi consilium quam historiae laudes contexere, quis non uideat certissimis rerum argumentis, historiam ab omnibus esse maxime expetendam, quod una ex omnibus apud quamuis barbaram nationem, & incultam expers calumniae fuerit? Nec ullus adhuc mortalium tam impudens, tam temerarius inuentus sit, qui eam aliquo conuicio incesserit. Grammatice quidem a plerisque ut grauis & molesta, ut nugarum, superstitionumque plena uituperatur. Eloquentiam quoque ipsam, quam alias dominam, ac principem ciuitatum fecerunt, multi ex doli mali formula, quod uerborum quibusdam praestigijs iudicibus imponat, reum peregere. quin & philosophia, ut otiosa, ac plena desidiae, & prorsus mortalibus inutilis male audit, atq; uulgo conuitijs proscinditur. His adde quod non indoctissimi uiri totum hoc philosophari aut damnauerunt omnino, aut paucis attingendum monuerunt. Sola igitur superest historia omnium iudicio semper laudata, omnium suffragijs, uel etiam Palladis (quod aiunt) approbata, nullis probris, nullis contumelijs obnoxia. Verum cum omnes historiae ad hominum uitam recte instituendam plurimum faciunt, tum illae in primis, quae exemplis quamplurimis abundant. Siquidem ad commouendos animos uim multo maiorem habent exempla, quam ipsa uerba. Quoniam ita siue natura siue moribus comparatum est, ut omnes id libentius agant, cuius authores uiros praestantissimos fuisse intelligant. Quod nemo (mea quidem sententia) ex antiquis scriptoribus facilius, abundantiusq; praestabat, quam unus Valerius maximus. is enim omnia quae in alijs scriptoribus sparsim legebantur exempla in unum congessit. Hunc postea secuti Fulgosius, & Sabellicus doctissimi uiri, aliquot exemplorum libros. Sed non eodem ordine, quo Valerius, neque pari felicitate ediderunt. post uero omnes, Egnatius uir ob egregiam eruditionem omni memoria dignus, hanc spartam sibi exornandam accepit. tantumque in hoc scribendi genere profecit, ut priores omnes multis partibus superauerit. solusq; uisus sit omne tulisse punctum. Conscripsit itaque nouem libros exemplorum ex Valerij max praescripto. sumpsit primum religionis exempla ab ipsis urbis incunabulis. deinde quaecunque uel nostra uel patrum uel etiam superiore aetate ubique gentium, atque locorum digna relatione gesta sunt, miro animi candore tractant, ut nihil ad hominum plausum confictum, nihil in quo eius aut fidem aut diligentiam desideres, inuenias. Sed ueluti frugalissima apis per amoena omnium tum ueterum, tum recentium scriptorum prata peruolitans, ex uno quoque quod esset optimum ad tam egregium opus decerpsit, atque in hos libros tanquam in reconditissimos thesauros coniecit, atque uno mediocri uolumine ingentes historiarum moles complexus est. In alijs aliaquidem leges praestantium uirorum facta in hoc uno συλλήβδην omnia inuenias, & quod in alijs per partes mireris hic unus praestitit. Vtinam tantus uir longissimo aeuo dignus, tantum adhuc uixisset, quantum emendandis his libris corrigendisque fuisset satis. nonnulla procul dubio addidisset, aliqua correxisset, pauca quaedam forsitan immutasset. Sed plerunque sinistro quodam fato euenire uideas, ut tam eximij foetus orbati parentibus exeant. quod ille ne sibi accideret summopere uerebatur, quum saepissime diceret, iam sibi nihil esse quod uiueret, nisi ut huic operi extremam manum imponeret. Sed uix potuit diu praeuisum fatorum ictum penitus declinare. quod profecto illi minus dolendum fuit, quum ta-

lem

lem huic operi tutorem testamento assignasset, de cuius fide, atque diligentia nemo bonus unquàm dubitant. Quo fit ut hominis fœlicitatē maxime admirari soleam, quod non in omni uita modo, sed in morte quoque fuerit fortunatissimus. quippe qui uirum, integerrima fide, omnique uita probatissimum nominis, ac memoriæ suæ tutorem, fortunarum præterea omnium hæredem reliquerit. quod sane felicissimi hominis fuit. Nam solent homines in conficiendis testamentorum tabulis præcipue solicitati esse, ut diligentes & gratos hæredes instituant. quod quidem in primis magis ac magis illi prospiciendum fuit, qui non fortunas solum (quæ illi profectò perexiguæ) fuerant sed tot annis sua monumenta, memoriam, nomen, omnem denique existimationem delegaret, unius hominis fidei cōmitteret. at illi planè perspecta erat patris mei fides ac diligentia, utpote qui à teneris unguiculis (ut dicitur) illum probe nouerat, quem primis literarum rudimentis imbuerat, pluronæ postea amicitiæ causæ ultro citróq; intercesserant. nam pater meus quantum literis, moribus, optimisque institutis profecisset, id totum Egnatio referebat acceptum. ille uero quòd tantum & dignitate & opibus esset auctus, patris mei operæ, ac diligentiæ tribuendum existimabat. Huc præterea accesserat par in utroque studium, idem uirtutis ardor, ut facile in illis platonicum illud agnouisses ὅμοιον ὁμοίῳ κατ' ἀρετὴν, καὶ ἴσον ἴσῳ. utrum igitur tam amicum, tam fidelem, tam sui similem, magna sua fœlicitate adeptus est, cui potissimum labores suos commendaret. quid in tota uita quid attinet referre, quàm feliciter uixerit? Primum Venetijs natus est, urbe totius orbis præclarissima, parentibus tam optimis tamque honestis, ut in eis nihil præter indignitatem fortunæ reprehendas, quam tamen statim sua industria emendauit. Quid memorem naturæ fœlicitatem? Quid eius ingenio ardentius ad discendum, aut fœcundius ad inueniendum? Quæ unquàm memoria facilior in percipiendo, fidelior in retinendo? sin eo laudem eloquentiæ quæras, hac profectò omnes sui temporis doctos homines facile uicit. sin eruditionem, quæso te quem uel nostra uel patrum ætate habes, tam numeris omnibus absolutum, qui cum Egnatio nostro sit committendus? quis unquam orbicularem illam ac planè perfectam eruditionem, quam Græci ἐγκυκλοπαιδείαν appellant, fœlicius imbibit, concoxit, absoluit? Cui mortalium tantarum historiarum cognitio contigit? quis omnium gentium ac populorum ab ipsius orbis primordio, ad nostram usque ætatem plura monumenta euoluit? Quis omnes Geographiæ partes felicius deprehendit; quem nullus locus, nulla ciuitas, nulla insula, nullus denique terrarum angulus latuerit? Quis antiquitatis solertior, ac diligentior indagator? Si in eo præterea comitatem, iocosque desideres, quis amicis iucundior? quis festiuior, si res delectationem postularet? Siquid forte corrigendum foret, quid illo dexterius? Dÿ boni quanta mansuetudine seueritatem correctionis temperabat nemo propensiori, alacrioriq; animo iuuentutem instituit nemo maiori audientium profectu publice professus est. Quem profectò uirum siquis rectè expendat, non solum ad decus nostri seculi, uerum etiam ad erigenda Venetæ iuuentutis ingenia, atque ad optimarum artium studia prouehenda, summo dei opt. max beneficio huic præclarissimæ urbi genitum datumque fatebitur. postremo uero, si omnes eius mores diligenter inspicias. perfectum sane atque absolutum innocentissimæ uitæ exemplar sese offert. Vniuersa enim eius uita nihil aliud quàm ardentissimam religionem.

religionem, Christianamque pietatem spirat. Poterat omnis Veneta ciuitas in hoc uno, perinde atque in purissimo speculo sese ad omnem pietatem, eruditionemque componere. Merito & illud in hoc mireris, quod quum senes & animi & corporis uires senectus adimat, omnemque mentis aciem retundat, huic nihil detraxerit, quinimo illud ei contigisse uideas, quod beatissimis uiris accedere solitum asserit Plato, ut tum demum incipiant animo menteque ualere, quum oculorum acies hebetatur ætate. Sed tanti uiri laudibus quæ oratio par inueniri potest? uel quid est quod eius uirtute dignum, aut tibi nouum, aut cuiquam nostræ ciuitatis inauditum afferre possim? Verum hæc non quasi tibi incognita & peregrina scribo, sed quæ tu ut uetera recognosces. Hæc in præsentia obiter de Egnatij nostri laudibus a me dicta sint. neque enim id sint consilij, tot egregias hominis dotes, una epistola perstringere. Sed interim illud unum præterire nequeo, homunciones quosdam nefario scelere audaces, in tam singularis, tamque omnium iudicio probati uiri memoriam inuectos: atque male conscriptam epistola, ac uix cohærenti tam placidos manes uiolare fuisse ausos. Vt iam exclamare libet, ô mores, ô tempora. unde repente tam inopinata atque immania monstra? unde isti tam infesti Calydonij apri spumoso ore in præclaram omnium uirtutum syluam debacchantes? Vniuersamque optimi ac doctissimi uiri famæ atque existimationis segetem indigne deuastantes. Ergo iterum opus est Hercule? iam tertius decimus instat labor? Dij uostram fidem Sed atten de quæso quid præclari isti censores damnent. Egnatium parum christiane uixisse, atque eadem, qua uixerit pietate, defunctum esse. id nimirum quod quemuis hominem Christianum offendere potuisset Sed qua tandem in urbe hoc leuissimi homines mentiti sunt? nempe in illa, quæ hunc genuit, educauit, atque ad amplissimos honores summo iuditio promouit, ac publicis decretis toties decorauit. ô insignem audaciam, ô manifestam calumniam. Vides quam libere, quam confidenter pronuntient, quam grauem notam defuncto homini inurant. quid quæso reliquum erit Christiano homini si religionē adimas, non solum in cætera uita, sed etiam sub ipsum mortis tempus, quando uel perditissimi homines resipiscere solent? Verum ne iam argutum illorum mendacium non careret ratione ἀξίωμα protulerunt. quod etiam, ne præter uerum scientiam, linguarum cognitionem illis deesse putes, græce explicarunt μὴ ὑποκτονῆσι κακῶς ζῶντα, μὴ κακῶς ἀποθανεῖν, sed præstiterit fortasse hæc illorum dementiam risisse. nunc ad institutum redeo. reliquit itaque Egnatius nouem exemplorum libros. Valerium maximum ex professo secutus, in quibus omnigenæ uirtutis exempla a uiris nostræ ciuitatis iam usque ab ipsis urbis primordijs prodita, ac deinceps ad nostra usque tempora recenset. deinde quæ ubique locorum diuersis temporibus digna relatione acciderunt, mira facilitate, breuitate nimine obscura, stilo mundo & terso, eloquentia propositæ materiæ decenti tractat, ut legentes plurimum & delectare & iuuare posit. Quos libros pater meus, ne quo tesauro mortales omnes ditari possent, illum pene se continere uideretur: quamprimum typis committendos curauit. Nos autem quibus hæc prouintia a patre demandata fuit, sedulo ac pro uirili unà cum præceptore dedimus operam, ut quam emendatissimi prodirent. An id præstiterim nescio, illud certò scio, me plurimum in eo desudasse ita erant ab exceptore nescio quo imperito pessime multati, ut sæpe mihi diuinandum fuerit.

Vt ut

Vt ut igitur sunt, eos nomini tuo dicari uolui. multa enim tua uirtute digna exempla leges, uiros tui similes quàm plurimos recognosces. Vale amicule amantissime, Egnatioq; nostro, uel potius iam tuo pacem precare perpetuam.

VENETIIS *ex ædibus clarissimi Marci Molini, D. M. Procur.*
Die 30. mensis Aprilis M D LIIII.

IOANNES *Baptista Egnatius præsbyter* VENETIIS *ortus Egnatia familia, honesta illa quidem sed tenui fortuna. Vir & scientia & religione insignis quadraginta ferè annos humaniores literas cum summa totius Italiæ admiratione publice professus est. adeò uniuersæ Venetæ ciuitati ob singularem eruditionem, ac morum probitatem carus, ut ex Senatus decreto ducentis aureis nummis quotanis iam publico munere defunctus, ac planè emeritus quo ad uixerit donaretur. Omnia præterea eius bona ex edicto decemuiralis consilij publico censu exempta sunt, cuius ille beneficij, & memor & gratus tres amplissimas patritij sanguinis familias, Molinam uidelicet, Lauretanam & Bragadenam delegit, quas supremis tabulis honoraret. Reliquit inter multa & præclara ingenij sui monumenta, nouem libros de exemplis illustrium uirorum, & septuaginta orationes dignas profecto, quæ ab omnibus legantur, quæ etiam fauente deo propediem in lucem prodibunt. Octogenarius Francisco Donato Venet. Duce decessit. 1553. 2. Iulij.*

Candido ac cordato Lectori.
Nicolaus Stopius.

QVI cupis ex factis clarorum rite virorum
Noscere vita quibus sit moribus instituenda,
Hæc lege, quæ scripsit clarus doctrina Ioannes
Baptista Egnatius, probitatis & integritatis
Exemplar verum, qui clara exempla reliquit
Inter mortales, quibus æthera itus ad astra:
Amplexanda docens, reprobans quæ sunt fugienda,
Rectè vt viuens maneat sua gloria perpes.
Nil iuuat egregio quod quis sit stemmate natus,
Vel quod virtutes possit memorare parentum
Magnanimûm nisi sit virtute & præditus ipse,
Vertitur at vitio quod laude credit haberi.
Nobilitas siquidem nihil est virtute selecta
Hanc quærit sapiens, acquirit & vsque reseruat
Omnibus in rebus comes est fidissima semper
Aequiualere quisque studet si non superare
Concessum fuerit, nomen sic nomen adauget,
Virtus sola beat, cui cedunt cunctaque parent,
His igitur fruere exemplis pie lector & vsque
Sis memor autoris, nostri sint vt memor ipse,
Dum syncerus amor probitatis & inclita virtus
Hos vigili studio persuasit obire labores.

Τέλος.

IOANNIS BAPTISTAE EGNATII

Librorum nouem Capita.

DE RELIGIONE Venetorum Cap. 1
De neglecta religione cap. 2
De simulata religione cap. 3
De ominibus cap. 4
De prodigijs cap. 5
De miraculis cap. 6

Secundi libri.

De Venetorum constantia Cap. 1
De disciplina militari cap. 2
De iure triumphandi cap. 3
De censoria nota cap. 4
De maiestate cap. 5

Tertij libri.

De indole Cap. 1
De fortitudine cap. 2
De patientia cap. 3
De ijs qui humili loco nati clari euasere cap. 4
De ijs qui a parentibus claris degenerarunt cap. 5
De fiducia sui. cap. 6
De constantia cap. 7

Quarti libri.

De animi moderatione Cap. 1
De ijs qui ex inimicis iuncti sunt amicitia et affinitati cap. 2
De abstinentia & continentia cap. 3
De paupertate cap. 4
De verecundia cap. 5
De amore coniugali cap. 6
De amicitia cap. 7
De liberalitate cap. 8

Quinti libri.

De humanitate Cap. 1
De gratis cap. 2
De ingratis cap. 3
De pietate erga parentes cap. 4
De pietate erga fratres cap. 5
De pietate erga patriam cap. 6
De parentum amore & indulgentia in liberos cap. 7
De parentum seueritate aduersus liberos cap. 8
De parentum moderatione aduersus suspectos liberos cap. 9
De parentibus qui obitum filiorum forti animo tulerunt cap. 10

Sexti libri.

De pudicitia Cap. 1
Quae libere dicta aut facta cap. 2
De seueritate cap. 3
Grauiter dicta aut facta cap. 4
De iustitia cap. 5
De fide publica cap. 6
De uxorum fide erga maritos cap. 7
De mutatione morum & fortunae cap. 8
De sublimitate a statu humili cap. 9
De uarietate casuum cap. 10

Septimi liber.

De felicitate Cap. 1
Sapienter dicta aut facta cap. 2
Vafre dicta aut facta cap. 3
De strategematis cap. 4
De repulsis cap. 5
De necessitate cap. 6
De testamentis quae rescissa sunt cap. 7
De testamentis quae rata manserunt cap. 8
Qui aduersus opinionem hominum haeredes habuerunt cap. 9

Octaui libri.

Rei quibus, ex causis absoluti aut damnati sunt Cap. 1
De priuatis iudicijs cap. 2
Quae mulieres literis & eruditione excelluerunt cap. 3
De quaestionibus cap. 4
De testibus cap. 5
Qui quae in alijs uindicarunt ipsi commiserunt cap. 6
De studio & industria cap. 7
De otio cap. 8
Quanta uis est eloquentiae cap. 9
Quantum momenti sit in pronunciatione cap. 10
Quam magnus effectus artium cap. 11
Quaedam nulla arte effici posse cap. 12
Sua quemque artis auctorem & disputatorem optimum esse cap. 13
De senectute cap. 14
De cupiditate gloriae cap. 15
Quae cuique magnifica contigerunt cap. 16

Noni libri.

De luxuria Cap. 1
De crudelitate cap. 2
De ira & odio cap. 3
De auaritia cap. 4
De superbia & impotentia cap. 5
De perfidia cap. 6
De ui & seditione cap. 7
De temeritate cap. 8
Quantum ualet error cap. 9
De ultione cap. 10
Dicta improba aut facta cap. 11
De cupiditate uitae cap. 12

IOANNIS

IOANNIS BAPTISTAE EGNATII, VIRI DOCTISS. DE EXEMPLIS ILLVSTRIVM VIRORVM VENETAE CIVITATIS, ATQVE ALIARVM GENTIVM.

LIBER PRIMVS.

Prologus.

CHRISTIANA pietas hebræorum vatum oraculis, & sybillinis vocibus, tanto antea prædicta, subinde autorē sortita deum: qui non sua specie, vni in primis Iudææ datus est. Sortita mox gentes, vniuersúmque terrarum orbem, ab indoctis quidem illis, & imperitis (vt vulgo tum videbatur) cæterum & vitæ sanctimonia claris, miro quodam rerum successu prædicata, martyrum sanguine, & interdum nationum cæde comprobata, miraculorum magnitudine sancita: puritate simplici de illa rectè viuendi patrum nostrorum norma, vsque adeò omnibus expetita est: vt victrix illa Romanæ vrbis, & totius subindè orbis: tandénque libera intra ducētesimum, ex quo cæperat, annum caput extulerit. Virtutémque ipsam religionémque cum sapientiæ studio coniunctam comprobarit in primis expetendam. Qua in re exquirenda magno, & excellenti ingenio viri, ætatem ferè omnem antehac frustra consumpserant. vt in tanta rei nouitate, quantam illi pollicebantur, paupertatē nimirum, ac omnium humanarum rerum contemptum, mirum sit, aut

sub ipsius initia non oppressam, aut quum latius iam serperet, gentium mutuo consensu non omnino damnatam, Cæterum veritas impugnari quidem, atque obscurari interdum potest: vinci verò, aut opprimi nequaquam potest.

ET SANE quum ipsa pietatis nostræ auspicia iure, ac merito altius à nobis repetita sunt: quando illa, & per quos autores diuersis temporibus cœperit, explicare tentabimus. vt post illustrium toto terrarum orbe gentium, & populorum relationem, Venetæ vrbis incunabula recensendo, subtexam, ac eius in religionem nostram beneficia repetam. Nam quum a uiris christianis, qui Hunnicam illam inundationem, rebus Italiæ in primis infestam fugerent, condita ciuitas hæc sit, quæ fuerint cum ipsius vrbis fundamentis pietatis exordia, qui secutis postea ætatibus, ad nostram memoriam progressus feceram. vt habeant posteri vnde & orbis, & vrbis huius illustria monumenta mirentur. quæ ab alijs certè diffusius prodita memoriæ sunt, quàm vt breuiter ex illorum scriptis cognosci facile possint. Dabunt autem veniam, quicunque hæc nostra ita legent, si Valerium Max. secuti, Veneta prius exempla, tum reliqui totius orbis præclara dicta, vel facta memorabimus.

De Venetis,

DE VENETIS, ET PRIMA Vrbis origine,

NON INDIGNABITVR orbis, vnam sibi in nostra commentatione, vrbem præferri, quæ certè nisi, post Romę excidium, vna extaret, non satis omnino commodè ageretur. quum hæc ipsa ciuitas tot gentes diuersas moribus, institutis, legibus, fide, commercio terrarum, quod in primis exercet, iunxerit. Illa igitur cum ab alijs omnibus in eo distat, quòd à Christianis viris condita, pietatem orthodoxę fidei semper est integre complexa, tum quòd prima eius fundamenta à sacræ ædis consecratione cœperint. Et sane præter autorum fidem, qui pro certo hoc tradunt, pium, fásque est credere, vrbem, quæ ab exiguis initijs in immensum postea creuerit, non aliud sortiri exordium potuisse, quum, vel Platone teste, nulla ciuitas, aut prospere constitui sine fauore numinis posśit, aut constituta, fęliciter administrari queat.

De diui Iacobi æde.

DVRAT adhuc in occulatissima vrbis parte, ad nummularias scilicet mensas, ædes D. Iacobo extructa, vel recenti miraculo maxime memorabilis, quum superioribus annis, quàm hæc ipsi commentaremur, Ignis Rialtinam insulam totam temporis momento, præter hanc vnam ædem, consumpserit. Primi itaque vrbis nostræ conditores (quos patauinos fuisse haud ambigant) quum casas quasdam extruxissent, nec adhuc templum alicui numini dicassent, & dicandum tamen in primis ab omnibus constaret, sed interim neque de loco, neque de sumptus ratione conuenirent · forte, an dei prouidentia potius factum est, vt repente ignis ex architecti domo noctu erumpens, continuato incendio quatuor & viginti domos absumpserit, vento, & materia passim disiecta flammas alentibus. quumque humana ope obsisti non posse videretur, versa in preces multitudo, memorque subindè facta pietatis, quam deo deberet, ædem. D. Iacobo inter ipsas incendij crepitantis flammas vouit; vix enim nuncupatum votum erat, & mox præsens affuit precantibus deus. Ignis enim ille paulo ante minax, eodem momento desedit. Et ædes ex voto D. Iacobo erecta, dicataque. Præsules, qui eam dedicarunt, Seuerianus Patauinus, Hilarius Altinâs, Iocundus Taruisinus, & Epodion opiterginus traduntur. Atque adeò diligens vetustas, in hoc vno facto memoriæ mandando fuit, vti diem quoque natalitium vrbis prodiderit, octauum, videlicet, Cal. Aprilis.

De auxilio Narseti præstito ad expellendos Italia Gothos.

ET QVANDO vrbs ab his initijs ortum susceperat, non potuit Christianæ pietatis non summopere esse studiosissima quare Narseti in Gothos exercitum difficili admodum, & perplexo itinere Rauennam versus ducanti, non solum ipsi præstò fuere, sed, vt facilior ductus graio Imperatori per æstuaria, & fluuiorum tot ostia esset, nauibus datis, & fluuijs ponte constratis, fecere. Vnde ille facile expeditus, collaudatis populi tum primum nascentis industria, & opera, in facti memoriam sacella duo, si res bellicæ ex sententia cederent, vouit, & votis parta victoria, dicauit; alterum Theodoro intra ædem auream subinde comprehensum, alterum cum vestigio vetustatis Geminiano, & Menæ cœlitibus, in areæ marcianæ fronte.

De Rauenna à Langobardorum manibus vendicata.

ET NE non semper de religione non optimè mereretur, eadem hæc ciuitas Rauennam Langobardorum armis oppressam, pulso inde Hexarcho, valida continuo classe, ad vrbis vicinæ liberationem transmissa, facile tenuit, vt pulsis inde hostibus receperint, receptá Græco principi restituerint, in quo aliquid etiam Pont. Gregorij gratiæ datum videri potest, qui per epistolam, quæ adhuc extat, id à Venetis petierit.

De Narentanis pyratis.

NARENTANI quoque, qui Dalmatiæ littora à Sclauis orti, & latrocinijs infames diu tenuere, quum Venetis multo infestiores essent, quàm vt ferri diutius ex ciuitatis dignitate possent, toties bello à Venetis petiti sunt, vt non prius cum his sit bellari desitum, quam inter pacis conditiones (petebant enim illam supplices) id præcipue cautum sit, vt christianam pietatem in primis susciperent. Cætera verò haud maiori studio exacta, nisi vt post hac à tam nefandis latrocinijs abstinerent, à quibus christiana pietas maxime abhorreat, restitutis interim omnibus, quæ ad eam diem extorsissent.

De classe in Sarracenos ducta.

ET hæc infantiæ vrbis, ac tum primum nascentis adscripserim, quæ sequuntur vt adultam illam varijs casibus exercuere, sic multo illam mirabiliorem

rabiliorem effecerunt, nam quum in sarracenos terram Italiam fœda clade vastantes, classem quadraginta nauium Tradonico principi ducendam comparassent, quæ Theodosio Græco duci iuncta rem gereret, tametsi Venetus acerrime in hostes fidei inuectus dimicarit, tamen à græcis inter primum pugnæ ardorem destitutus, tantam cladem passus est, vt ne vna quidem nauis ex tam numerosa classe incolumis euaserit. Non deterruit tamen Venetorum animos tam insignis accepta clades, vt quum primum núciatum eis esset sarracenos è Creta insula in Adriaticum sinum ad omnemque Italiam deuastandam classe ingenti comparata venturos, illi statim ad Gradum occurrerent, atque ibidem inita viriliter pugna, hostes ingenti clade affectos, sic supero mari expulerunt; vt clades accepta non facile animis eorum exciderit. Quæ victoria vel eo lætior fuit, quod Basilius imperator Vrsum Particiacum ducem, quo autore res erat gesta, Protospatarium declarauit, quæ dignitas inter primarias, penes græcos principes habebatur.

De eisdem victis.

Et ne Vngaros, qui vrbem aggressi fuerant, memorem, quando illa pugna pro laribus, & focis pugnata videri potest, eosdem verò sarracenos, qui Genuam cœperant, & Barrum obsidebant, quam vrbem prius commeatu iuuimus, tanta clade superarunt Petri vrseoli ducis auspicijs, vt ab eo tempore nunquam Sarraceni classibus Italiam petere sint ausi.

De classe ingenti in Syriam ducta.

Illa verò maxime memorabilis expeditio, & æterna recordatione consecranda videtur. Galli Principes, & maior Europæ pars ad pontificis vrbani II. adhortationem excitati, de recuperãdis Hierosolimis, communi omnium sententia, parique alacritate consilium cœperant, & quod plerisque constare video, ad trecenta millia peditum, cétum, equitum, expeditio illa sub signis Gottifredi Bolionij, atq; auspicijs, habuit. Sane indicti belli famam secuta ciuitas, ducentarum nauium classem armasse traditur, quæ in Ioniæ oram inuecta, Smyrnam, & reliquam oram turcis subiectam, vastauit, cui Henricus Contarenus Oliuolensis antistes, & Vitalis Michael ducis filius cum imperio præfuerunt, vt in re tam pia, tamque sacra meritò sacerdos præfuisse videri possit.

De eisdem Venetis.

Nec minor, nauium numero, classis illa fuit, quippe quæ octoginta onerarias naues habuerit, quam Dominicus Michael Dux comparauit

in

in Callisti Pont. gratiam, qui recepta obiter Dalmatia, vastatisque græci imperij vrbibus (oderat enim grecus Imperator Venetum nomen ex professo, quòd rem Christianam tam obnixè iuuarent) Sarracenicam classem, quæ Ioppem septingentarum nauium arctissima obsidione premebat, adeò diiecit improuiso insultu, vt ferè maior nauium pars medijs oppressa sit fluctibus, quædam captæ, paucæ fuga delapsæ. ex quo & vrbs obsidione leuata, & Tyrus mox oppugnata Venetorum armis, non sine labore recepta, datum inde Venetis vtrobique, vt forum suum sibi haberent, certumque vicum, areamque, priuumque templum perpetuo possiderent: id quod in omnibus, quæ post expugnarentur oppidis Syriæ cõcessum inuenio, communicatumque fermè cum illis regnum.

Ducta est & Ordelapho faletro Principe classis in Syriã, & ducta quidem illa, tàm fœlices rerum successus habuit, vt expurgatæ Sydon & berytus, vetustæ, claræque olim Syriæ vrbes sint, Pharamia quoque ad Nili ostia posita, clarum tum oppidum, & pollens, non expugnata solum; sed euersa, abductaque inde, in Sarracenorum inuidiam, mortales omnes, prædaque, quantam urbs illa alioqui opulenta tum dare potuit.

De Othone Friderici Imperatoris filio victo.

FRENANT licet multi, alij verò dum mussent, inuideant, hæc certè ciuitas Alexandrum Pontificem fugitabundum Friderici Aenobarbi insidias, atque ideo intra Cænobium, quod caritatis appellant, latentem, excepit, exceptum nihil Imperatoriam verita maiestatem, dum Pontificiam multò augustiorem tuetur, fouit. Classeque ingenti comparata, quam Cianus Princeps duceret, Othonem Friderici victum maritimo prælio, ad Pontificem duxit, inde mox fracta Imperatoris peruicatia, quum & ille ad Pontificẽ supplex Venetias in edem diui Marci auream venisset, pax conciliata, & vtrunque mox abeuntem Cianus Princeps deducens, Imperatorem Rauennam vsque, Pontificem aliquantò vlterius, nauatæ operæ illustria monumenta ab optimo Pontifice retulerit, tubas argenteas, Vmbellam, auratamque sellam, puluinum aureum, & vexilla sex versicoloria, Pontificium præterea Imperatoriumque tantum munus, plombo signandi literas ius.

De Petro Zeno.

NON est consilium, aut receptæ Constantinopolis Dandulo duce decus, victoriasque tunc partas, aut in Ecelinum, quouis Sarraceno tetriorem arma rogatu Põtificis sumpta: aut diuersis temporibus ingentes pro fidei Christi, sæpe classes instructas perstringere, quando vna Petri Zeni in

Morbassanum

Morbassanum Turcarum potentissimum per ea tempora Principem, expeditio iustius explicabitur, qui pontificia, & sociali classe adiutus, domestica verò longè paratior victis nauali prælio Turcis, Smyrnaque oppido expugnato, dum sacris de more cum alijs Principibus ex victoria securus operatur, fortiter in templo adhuc agens, cum paucis pugnans, à multitudine oppressus occubuit. ex quo tempore, velut hæreditarium in eam gentem flagrantissimum odium in Venetos perpetuò mansit.

De Petro Lauretano.

Vereor vt hæc tam multa æquis auribus multi legant, & alioqui multa omittimus, quando breuitas à me quæritur. Sed Lauretanæ familiæ decus, & si vellem, tacere non possum. Quis enim non libēter audiat, nisi idem Christiano nomini sit planè infensus, superato Hellespōto Calliopolis à Petro Lauretano, Ludouici Procuratoris filio, ad Callipolim Turcicam classem numerosissimam fusam, superatamque esse, nauibus eorū partim captis, partim depressis, milleque & quingentis ex ea classe captiuis? quam virtutem Iacobi, & Aloisij, & Antonij omnes Imperatorij, & procuratorij, veluti hæreditariam in eam gentem magnis rebus gestis sæpe probarunt.

De bello Othomanico.

Haec eadem ciuitas Othomanicum bellum sola fermè sustinuit, Principemque illum plusquam hostilibus odijs fidei nostræ infestum, gentili quadam rabie, & cupiditatis stimulis agitatum, vt Maumethanam sectam toti Europæ inferret, adeò repressit, vt quoad ille cum Venetis bellum habuit (gestum est autem per quatuor & viginti annos) ab Italiæ inuasione abstinuerit: id quod facile facta pace Hydruntinæ vrbis expugnatio miserabilis ostendit.

Clauserit verò caput hoc ipsum, confirmaritque religionis, pietatisq; Venetæ in Christianum nomen præcipuam laudem, si quis animo secum reputet, in hac ipsa ciuitate sexaginta & duo diuorum spectari templa insignia, quas plebanias nominant, virginum vestalium, septem & viginti. Cænobia fratrum (quos dicimus) totidem præclara in primis haberi, ne Oliuolense interim Diuo Petro sacrum numerem, aureamque marcianā ædem à Iustiniano particiaco duce institutam, quod templum postea intra septingentesimum, & amplius annum, non sine miraculo, admirationeque cunctarum nationum visitur. quum in toto ferè orbe, quacunque christiana pietas diffunditur, quáque Maumethana superstitio retinetur, nihil huic simile inuenias. fuerit licet Hierosolimis institutū templum non exiguæ celebritatis, fuerit Romæ Capitolini Iouis ædes erecta,

in hac

in hac nostrate præter opus ipsum, quod diximus admirandum, repositum est D. Marci corpus, septingentis ab hinc annis, ex Alexandria fœlici omine ad nos aduectum, vt qui primus in terra Italia Aquileiensem sedem erexisset, rediens ad nos, veluti postliminio, religionem, & pietatẽ Venetis perpetuo colendam meritò relinqueret.

EXTERNA.

De Constantino magno.

Nec verò nobis primus in hac religione non occurrit Constantinus ille magnus, qui ex Gallijs, vnde oriundus erat, aduersus Maxentiũ vrbi dominantem, Italiam ingressus admonitus (vt credere par est) oraculo, crucis illi signum in aere ostendente, & per illud signum victoriam pollicente, deo plenus, crucem pro aquilis præferens incruentam victoriam Maxẽtio ipso Tyberini ex pontis fractura vorticibus absorto retulit. Vnde ille tanti beneficij non immemor deum ipsum publicè adorãdum omnibus præcepit. Arasq; & ipsi Deo Opt. Max. & principibus nostris Petro, & Paulo diuis crexit, tanto pietatis ardore vt satis constet, ex templi fundamentis, quod in Lateranensium parte extruxit, duodecim illum terræ cophinos proprijs humeris exportasse. Tantum sæpe sese religiosæ Dei cultus hominum pectoribus iucundus, & facilis insinuat. Idem hic Imperator dissidentes de fide patres ex Arrij delirio, tanto studio conciliare studuit, vt euocatis ex omni Romano Imperio Nicæam Bythiniæ antistitibus, viatico liberaliter omnes prosecutus sit; paratis etiã vehiculis, quæ eos deducerent in quo sanè concilio, quum libellos ad Principem sacerdotes detulissent criminationibus mutuis plenos, Abite, inquit, abite, deus cuius in terris vicem geritis vos diiudicet. Inde veluti ex seminario quodã sese mutuo carpendi in nostro ordine, mansit quasi hæreditaria execratio.

De Caroli magni pietate.

Non indignabuntur Clodouei Francorum regis manes, si Carolum magnum illis hac in parte prætulero: qui & longe maximas pro christiana religione res gesserit, & primus inter Francorum Principes magni cognomentum retulerit. quum præsertim, & ipse statim summa sua cum laude consequatur. Hic igitur Carolus, qui, vt dixi, magni cognomentum primus retulit, magnam Europæ partem sibi obstrinxit, Aquitanos ad pietatem veri Dei retraxit, Longobardos in Pontificum Romanorum gratiam, gentem inquietam, & Romæ maxime semper infestam sustulit. Saxones, continuato per triginta annos bello, iugum fidei subire coegit. Sarracenos, qui totam Hispaniam terram occuparant, intra angulum Bæticæ redegit. Leonem Pont. per iniuriam aduersæ factionis vrbe pulsum

sum in Barionæ sedem restituit. cui gratus Pont. Imperatoriam dignitatem Italis per trecentos & amplius annos intermissam astruxit. in Boemos, Sclauos, & Danos non tam Imperium, quam fidem propagauit. Sarracenos inferum mare, & eius insulas sæpius infestantes, etipsi vrbi Romæ terribiles ducum opera, & classe sua crebro vicit, vt non tam imperij fines, quã fidei Christianæ propagandæ studiosior videretur.

De Clodoueo primo Francorum Rege.

VENDICET sibi ipse suis in Gallis Clodoueus huius nominis primus Francorum Rex, auctæ religionis nostræ laudem, qui nec Remigij sanctissimi viri monitis, nec Clotildis vxoris precibus, atque obtestatione adduci vnquam potuit, vt perfidiam, quã à maioribus imbiberat exueret. Cœli prouidentia arbitror factum, vt euidentiore merito fidem semel amplexus genti colẽdam perpetuò autor ipse per manus traderet, mox Alemanis congressus, qui galliam ingentibus copijs inuaserant, quũ se ab ijs vinci cerneret, Deus inquit, quem Clotildis vxor colit, si hodie victor ex hostibus redeo, caput hoc meum, ac gentem tibi omnem trado, dicoque Nec defuit precationi tam piæ fœlix euentus. Victi statim hostes terga vertunt, vt duplex orbi miraculum esset, & victos eos, qui paulo ante victores erant, & Regem Christianum factum, qui ab eo nomine tantũ prius abhorrebat.

De Recaredo Hispaniæ Rege.

IVNGENDA meritò Gallijs Hispania est, vel quòd illis contermina, vel quòd miraculo proxime gentis inuitata videri potest, in qua quũ Gotti diu Imperium sub diuersis regibus Arriana labe infectis tenuissent, tandem Recaredi Regis autoritate, & Isidori Ispalensis præsidis adortatione, eam Christianæ fidei puritatẽ sunt complexi, quam nec Hermegildus Recaredi patruus, vt desereret, nec patris sui Theonogildi precibus, nec minis adduci potuit, vt quum filij ceruicibus ferrum immanis pater adigeret, bene, inquit, mecum omnino agis pater, siquidem vt regnum hoc abs te iugulatus amittam, æternum illud cum superis pro caduco hoc consequar. Tantos interdum animos futuræ gloriæ spes afferr, vt regnum, vitamque, duo mortalibus præcipua bona quis contemnere audeat.

De Britannis.

PRAEPONENDA his omnibus Britannia fuerat, siquidem admodum prima omnium prouinciarum baptismum receperat, Lucio Rege cũ tota fermè gente Pontificis Eleutherij opera, sacris vndis abluto, si in eo

proposito per Saxones, & Scotos perseuerare potuisset, qui feri, & immanes populi, ab Arctoa plaga classibus insulam inuadētes, suo sibi post varias expeditiones, & prælia subiecerunt totam Imperio. quo tempore alienata à fide gens, non prius veram pietatem recepit, quàm anno post quadringentesimo, & amplius Gregorii primi Pontificis hortatu, missis eò Augustino, & Melito Anglis fidei orthodoxæ dogma susceperunt.

De Langobardis.

Et quando Gregorii Pont. incidit mentio, non dissimile eius studiū in augenda pietate Christiana non omiserim. Is enim gentis Langobardicæ præliis, & incursionibus assidue vexatus, quæ Italiam ferè omnem gentili quadam immanitate lacerabat, Theodelindæ Reginæ opera, Bauarici sanguinis, & Christianæ pietatis obseruantissimæ feminæ. quæ Agilulpho Langobardorum Regi nupserat, tantum præstitit, vt præferocem in primis Regem abiurare perfidiam traditam à maioribus coegerit, inde totam gentem à malorum dæmonum cultu, detestandaque hæresi vendicarit. restituit inde omnia Rex Agilulphus, quæ Langobardi prius diuorum templis ademerant, additis insuper donariis.

Idem Pontifex, cum hoc genere præcipue laudis, tum singulari pietate, & eruditione, ne per omnes orbis partes de fide non optime mereretur, Visigothis, qui Hispaniam tenebant, autor fuisse creditur, vt abdicata vt diximus, Arriana hæresi orthodoxam fidem amplecterentur. Hoc studium, hæc veterum Pont. pietas extabat, vt quantum nostra tempora ab hac pietate diuersa abierint facile quiuis existimet.

De Germanis.

Sed quam magnam, & veram laudem primus huius nominis Pontifex, his factis adsecutus est, parem secundus Eugenius, quinti & ipse vir sanguinis rependit. hic enim Germanos, & eos in primis, qui Rheni ripas incolerent, à dæmonum cultu auertit. misso eò ex vrbe Bonifacio viro sanctissimo, atque eloquentissimo. is vero tantum vitæ sanctitate, & eruditione valuit, vt facile populos eos ad Christi fidem amplectendam animarit. Quibus diligentius eruditis, quum Maguntinis præesset, præsulis dignitate tantum præstitit, vt ad hæc tempora incertū sit, fortiórne illa gens, an fide clarior existimari debeat.

De eisdem Germanis.

Sed erant ad huc in eadem terra, quæ populis innumerabilibus habitatur,

tatur, patet enim Germania si Agrippæ dimensionem attendas. Rhetiamque ac Noricũ cũ alpibus includas in longitudinẽ passuũ M D C L X X X V I. in latitudine verò. C C X L V I I. Erant inquam, qui pertinatius in patrum suorum delirio perseuerarent, quum Caroli Martelli, & larius Demum Caroli Magni auspitiis phrysij, Saxones, Vestafli ad cultum veri Dei redacti sunt, & cum Saxonibus quidem tanta pertinatia bellatum est, vt vix post annos triginta propositum obtinuerit. Vestaflos certè non aliter in officio continere demum potuit, quàm vt nouo iudicandi genere, quod uetitum à re est appellatum, in eos sæuire cœptum est. Scabini enim iudices, & hi patria lingua sic dicti, prout quemque aut fidem abnegasse, aut iurisiurandi immemorem aduerterant, indicta causa vt cumque inquirentes, supremo laquei supplicio afficiebant. Adeò sæpe terror, plusquã amor in quibusdam ualet.

De Vngaris, & Boemis.

NON disiunget hæc nostra relatio, quos ius regni sæpe sub eodẽ principe esse uoluit, uti & nostra quoque tempestate Ladislaus ex Polonia accitus Vngariam, Boemiamque tenet. Nam vngari, quum diu in falso dæmonum cultu perseuerassent, tandem Stephani Regis autoritate, qui neptem Henrici Imperatoris uxorem duxerat, Adalberto præsule adiuuante Christiani sunt facti. Sed & Boemi impium & ipsi dogma à parentibus acceptum secuti, aliquanto tamen tardius Ludinelle Reginæ consilium complexi nostræ fidei accessere. Vt quantum Vngaris Adalbertus profuerit, non minus Methodius præsul à Boemis interim celebretur. Quis certè rerum gestarum claritate, & multorum regum sanctitate posset uberius celebrari, nisi fidem, auorum nostrorum memoria, husitarum nefaria hæresi poluissent.

De Bulgaris, Sclauis, & Chorbatis.

CAETERVM quantum Methodij pietas cõmendatione non caret, tanta est, & nescio, an fortasse maior Cyrilli gloria, Bulgaris ad Christi cultum miraculis & prædicatione tractis. Sed et Sclaui, gens Scythica, cuius olim latè opes patuere, uicti acie à Seuropylo Croatorum Rege, fidem Christianam eius opera sunt amplexi. Hãc fidẽ antea Chorbati Cõstantij Thessalonicensis admonitu receperant, missoque eodem constantio ad Stephanum Pont. legato, regnum ipsum prouidus Pontifex optemis institutis, & legibus ordinauit, quod genti florens ad Belæ regis Vngarorum tempora firmissimum stetit.

De Cæsarea Persarum Regina.

POTERAM hac succincta exemplorum commemoratione ad religionis nostræ demonstranda incunabula contentus esse, nisi me oriens ipse memorabili fœminæ facto ad se uocaret. Hæc Persarum Regina, seu Parthorum, ad Constantium, alij constantem malunt, utcunque Heraclij nepotem, clam marito Constantinopolim ueniens Baptismi lauacro est admota, nec prius inde profecta, quàm maritum in sententiam suam traxit. Ille enim pacato agmine, cùm quadraginta persarum millibus ad uxorem ueniens, cum omni comitatu sacris undis admotus est. Nomen Reginæ Cæsareæ faciunt, qui hæc scribunt. Digna profectò fœmina, cuius nomen, & uirtutem nulla unquam obscuret obliuio.

De neglecta religione Cap. II.

SVBNECTENDA religionis nostræ incunabulis, in eamque multorum benefactis, eiusdem neglectæ deorum immortalium subsecuta ultio, ut omnes intelligant quantum singulis ciuitatibus, ac populis ex pietatis religioso cultu fœlicitatis accesserit, tantundem, nescio an plus mali his, qui eam neglexerint meritò contigisse. Et quando hactenus memoranda Venetæ urbis exempla seruatæ pietatis recensuimus, transeundum est ad eam partem, in qua neglectæ religionis graues persoluere pœnas, qui eam contempsissent Exordium igitur sumamus à Mauricijs ducibus.

De Ioanne ac Mauricio Ducibus.

NVNC igitur in Veneta gente quàm grauiter Deus uiolatum religionis uinculum ultus sit, Ioannes, & Mauricius Dux indicio fuerint Ioanne Gradensi antistite contra omne ius fasque ex altissima turri præcipitato, quod immane facinus pia ciuitas paulo pòst auersata, utrunque dignitate priuatum in exilium egit.

De Petro Candiano quarto Duce Cæso.

PECCARANT Mauricij duces grauissime, atque adeò sceleris sui tam in pii pœnas luere, sed non minor in facto, quod sequitur totius ciuitatis culpa, atque post culpam admissam pœna ciuitatem cõsecuta. Hęc Petrum Candianum exegerat Candiani Ducis filium, arrogantiam atque insolens hominis ingenium pertæsa, obstrinxeratque se patri id enixe petenti sanctissimo iureiurãdo, & cũ tota ciuitate clerus, nũquã passuros, ut

aut

aut patriæ, de qua tàm male meritus erat, aut principali dignitati, qua se indignum exhibuerat, restitueret, sed vix pater ex animi ægritudine vita functus erat, quando filius statim audita patris morte, ex rauennati portu pyraticam in Venetos exercere cœpit, quo tamen tẽpore populus vniuersus, vt sunt leuia vulgi studia duci defuncto filium ab exilio reuocatũ subrogauit. Sed neglecti iurisiurãdi & ciuitas mox tyrannica ducis administrationis, publicoque trecentarum ædiũ, & cum his Diui Marci templi incẽdio, & Petrus suæ in patrẽ, ac patriã temeritatis à ciuibus cũ paruo filio necatus meritas pœnas luerunt, vt & eius cadauer in publico ꝑ triduũ sit spectatũ.

De ciuitate à Clemente quinto sacris interdicta.

Evroñis numinis, & illa quoque vltio, quum ciuitas hæc à Ferrariæ Imperio sibi vindicando, nullo aut terrore, aut Pontificis adhortatione deterreri potuit, quod factum, qui tum in Gallijs erat Clemens, huius nominis quintus, adeò indignè tulit, vt anathematis spiculum in omne Venetum nomen indignanter intorserit. Interdicta etiam sacris ciuitate de pontificia dignitate, tam bene semper antea merita, additum etiã adeò, nihil impie facturum, qui Veneti sanguinis hominem in potestate redactum, aut interficeret, aut seruorum loco haberet. Ad hanc Pontificis denunciationem tam grauem secuta est mox rerum Venetarũ grauis direptio, vt Veneti ingenti sua clade, atque miserabili cæde Ferrariæ mœnibus à legato Pontificis repulsi sint. Nec minus his malum, consternatam ciuitatem atrox illa coniuratio est adorta, graui libertatis amittendæ periculo, de qua suo loco dicemus.

De secundo Sixti Pontificis interdicto.

Qvàm fatalis Vrbs Ferraria Veneto nomini sit, Sixto etiam Pontifice memoria nostra experti sumus: quo tamen autore iustum antea bellum in Herculem vrbis ducem sumptum erat. Sed (vt hominum ambitio nostræ tempestatis fert) dum iura sua fortiter tueri respub. nititur, ab eodem Pontifice anathematis iaculo, nisi desistat, confoditur. Verũ tametsi publicæ potius dignitatis, quam pontificiæ tunc temporis habenda ratio videbatur, dedimus nihilominus quomodocunque irato pontifici pœnas, principali domo prius igne consumpta, & ingenti pestilentia secuta, nam his quæ britannicis magno nostro incommodo dispersa.

De Iulij II. Pont. anathemate.

Horret animus publicæ calamitatis recordatione, quum aut Pont. Iulij

Iulij plenum maximi periculi propositum, aut vrbis infœlicissimum casum mentem repeto: Ciuitatem mille, & amplius annos de toto orbe terrarum optime meritam, ac pontificiæ dignitatis assertorem senatum, imperium tam latè patens, opes tam firmas, atque orbi ipsi penè pares, copias domesticas locupletissimas in tanta amplitudine gloriæ, in tanta virtutis opinione intra quartam & vigesimam diem repentè concidisse, vt præter stagna, & paludes, de quibus trepidatum interdum sit, nihil ex tanto imperio superfuerit. Quis tum non credidit hoc à superis datum pontificiæ in nos indignationi, qui de piorum cetu execratione illa, tam grauis nos exemerat, quæ tamen an intentanda fuerit, ipsi viderint. Certe iracundiæ. cuius pontifex alioqui impotens erat, nos pœnas grauiores, quam parerat dedimus.

De Ludouico duodecimo Francorum Rege.

Adsertur merito & hoc ipsum ad Veneta exempla, quando veneti vel præcipui adiutores ad vindicandam Pont. iniuriam fuerint. Ludouicus Francorum Rex duodecimus, qui Venetas opes & Imperium tam graui vulnere nuper affixerat, dum irritatum in se Pontificem, aut non timet, aut negligit, nonnè & ipse tertio vix anno exacto Pont. autoritate Venetorum armis Italia expulsus ita est, vt nihil intra annum ex tanto paulo ante imperio in eadem terra possederit.

BETSERA.

De Constante Constantini filio.

Constans dum Arrium iactat, & trecentorū ac duo de viginti patrum decreta contemnit, in tantum insaniæ incidit, vt romanum Pont. Liberium, Athanasium, Alexandrum, Hylariū pictauensem, multosque alios nostræ fidei lumina relegarit. plerosque etiam iniecto vitæ metu impiò Arrij dogmati subscribere coegerit. Quare & Persicis bellis implicitus, & ciuilibus exercitus, nec relicto etiam successore, quem vellet, quin immo ex professo eius hoste Iuliano decessit.

De Iuliano.

Par dementia eiusdem Iuliani Principis, atque maior impietas, ille enim vtcumque Christianæ fidei cultum, superstitione quadam falsò iniecta, ita turbabat, vt in colinnē eam florentemque vellet; hic abiurata, quam imbiberat, fide, malorum dæmonum cultu mancipatus, ac Capitolinum Iouem, Iunonemq; reginā, orbī iterum deos astruens, dum aduersus persas bellum audatius, quàm cautius ciet, sagitta in incertum missa, primo ætatis flore extinctus est, nec in ipso mortis articulo impietatis suæ

non

non memor. Celebris enim vox eius in literas relata, Vicisti Galilee, vicisti. Sic enim Christum appellabat, expertus, licet serò quàm male tuta sit humana vis, quæ irato numini obiicitur.

De Valente.

QVIS crederet post Constantem, aut Iulianum, inuentos esse Principes, qui a vero pietatis cultu aberrarent? & inuenti tamen, nec vnus, alterue, vt verè ab illo scura dictum sit, bonorum principum nomina, includi in anulo posse. Adeò homines naturæ suæ interdum obliuiscuntur. Valens haud dubiè Imperium diuinitus adeptus, dum aliena iura, hoc est pontificia inuadit (erant enim olim fidei discutiendæ, ac in melius informandæ partes antistitum sacrique ordinis) factus Arrianæ sectæ studiosior quam par erat, vt gothis petentibus, fidei magistros Arrianos miserit, meritas luit vecordiæ suæ pœnas. neque enim multò post, bello ab ijs petitus, acieque victus, dum fugit intra casam, flammarum vi suffocatus, quas illi iniecerant, vitæ imperijsque finem sortitus est. Quis non iure ab eisdem Gothis existimet exustum, qui illos omnes æterno ignis supplicio addixerat.

De Phylippo pulcro Francorum Rege.

SED quid adeò vetera repeto, quum recentiora, plus fortasse delectent magis etiam moueant? Philippus Francorum Rex cognomento pulcher, iratus Bonifacio octauo, qui certè plus quam Pontificem decuit, inimicitias cum eo exercuit, quòd ipsum regno indignum pronunciasset, Et Alberto, cui pertinaciter antea Regi Romanorum, vt iam loquimur, coronam Imperij denegarat, insuper & Francorum Regnum astruxerat. Sarræ Colùnij, & Nogareti Galli equitis opera Pontificem incautum, & nihil tale timentem intra Anagninos muros oppresit. quo facto Flammingorum, vt nunc appellamus, graui bello petitus, & suos ad Curciacum cæsos ab ijs audiuit, & Parrisiensium seditione fatigatus, magnaque auaritiæ nota sublatis templarijs, & Iudæis e regno pari cupiditate electis, regnum nepotibus quidem reliquit, tribus eius liberis alio super alium sine filijs decedentibus, quæ res in primis Gallos ad internicionem cum Angelis bellum excitauit, Philippo Valesio Regnum sibi, & Edoardo Anglo certatim vindicantibus.

De Friderico patre, filio.

ET Philippus vnus propè in ea gente Rex quando cæteri ex professo

Reges

Reges à Pontificibus starent, à Pontifice illatam iniuriā forsitan ultus iure videri posset, siquis tamen in patriam, in parentes, in Pontificem arma iusta induat. Quid Friderici duo pater & filius Imperator, uterque, filii etiam à Pontificibus adiutus, atque etiam fiduciaria tutella sublevatus, quam inquam causam prætexant, quorum alter Alexandro Pontifici, vel potius ipsi Italiæ infestus, non prius arma exuit in Pont. quam victus à Venetis Imperatorium caput Pedi Pontificio calcandum subiecerit. Notum est Pontificis in illum carmen. & tamen sumpta expeditione in perfidos rursus hostes, ut sese obstrinxerat infelicem exitum habuit, undis Cydni fluminis, in medio rerum gerendarum ardore absortus. Alter patria Tyrocinia militiæ ab insectatione Pontificum auspicatus, quum miseram Italiam factionum duarum infecisset labe, miserabiliter à filio strangulatus interijt sublata mox à Carolo primo Siciliæ Rege, omni eius sobole.

De Philippo Mediolanensi Duce.

QVID Vicecomitum familiam? quid Philippum ultimum in ea gente principem aliud afflixit, quam quòd semper illi Pontificibus infesti? Philippus verò ex professo hostis. Eugenium urbe eiecit, eiectum varijs semper bellis exercuit, & ne ullum non insectandi Pontificis genus intentatum relinqueret, Fœlicem illi Allobrogem Basiliensi cōcilio, quod enixe ille fouit, Pontificem alterum opposuit. nec sceleris tamen abfuit iustissima vitio, nam non prius ille obijt, quàm suos fusos, fugatosque audiuit. Dignus certè Princeps, qui eo ingenio, atque animi magnitudine, qua Principes omnes sui seculi facile excelluit, diuturnum imperium nepotibus suis saltem relinquere potuisset.

De Ferdinando Neapolitano Rege Arragoniáque familia.

ALIVS fortasse aliam clari alioqui Regis, familiæ certè clarissimæ cladem exitiumque dixerit opinari. Ego quidem nullam euidentiorem hac una, aut magis similem ueri dixerim, quàm quòd Ferdinandus ipse Alphonso patri haud quaquā similis, nec pium Pontificem ut sibi infestum, quamquā illi omnia deberet ex fide coluit. Paulum II. odit, ut plerique strangulatum eius opera credant. Sixtus exercuit bello illi indicto. Innocentium quidem adeò uexauit, ut Optimus Pont. arma in illum sumere sit coactus. quæ res, quando & mortales ipsi tantam hominis impietatem auersarentur, nedum immortalis Deus supremam illi perniciem, ac familiæ perpetuum dedecus peperisse credenda est.

De Florentino.

NEC expers Florentina Ciuitas à simili religionis neglectæ contagio, quanquam illa summo studio & pietatem, & romanorum Antistitum maiestatem semper antea verita sit. tanquam igitur à Grægorio vndecimi legatis iniurijs affecti, qui terram Italiam per ipsius in Gallijs moram administrarent, bellum tam graue ipsi Pontifici intulerunt, vt quod antea fando auditum non erat, Italicum Imperium intra paucissimos dies amissum sit, Florentinorum consilio & opera. quæ res quanti populo illi steterit, immensa vis auri (supra enim decies centena millia nummum expensa feruntur) plebis infinię seditio, & quasi tyrannis ab ea exercita, nobilitas partim cæsa, partim relegata, sacra vrbi interdicta, ingens lues secuta, & quod omnium grauissimum, ac periculosissimum fuit, bellum à Galeatio contra ciuitatem gestum, indicio sunt.

De Carolo, & Ladislao Neap. Regibus.

IDEM pietatis ac Pontificiæ maiestatis neglectus, Carolum Regem Neapolitanum Ladislai patrem afflixit. Idem Ladislao filio non aduersario solum ecclesiæ, sed hosti vitam, & Imperium ademit. Pater ab Vngaris, à quibus ad regnum euocatus fuerat crudeliter necatus, filius veneno sublatus, relicta Ioanna sorore, quam nescias impudicitior ne fuerit, an inconstantior. Vnde tot malorũ series regno illi deducta, deriuataq; sit.

De Pisanis.

POST Florentini populi relationem Pisæ meritò sequi debuerant, sed auocarunt duo præstantissimi reges, vni ciuitati iure anteponendi. Potens nãque Pisana hæc ciuitas olim, ac clara maritimis rebus, post captos in Friderici gratiam Pontifices, qui ex Gallijs, ad Innocentium Romam nauigabant, vt indicto concilio adessent, nihil vnquam postea fœliciter aggressa est, quin potius à Genuensibus petitæ Pisanorum res vno nauali admodum memorabili prælio, nunquam ad pristinam fortunam, opesq; redierunt, donec clade alia super aliam à Florentinis affecti. postquã multiplicem multorum tyrannidem passi sunt, nomen, & Imperium cum libertate penitus amiserunt.

De simulata religione. Cap. III.

ET si nullum publicum Venetis monumentis ab vrbis primordio ex-

tat exemplum, non omittam tamen Val. nostri secutus vestigia, partem hanc, quando saltem intra Venetiæ fines huiuscemodi aliquid contigisse videri potest. Macedonius enim aquileiensis antistes cum Honorato Mediolanensi, & Ioãne Rauẽnate episcopis ausus est capita tria Calcedonensis concilij pet se respuere, neque illis omnino assentiri velle. quod tamẽ Pelagius Romanus Pont. adeò grauiter tulit, vt adhuc extent eius literæ ad Narsetem, in Venetis tunc agentem scriptæ, quibus Principem virum adhortetur, & moneat, vt in ipsum Macedonium grauiter animaduertat, nec patiens hãc tantam dissimulationem æquo animo ferat. Ecquis non iure Macedonium ipsum accuset, qui Pelagij Pontificis Romani autoritatem negligeret, aut tot sanctissimorum patrum sententias, quot in Calcedonensi concilio tunc fuerant (sexcenti enim affuerant) dissimulanter vnus arguere vellet.

De ludis Mariarum.

Histri, quiannum ab hinc quingentesimũ, & amplius Veneti nominis hostes erant acerrimi, februario mense in ædem diuo Petro dicatam, quæ oliuolensis olim dicta, nunc castellana appellatur, clàm pyraticis nauibus superato porto irruentes, Virgines non paucas, quæ in templum conuenerant de veteri more ciuitatis vt nuberent, abduxeruht, magnaque inde præda ac cæde edita, Caprulas petiere: quos, re statim cognita Petri Candiani Ducis ductu seu magis (vt alijs constare video) Badoarij Principis auspicijs, Veneti, non sine tamen graui certamine oppressere, omnibus fermè, aut captis, aut ad vnum cæsis. recepta itaque omni præda incolumi, vt memores tanti beneficij sese supremo numini exhiberẽt, ludos iussu publico, qui Mariarum sunt dicti instituerunt. Erant autem in his ludis Virgines duodecim, omni ornatu instructæ, aderatque illis comes adolescens, sub angeli specie, qui secundo februarij mensis die, magnam vrbis pattem lustrarent præcipuo totius ciuitatis plausu, tripudioque. Ea res per trecentos & amplius annos statis solẽnibusque Cærimonijs quum perseuerasset, tanden genuensis belli tempore sublatã penitus est, quòd manifestò deprehensum sit, multa, religionis prætextu, grauissima flagitia ab his committi. mansit tamen inde facti, tam celebris perennis memoria, quòd Dux, Senatusque ipse Diuæ Mariæ Formosæ templum secunda Februarij luce celebri pompa inuisit.

De Fratre Alberto.

Nescias an vllum simulatæ religionis exemplum huic vni præferri possit, nisi quis forte, boccatianas fabulas ad hoc ipsum eleuãdum huc citet. quũ igitur hic Albertus, vnus minoritanæ familiæ, quę tũ Venetijs in summa

summa autoritate erat, recenti adhuc memoria Diui Francisci, tum concionando, alijsque institutis, nomen sibi peramplum parasset, in aures, animumque Elisæ Quiriœ matronæ nobilis facile peruenit, quæ marito tunc absente britãnica negociatione implicito, ad Albertum ipsum stato tempore venit, vt more institutoque nostrati annuum confessionis obiret munus. qui conspecta statim matrona, formęque elegãtia motus, munere tamen in præsentia suo perfunctus, quum in illa quædam laudaret, quædam etiam corrigeret, abi inquit, matrona, fastumque hunc tuũ depone, quasi verò cælesti quadam hac forma, nullam tibi parem docas. Nec multos moratus dies, ad eam profectus, amoreque iam flagrans, bonęq; spei plenus, ad eam solus ingreditur, tum ad genua illi accidens, nescis, inquit, matrona quàm graui supplicio sim affectus ex quo à me discessisti, cuiúsue rei nuncius, ad te fœlicioris accedam. Si igitur penès te arcanum id fore, secretumque pollicęberis, magnæ te certè rei, & fœlicissimæ certiorem faciam. Iussu igitur Archangeli Michaelis huc ad te venio, qui te vnam præ cæteris Venetis matronis diligit, noctemque vnam condicit, qua ad te visendam venturus sit, meo tamen hoc ipso vestitu, meoque hoc corpore. quòd quum illa (vt sunt fœminarum ingenia) perlibenter accepisset, præscripta aduentus sui die ad eam venit, moxque semel, & iterum in eodem versatus negocio, res prædicatione mulieris ipsius palàm facta est, dataque opera à cognatis, vt Albertus deprehensus graui supplicio afficeretur. Ille vero nudus in subiectum canalem præcipitem sese è fenestra dedit, euadensque in incogniti sibi hominis tectum ingressus, mox ab eodem recognita, perque vrbem vulgata, ductus est in marcianam aream vrsina pelle tectus. sed pari quoque dolo ab omnibus cognitus, contumelijs varijs ab vrbe petitus. Moxque fratrum suorũ aduentu subleuatus, carceri perpetuò ab eisdem includitur.

Aliud exemplum.

Non ab re certè fuerit, & hoc ipsum referre, quod nostrorum memoria cõtigisse accepimus. Nempè plerique de populo, eorum videlicet, qui ad Diui Nicolai, & Raphaelis, & Basilij agerent, noctu frequentissime certum in locum cõueniebant. Vbi religionis prætextu multa nefaria ederent, quod quum diu latuisset, eandem verò Dux, patresq; re cognita grauiter in eos animaduertere, dedereque operam, ne post hac mortalium vnus eò accederet, graui indicta pœna si quis id ausus foret.

Aliud exemplum.

Qvid verò vetera repetam, quum nostra hac tempestate, magna mortalium vis Lutherianæ factioni sese addixissent, vt nullum iam tota in vr-

be nomen frequentius exaudiretur? Quare Dux ipse, & patres conti, publico decreto triumuiros ex patricio ordine creandos curatiere, qui adhibitis secum in consilium sacri ordinis aliquot viris diligentius omnia explorarét, reque planè perspecta, & cognita, grauiter in eus animaduerterent, qui in tam nefaria superstitione deprehensi, eam non omnino abiurarent. Vt sanè non posis non vehementius admirari, vnum Germanici sanguinis ex Eremitanæ familia inuentum esse, qui nouum ius, nouumque pietatis cultum inferre auderet. quum tamen ille interim iureiurando neglecto, & religione sese absoluerit, & vxorem duxerit vestalem, liberosque ex ea sustulerit, nullo præterea scelerum flagitiorũq; nexu non obnoxius.

De ominibus. Cap. IIII.

Havd sanè res indigna videri posit, huic nostræ pietati vereque religioni, quæ mox mihi subijcienda sit. id quod latini homines omen appellarunt. Quasi verò & diuinitatis quoddam indicium extaret in hominis oratione, ad res futuras, vel amplectendas, vel reiciendas. tametsi & in rebus quoque ipsis omina affuisse legas.

Iam primum igitur, si quis hoc attendat, quis non intelligit Venetam vrbem hanc ipsam ad pacem omnino fuisse propensissimam seruandam, quum Diui Marci elogium illud animo, menteque euoluat, quod illi semper appositũ fuisse, nemo inficias eat, videlicet. PAX TIBI MARCE EVANGELISTA MEVS, quo sanè versiculo admoneri possumus, vnam nobis pacem semper amplectendam, rebus omnibus anteponendã. quod maiores nostri constanter adeò semper retinuere, vt nunquam bella, nisi inuiti susceperint. eaque ipsa vbi ex dignitate reip. poterant, statim deposuerint, nisi si quando in fidei hostes aliquid gerendum esset, quod ad eam tuendam, amplectendamque spectaret.

Aliud omen.

An verò non & illud certum, diuinumque omen affuisse dicemus illi, qui euersa Mathemauco, quum vniuersa multitudo de transferendis sedibus consilium iniret, alijque Heracleam, alij verò alia loca petenda esse contenderent. quidam in concionem profectus si salui esse vellent Riuumaltum concedendum esse instanter assereret. Neque vero solum, quòd primus ille locus sub Attilæ tumultum à maioribus nostri insessus esset, sacræque ædis Diuo Iacobo dicatæ fundamenta iacta essent. Sed quod de Riui alti omine non posset non fœlicissima quæque polliceri, qui sibi statim hoc nomen vendicasse videretur, non tam de altioris situ loci, quã vt magnitudinem vrbis futuræ declararet.

Aliud

Aliud omen.

Certum exploratúque id esse, quod monumentis veterũ scriptorũ, nostratiumque proditũ memoriæ sit nemo sanè dubitarit, Constantinopolim vrbem à nostris olim receptam, quòd classe eò profecti, cum Gallis fœdere iunctis Alexium puerum in Imperium restituerant, quo fœde trucidato Murziphli cuiusdam obscurissimi hominis opera, quo etiam mox in fugam conuerso, Venetis Gallisque Imperium illud commune cessit, quod quum Venetiis nunciatum esset, non pauci erant, qui vrbis Constantinopolitanæ admiratione capti, hanc tantam occasionem augendi Veneti nominis non omittendam contenderent, quod facile fieri posset, si eò Imperij Veneti, ius maiestasque transferretur, id quod quũ inter se diutius agitarent, non defuere qui contra differentes, standum esse assererent, neque vrbem hâc auspicatò conditam, diuoque Marco dicatam per tot annos, deferendam esse contenderent. Vnde etiam succlamatum à quibusdam esse dicunt, nequaquam consilium probãdum esse trãsferendæ Constantinopolum sedis, quod cum suo nomine Venetiæ maxime facere viderentur, quasi huc omnibus mortalibus veniẽdum foret, id quod ab incondita turba conclamatum est. patribus uniuersis placuit, ut consilium id omne trãsferendæ urbis reiicerent. vt nõ sibi tantum romana urbs placere posset, quod ad Centuriones auditã uocem, quæ signiferum admoneret, ut signa sisteret, optimeque ibi manendum esse, Veios sibi migrandum esse, nequaquam censuerit.

De Marino Phaletro Duce.

Et quoniam Romanæ ciuitatis meminimus, non prætéribo Camilli quidem factum illud, qui post nuncupatum votum, vt si quid aduersi immineret Romanæ ciuitati, id sibi contigeret, statim lapsus equo, omen à Liuio sibi fuisse dicatur exilij paulò post subeundi, id quod in hac ipsa relatione Marinus phaletrus Dux, in locum Clarissimi Principis. Andreæ Danduli dictus, quum Romæ legatum Venetum apud Põtificem egisset, domum reuertens, magno cum totius vrbis gaudio exceptus. Bucentauroque (sic enim appellant nauim, qua Dux, patresque cum pompa aliquò vehuntur) ad Diui Marci aream subuectus esset, non solito reliquorum more descendens, medius inter columnas duas, vbi sontes homines supremo afficiuntur supplicio, in auream marcianã ædem peruenit, moxq; inducarium profectus coniurationẽ de patriæ libertate opprimenda iniit. quare meritò illi ceruices abscissæ sunt. Ioannesque Gradonicus illi suffectus est. vt omnis ciuitas postea affirmarit, factum illi esse omen futu-

ræ

ræ calamitatis, quē inter duas marmoreas columnas iter habuerit, qui locus, vt diximus improbis scelestis hominibus puniendis in vrbe nostra præcipue attributus est.

De Clodoueo.

Non est consilium veterum romanorum exempla huiusce rei referre, recentiora igitur tantum attingam. Quis non admiretur Clodouei Francorum Regis factum, qui postquam Christianam pietatem constantissime recepit, bellum aduersus Allaricum Gothorum Regem priusquam moueret, legatos suos Turonos ad Diui Martini misit, qui diligentius obseruarent, quidnam templi sacerdotes canentes primum enunciarent. Ingredientibus igitur illis primum auditum est ex psalmo, carmen illud, Tu domine ad prælium accinxisti me virtutem. quod lætis animis acceptum, statim ad Regem detulerunt. ille verò rei euentum fœlicē ex omine sibi pollicitus, maturata expeditione, Allaricum acie fudit, & ipsos Gothos omni Gallia expulit. Ita vt memorabili rei euentu, reliqui etiam Franci commoti ad nostram pietatem amplexandam conuersi sint, vt cōstantissime retineant.

De Constantino.

Quid illa vox. Constantino aduersus maxentium iter præparanti de cœlo obiecta? an non illi, posteritatique reliquæ omne certissimum fœlicium rerum nomen dedit? qui in cœlum suspiciens, crucisque signum videns, statim audiuit, in hoc signo Constantine vinces, quare mutata tota militiæ ratione, insignibusque militaribus omnibus cruce insignitis, præclarā, incruentamque victoriā consecutus, & Maxentium ipsum oppressit, & recepta vrbe Roma, primus autor fuit, vt Christiana pietas publicè susciperetur, quam posteritas omnis suo in primis iudicio, complexa, constantissime in omne æuum vniuerso propagaret orbi.

De Aenea Piccolhomineo.

Nam igitur recentiora, quæ patrum nostrorum memoria contigere, quæque legentibus multo grauiora fore puto, nunc omittam; quis non illud secum tacitus admiretur, quòd Aenea Piccolhomineo euenisse proditum est, nam quum romam Cardinalis dictus contenderet longè maxima pars Romani populi summo studio illi occurrens, exclamare cœpit Pontificem illum, non Cardinalem ad se venire, id quod tamē antea Thomas Sarzanensis, qui & ipse pontificatum est adeptus, in diuersorio cum eo forte agens, quòd vterque diuerso itinere casu conuenerat, sed illi euenturum prædixerat.

De Paulo Barbo.

PONTIFICATVM hic adeptus, quum fortè Franciscum Rueriũ ex minoritana familia in amplissimum ordinem coaptaret: ego te inquit Francisce in præteritum hac dignitate ornatum volui, quod te mihi successorem fore nequaquam dubitem; atque vtinam quam vere id dixit, tam lætum auspicium illud fuisset, quippe quum pontificatui ita præfuerit, vt haud sanè scias, qua parte illum vere laudare possis.

De Diuo Ambrosio.

NON dubito fore aliquos, qui taciti secum quærant, cur duo præstantissima lumina nostræ pietatis postremo retulerim loco, præpostero etiam temporum ordine; Sed hi secum si cogitent, in instruenda à Romanis Imperatoribus acie, triarios viros fortissimos in extremo agmine collocari solitos, vt laboranti reliquo exercitu opem præcipuam ferrent. Vnde etiam prouerbium est, rem ad triarios rediisse. Quin mihi veniam dederint, remque ipsam libentius expenderint. Ambrosius igitur quũ Roma profectus, Mediolanum à Probo dimitteretur: Age inquit, Ambrosi, ita rem omnem curato, vt non iudicé te, prætorémue mitti putes, sed episcopum. quod quum postea omnium suffragiis consecutus esset, vt sublato Auxentio episcopus exposceretur, tũc palàm animaduersum est Probi ipsius omen in Ambrosium rectè dictum. Et sanè cui non Ambrosij nomen in hunc vsque diem, non ita exauditur vt optimi, & sanctissimi viri memoria ab omnibus celebretur.

De Diuo Augustino.

SEQVITVR meritò hoc in loco Augustini nomen, qui adolescens adhuc, quum Mediolanum Ambrosij fama motus, peruenisset dubiisque animi adhuc penderet in quam potissimum religionis partem illi inclinaret animus, quando nec adhuc sacratiore aqua lustratus erat, dum hæret animo secum, vocem ex proximo loco audire sibi visus est, accipe & lege; quod quum iteratò repeti audisset, volumen, quod proximum erat, admoneri à se legi arbitratus (& erant Paulinæ epistolæ) aperto libro incidit in eum locum, vbi Paulus admonet, non in ebrietatibus, neque impudicitiis & contentionibus esse versandum, sed IESVM CHRISTVM induendum animo, quod quum legisset, Monicæ etiam matris consilia secutus statim ad Ambrosium contendit, ab eoque sacra lustratus aqua, nomen Christianæ pietati ita dedit, vt nullus ad hunc diem doctrina &

moribus

moribus par Augustino, nec vera pietate clarior inueniri posit, vt ille vnus omnibus etiam anteponi iure optimo debeat.

De prodigijs. Cap. V.

Non abnuerim veteres illos Romanæ Principes vrbis plurimum in obseruandis ijs, quæ latini prodigia appellant esse versatos, qui certè si ea omnia ad diuinam prouidentiam retulissent, multò sanè melius & priuatim sibi & publicè alijs consuluissent: nec tantum sibi in Hetrusca disciplina, aut in pontificum, augurumque nonciatis, vel portẽtorum depulsis, vel vatum prædictionibus, siue apollinis responsis spei reposuissent, vt ad ea auerruncãda satis esse humanam opem crediderint, & non in minima quaque re diuinam subesse prouidentiam existimarint. Nos vero institutum nostrum sequentes, vereque pietati & religioni nostræ omnia attribuentes, ea primum persequemur, quæ ad Venetam vrbem hac in re spectant, tum ea ordine suo subtexemus, quæ alibi terrarum obtigere.

De aquarum diluuio.

Tanta igitur Ioannis particiaci Principis ætate, maris cœlique tempestas subitò exorta est, aquarum vis tanta de repente ingruit, vt iam neque in tectorum tabulatis, neque in templorum æditioribus partibus tutò consistere mortales possent, vt si furor ille aquarum diutius debacchatus esset, facile omnis ciuitatis tecta, nedũ mortales ea inundatione obrui potuerint.

De duplici incendio.

Qvis non duplex incẽdium penè totius vrbis inter prodigia vel maxima retulerit? Nam Ordelapho faletro Principe, trecẽtesimo post ferè anno inundationis superius commemoratæ, satis constat ex Henrici Zeni ædibus ad apostolorum fanum exorto igne vrbem fere omnem deuastatã: nam transgressus ignis ille canalem vrbis magnum Cassiani primũ ædem, tum matris domini, inde Diuo Augustino sacram & Diuo Stephano minori cum reliquis insularum ædificijs & tectis corripuit, mox etiam septuagesimo post die improuiso igneni ex Zanchanis ædibus excitatum, diui Laurentij ædem primum, tum seueri & scolasticæ deuastasse, auream quoque maciaiam ædem, quæ Diuo Basso tum iuncta fuerat, mox Geminiani, & Menæ, Mosis etiam, reliquarumque deinceps insularum ædes ad sexdecim numero, ita planè euertisse vt nihil penè superfuerit. Si cui verò minus credibile videatur, quod nostratia monumenta omnia constantissime de tanta vrbis vastitate prodidere, is secum cogitet vrbem ferè

rè totam ligneis ædibus & tectis tum fuisse constructam facileque alente materia, igni prostratam, quare ita factum vt coctis lateribus ædes inde primum sint inceptæ fieri, quæ res ad nostram vsque ætatem deducta, in tantam iam magnitudinem peruenerit, vt non possit non omnibus, huc primum aduentantibus vrbis huiusce tam augusta facies non admirationi, vel potius stupori esse.

De Mathemauco vrbe.

Et nequid deesset mali, quod tantæ vrbi nimirum imminere videretur Mathemaucus quoque ipsa terremotu primum, tum incendio tota vastata, sic demum consumpta est, vt accedente maris æstu vndarum magnitudine oppressa eius ruinæ vestigia adhuc quieto mari spectentur.

De coruorum prodigio.

Est insula sapientia sic appellata ad peloponnesum è regione Methones vrbis posita, portu celebris, in quem Nicolaus Pisanus rei maritimæ Imperator sese cum vniuersa trium & triginta lógarum nauium classe receperat, Genuensem hostem paulo ante à se in fugam versum, memorabilique clade affectum, nunquam tantum ausurum ratus, vt ad se propius accederet, sed (vt sunt Ligurum ingenia in vltionem propensiora) magno sanè animo, noctu vigilijs oppressis, quæ portus hostium obseruabant, in reliquam classem, adeò præceps, improuisusque ruit, vt & Nicolaum ipsum cum quinque millibus captiuis, nullo penè periculo inde Auria Genuensis Imperator abduxerit, quam cladem, vt nostri annales constanter referunt, coruorum vis ingens in cœlo pugnantium prænunciasse creditur, qui suo sanguine venetam classem resperserint. ad quod prodigium accessit, remigem vnum in mare lapsum dum in alteram triremem transire parat, à marina belua statim deuoratum.

Aliud prodigium.

Ecquis non illa inter prodigia maxime memoranda duxerit, quæ Andrea Dandulo duce omnium clarissimo contigere. Is enim & singulari eloquentia & doctrina supra temporum eorum conditionem præstans, res venetas duplici conscripsit stilo summa diligentia, & cura, Hic igitur principatu suo primo Annonæ caritate, quæ antea cœperat Gradonico Principe, laborauit ingenti. hanc luem, quæ in scythicis oris ortum primum acceperat, tam grauiter deseuisse constat, vt vix tertia patriciorum & reliquorum ciuium pars superfuerit. Sed enim & terremotu, eo grauio-

re quo diuturnior fuit, ita laboratum est, vt pleraque sacræ turres vastatæ sint, ea vero quæ ad basilij fanum est, a media sui parte pœnitus conuulsa, vt quum superior pars in suam sedem redierit, inflexa tunc, in hodiernam vsque diem duret quæ sanè omnia haud dubie Marini faletri principatū portendisse creduntur, qui patriæ libertatem opprimendam susceperat, vt ipse vnus tyrannide eam sibi vindicaret.

Aliud prodigium.

NON possum non & aliud prodigium, quod ætate nostra insigne accidit, non repetere. nam bello Gallico quod cum Ludouico Gallorū Rege quadraginta abhinc annos infœliciter gessimus, satis constat, nauigiū nostrum supra Clodiam nulla maiori vi maris, aut cœli statim esse submersum, in quo magna pecuniæ uis inerat, quæ ad conducendum ex piceno militem publico nomine mittebatur, vt infœliciter suscipi à nobis bellum significaret.

EXTERNA.

De Diuo Martino Turonensi episcopo.

VINDICAVERIT sibi merito principem locum inter externa prodigia, quod Diuo Martino Turonēsi episcopo accidit. quis enim nō illi fuerit, qui tantam sanctitatem in omni vitæ parte retulerit, vt vulgus quoque ipsum martinalia ingenti letitia celebret. ille igitur dum litatorio sacro operaretur, hostiamque ipsam sacram offerret, repentina ingens flamma sic eum circūfulsit, vt horrorem primum astantibus incusserit, mox verò comprobato dei iudicio summam hominis pietatem declararit.

De Diuo Ambrosio.

NON minorem Diuo Ambrosio mediolanensi Episcopo eadem flamma opinionem summæ sanctitatis astruxerit, cui domi sedenti, quartumque & quadragesimum Psalmum interpretanti flamma ex ore eius ingens erupit. argumentum nimirum Diuini cuiusdam studij, & ardentis cuiusdam amoris in sacrarum literarum interpretatione. id quod nemini mirū aut incredibile videri possit, à puero compertum est apes in eius ore examen condidisse, inuitumque postea illum & reluctantem in summū præsulem à Mediolanensibus delectum, tantaque auctoritate floruisse, vt & Maxentij Arriani furorem episcopi vnus ipse contuderit, Theodosij Imperatoris maiestatem sic represserit, vt ille æquissimo animo tulisse dicatur sese à templi foribus repulsum, nec postmodum recipiendum, nisi abrogata antiquataque, quam tulisset in Christianos homines, lege.

De

De prodigijs, quæ Langobardorum aduentum ostenderunt.

AGEBATVR annus Christianæ salutis quingentesimus sexagesimus octauus, quum in cœlo Itali homines spectauere frequētius simulacra armatorum hominum, quæ inter se concurrerent ignemque emitterent, vnde sanguis de eodem cœlo passim flueret; quod quum sæpius accedisset, dubitantibus nostris graue aliquod periculum terræ Italiæ imminere, ecce nunciatur Langobardorum aduentus, qui ab extremis Germaniæ finibus ingenti agmine profecti, iam nostræ grauissimi imminerent Ausoniæ. siquidem per ducentos & quatuor annos, sic terram Italiam afflixere, tantisque calamitatibus inuoluere, vt necessarius in primis fuerit Caroli magni Francorum Regis aduentus, qui tantam pestem vnus sustulerit, vt tamen in hunc vsque diem Langobardi nomen extingui minime potuerit.

De mirabili prodigio.

NON discedet ab eodem cœlo institutæ orationis nostræ stilus, siquidem pro certo literis proditum est, anno trecentesimo supra millesimum, quartodecimo Cal. Mart. in terra Italia crucem in luna visam fuisse, sequenti mox die treis soles apparuisse, qui ternis orbibus circūflexi, Iridis tacitam quandam speciem præberent. quæ certe res totius Italiæ statum immutandum esse declararet. id quod in ipsa Italia planè ita accidit, vt si quis monimenta eorum, quæ secuta sunt, temporum nostratia legat, facile intelligat diuina prouidentia factum, quæ tacita nos admoneret, vt ab omni rerū nouitate caueremus. Sed quonam modo insaniam nostrorum hominum compescas, qui ipsum quoque Cœlum, tantarum rerum autorem, tamque certarum contemnant.

De prodigijs, quæ desinenti Caroli magni stirpe apparuerunt.

DETVR & hoc postremum à nobis Caroli magni stirpi. quæ decedente Arnulpho, quū nihil regię eius stirpis virilis superesset, extincta est. quum Vgonem Capitiū Regij alioqui spiritus, Gallia Regem admisisset, immortalis Dei prouidentia significandum hoc omnibus mortalibus, testandumque esse curauit nouo prodigij genere, quum primum frumento; mox ingenti aquarum vi, postremo vero aliquot dies pisciculis etiam pluerit.

De miraculis. Cap. VI.

Non nescio mirum hoc, incredibileque visum iri, quod in hac miraculorum relatione recens allaturus sum: sed dabunt hanc veniam, quicunque hæc nostratia legent, si ex tanto diuinorum miraculorum aceruo, quæ à primordio nostræ pietatis ad hunc vsque diem occurrerint, hoc nouum, atque omnibus sæculis inauditum, primum retulerim. quis enim nesciat, si modo nostræ pietatis præcepta animo ausit, cum à primordio mũdi Mosees libros legit; cœlum hoc ipsum, Cœlique hanc ipsam faciem, quæ tanto ornatu tàque insigni circũflexu cũcta ambiat, Dei ipsius opus esse, quod per tot annorum millia in hunc vsque diem cõstantissime orbi effulgeat, inter suprema miracula præcipuaque referendum esse? Nam quum rudis illa informisque materies, vno velut in nexu contineretur omnis, nec suus certus que locus & ordo singulis esset, primum lucem à tenebris Diuino numine seiunctam esse scimus, cui nox suo certo gradu succederet, ex quo multo gratius iucundiusque lumen illud orbi illucesceret. Mox non sine miraculo, volucres in aere exortas, inde suum terræ datum cultum: marique natantia contributa omnia, sed & terre, præter reliqua animantia, suum attributum esse hominem, cui e rubenti limo edito Adamo nomen impositum sit: e cuius latere prodierit & fœmina vt duo hæc mirabili opere effecta reliquis omnibus præessent animantibus. Sed nec referre hæc ipsa in præsentia, nec quæ postea cõtigere innumera, aut consilij, aut animi est, nihilo etiã magis ea repetere, quæ certa exploratàque ab Christi aduentu ad nostram ætatem haud sane vana fide à doctis, optimisque viris memoriæ prodita sunt, quæ magno haud dubie, librorum numero complectenda mihi forent. Age verò quando à Venetis rebus hac in parte auspicium mihi, quod institui, sumendum est. Cui non quasi prolingentis miraculo occurrat Venetæ vrbis situs, qui iam ab hinc millesimũ, & centesimum annum, & amplius sub Attilæ Hũnorum Regis in Italiam aduentum incoatus, non mari solum indique alluitur, sed medijs in aquis constitutus non aliter adiri, immo ingredi possit, nisi lembis, alijsque nauigijs huc subuectus appellas. vrbs autem ipsa cum ambitum præferat, vt in circulum, orbemque ferè posita ædificiorum quãdam magnitudinem & celebritatem, non sine admiratione ac potius stupore singulis huc primum aduentantibus obijciat. quid quòd canali magno, veluti quodam meandro vniuersa interse distincta est? qui euoluentes vndique sinuos in seipsum recipiat, quorum assiduo cursu, fluxuque totius partes vrbis insularum in modum colerentur, nisi marmoreis, latericiisque pontibus superiectis, sibi ipsi adiungerentur. quid memorem totam circunfluentem aquarum molem, senis singulis horis ita immutari, ut hic ubi altos paulò ante

enauigasses

enauigasses fluctus, uada tibi statim occurrat? et mox mutata rerum facie. cuncta aquis compleantur? nec uerò illud minus mirabile, quod proximum mare, quod nobis tributum pro mœnibus videri potest, quamuis grauibus iactetur in proxima littora fluctibus, vrbi tamen nostræ minime obsit. Sunt præterea & stagna amplissima ab ipso mari euoluta, quæ varias, ac multiplices piscationes alant, e quibus commodus in primis nostræ ciuitati victus adsit. omitto templorum, ædiumque sacrarum copiam queq; publicè & priuatim spectatu dignissima occurrāt ædificia omitto marcianam artam, atque alias in tota vrbe innumeras. Quid si auream Diui Marci ædem inuisas? Quid si fori ducatijque amplitudinem spectes? ciuiumque innumeram multitudinem? viasque ipsas, & cales tam frequētes, præsertim eam, quæ ad Riualtinam vrbis partem ducit, vt sæpe explicare te inde nequeas concursantium turba. illud etiam non parum admirationis afferat, si turrim marcianam intueare, quæ medijs aquis posita sua crassitudine & altitudine miraculi instar, campani æris sonitu, noctu interdiuque tibi obstrepat, firma stabilisque tot annos permaneat.

Aliud miraculum.

Sed & illud quod præcipui miraculi locum sibi vendicet, nā si gentium omnium, ac populorum ab orbis primordio, ad nostram vsq; ætatem monumenta voluas, siue assyrios, siue medos & persas mihi obijcias, vel vt Italica, Græca, & alia externa repetam, quis vnquam meminit vnam fuisse ciuitatem, quæ hac præcipue dote excelluerit, omnibusque alijs Imperijs & rebuspub. vna cunctis præstiterit. nam quum millesimū & centesimū ab hinc annum & amplius iacta sint in Riualtina vrbis parte fundamenta, quis nescit eam per tot annorum orbes, in hunc vsque diem sua libertate frui? eamque varijs & sanctissimis institutis sic ornatam, instructamque. tametsi varia intra se insularum ambitu, quas Veneti colerent, Ducem primum Paulinum Heracliensem populi totius & multitudinis consensu dictum esse memoriæ proditum est. à quo vno ad præsentem ætatē, qua Frāciscus Donatus Princeps longè clarissimus hodie uiget, septem & octuaginta numerentur Duces. in quibus creandis tametsi varia in hunc diem ratio inita est, vt suo à nobis explicabitur loco. paucis tamen ducibus sub urbis ipsius initium male habitis à populo & vno tantū, ducentesimum ab hinc ferè annum publico consensu damnato Respub. in offenso consistat gradu. Celebrent igitur græci suas Athenas, & Beotias, Thebas, quarum illæ Themistoclis & Meltiadis ductu, hæ vero Epaminundæ, & Pelopidæ tantum breui admodum tempore, rerum sunt potitę. Celebrent suā lacedemona, quæ Lycurgi regis consilio principatuum omnium uarietates complexa, uix sexagesimum floruit sui iuris annū. Nam

de

de Cretẽsi rep. aut de Cartaginẽse nihil est, quod in præsentia dicam, illa enim semper male audijt, hæc uarijs iactata factionibus, tandem à Romanis triplici bello uicta solo est æquata. quòd si quisquam mihi obiecerit quingentos Romanæ reipub. annos, quibus post reges expulsos, ad D. usque Iulium Cæsarem Imperium ferè totius terræ orbis armis sibi vindicarit. Is secum reputet Venetam urbem supra sexcentesimum annum & amplius, ex quo primum ipsa cœperit, in suo uestigio adhuc consistere, cũ summa totius ciuitatis & omnium ordinum pace, atque cõcordia, ut preter unam atque alteram dissensionem, quæ facile tamen sunt extinctæ, uix suspicio ulla dissidij ciuitatem inuaserit. quum interim maritimis rebus gestis clara, sarracenos tum Christianam rem undique deuastãtes oppresserit, Syriam quoque ferè omnem, & ipsa Hierosolyma de manibus eorũ sacro bello extorserit, & Othomanico demum bello, quoad illi per christianos principes licuit, turcarum pro uirili opes contuderit, Cætera uerò iustissima bella cum alijs populis gesta cõmemorandi nunc nõ est locus.

Aliud miraculum.

Erat iuxta Brundulũ templũ D. Michaeli sacrum, quod vnũ Clodia, mathematicũ, Venetiæque ipsę summa pietate colerent, accidit uero, ut apud senogalliam, sergius quidam opibus & autoritate Princeps graui morbo laboraret, cui noctu uox audita ferratur, ut si quam primũ uotum nuncuparet inuisendæ ædis Diuo Michaeli sacræ, statim incolumis fieret, qua ex re pactum statim factum, ut reus uoti relicto patrio solo phanum inuiseret, amplisque muneribus donaret tum uero saluus penates suos reuiseret.

Aliud miraculum.

Nemini dubium esse reor, qui Christianæ pietatis elementa legens aliquando imbiberit, D. olim Marcum Diui Petri socium, quum Romæ ageret, missum ab eo Aquileiam celeberrimam nunc Venetiæ urbẽ, quam Romani multo ante coloniam deduxissent, quò quum ille uenisset Christo præcipuo autore spei bonæ plenus sub ipsum ingressum urbis Athaulpho cuidam adolescenti nobili lepra infecto occurrit, quem blandè primum appellatum interogasse fertur, an eo morbo solui cuperet, quod adolescens primo admiratus, mox pollicentis Marci constantiam complexus animo, ad patrem Vlphium omnem rem detulit, is uero statim ad Diuum Marcum aduolauit, utpotè saluti filij cupidus, à quo admonitus unum tantum esse mali remedium, si Christum Ducem sequeretur, relicto idolorum cultu, sacra baptismatis aquâ lustraretur: accepta conditione continuò lepra solutus est, quod miraculum per vniuersam

uersim vrbem vulgatum effecit, vt omnis aquileia in vnum Marcum oculos mentemque conuerteret.

Aliud Miraculum.

NEC illud vnquam silentio inuoluerim quod sub Riualtinę vrbis initia accidisse memoriæ proditum est. Erat Ioannes Gradensis episcopus sua sanctitate, suaque religione vniuerso populo Veneto mirum in modū gratus, qui auditis sceleribus, quæ Mauricius Dux assiduè patraret, non destitit quin illum precibus obtestationibusque admoneret, vt Deum reuereretur ipsum, patriamque charitate præcipua complecteretur, quod quum frustra sæpe fecisset, iratus Dux administrandi sibi Imperij leges à sacerdote præscibi, classe comparata Gradum contendit, nactusque Ioānem ipsum placidum sibi occurrentem, captum de altiori turri precipitem in subiecta marmora ciecit, qui pontifex moriens sanguine suo ita marmora infecit, vt sanguinis color immutari nunquam potuerit. quæ demum post multos annos summa pietate ab vniuerso populo gradensi culta celebrataque perpetuò fuerint.

Aliud Miraculum.

QVID illud in præsentia repetam, quod Gradonico duce memorabile accidisse fertur, nam quum aquæ omnes, & stagna ita subito excreuissent, vt omnes de salute desperarent, proditum pro certò memoriæ est, noctu intempesta occurrisse latenti piscatori tris humana specie, qui nauigium ingressi magnis precibus ab eo contenderent, vt sese incolumes ex eo turbine seruaret, ille verò accepta conditione in litus sic eos deduxit, vt tandem quiescente tempestate, aquisque decedentibus præmium ab ipsis acceperit, à Diuo Marco annulum suum, quem principi offerret, assereretque sua ope præcipuæ à se, diuoque Nicolao, & Georgio seruatam esse vrbem. id quum pescator mane ad ducem profectus enarrasset certæque rei indicium annulum protulisset, tunc Dux piscatorem præ gaudio complexus, & annuo stipendio viuentem donauit, & rei monimentum perpetuum posteris esse voluit.

Aliud miraculum.

IVVAT certè me plurimum in Diui Marci commemoratione immorari, siue quòd illum Veneta vrbs iam octingentos, & amplius annos patronum præcipuum habeat, siue quòd tot miraculis ille penès Aquileiā, vel apud Aegiptum claruerit, & eam orbis partem, quum eò ad Anianū venisset,

uisset, sic vitæ sanctitate & miraculorum magnitudine, ad christianā pietatem inflexit, vt quæ gens superstitiosissima omnium mortalium extitisset, mox immutata suum Osirim, & serapim, atque Isim, & (quod ridesas) Cocrodilum, & olera, ac cæpe, portentaque alia omnia neglexerit, & Deum vnum Diui Marci opera prædicatum, summa pietate complexa sit. legant quæso Eusebij Historiam, legant Philonem Iudæum, qui græcè scripsit, quæ vitæ sanctitas, quæ puritas eorum foret, qui à Diuo Marco edocti Aegyptum tenuere. Quid referam tantam Christianorum hominū multitudinem fuisse, vt non modo vrbes amplissimæ, culti, celebresque agri eam caperent, sed in desertis planè locis, quos feræ prius inhabitabant, tanta vis mortalium concurrerit, vt inde vitæ Eremiticæ exordium emanasse credatur? Vnde Pauli, Hilariones, Antonij, Macarij, reliquique sanctissimorum hominum manus celeberrima apud nos in hunc vsque diem perduret, certissimis monumentis memoriæ prodita, quæ fallere nos non possint.

Aliud miraculum.

EXTAT & illud non insigne minus, quod omnis posteritas maxime miretur, ex quo enim Bonus Mathemaucensis & Rusticus Torcellanus Veneti sanguinis viri corpus Diui Marci Diuino planè quodam monitu ex Alexandrina vrbe Venetias attulerunt, dum fortè Aegæum mare prætervehebentur secundissimis noctu ventorum flatibus nauigantes, obuersata dicitur Diui Marci species Dominico monacho Comaclensi vitæ sanctimonia insigni, qui custos sacri corporis aderat, admonuitque Nauclerum adiret, qui caueret tam secūdum ventorum flatum, fore enim vt scopulis strophadum illisa nauis naufragium planè faceret. subductis igitur velis, cursuque mutato, aduentante luce, Nauclerus, & reliqui omnes, re ipsa planè perspecta, & cognita, supplices ad Diui Marci corpus accessere, ingentesque ei gratias egere, quòd salui, incolumesque imminentis naufragij euasissent periculum. sic igitur Bonus, & Rusticus, quo cœlesti, Diuinoque auspicio apud Alexandriam rem susceperant, eodem Venetias appellantes corpus Diui Marci, cum ingenti totius Ciuitatis plausu, apud Diuum Theodorum composuere.

Aliud eiusdem Diui miraculum.

SIT hoc postremum quod hac in parte sit referendum miraculum, à Diuo Marco suis Venetis æditum, nam quum multos iam annos ad Vitalem vsque faletrum Ducem planè ignoraretur, quanam in parte instaurati templi corpus illius requiesceret, mœsta tristisque in primis vniuersa ciuitas obire templi adita omnia cœperat, lachrimisque ac ieiunijs cœlestem

ſtem opem expoſcere, in diuumque Marcum ipſum manus, & oculos in cœlum attollere, ne fruſtrari iam animos omnium vellet, ſed præſens ipſe præſentem operam omnibus exhiberet, qua nam in templi parte ageret. publice igitur triduano indicto ieiunio, ſupplicationeque frequentiſsima habita, per totam vrbem quinto & vigeſimo Iunij die, quum frequentiſsimi in templum Diui Marci conueniſſent, repente animaduerterunt ingẽtes lapides commoueri, moxque ex aperta ſua ſponte columna, arcam æream exertumque brachium eſſe viſum, in qua corpus ipſum Diui Marci conquieſceret. eò concurſu omnium facto, & præ gaudio mãnantibus lachrimis, omnibusque acclamantibus, vix inde per totum diem, ac noctem pia ciuitas diuelli potuit, teſtis huius rei dies nobis iam inde ſolẽnis, ac celebris, quem ſacrum habet iam tot annos cunctus populus, quemque ſumma pietate colat, Diui Marci apparitionis nomine.

EXTERNA.

De miraculis.

CONSTITVERAM in hac pleriſque incredibili miraculorum relatione, quæ noſtratibus Venetis conferendam mihi forent, ea in primis repetere, quæ ex ſacris inſtrumenti veteris libris, aut à Moſe, aut Ieſu Naue Heliſeoque & Helia, quæque ab alijs geſta referuntur, præcipue recenſere, ſed & ea poſtmodum addere, quæ ſacratiſsimis Euangeliorum libris memorantur, quibus certè abrogari fides nullo modo poſſet, aut deberet. Verum ex multiplici, variaque lectione, quum multa mihi interim occurrerẽt ſcitu maximè digna, quibus abrogari fides minime deberet, propter egregiam ſcriptorum autoritatẽ, patiemur æquis animis hæc ipſa referri, quæ certè haud ingrata futura ducam ob eorum nouitatem, inſignemque ad aſſerendam pietatem noſtram autoritatem.

De Iuliano Imperatore cognomento Apoſtata.

FVERAT is iam tum puer noſtræ pietatis aſſertor, nam & Conſtantino magno genere iunctus ferebatur, & ſacris etiam noſtris initiatus pro certo habebatur. Verum adoleſcens factus, ſeu Libanij ſophiſtæ præcepta ſecutus, ſiue ſuopte ingenio ad hoc inductus, ita à nobis deſciuit, vt imperij inſignia adeptus, immanitate immaniſsimum quemque multis partibus ſuperarit. nemo certè in chriſtianum nomen ſæuior crudeliorq; fuerit, dolo etiam aſtuque in eos vſus qui vi, tormentisque adigi nõ poſſent, vt blande ſæpe eos ad ſe appellaret. Huius igitur, præter alia in nos ædita crudelitatis facinora, illud in primis inſigne habetur, quòd quum Hieroſolimam perueniſſet, templique veſtigia cerneret, quod olim Solomom extruxerat, Titus poſtea Romanorũ Imperator ſupremo vrbis ex-

cidio solo æquarat, Iulianus ipse, in contemptum religionis nostræ, accersito ad se Antiocheno Philippo mandauit, vt loco perpurgato fundamenta templi iaceret, quod cum priore illo magnificentia, amplitudineque certaret, nec interposita mora est. iacta enim quam primum sunt fundamenta, architectique, & reliqua operarum multitudo conuocata innumera est. Cæterum quum sibi Iulianus, & reliqui mirum in modū quasi perfecto elaboratoque opere placerent, repente terre mugitus exauditus, facesque ardentes intra ipsa fundamenta statim exortę sunt, quæ omnia vno momento dissiparunt, quin etiam fabri, eorumque ferramenta penitus igne hausta sunt, mox etiam miraculum insigne visum, cruces videlicet in multorum vestibus enatæ, quæ deleri nulla ratione possent.

De Amphilotio tribuno.

DIGNVM certè hoc semper mihi visum est, quod hoc in loco à me referretur, vt discerent mortales ab omni iniuria temperare, cuius Deus ipse, quamuis interdum serò, præsens vltor esse videatur. Erat cōstantio Augusto constantini magni filio tribunus Amphilotius conspirationis in se vitamque suam suspectus, iamque sæpius à multis delatū ad eum fuerat; tanquam sceleris huius reus foret, quumque sæpe ad ipsum Augustū Amphilotij nomen, hac de causa repeteretur, desinite, inquit, hoc apud me inculcare, breui enim futurum spero, vt præsentibus uobis omnibus meritas luat criminis pœnas, & quum forte in proximum diem spectaculū indictum esset, in quo constantius, & vniuersa fermè ciuitas, & Amphilotius aderat, forte ita accidit, an potius vindicis numinis prouidētia, vt suggestus, in quo ipse Amphilotius e constantij regione ludos spectabat incerto casu rueret, reliqui omnes colapsi salui incolumesque discederēt, ipse vero vnus ex cunctis acerbo fungeretur fato, non sine summa eorū admiratione, qui eum toties detulerant, quòd constantius præsentis numinis vltionem prædixerat.

De Heraclio Imperatore.

QVIS maximè nō admiretur, quod mox de Heraclio principe subijciam? aut quis tandem non intelligat ab summo illo numine nihil aliud à nobis, quàm verum, simplicemque pietatis cultum exigi, neque enim aurum, aut gēmas, vel alia, quæ genus hominum admiratur à nobis expetit. tantum præsentem animum huc mihi adhibe, vt illius perpetuo sis memor, exque illius præceptis rectè pieque viuas. Redierat Heraclius victor ex perside, receperatque crucem à Cosdroe Persarū Rege à se subacto perpetuæ pacis pignus, in qua redemptor humani generis Christus pependerat,

derat, quumque iam Hierosolimæ propior accessisset, seu ipse per se, seu ab alijs admonitus frequentissimá pompa inferre illam in vrbem parabat quumque regio fastu pompaque omnia plena forent, ipseque Heraclius veste imperatoria amictus crucem in collum sumptam, quẽadmodum de redemptore Christo memoriæ proditum est, ad urbis portam peruenisset, lætus omnibus acclamantibus mox in Caluariæ iugum ascensurus, crucemque suo loco positurus, sic planè euenit vt in uestigio constans suo, pedem nusquam mouere posset, quod quum sæpe tentasset nihilque omnino proficeret, admonitus à Patriarcha fertur, vt mutata rerum omni facie, tenuique toga desumpta, nudisque etiam pedibus, gestare a se crucẽ meminisset, eius seruatoris, qui nudus pro nostra omnium salute cruci affixus esset, quod accipiens imperator, recteque sese ab patriarcha monitum ferens, statim nudis pedibus crucem ipsa in veteri sua statione reposuit. Est igitur nobis in hunc vsque diem facinoris tam egregij lux memorabilis quartadecima Septembris mensis.

De Reparato Romano.

POTERAM hic Diui Ambrosij meminisse, qui præsens Luchinum vicecomitem, & Accinum Ducẽ Mediolanensem, à captiuitate, copijsque eorum iam fusas incolumes, victo etiam hoste, seruarat. poteram Diui Iacobi apud Hispanos memorabile factum referre, quum ille albo uexillo accinctus, princeps ipse Rainerum regem aduersum Sarracenos adhortaretur, victoriæque mox consecutæ autor fuisset. Sed quis nostrum huiuscemodi exempla innumera, aut nõ legit ipse, aut audiuit ab alio? quare transeam ad ea commemoranda, quæ multo plus admirationis secum trahant, siquidem cœlestia illa quid non efficiant? Humana verò hæc ipsa in tam fragili imbecilloque hominum genere, quis non suspiciat, quũ legerit vni aut alteri euenisse, quod præter omnem naturæ legem factũ sit? Reparatum igitur Romanum ciuem constat, quum pro mortuo à suis haberetur, conclamatusque iam esset ab omnibus, extra vrbem mox recepto spiritu (cuius res diuus Gregorius sit testis) quęsisse ex suis qui aderant, vt vnus ex ijs in vrbẽ profectus ad diui Laurentij in Damaso accederet, interrogaretque num Tyburtius sacerdos superesset incolumis, & quum nunciatum esset non multo ante uita functum, ego uerò amici, quod meminisse animus horreat, ipsum Tyburtium apud inferos in medijs flãmis grauissimè cruciari, malosque dæmones in illum frequenter flammarum globos adnoluere conspexi.

De Curina Hipponensi.

NEQVAQVAM uerò me pigeat, quando reparati Romani ciuis mentio à nobis hac in parte facta est, ex Diui Gregorij autoritate, nunc quoque Diui Aurelij, Augustini monimenta secuti, Curinæ Hipponensis agri incolæ meminisse, qui diuturna conflictatus aduersa ualetudine, quũ neque cibum, neque potum aliquo die sumeret, præterquam exigua quędam spiritus uis è naribus emannaret, ex omnium domesticorum sententia iam sepulturæ mandabatur, & quum iam spiritus ille defecisset, nemini dubium erat, mortuum illum, uitaque planè functum, quumque omnia iam ad luendum corpus, funusque ducendum parata essent, forte ita accidit, ut ad domesticorum clamorem excitatus Curina, uiuum sese ostenderit, qui præter alia Hipponen unum ex familiaribus miserit, qui diligentius inquireret, an Curina alter faber Hipponensis superesset, referebat enim à se auditum archidæmonem increpitasse aliòs dæmones, q non fabrum illum ad sese deduxissent, sed Rusticanum Curinã, cuius adhuc tempus non esset, addebat & illud, perlustrasse se oculis cœlum ipsum præter alia, prædictumque sibi fore, vt ab Diuo Augustino sacro baptismatis fonte leuaretur, quod & postea secutum est, morteque Curinæ Hipponensis fabri consecuta comprobatum.

De Euerardo Germano equite.

QVIN imponat finem huic primo nostræ commentationis libro, miraculum insigne Euerardi equitis Germanici sanguinis, qui Innocentij Pontificis ij. tempore inter suos florens, aduersa correptus valetudine, per aliquot dies inter mortuos domi à suis est habitus, is verò paulo post conualescens, referebat sese toto hoc tempore Hierosolimitanæ vrbis situm perlustrasse, vicos, & plateas, reliquaque vrbis monimenta, quæ nũquam inuiserat, ad vnguem commemorans. Hinc in Safsadini castra, qui tunc temporis Sultani nomine vniuerso præerat Aegipto, contendisse, ex eo loco in Cisalpinam Galliam deuolasse, in eaque Italiæ parte in sylua quadam Germanici sanguinis hominem sibi amicum conuentũ esse, multaque cum illo locutũ, inde nihil omino defatigatum Romam vrbẽ peruenisse, quã nunquã antea inuiserat, templaque, & areas vrbis cõmemorans, & (quod maximè mireris) in ea virorũ nomine, & formes ex vero addens, superstes diu vixit. illud non prætermiserim, Germanum hominem, quem in Italica silua à se repertum diceret, idem ipsum plerisque audire cupientibus affirmare solitũ.

Explicit liber primus.

IOANNIS BAPTISTAE EGNATII,

LIBER SECVNDVS.

De Venetorum institutis. Cap. I.

EST nunc mihi ad alterum instituti operis librum transeũdum, in quo ab initio spectare licebit prisca & memorabilia Venetæ vrbis instituta, tum vero reliquarum gentium, quæ sua cuique fuerint, ex his enim facilè intuearis, quo pacto iactis primum fundamentis, reliqua postea secuta sint ædificia.

De religionis institutis.

AFFVIT semper ab vrbis ipsius exordio summa, præcipuaque ex maiorum institutis, qui Christianam pietatem profiterentur, religionis nostræ cura, vt semper quidquid publicè priuatimque gereretur, ipsam in primis maiores obseruarent nostri, hinc Diuo Iacobo in Riualtina sede primũ ædes posita. hinc singulis ferè diebus in sacra templa manè adimus, hinc litatorij sacri constat obseruatio, vt in hũc vsque diem & princeps ipse, & vniuersa ciuitas hoc instituto maxime gaudeant. Sed & frequentissimus omnium mortalium, & ordinum concursus ad eos audiendos, qui Christi verbum palàm concionantes docent, deque vera pietate rectè sentiunt.

De supplicationibus.

EST & ille peruetus ciuitatis mos, vt supplicationes frequentissimæ diuis immortalibus exhibeãtur, nam ex singulis hebdomadibus (vt hinc exordiar) ex Diui Marci æde instructi prodeunt sacerdotes, qui subiectã aream perlustrantes præeunte crucis signo, litanijs quoque suis persolutis in templum redeunt. Sunt præterea collegia quinque maiora, quæ statis temporibus, hoc muneris magna obeant pompa. nec desunt interim minora quędam collegia singulis adicta tẽplis, quę more à maioribus tradito, hoc expiationis genus nunquam omittãt. quod si quis Venetias à resurrectionis luce sexagesimo & altero die forte inuisat, videatque vniuersam ferè ciuitatem in marcianam aream descendere, non poterit ille non maximè admirari institutum hoc per manus à maioribus, tanto ante tra-

ditum,

ditum, tanta pietate coli, celebrarique. prodeunt enim suo quæque ordine primum maiora collegia incredibili, ac propè infinito numero, & pompa longè celeberrima, quæ vniuersam aream ambiant, quem tamen ambitum (nec & illud sciens præterierim) totum, quà pompa ipsa ducitur, candido panno tectum, palis in terra desfixis altioribus, qui ipsum pannũ sustineāt extentum, ad quod adijciam etiam virentes arbores ex Taruisino maximè agro petitas. post ipsa verò collegia subeunt, hi, qui fratres monachique vulgò dicuntur, quorum frequentissima est multitudo. hosce subsequuntur sacerdotum vrbanorũ nouena collegia sacros hymnos decantantia. tunc prodeunt Oliuolenses, marcianique sacerdotes. non longo post interuallo Dux, magnaque Senatorum copia, qui omnes amplè instructi Ducem comitantur, deducũtque ipsum, vt tamen interim suis quibusdam certis locis flectentes genua, Christianæ pietatis nũquam oblituisci videantur, donec templum iterum Diui Marci reuisant. interim verò dum princeps ipse cum Senatu progreditur, ex marciana turri lætus in primis campani eris sonitus redditur.

De quatuor publicis conuiuijs, quæ singulis annis à Principe celebrantur.

NON possum non maiorum nostrorum vehementer admirari sapientiam, qui præter alia, id maximè prouiderunt, vt princeps ipse ab vniuersa ciuitate in primis amaretur. ad hunc igitur conciliandum amorem, id est adhibitum institutum, vt quater in singulos annos patritios ipsos conuiuio publico exciperet, quod insigni apparatu, minimè tamen inuidioso, intra palatium suum exhiberetur. Primum igitur quarta mensis aprilis luce Diuo Isidoro sacra, celebratum. tum vero alterum assensionis dominicæ die, quo tempore nundinæ frequentes habentur, quum Princeps Bucentauro naui reuectus, eos qui illum deduxerat patricios conuiuio excipit, & (nequid prætermittam moris tam solẽnis) vt princeps assensionis die mare inuisat, naui inuectus ipsa de qua supra diximus, annuloque aureo in mare projecto solennibus verbis imperium maris sibi despondeat. tunc perfecta re, Diui Nicolai inuisat ædem, vbi peractis sacris domum cũ reliqua pompa redeat. Iunio mense tertium celebratur conuiuium, quo die Viti & Modesti festus colitur dies. siquidem princeps ipse honestissimo comitatu cò profectus, sacra obijt, donoque persoluto cereorum aliquot, domum reuertitur. quartum est, quod Diui Stephani luce sacra magnificè ab eo celebratur, Coreis præterea, & saltationibus exhibitis & reliquis modestioribus ludis in præsentis temporis gratiam.

Institutum

Institutum aliud eiusdem principis.

QVID illud dicam, quod natiuitatis dominicę die templum Diui Georgij magna pompa singulis annis inuisit? neque non Diuæ Mariæ cognomento Formosæ, post paschatis diem memorabilem. hinc etiam octaua post paschatis luce, Geminiani ædem, & Menæ in extrema area positam è regione Diui Marci templi frequens adit. nec illud non mihi referendum, Iunio mense, quo Diuis Modesto, & Vito sacra facimus, templum obit ligneo ponte canali maiori superstrato, postremum est quod Diuæ Marinæ sacram ędem celebrant omnibus quinque collegijs præeuntibus, sacrisque ordinis viris deum canentibus, ipso paulo post subsecuto principe cum solenni omni apparatu, de quo etiam mox dicemus, nec verò prætermittendum interim duxerim, quod quadraginta ab hinc annos institutum fuit, vt dies ipse sacer, sanctusque habeatur in perpetuam memoriam receptæ patauinæ vrbis, grati enim patres monumentum hoc ad posteros æternum esse voluere.

De Ducis apparatu.

EST etiam hoc in more, consuetudineque positum, vt quotiescunque ille in publicum prodeundum est, præeat primum ipsi duci tubicines, pręeat Vmbella, & vexilla, aureusque puluinus, ad hæc Catedra aureata, quæ Dux ipse comitatus externorum principum legatis, qui adsunt, non multo post consequitur, ornatissimo vestium apparatu, & capitis tegumento ita composito, vt cornu intergum exter, quo planè insigni testetur se quidem Principem esse totius reipub. vt tamen senatorius, qui amplissimus consequitur ordo, præcipuam cum eo sibi vendicet partem, quod & patricius principem subsequens, gladium vagina aurea tectum gerens facile ostendit. Nam quum alij Reges, & Principes præferri nudum ensem voluni, supremæ suæ potestatis argumentum, quasi alienæ sententiæ non egeant: ipse vagina tectum ponè gerat. vt nec celeritatem ad vlciscenda facinora præmaturam significet (quod etiam Romanorum consulum fasces alligati denotabant) nec sui arbitrij pœnitus totam esse Rempub. sed subsequentis senatorij ordinis summam esse potestatem. Huc accedit, quod singulis hebdomadibus semel forum, magistratusque omneis, qui iuri dicundo præsunt, obit, monetque vt iustitiæ memores nihil odio, aut gratiæ tribuant. vt tamen progrediens, si quem tenuioris fortunæ hominem supplicem viderit, eum benigne audiat ipsique præsentem opem afferri iubeat.

De honore impenso senibus à iuuentute.

QVAS tu mihi Athenas, aut quam Spartam, aut ipsam vrbem Romã in honorandis senibus iure Venetijs ipsis anteferas? nec verò vnquam inficias ierim, Athenienses ipsos, & præcipue Spartanos, ciuitatemque denique Romanam hoc genere laudis maximè claruisse. Sed si quis Venetias ipsas adeat, aliquotque moratus dies, accuratius cuncta exploret, aut monumẽta nostrę urbis diligentius euoluat facilè animaduertet in superioribus ciuitatibus à me dictis accersitum, legibusque pręceptum genus hoc honorandæ senectutis fuisse, in nostra verò ab ipsius vrbis natalibus moré hunc natũ adultumque cũ ea in hunc vsque diem, per mille & amplius annos perseuerare. atque (vt à primo exordiar Principe, qui primus Heracliæ dictus est, ad Francisci Donati clarissimi principis, qui hodie omni virtutu genere floret, tempestatem veniam) quis quæso non videat, matura iam ætate, præter vnum, aut alterum, principes fuisse creatos? Iam verò quotquot procuratoria dignitate insignitos esse animo voluas (qui quidem honos Venetijs supremus à Principe semper est habitus) quis non intelligat præmaturo iam senio viros huic dignitati semper esse præfectos? non possum non hac in parte recens exemplum commemorasse, quum Ioanni Molino centum & quinque annos nato, non aliam ob causam consiliarij dignitas demandata maioribus comitijs sit, quam vt vniuersæ ciuitatis iuditio testatum perpetuo foret, quãtum honoris huic ætati impensum esse vellet. Ad hæc sic in gerendis, obeundisque magistratibus hic mos hodie retinetur, vt senilis ætatis præcipua ratio semper habeatur. in cœnis verò, atque conuiuijs, quæ priuatim, publiceque adeas, hoc obseruatum in primis spectes, vt suus senibus semper sit locus. nec illud etiam omiserim, quod in ipso ingressu priuato, in ipsoque publico consessu, in ipsisque ludis spectandis hoc obseruatum constantissime esse, quòd in pueris etiam, si quando domo exeant, alijque maiori natu (vt ferè fit) occurrant, hunc morem retineri animaduertas. id quod in matronis quoque, reliquoque fœminarum sexu coli videas.

De arcanis consilijs patrum.

DABITVR & hoc ipsum taciturnitatis exemplum, quod rerum publicarum vel præcipuum uinculum habeatur, post attributos quinquaginta patres, post alios magistratus, qui Senatum perficiunt additos, vix vnum aut alterum inuenias, in quo proditi consilij publici culpam requiras. sed quum multa referre possem memorabilia, tamen aliquot subijciam, vt verissimè dictum à me in huius virtutis laudem comprobetur,

 quod

quod recens commemorabo. Mediolanensi bello, quod primum cum Philippo Vicecomite gessimus, dictus est Imperator totius exercitus à Senatu Franciscus Carmaniola, loco & parentibus sanè obscuris, qui tamē rei bellicæ peritissimus ea tēpestate haberetur, quique Philippo ipsi magnam principatus sui partem sua virtute restituisset, à quo transfugiens, cuius ingratum in se animum ferre non poterat, Taruisium peruenerat. Hunc igitur Veneti Imperatorem sui exercitus dixere, & ab initio quidē ille præclaram operam præstitit, fusis enim apud Madodium memorabili acie Philippi copijs, & recepta Brixia, brixiensique agro omni, rebusq; Philippi ita accisis, vt vix ille intra Abduæ ripas Imperium tueretur suum. his que rebus elatus Carmaniola (quasi cum Philippo tacitè faueret) partim accusare Senatum Venetum audatius, & legatis ipsis in castris insultare, partim rem Venetam ita negligere, vt meritò proditionis suspectus haberetur. ipso igitur Venetias apulso, quasi de pace cum Philippo ageretur per octo menses de illius proditione quotidie anquireretur, nunquam tamen ille tale quippiam suspicari potuit, donec Senatus cōsilio facto, qui omnia certis nuncijs, & Carmaniolæ ipsius literis constarent, ipse intra post triginta dies, quam custodiæ mancipatus erat intra duas columnas securi percussus meritas perfidiæ suæ pœnas luit.

De Francisco Foscaro Duce.

Is quum per annos quatuor, & quadraginta reip. præfuisset, cuiusque prudentia Veneti Imperij fines promoti essent, multaque domi præclarè facta, tandemque pregrauante senecta, veluti publico muneri præesse nō posset decē virali iudicio quinquaginta ferè patrum sententia, viuenti adhuc illi, quod nusquam alias contigerat, ducis dignitas abrogata est, quæ res tanta taciturnitate per aliquot dies ita protracta est, vt ad auertendā suspicionem huiusce modi consilij Marcum Foscarum fratrem, procuratoremque in curiam aduocarent, quem tamen cubiculo includerent grauesque comminati pœnas, si quid ille alicui vnquam prodijsset. est igitur Foscarus ipse dignitate priuatus in eiusque viuentis locum paschalis Mari Petro subrogatus est, quem tamen intra triduum mortuum, Princeps ipse, & vniuersa ciuitas ad marciaman ædem extulit, omniaque illi duci munera præstita.

Aliud exemplum.

QVID illud commemorem, quod nostra ætate memorabile in primis in hoc genere laudis accidit, nam post quam funestissimo prælio ab Aloisio Francorum Rege victi sumus iuxta abduam amnem, omnesque Imperij ciuitates partim ad gallos, partim ad Germanos defecissent, cum

F ipsa

ipsi patauio non tamen multò post, Lauretani Clarissimi principis consilio de ipsa recipienda in Senatu acta res est, ea res quum à patribus ipsis tractaretur per aliquot dies, nemo tamen vnquam ne suspicari quidem id potuit, quum interim quotidie patauini Venetias, & Veneti Patauiũ frequentes peterent. iussus est igitur terrestri itinere Petilianus Imperator cum Andrea Gritto legato, qui ad Margariam cum exercitu ageret, vt id munus recipiendæ Patauinæ vrbis susciperet, confestim, & clandestinè tamen domi interea lembi frequentissimi, aliaque nauigia cõparata. quũ igitur ciuium multitudine, Medoaco amne subuecti in eandem diem, & horam ex altera parte patauium adoriretur. sicque factum, vt felicissima suspicio vrbs ipsa patauium à Gritto incauta opprimeretur, quæ nihil vnquam tale rescierit. & ex alia parte, nostri, qui aquis, & stagnis subuecti erant vrbem ipsam quàm facillime caperent. gesta autem confectaque res est die xvii Iulij mensis, quæ Diuæ Marinæ sacra habetur, in cuius perennem memoriam tam præclari facinoris gratissimi patres decreuere, vt Dux ipse, cum Senatu magnifico apparatu ædem ipsam inuiseret.

Externa.

Nemo certè sanæ mentis vituperauerit si in hac veterum institutorũ relatione, principem locum pietati attribuero, quum præsertim vera, sanctaque hæc nostra religio, & à principio mortalium animos totius ferè orbis commouerit, & in præsentia excitare facilius possit. laborabat mortalitas olim Gregorij sanctissimi pontificis ætate, nec id malum sisti vlla ope humana posse videretur. quem nam igitur Gregorius ipse sanctitate præcipuus ad auertendam tam grauem calamitatem auxilium peteret, nisi trinum & vnum Deum? placuit igitur illi, vt supplicationes publicæ omnibus indicerentur, quod secuta vniuersa vrbs, quum ad omnes aras, templaque frequens supplicaret ex intimis cordis penetralibus, facile nõ multo post salutem impetrauit. Et quis, quæso, nesciat Deũ ipsum Opt. Max. cognomento esse dictum, qui & omnia possit, & præsens pie, sancteque inuocãti presto semper adsit? quod igitur institutum à Gregorio summo Pont. est, nos iure in hunc vsque diem retinemus, si quidem annuæ supplicationes apud nos, perennesque vigent.

Aliud exemplum.

Seqvetvr nunc Bonifacij quarti Pontificis summi memorabile institutum, qui quum animaduerteret nouembres calendas sacras, celebresque Romano populo esse, propter insignem, præclaramque Lucij Cornelij victoriam de socijs. qua die celebres gladiatorij ludi, multaque alia

alia id genus spectacula ęderentur ad totius ciuitatis Rom. manifestā vesaniam, quum Martem Iouemque, aliaque numina vetera subinde inuocarent, multis frustrà tentatis remediis, vt nec penitus lasciuiendi memoria tolleretur, festum omnium sanctorum diem celebrandum nobis instituit. quo die etiam id institutū; retentumque pertinacissime est, vt quēadmodum populus Romanus gladiatores ipsos vulnerari interficique lętabundus inspiceret, sic domi suæ quisque anserem haberet, cuius funere gaudens, exultansque frueretur, cuius pluma lecti ipsi ad præcipuū hominis commodum, voluptatémque sternerentur.

Aliud exemplum.

FVIT & ille christianæ pietatis nascentis mos maxima laude dignus, quem certè ex rerum euentu optimus quisque sanè comprobet. Episcopi enim vrbiumque ipsarum antistites populi ipsius iudicio deligebātur, hi qui inter suos à primis annis cogniti, virtutis opinione quadam certa præcellerent, quosque vitæ sanctitate, & doctrina aliis antestare certum, exploratumque esset. id quod Romani Pont. plerique, & in his Gregorius et Leo et Augustinus ipse et Ambrosius innumerique alii facile probent. paulatim verò mos inoleuit, ille, ut unius, aut alterius principis suffragio pręficerentur illi; qui grati, carique regibus per sua scelera, & flagitia forent. vnde paulatim fluxit, ut iam nunc lucerna illa ardens sub modijs lateat, & in tenebris omnia cōfusa taceāt. quis igitur rectum uitæ iter capere sibi posset, qui ducem ipsum tantum aberrare animaduerterit?

Aliud exemplum.

DABITVR & hac in parte aliquid Italico nomini, cuius rei quando celebre est factum haud fortasse pęniteat eos, qui nostratia hęc legent. eorum igitur bona venia, Albericus Barbianus iure optimo huc aduocabitur primus, qui Italicos homines, iam pridem militaris omnis rei expertes, cum externo milite in terra Italia omnia bella gererentur per multos iam annos ad veterum laudem nos reuocarit, quod fœliciter experti sępius, qui intra Italiæ fines principes agerent facilè discere prouinciarum suppetitias expetere qui Barbianicum, Bracianum, Sforcianum militem legentes, præclaras in primis res, insigniaque facinora bello edidere.

Aliud exemplum.

REVOCETVR huc etiam illud Romanæ ciuitatis peruetus institutum, quod Plutarchus, cui scriptori nescias quem anteponas, tradidit.

quodq; nostrates historiæ in primis attestantur. Consules enim & dictatores virgarum fasces, alligatasque his secures præferri sibi semper instituerunt, vt dum virgas dissoluerent, securesque expedirent, ad vindicanda scelera tardiores aliquanto esse cogerentur, vt si quid irati forte decreuissent, attendendæ iræ spatium, hac ipsa mora haberent, quod, vti diximus, nostri Veneti per belle imitati, ensem vagina tectum ponè principem gestari, planè sapienter instituerunt.

Aliud exemplum.

Non possum postremo hoc in loco non Lepitanæ Africæ vrbis morem præterire silentio, quando & scriptores nostri huiusce rei meminere, vt ad omnium mortalium vsum mos hic trāsferri cōmodiq; valeat. si quando igitur apud Leptim nouę nuptiæ celebrarentur mos ille omnibus inoleuerat, vt nupta ipsa mutuò ollam à socru peteret, quam illa constantissime pernegaret, vt inde iam in celebre prouerbium abierit, omnes socrus nuribus odio semper esse.

De disciplina militari. Cap. II.

Militaris disciplina præcipuum apud populos, gentesque decus semper est habita. in qua constanter culta, receptaque feroces, tranquillisque pacis dies acquiescere crederentur, in iis præsertim gentibus, quæ proferendi imperij nimis cupidæ, suis non contentæ finibus, in aliena hostiliter inuaderent. id quod iocatum semel ab Nino Assiriorum primo Rege, vniuersum orbem paulatim sic oppresserat, vt nusquam pax esset, donec romanus populus, primum in terra Italia, mox extra eius fines gentes omnes, ac nationes hoc præcipuo disciplinæ militaris vinculo, tenacissime per omnes numeros à se ratento, obseruatoque sibi parere coegerit. Cæterum illi, terrestribus maxime bellis tam amplum imperium, tantāque gloriam sibi pararint. nos qui res Venetas primum summa cum veritate aggredimur, animum conuertemus ad maritimas res Venetorum gestas. si quidem medijs in aquis siti, marique innutriti longè à continente positi sub hac disciplina maxime claruerunt.

De Pipino Francorum Rege.

Pipinus igitur Caroli Magni filius, quum Italicis rebus omnibus præesset, imperante etiam patre, cui ita persuasum erat, Venetis bellum indixit, comparato ingenti exercitu quum Heracliam, Equiliumque, & Mathemaucum in littora posita oppida armis oppressisset, mox in nostra-

tia

tia stagna, insulasque conuersus animo, classe ratibusque ingenti arte cõparatis, de Veneto nomine penitus abolendo cogitabat, nostri vero tametsi non poterant statim ab initio Franciscis terreri armis ad disciplinam tandem veterem maritimarum rerum conuersi, se suosque liberos, libertatem, patriamque præcipua charitate defendendam esse arbitrantes obuiam illi aduentanti, in stagnaque nostra properanti sua classe, suisque nauigijs occurrere. cõmisso igitur acri primum certamine cũ gallis, mox conuerso maris æstu in pontem, quem Pipinus parauerat adiuuante Venetos aquarum fluxu secundo, irruptione facta, pons solutus est, cœsique ad vnũ ferè omnes, aut aquis mersi sunt. qua ex re Venetus victor in memoriam tantæ rei Canali orphano nomen fecere, Gallis omni ex parte oppressis, libertateque feliciter in hunc vsque diem inoffenseque seruata.

Aliud exemplum.

NON nescio Narseti Principi prius ab Iustiniano Imperatore in Italiã misso, qui Gothos ex ea penitus eijceret, suppetitias à Venetis latas, vt Rauennam vrbem reciperet, quod postea iterũ Langobardicis bellis omnia turbantibus, in Gregorij Pontificis maximi gratiam classe Veneta potissimum Græco Imperio restitutam, in qua constet Prædeum Vicentinum hominem militia clarum diu fortiter obstitisse, sed illum Venetorum armis, & virtute fractum primo, mox interfectum, claram ad hoc æui sui nominis famam reliquisse.

De Narentanis.

AB hoc militaris disciplinę tenacissimo vinculo adductus Petrus Vrseolus Dux, Narentanis ipsis, qui pyraticam exercebant adeò fœliciter bellum indixit, vt parata ingenti classe Parentium primum & Polam cũ vniuersa Histria, & Liburnia receperit, tum Dalmatici maris insulas omneis, ipsa etiam non leui certamine expugnata Pharo, quę Liesna hodie dicitur, in deditionem Veneti nominis cœpit: postremo Dalmatiæ omnis vrbeis, partim vi, partim sponte sese dedentes imperio suo adiunxit. inde Narentanos aggressus pacem vltrò petentes, sese ac sua omnia dedentes, pollicentesque nunquam post hac in pyraticam se vllo modo descensuros, facile admisit, vnde primum Dalmatię titulus ad principem delatus est.

De Dominico Michaele Duce.

FVERIT & Dominicus Michael Dux militaris disciplinæ præcipuum documentum, qui Calisti Pontificis rogatu, præterquam quòd audiebat

diebat Hyerosolimitanum Regnum grauiter laborare, Gotifredo primo Bolionio, mortuo, Balduinoque secundo Rege à Turcis capto, validissimam classem Venetijs instrui iussit, memor præterea à Vitale Michaeli primo Christianos Principes classe ingenti, cui ipse præfuerit adiutos esse, in Syriam. igitur quum celerrimè enauigasset, primum Sarracenicā classem Ioppem obsidione prementem; non sine graui certamine totam ferè cœpit, Ioppeque liberata, nauibusque decem ex Sarracenico hoste captis, cum ingenti præda ad Tyrum insulam mari obsidendam profectus est. cingebant eam ex altera parte terrestri exercitu Varimundus Hyerosolimitanus antistes, reliquique Franci Principes. quum interim inter Francos seditio exorta est, non sine manifesto suo periculo, Tyrum ab se obsideri quippe frequentes nuncij asserebant, Sarracenorum Ducem magnis aduentare copijs, Venetos interim omnis periculi, & aleæ immunes fore. ea res ad Dominicum Ducem delata perculit facile primum animū illius indignati, quasi vero de Venetorum fide dubitarent, qui constantissima semper fuisset. ea igitur super re Michaeli Duci cogitanti, quum diuersa ei occurrerent, tandem id consilium maxime placuit, ad confirmandos sociorum animos, vt ex singulis nauium carinis integræ tabulæ abscinderentur, earumque claui & reliqua gubernacula ad Varimundum antistitem in castra deferrentur. ea res omnium animos, qui aderant ita deflexit, ita in admirationem vertit, vt exclamarent omnes vnam esse Venetorum fidem, vnam constantiam, Ducemque ipsum Michaelem, vnum omnibus rebus anteponendum. maiori igitur studio in obsidenda Tyro uersis omnium animis, facilè id contigit, vt Tyros tandem caperetur, tertiaque vrbis parte Venetis tradita, priuam illis aream, primum forum, priua denique omnia templa concederentur, id, quòd fœdere inter Varimundum & reliquos principes conuenerant, quod Balduinus rex postea cōprobarit.

De Henrico Dandulo Duce.

QVANTVM Henrici Danduli Ducis intuenda militari disciplina studium fuerit, res ab eo præclare, eximieque bello gestæ facilè declararint; is igitur Dux, quamuis senio confectus, luminibusque, penè captus, candenti ferro ab Manuele Imperatore obiecto, dum Venetum legatū aliquot ante annis gereret penes illum: Iadera armis recepta, Alexium puerū ad se in castra venientem, petentemque, suppliciter, vt in Imperium Constantinopolitanum restitueretur, benignissimè excepit, pactusque cum eo, & cum Gallorum aliquot principibus, qui ad recipienda Hyerosolima ex Gallia Venetias conuenerant in castrisque tunc cum duce, non paruis cum copijs agebant: quomodo tanta res peragenda foret, statim cum tot classe trecentarum nauium, & Gallorum Principum auxilijs supera-

to

to Ionio, Aegæoque mari Constantinopolim forti animo obsessam à græcisque hominibus acerrime defensam: fracta disruptaque cathena, quã duplicem illis obiecissent, aliquot post dies sua, suorumque militum virtute capit. sic igitur Alexio puero in Imperio restituto. & Isacio pueri patre, de carcere educto; cui adulterinus Imperator & frater eum incluserat; luminibusque priuarat, lætus ipse de reditu in patriam cogitare cœperat; quum altera suorum defectione, puer Alexius exceptus, interfectusque à Murziphlo qui se Imperatorem agerat: quare turbatis rebus Murziphlus cum diu Gallis, Venetisque restitisset, tandem iterum capta vrbs est, fugatoque Murziphlo principibus gallis Imperij dignitas est parta Venetis autem Patriarchica sedes Thoma Mauroceno ad eam dignitatem primo suffecto, restituta est.

De Nicolao de Canali.

ASSERAT fortasis quispiam non sanè magnopere mirandum, si rebus tam lætis, tamque secundis disciplinę militaris exemmpla longe clarisima memoriæ prodita sint, nunc igitur etiam aduersis rebus, quam tenaci uinculo hæc ipsa à Venetis retéta sint ostendemus præterat is vniuersę maritimæ rei imperatoria dignitate Turcico bello, quód ea ætate gerebatur, quum uerò Euboea insula ab Othomano Turcorum principe mari, terraque premeretur, ipse de canalis Imperator, cum ingenti classe ad Chalcidem obsidione leuandam, quam insulæ illius vrbem præcipuã Othomanus oppugnaret, profectus, per summam ignauiam, opem laborantibus chalcidensibus ferre non est ausus, passusque est se ipso spectante vrbem ipsam à Turcis capi, miserosque ciues omneis fœde trucidari turcarumque principem saluum lætumque inde abire. quo Venetijs nunciato Petrus Mocenicus vir clarisimus illi mox suffectus est, reuersumque mox in patriam perpetuo exilio damnarunt.

De Benedicto Pisaurio & Hieronimo eius filio vtrisque rei maritimæ imperatoribus.

DEFLECTET, & ad nostrã ętatem militaris disciplinæ seuerè in primis instituta hæc nostra oratio. siquidem Benedictus ipse quum rei maritimæ vniuersæ præesset imperatoris nomine, non dubitauit animaduertere suo priuo iuditio priuaque sententia in virũ patritij sanguinis, quòd relicto Iuco oppido cui Pylo veteres fecere nomen, nestoris olim patria, non expectatis Turcis, qui eò aduentare dicebantur, neque ex petito subsidio ab imperatore ipso, inde metu abierit. quo idem & filius eius Hieronimus, Turcico bello Imperator imitari patrem studuit, qui & ipse

se triremis præfectum vnius patritij sanguinis virum, capitali supplicio affecerit, propter ingentia manifestaq; scelera perpetrata, quæ qualia fuerint alijs extimanda relinquimus. nec vero idem ipse contentus in rebus maritimis hanc seruasse seueritatem, quam præsentia tempora in primis postularent, præfectum quoque peditum inter suos veronenses nobilem in Iadrensi agro autorem turpissimæ fugæ sese dederat supremo supplicio affecit, quæ sanè duo exempla in patre filioque spectata, incredibile dictu est, quantum omnium animos incenderint, ne quid ignauè, aut segniter hi gererent, qui Reipub. nomine foris præessent.

EXTERNA

De Bellisario Constantinopolitano viro patricio.

DEBEBIT huic omnis ætas, omnis scriptorum tum veterum, tum recentium ordo; qui Romam vrbem à Gothis captam dirutamque disciplina maximè militari inter suos seruata receperit, Gothicumque nomen ex terra Italia penitus deleuerit. missus enim à Iustiniano Principe Constantinopolitano, haud sanè magnis cum copijs in Italiam, quam in libertatem in primis assereret cuperet; non tam prælijs multis cum Gothis fœliciter confectis, non vrbium expugnationibus multarum, & in his Roma ipsa ab ijsdem Gothis capta receptaque, tantum nominis, ac existimationis apud omnes consecutus videatur, quam militaris disciplinæ tuendę inter suos cura studioque. fertur enim tantum hac valuisse, vt milites suos nunquam passus sit ab incepto itinere auerti, vt ne pomum quidem obiectum ante oculos, carpere quisquam auderet, nec defessus longo itinere miles in quęquam obuium locum impetum faceret, & fœmineum præcipue pudorem seruaret, quæ res gratum illum imprimis, & expetitum vniuerso Italico nomini effecerit.

De Aerio patricio.

CELEBRET Romana ciuitas Bellisarium, celebret vniuersa Italia in libertatem à Gothis vindicata; vt tamen Aerij patricij interim non obliuiscatur, fuit is ex Mæsia prouincia vir inter suos genere satis celebris, qui inter romanas legiones ascitus illustris, & clarus statim in primis euasit, patritiusque Romanus ab Honorio factus disciplinam militarem pene collapsam omnem princeps restituit. Vandalos, Alanosque in Romani Imperij fines irrumpentes sępe à sese victos domi quiescere docuit. in Hyspania contra eosdem præclaras res gessit: sed quod maxime omnium memorabile sit, sua hac disciplina Attilam ipsum, cum quingentis armatorũ millibus in Gallias irrumpentem Cathalannicos ad campos, ingenti sua cum laude memorabili prælio vicit Imperij Romani maiestate hac tam insigni

insigni pugna conseruata; non possum tamen hoc in loco nõ in illius laudem (tametsi extra rem ipsam) hoc attexere, à Valentiniano Principe ingratissimo cæsum esse, quasi verò Imperium affectare sibi videretur, vt celebre sit responsum militis eiusdem, qui interrogatus à Valentiniano, vtrum iure cæsus sibi videretur, respondit hoc quidem nescio, cæterum id tibi affirmarim tua te sinistra manu dexteram tibi amputasse.

De Carolo Martello.

Ss quis superioribus exemplis nõ satis secum expendit quantum militaris disciplinæ vis per se valeat, ille facilè cognitis, quæ à Carolo Martello, contra Sarracenos, & Visigothos ex Hispania irrumpẽtes in Gallias, Eudonij aquitanici ducis pollicitationes secutos, gesta sint, nequaquam dubitarit principem locum, post hac tribuere. Occuparant Sarraceni aliquot ante annis sub varijs ducibus vniuersam Asiam, & in Europam transeuntes Cõstantinopolim triẽnio obsederant; inde classe comparata ingenti africam petiere, qua vniuersa in seruitutem redacta nõ dubitarunt in Hispaniam superato Gadithano freto irrumpere, ductu Iuliani Principis Hispani, qui violatam à Rhodorico Rege Hispanorum filiã; quam inter reliquas adolescentulas nobiles vxor eius penès se habebat, ferre, patique æquo animo non poterat; potiti igitur Sarraceni tota Hispania præter Austeres, & Cantabros, ex hac parte credentes sibi faciliorem aditum ad Gallias, Italiamque, ceterasque Europæ prouincias inuadendas: nihil aliud secum agitabant, quam arrepta occasione superato pyrenæo saltu in Gallias irrumperent, nec eorum consilijs fortuna defuit; Eudonius enim Aquitanici sanguinis Princeps, assidue illos euocabat, qui minimè ferre poterat à Carolo Martello se victum, superatumque esse; quare Abdiramum Regem secuti Sarraceni quadringenta, & amplius armatorum milia ex saltu Pyrenæo in Aquitaniam descendentes, Galliæ maximam partem iam ad se armis traxerant, quum Carolus Martellus non tam copiarum numero suarum; quam disciplinæ militaris vi, roboreque fretus suæ, illis antè vrbem Turones occurrit: vbi re omni cognita, perspectaque Carolus non dubitauit cum his acie confligere, suæ Veteris disciplinæ memor Gallorumque virtutis; Primum igitur castra sua antè pugne diem comburi ex omni parte iussit, tum mandatum Turonensibus, vt portas clauderent; postremo superato Ligeri amne, sic ad dexteram ripam consedit, vt hostis numero longè superior ex transuerso impetum facere non posset, pugnatum est igitur vtrinque diu acerrimo marte, donec tandem Abdiramus suga sibi ad proximum mare suisque qui reliqui fuerant consuluit, sed & non multo post ad Iliberim obstinatissimus hostis à Carolo prælio altero ita victus est, vt sua Hispania contentus, de Gallia

inuadenda nunquam postea cogitarit: sic enim Amoreus alter Sarracenorum Rex fugatus cæsusque est, qui trecentis, & amplius armatorum millibus succinctus opem Abdiramo laturus aduenerat, vt Franci merito postea Imperium sint Caroli Magni auspiciis adepti.

De Carolo Magno.

ET quoniam Magni Caroli incidit mentio, quis erit tandem; qui dubitet res omnium amplissimas bello ita ab eo gestas; vt non tam eius fœlicitati & fortunæ, quam virtuti, & disciplinæ militari gallorum auitæ, suæque in primis retentę, seruatæque, hanc tam insignem laudem tribuat. iuuenis igitur adhuc, patre vita functo Aquitanicum bellum primum fœliciter confecit, inde in Adriani Pontificis Maximi gratiam Langobardorum regnum ex terra Italia penitus sustulit, quod ducentos, & amplius annos in hisce terris floruerat. Saxonicũ bellũ p triginta, & amplius annos fœliciter tandem confecit, & quod ab initio semper optarat, uera pietatē imbuit. Sarracenos intra Bæticæ angulum redegit, Sclauicum quoque bellum, & Danicum, tumultuantesque Baioarios composuit, nunquam intermissa militaris disciplinæ laude, de Hunnis octo post annos ab eo triũphatum, capta etiam eorum Regia; Tertio demum Italiam ingressus, pacatis rebus omnibus, quæ ad eam diem in vrbe Roma, seditionis tumultusque plena habebat omnia, sibi suisque posteris tam insigni virtute Imperij Romani fastigium merito vendicauit.

De Alberico Cunij Comite.

NON indignabuntur (vt opinor Galliæ) si post suos Carolos maximè illustres, Albericus Italici sanguinis vir sibi subtexetur: nemo igitur est ab humanioribus studijs nostris tã alienus, qui nesciat in nostra hac Italia sic quingẽtesimũ, & amplius annũ bello ita gestas res esse, vt peregrino externoque milite semper vsi simus, nemine Italici sanguinis rem militarem attingente, donec ducentesimum ab hinc ferè annum, Albericus Cunij Princeps Italici vere sanguinis hãc veterẽ gloriá ita nobis reddidit, vt pulsis, fugatisque ex Italiæ finibus externis omnibus, vetus illa Romani populi indoles sit nobis per eum restituta, vnde Sforzianus, Brazianusque miles, vnde tot clarissimi Imperatores Franciscus Sforzia, Nicolaus Piccininus & innumeri alij per ea tempora, postremo verò Bartholomeus Coleo Federicus Vrbinãs Dux, Robertus Santo Seuerinãs, ætate verò nostra Nicolaus Petilianus floruerunt.

De

De iure triumphandi. Cap. III.

ERVNT fortasse non pauci, qui cum hæc ipsa nostratia legent de triumphandi ratione, primum triumphi autorem requirant, audiusque etiã scire cupiant, quænam causa iam iusta fuerit, tamque expetita à multis; vt Imperatores olim Romani ad res gerendas in prouincijs, quas debellãdas suscepissent, non alia magis spe, quam triumphi, bella suscepisse videantur. Verùm nos in præsentia id non agimus, sed Venetis exemplis illustrioribus contenti, omnem hanc vitæ partem summa fide prosequemur, quum præsertim sciam, eum verè triumphum esse dicendum, quum viris optime de patria meritis ab vniuersa ciuitate, & populo omniũ consensu iusta tribuatur laus. Vendicabit igitur sibi iure optimo principẽ locum Dominicus Michel Dux, qui Calisti Pontificis Max. adhortationem secutus ingenti comparata classe ducentarum, & amplius nauium, Hierosolymitana re in maximum discrimen redacta, uicto præsertim acie Balduino Rege, & capto à Turcis: festinabundus eò profectus primũ Sarracenicam classem Ioppem vrbem obsidentem, non sine graui certamine oppressit, omnem, mox onerarias naues decẽ preciosissimis rebus onustas ad vnã cœpit; vnde dictati omnes ad tyrum obsidendam terra marique ducis ipsius præcipue consilio à Gallis Venetisque concursum est, cũque vrbis obsidio difficilior in dies fieret, iactari voces in Gallorũ castris cœptæ frustra sese tyrum oppugnari, cum interim Turcæ magno cũ exercitu aduentare dicerentur, Venetos verò ab omni discrimine tutos, in nauibus esse, ea calumnia Dominico Duci nunciata statim nauium ex carinis tabulas reuulsas deferri in gallorum castra iussit, ut iam nunc Venetæ constantiæ, & fidei exemplum caperent, capta igitur non multo post tyro Venetorũ in primis opera Syriæque rebus fœliciter compositis domũ cum incolumi classe reuertitur, cui vniuersa ciuitas ingenti eum plausu occurrens, illumque in Auream Diui Marci Aedem deducẽs, rebus sacris ricte ante procuratis, auditoque mox Principe qui ex suggestu rerum à se gestarum ordinem singilatim explicaret, statim audiri clamor, vocesque cœptæ clamantis populi dignum æterna memoria colendum esse hũc Ducem, qui Christianæ rei in Syria iam labanti præsentem opem tulit, qui Diuino quodam consilio Gallorum animos firmarit, victoriam ex Sarraceno hoste tam insignem sit adeptus, denique aucto Veneto Imperio, suo ductu, & auspicio, constantiæ, & fidei Venetæ omnibus futuris sæculis monimentum tam insigne reliquerit: quas tu igitur Romanæ ciuitatis triumphantium laureas, quos auratos mihi quadriuges Imperatorum currus, quæ captiuorum currum præeuntium agmina, quem sequentis exercitus clamorem, & uoces mihi nunc obijcies? quum audies

ſarracenicam debellatam claſſem, quum, Syriam ipſam ab immani hoſte receptam, Hieroſolymaque, ipſa à Veneto Duce ſeruata, pietatique veræ reſtituta; redeuntemque Ducem in aureum diui Marci templum deductum ſacris ritè procuratis, tam pijs aclamationibus exceptum.

De Ordelapho Faletro Duce.

Non minorem triumphi ſpeciem retuliſſe uideri poteſt Ordelaphus Faletrus Dux, cuius auſpicijs & ductu primum recepta magna Syriæ parte, inſtructiſsima claſſe, quam parauerat in Balduini regis Hieroſolymitani gratiam; mox uendicata uniuerſa Dalmatia, additaque Croacia Veneto nomini, alijsque mediterraneis prouincijs; cum domum rediſſet; captiuis multis eminentioris fortunæ adductis, tanta lætitia, tantoque totius ciuitatis gaudio exceptus eſt, ut non Romani triumphi amplitudinē adæquarit modo, uerūetiam uicerit. is uero quum non multo poſt Iadereſes ad Pannonum regem deſciuiſſent, qui non multo poſt ualido præſidio vrbem muniere cum reliqua Dalmatia claſſe ingenti comparata Iaderam ipſam oppugnare aggreſſus; dum ſuos ad fortiter pugnandum hortatur, in prima pugnans acie ictus ab hoſte perijt, cuius cadauer Venetias relatum ſummaque funeris pompa elatum in aurea diui Marci æde ſepultum conditur; quod hodie plerique uiſendi ſtudio repetunt.

De Sebaſtiano Ciano Duce.

Qualem uerò quantumque fuiſſe Sebaſtiani Ciani ducis triumphū dixerimus, qui recepto Alexandro III. Pont. Max. cuius per aliquot dies fuerant inſignes penes nos latebræ, ſtatuit cum uniuerſæ ciuitatis conſenſu eius dignitatem aduerſus quemcunque hoſtem conſtantiſsimè tueri; quod cū Fridericus Aenobarbus Imperator reſciſſet: ſtatim ingenti comparata claſſe ſexaginta nauium, & amplius, præfecto illi Othone filio in Hiſtricum uſque ſinum penetrauit, contra quem Cianus princeps nauiū numero aliquanto inferior, ſed animi præſtantia, & ſuorum uirtute multo ſuperior, iuxta Salborion Hiſtriè promontoriū congreſſus, uario quāuis interdū marte uictor euaſit diſiecta uniuerſa claſſe; triremiq; regia cum ipſo Othone capta. quare Venetias rediens triumphantium more, ſiquidem uniuerſa ciuitas gratulabunda ad portum uſque illi occurrit; omitto nunc Othonis a principe liberaliter dimiſsi gratia, Fridericum patrem Alexandro Pontifici & Venetis reconciliatum, Fridericum ipſum Venetias appuliſſe, ab Alexandro & principe, Venetiſque omnibus benigniſsime exceptum, inque aurea D. Marci æde ſacris ritè procuratis; nō multo poſt pace cum Pontifice & Venetis inita in Germaniam lætum rediſſe; extat

se; extat adhuc marmor peruetus in eo loco, vbi pugnatum est cũ elogio rei tam præclare gestæ monimentum. ne vmbellam, ne candidum cereũ, ne reliqua principi in publicum prodeunti ornamenta ab Alexandro tradita, cum tubis argenteis, ne ius aurei annuli in mare certo die proiciendi, ne publicas literas plumbo signando aliaque multa ad hanc rem facientia commemorem.

De Andrea Contareno Duce.

IGNOSCENT mihi cæterorum principum manes; quando ab Ciano Duce tot relictis interim in medio principibus, qui alioqui clari, illustresque fuere, optimeque de Rep. sunt meriti, ad Andream Contarenum Ducem hac in parte transeo: poterat hic iam multo etiam ante declarari Dux, si quidem totius ciuitatis studia in eum inclinabant. verum præsagio admonitus futurum, vt suo principatu sua patria in summo discrimine versaretur, id constantissime semper renuerat, quinetiam quũ in Marci Cornelij locu animorum omnium propensio extaret, ille in patauinũ agrum secessit, obscureque ibi agens quo ad eius fieri potuit delitescere studuit. Cæterum absens creatus Dux cum nullis precibus flecti posset, vt susciperc rempub. vellet. Cæterum cognatorum, & affinium interuentu, qui publicè ad eum sunt missi minabundi illi perpetuum exilium, & bonorũ omniũ publicationẽ, nisi annueret, uenit tãdẽ animi dubius, quũ〈q〉; in medijs aquis vniuersa ciuitas illi occurrisset faustis in primis acclamationibus, motus tanto omnium ardore ad autores patres accessit, veniaq; petita suæ contumaciæ, vel erroris, ducis dignitatem iniit, quam postea tam constanter tutatus est, vt quamuis Pãnonum Rex, & Carariensis Princeps Patauinus, & Aquileiensis antistes, ligurque in primis ipse Venetam libertatem, nomenque penitus opprimendum suscepissent, ipse tamen cõstantissime ad extremum defenderit, nam victo Pisano Imperatore maritimæ rei ab ipsis Genuensibus ad Polam; amissa non multo post Clodia; prouisisque ante omnibus domi prudentissimè, ac penè diuinitus, quæ in rem præsentem facerent, ipse iam senio confectus non dubitauit classi præesse, quæ instructissima iam parata erat ad ipsam recipiendam Clodiã, nauim igitur cõscendẽs seuiẽte hieme comitatus Thaden Iustiniano et ipso Victore Pisano, & Ioanne Barbadico, alijsque ex patritio ordine, qui strenuam in eo bello nauarunt operam, nam Carolus Zenus aberat, qui paulo post cũ sua classe admonitus periculi aduenit, sic Clodiam Vrbem obsedit, vt quãuis ligur hostis classem suam sæpe ostentaret, & Cararius Princeps in medijs stagnis non deesset reliquis socijs eos in primis adiuuãtibus, quum præterea decem armatorũ ferè millia ipsam tuerẽtur vrbem; septimo tandem post mense eam expugnarit, ipseque præsens omnibus

nulli

nulli vnquam se periculo subtraxerit, in patriam calendis Iulijs reuersus, memorabilem triũphum egerit, tanta omnium ordinum gratulatione, tantoque omnium studio, vt parum abesset, quem numinis præcipui loco vniuersa ciuitas coleret, interque medias aras, & sacram supremam eius diem venerabundi exciperent.

De Carolo Zeno.

ADMONVIT nos Caroli Zeni recens nomen, vt illum suo Principi iure optimo subtexerem, qui seruandæ reip. Venetæ inter præcipuos Duces terra, marique Contareno Duci semper affuerat, is igitur Petro Zeno patre natus, qui inter Clarissimos suæ tempestatis rei maritimæ Imperatores maxime floruerat, de quo mihi suo loco dicendum erit, quasi hereditarium decus paternæ laudis afferens, exacta iuuenta maritimis rebus præcipuam nauauit operam, quare seruata Tenedo insula, mox aliquot nauibus præfectus magnis grauibusque incommodis Genuẽsem hostem imprimis affecit cum præsertim Bichinioneam cœteram nauim Genuensium, quam vnam populus ille maximam ad eam diem extruxerat, plurimisque bellatoribus ornarat, ipse Carolus suis triremibus aggredi non dubitauit, præsertim quum sciret eam ita pretiosa merce onustam, vt quingentorum aureorum millium numero superaret; ea igitur non sine magno certamine capta, in quo graui etiam vulnere affectus ille esset, captiuis inde Genuensibus abductis magno numero (nam florentini mercatores statim sunt omnes dimissi, qui in eadem naui erant) omnem pecuniæ vim ad Principem ad Clodiam tunc agentem, idoneo maxime tempore numerauit; nec sibi suisque præter bichinioneæ nauis cognomentum, vendicatum voluit. Cæterum & aliquot inde post annos rei maritimæ præfectus Imperator Omnibucialdum Franci sanguinis Imperatorem, qui Genuensi classe tunc præerat iuxta Methonẽ adortus sic debellauit, ac vicit, vt duplici vulnere in pene, & manu confectus non prius destiterit quam victum in fugam verterit plurimasque naues cœperit. lætus igitur, & triumphans domum reuersus magno totius ciuitatis gaudio exceptus est à Principe Senatuq; omni mox ab vniuersa ciuitate domũ deductus procuratoria etiam dignitate, quæ apud nos vna amplissima, donatus est.

De Petro Lauretano.

ERIT mihi nunc extremus, quando recẽtior est eius memoria, Petrus Lauretanus duplici triumpho maxime insignis, & prior ille quidem ad Callipolim oppidum Turcarum classe memorabili prælio victa, disiectaque, calendis Iulij mensis, vt nobis triplici de causa festus sit dies. victoria

scilicet

scilicet celebri eo die de Patauinis parta, & Andreæ Contareni Clarissimi Ducis reditu, & ipsius Petri Lauretani tam præclaro facinore; alter verò triumphus non minus clarus illustrisque, quum ipsius Petri Lauretani auspiciis, & ductu Genuēsis classis in Rapalitano sinu victa superataque omnis est, capto Francisco Spinula Duce, qui domi suæ nobili stirpe natus, egregiisque factis illustris cum aliquot consiliariis suis Venetias captiuus est ductus, qua victoria nihil oportunius Venetis accidere hoc tempore potuit, quando insolescens ligur victo nauali prælio Alphonso Aragonum Rege prope Caietam, captoque ferri iam æquo animo à nemine posset.

De Andrea Gritto.

QVID Andreæ Gritti, nondum principis dignitate insigniti triumphum memorem? qui sua industria, suaque virtute vrbe Patauio recepta, Venetias reuersus, ea est omnium ordinum gratulatione exceptus vt cuiusuis Romani principis triumphum facile vicerit.

Externa.

NON possum non Bellisario primum hunc locum inter externos tribuere, qui tamen sub Iustiniano Principe postremus omnium veterem illam Romanorum triumphandi consuetudinē retulerit. primum enim de Persis à se victis, memorabilique bello superatis, tum vero de Gilimetre Vandallorum Rege, quem triumphali curru in vrbem Constantinopolim captiuū induxit vniuersaque Africa in potestatem redacta, postremo de Totila Gothorum Rege omnique Italia suo ductu de barbaris recepta cū Vrbe ipsa Roma memorabiles triumphos egit.

De Castrucio Castracane Lucensi.

OBSOLEVERAT iampridem in terra Italia, vetus ille celebris triumphandi mos, qui in vrbe Roma cęptus, multisque annis fœliciter confectus suis imperatoribus virtutis eorum præclaræ reburque ab hisce bello gestis testimoniū reddiderit, quod posteri etiam tantæ laudis cupiditatem incensi libentius sequerentur, sed mox Roma ipsa reliquaque (proh nefas) Italia à Barbaris vexata, vix vnus supererat, qui tantæ gloriæ, & decoris meminisset. Cæterum Castrucius Lucensis princeps præter alias animi virtutes insignes; hanc vnam Italico nomini princeps restituit: nam quum diu bellum cum Florentinis gereret, vno tandem memorabili prælio cum Raimundo Cardiomo eorum duce fœlicissime functus ad Altum Passum (sic enim locum illum appellant) eo capto Lucam vrbem triumphali

phali curru Raimundo inter captiuos, præeunte ingressus est, quasi vero barbaro homini insultare, simulque eum admonere vellet superesse adhuc Romanæ vrbis aliquod vestigium, si modo per Italici sanguinis homines ab Italico Imperatore militaris res gereretur.

De Blasio Ascareto Genuensi Duce.

NVNQVAM certe adduci potero, vt in hac ipsa commentatione mea, quam institui, non veræ virtuti, & laudi testimonium perhibeam. Blasius igitur Ascaretus delectus à genuensibus Imperator aduersum Alphonsum Aragonum Regem, qui Neapolitanum regnum vendicare sibi omne studebat, eum medio mari ad Caietam adeptus, tanta virtute, & fœlicitate cum eo pugnauit, vt quamuis Rex nauium numero superior esset reique gerendæ ipse met cum fratre præesset fusa disiectaque omni classe, captaque cum ipso rege pretoria naui, & ipsum Alphonsum, & fratrem cum non paucis principibus viris in triumphum duxerit, quæ victoria multo, fœlicior Genuensi reipublicæ si ea moderatius aliquanto, atque prudentius vti sciuissent.

De Roberto Malatesta Ariminensi Duce.

NIL poterat Innocentio Pont. Max. fœlicius, commodiusque accidere, quam quo eo bello contigit, quod illi cum Alphunso iuniore Ferdinandi Regis filio gerendum fuit, si modo in ipsa fortuna rei ab illo benè gestæ plus constantiæ affuisset. Robertus enim Malatesta missus à Veneto Senatu ad ipsum Pontificem, qui suppetias illi laboranti ferret cōtra Alphunsum ipsi insultantem, & iuxta mænia vrbis Romæ licentius agentem, sic cum Alphunso congressus est, vt quamuis ille insolentius ageret, turcico etiam milite adiutus, quem Hydrunte capto ad se traxerat memorabili prælio initio victoria penès Robertum ipsum steterit, quare ille triumphantis more vrbem ingressus iucundissimeque ab ipso Pont. & patribus, ac populo susceptus est, vt tamen in illo merito hoc aliquantum doleas, quòd intra triduum post victoriam tam celebrem, vita functus, diu illi frui tanta fœlicitate non licuit.

De Censoria nota. Cap. IIII.

NON possum non vehementer eos, precari qui nostratia hæc legerint, vt quamuis censoris authoritatem supercilium que eudum hominū in Ro. vrbe quandoque obseruarint, si in Venetarum rerum relatione eius magistratus, qui magister, morūmque veterum custos, quos censores Ro.

civitas

ciuitas meritò dixit; appellatio, nomenque ipsum censoris desideretur, quum omnia quam simillima re ipsa mihi referenda sint, quæ ad vitam, moresque optimos tuendos ciuitatum spectare imprimis videantur. fuerit igitur Romę cẽsores duo hoc nomine dicti, qui veteres ciuitatis mores corrumpi minime paterentur, quod facile accidere poterat in his hominibus, qui cũ militari Imperio foris Remp. gererent nomẽque sibi amplissimum & opes quæsiissent. Nos treis aduocatores multos iam annos habemus, quorum censura, leges imprimis obseruari precipiuntur, vt si quid contra eas ab aliquo, vel tantillum attentatum fuerit; ipsi simul tres vel singuli ius habeant summum intercedendi, deducendique crimẽ de se delatum, vel ad quadraginta virale consilium, vel si quid grauius cõtra leges admissum fuerit ad senatum referunt, vt tamen si eis etiam id videantur in maiori consilio totius ciuitatis interim agant, vt cum ipsis aduocatoribus intercedendi potestas summa concessa traditaque sit de capite, reque aliena referendi nihil tamen per se statuere ipsi valeant ad extremum, sed consiliorum arbitrio suffragationeque reus aut condemnetur, aut absoluatur, quod infrascripta capita facile declararint.

De Thoma Viadro.

ERAT igitur mihi in hoc censorũ (vt ita appellarim aduocatores nostros) supercilio Thomas Viardus patritij vir sanguinis primum referendus, qui ducentesimum, & amplius ab hinc annum, quum ad sinũ Dalmatiæ tuendum præfectus cum decem triremibus missus esset, nec ex Reipub. dignitate rem administrasset, quippe qui sex triremes à Genuensibus capi passus, per summam ignauiam fugerat, aduocatorum intercessione de consilij sententia in carcerem primum coniectus, mox maximi consilij sententia condemnatus est, vt per annum in carcere ageret, quo peracto, in exilio vitam duceret, extra Veneti Imperij fines, id, quod si quandoque violasset deprehensus in carcere publico vitam finiret.

De Victore Pisano.

POTERAT fortasse victori Pisano rei maritimæ Imperatori infœliciter cum Genuensibus ad Polam congresso venia tribui, nisi Reip. dignitas & salus omnibus alijs rebus anteponenda visa esset aduocatoribus, quĩ tunc erant, illi igitur accepta clade cum statim intercessissent, nomenque illius ad magnum consilium detulissent autores fuere, vt abrogato illi imperio (tametsi partim hostium insidijs, partim præfectorum quorundam segnitie, qui in tempore non adfuerant superatus) carceri manciparetur, qui tamen non multo post republica ita exposcente carcere solutus vete-

tiq; dignitati restitutus præclaram operam Andreæ Contareno Duci, inter alios præstitit, vt fuso fugatoque Genuensi sæpius hoste, Clodiaque vrbe recepta, Dux ipse triũphans in patriam redierint, Venetumque nomen in hunc vsque diem florentissimè vigeat.

De Michaele Attendulo.

PRAEBEBAT is Gallico bello; quod Veneti cum Mediolanensibus gerebatur, vniuersis copijs imperatorio nomine, qui cum exercitu toto profectus, vt Carauagium Sfortiæ obsidione solueret infœlicissimo ad eũ diem rerum euentu rem gessit, nam fusus, fugatusque à Sfortia ipse, & siue dolo, siue fortuna semel inclinante rem nullo modo sisti seruarique posse ratus, Brixiæ mœnibus fugiens cum paucis sese inclusit; qua tanta clade Venetus Senatus pene cõsternatus, illi Imperium abrogauit, Taruisiumque in exilium misit suspicatus non immeritò Attendulus Sfortiæ fauisse rebus, quod vtrique eadem foret patria, etiam quod ipse Attendulus Sfortianæ factionis esset, quæ tota res per aduocatorum censuram in decem virali consilio planè peracta sit.

De Marino Bono.

SVBNECTAM & hoc ipsum superioribus, quod Marino Bono patritio euenisse planè mirari quis posset, nisi censuram aduocatoriam Venetijs eam esse pro certo habeat, quæ nihil ignauiter contra Reip. dignitatẽ actũ pati æquo aĩo queat. redibat igitur Marinus Bonus venetias triremis vnius præfectus, ex Cypro insula ad quam publico nomine missus fuerat, quum forte incidit in alterã Venetam triremim, quæ naufragio facto magnam nautarum partem amiserat, quũ tamen plerique ex iis in euersæ nauis carina seruati consisterent auxilium sibi opemque ferri ab eodem Marino magna voce exposcentes, qui quidem facile seruari potuisset, si propius accessisset, quod penitus ille neglexerit, omnibus uõ multo post naufragio consumptis, ea res ad Aduocatores delata id effecit, vt quum primum Venetias ille appulit cum sua intercessione reum fecerint, qui de consilij sententia ita damnatus est, vt quod vixit ab omni maritima præfectura publicè reiceretur, ita vt neque bello, neque pace idoneum illum esse censuerint.

De Andrea Bolduuo.

QVIS non seueritatem aduocatorum superciliumque hoc ipso, quod sequitur exemplo tacitus secũ maximè miretur? Animaduersum erat de consilij sententia in Andream Boldunum patricium, vt publicè laqueo vitam

vitam finiret, quem suo ipso die nobiles aliquot grauiter illi insultantes, impudenterque sæpe appellantes ad columnas vsque geminas deduxere, quod ab Aduocatoribus, cognitum ad consilium statim delatum sic animos omnium incédit vt patricios eos quotquot fuerant grauiter sanè mulctarint, & alioqui factum id vsque adeo impudentiæ, insolentiæque plenum videri poterat, cum morituro patricio tam infami leto satis ea pœna irrogata videri posset.

De Bertutio Bochasio.

Non possum quandoque facere quin vehementissime in lachrimas erumpam; cum Venetorum res gestas domi forisque vetustiores lego, ex ijs vnum hoc exemplum plurimum admirationis hisce allaturum non dubito, qui Venetam vrbem incolant. quũ in Bertucij Bochasij recens hoc exemplum inciderint. agebatur tunc vrbis Venetę annus millesimus ducentesimus septuagesimus quartus, quum patritij ordinis Bertucius ipse domum in agro Mestrino emit, quòd sanè factum contra publicam legem, aduocatores adeò iniquo animo tulere, vt delato statim ipso Bertutio ad consilium illum omnibus sententijs damnarint, domũque ipsam in publicum redegerint, quo sanè exemplo omnes qui hodie Venetijs viuunt admoneri possint, sic Venetorum animos in maritimam rem fuisse propensos, vt domunculam emptam incontinenti ab Bertutio ferri æquo animo non posset.

De Antonio Grimano postea Venetiarum Duce.

Sed quid ego hæc tam vetusta consector? quum Aetate nostra, vnum præcipuè extet exemplum, in quo ius ipsum aduocatoriæ notæ, acreque imprimis supercilium eius magistratus declarari posit? fuit igitur Antonius Grimanus Clarissimus vir, qui in ciuitate diu inter principes habitus procuratoria etiam dignitate insignis; maritimæ rei iterum imperatorio nomine præfectus, bello turcico, quod cum Paxaite gerebatur, rem non sane fœliciter administrasse sit visus, qua ex re aduocatores tres viri illustres, Nicolaus Michael, Paulus Pisanus, Marcus Sanutus ad patres retulere, vt abrogato illi Imperio, domum ille in publica custodia interim habitus rediret, publicoque carceri includeretur, quoad re ipsa cognita planeque perspecta, per maius consilium, de eius capite statueretur, quare publico iuditio damnatus, & procuratoria dignitate perpetuò priuatus, insulamque Crexam relegatus est; graui etiam indicta pœna si finibus excesisset, qui tamen Romam ad Cardinalem filium clam profectus, & non multo post patriæ restitutus, procurator primum, tandẽ verò in

Lauretani Clarisſimi Principis locum ſubrogatus eſt: memorabile planè exemplum poſteritati futurus.

Externa.

SECVTI nos igitur vetus propoſitum noſtrum ſubſtituemus quædã hac in parte Romanæ vrbis exempla quæ in Valerij commentarijs non habetur haud quaquam pænitenda.

De Scipione Naſica, & M. Pompilio cenſorinibus.

PRAEFVIT ſua ætate Scipio cognomento Naſica, cum Marco Pompilio collega Reip. cenſor, qui quum equites cum eodem Pompilio de ciuitatis more cenſerint animaduertere tranſeuntem equitem nitidum in primis, & præpinguem ſtrigoſiori tamen equo, & planè macilento inſidentem, qui ab eiſdem cenſoribus interrogatus, cur ipſe cute tam nitida incederet, equo præſertim tam male habito; ita reſpondit, quid miremini tantopere, quum ego me ipſum curem; ſtatius verò libertus equũ; quo reſponſo inſolentiore, moti cenſores, & illi equũ ademere & inter ærarios adſcribendum iuſſere; addita ad hæc cenſoria grauiore nota, ne in publicis demandandis magiſtratibus; ius illi eſſet vnquam ſuffragij ferendi.

Aliud Exemplum.

De Marco Attilio Regulo & P. Curio Philone cenſoribus.

EST & illud Marci Attilij reguli, & P. Curij Philonis cenſorum iuditium, memoria, non indignum, qui bello punico ſecundo, quum quatuor milia iuuenum diligentius aſſeruaſſent; qui Reipub. operam ſuam in re militari nullam exhibuiſſent, quo tempore Annibal maximè Italiam vaſtaret, eos omnes indignos, qui ſuffragium ferre poſſent cenſuerũt, quare meritò laudemus cenſores eos, qui talem multam illis irrogarũt, quibus vita pluris eſtimata ſit; quam Patriæ dignitas, & ſalus.

De Fuluio Flacco.

EXTAT, & Fuluij Flacci cenſoris in fratrem non contẽnendum exẽplum, ad quem cum delatum eſſet, fratrem ſuum tribunum militum legionem dimiſiſſe ſine conſuli iuſſu, ſenatu mouendum cenſuit, quo enim pacto probari quis poſſit? qui in ſuum Imperatorem, & conſulem ita inſolenter ſe gerat, vt ſummi imperij ius contemnat?

De

De censorum origine.

Non erit opinor ab re si quando toties censoriæ notæ, mentio hoc capite incurrit; de huiusce magistratus origine incrementoque breuiter aliquid perstringam, quod studiosis hominibus non ingratum fore arbitrer. fuit igitur Romę à patribus primum illata mentio noui creandi magistratus, qui populi censum rectè peragerent, cui muneri consules ipsi non sufficerent, nec Tribuni plebis, vt in alijs multis ea tempestate aduersi patribus tetendere. primi igitur creati duo L. Papyrius Mugilanus, & L. Sépronius Attracinus; qui à parua origine magistratum exorsi; paulatim ad summum imperium dignitaté eam protulere; prout quisque pręesset ingenio operaq; magis præstitisset. census igitur populi primus habitus, qui iampridem census fuerat, tum morum disciplinęque publicæ, & priuatæ ratio seuerissime acta, hinc vectigalia procurationi eorum subiecta, Senatus equitumque centuriæ; eius magistratus ditioni obtemperaret, mox publicorum priuatorumque locorum omnium cura habita; postremo scribarum publicarumque tabularum obseruatio imprimis retenta, nihilq; denique noui vel publicè vel priuatim quòd ad religionem præcipue pertineret, quisquam innouare auderet, nisi prius arbitrio cēsorum res cognita foret, quam formulã si diligentius spectes, haud ineptè à me factum quispiam dicet, si in Venetarum rerum hac relatione pares fermè Venetos Aduocatores censoribus Ro. esse dixero: & hæc satis pro re.

De Maiestate. Cap. IIII.

Nemo sibi ita persuaserit; quũ de hominum maiestate hac in parte agetur, qui etiam siue tribunalis fastigio, sineq; apparitorum copia, & tacita quadam veneratione honorem sunt adepti, quasi vero supremo illi numini aliquid à me detrahatur, cui meritò, & prima maiestatis laus ab optimo quoque semper vendicata fuerit, ab ipso igitur primum hæc deducta appellatio in Populi Ro. Imperijque magnitudinem, defluxit; vt qui eius populi dignitatem, & securitatem aliquo modo violassent digni grauissima vtique pœna haberentur. Transijt postmodum nomen hoc ipsum in eos viros; qui domi forisque de Rep. optimè meriti, etiam sine securibus in summa omnium suorum ciuium veneratione uixere, vt ab ipso Valerio dictum sit; illabi tacitè in mortalium animos cum admiratione honorem, etiam sine honore aliquo populi suffragijs demandato.

De

De Petro Gradenico Duce.

QVAE non iure optimo in Petro Gradonico duce (vt superiorum ducum memoriam hic non repetam, qui suis locis cōmodius referentur) maiestatem hāc affuisse perpetuò dixerit? qui ciuili seditione atrocissima tā fœliciter, tamque constanter oppressa, in animis hominum summa cū laude viuebat, nec verò moriens hac ipsa tacita maiestate fraudatus est, siquidem nemo hodie Venetas res diligentius euoluit, qui non illius manes conquiescere in cœlis optet, sæpeque etiam monumentum ipsius in Diui Cypriani situm libens inuisat.

De Petro Lauretano.

QVANTA verò in Petro Lauretano maiestas fuerit non possum certe non imprimis iucunde, & per libenter hoc in loco referre. vt igitur omittam, rem aduersus turcas fœliciter ad Gallipolim gestam, idque Iulij mensis calendis. nec victoriam imprimis memorabilem ex hoste Genuensi ad Rapalū partā in præsentia memorauerim, erit enim hisce suus locus, vt merito hunc Claudio Marcello persimilē dixeris, nam vt ille primus annibalē vinci docuit, sic iste de turcis primus tropheum insigne patriæ peperit quū nauali prælio ligusticam classem ita oppresit; vt captum Frāciscum Spinulam Imperatorem & aliquot viros egregios Venetias duxendos miserit. quis non ex hoc, quod memorabimus facinore summam in illo maiestatē extitisse dixerit conuenerat Venetias ex Ilirico, & Histria multitudo sanè proditorū remigum ingens, quæ padanę classi præesse iam paratæ, instructęque aduersus Philippum Mediolani ducem, cum nocte quadam tria milia & amplius ex his cibo, potuque graues in aream marcianam irrumpentes iam olitorias, panitlasque tabernas diripuerant, imminebantque monetariæ officinæ, vnde etiam magnam vim auri exhauriendam sperarent, quūque iam impetus eorum & vis neque principis imperio, neque magistratuum minis sisti iam posset. fortè ita accidit vt nunc Petrus Lauretanus D. Marci procurator Aedes marcianæ areæ subiectas incoleret, qui non sanè adhuc valens audito strepitu sonituque gestarum rerum, cognitoque periculo ciuitatis, domestica veste indutus in forū descendit, cuius aduenientis nomine audito tantū turba illa perterrita huc atque illuc dilapsa statim aufugit pacataque omnia reliquit, & erant alioqui proximè naues iā paratæ. quod igitur nō principis non magistratuum non apparitorum uis efficere potuerat petri tantum Lauretani exauditum nomen facile impetrauit, cum interim aliquot ex his supremo supplicio affectos nauium malis apenderit. quod æquo animo tulisse ebrios

insigne

insigne quoque exemplum fuerit: ut uiri maiestas celebrior illustriorque esset.

De Andrea Contareno.

SEQVETVR hunc Andreas Contarenus Dux longè clarissimus, qui quum sæpius iuditio et uirum ad dignitatem hanc euocaretur, semper illis restitit, nouissime Marco Contareno Duce uita functo, quum omniũ uota io se unum inclinare uideret urbe statim excessit, fundumque Patauini agri in quo delitesceret petijt, uerum cum uniuersa ciuitas illum summæ rei perficere studeret; nunquam tamen adduci potuit ut rempublicam capesceret, ac in urbẽ rediret; ceterum missis à Senatu cognatis eius, qui & bonorum omnium amissionem interminarẽtur, nisi quamprimum patriam reuiseret, motus ille priuatæ rei periculo ad suos reuersus, occurrẽte etiam in stagnis ciuitate cũ summo gaudio, tandem assensus est, vt princeps declararetur quam igitur maiestatẽ in hoc homine affuisse dicas, qui toties summum illum dignitatis gradũ recusarit, quem alij omni studio expetunt? cæterum & Genuensi bello; quod illi calamitosissimum accidit eandem maiestatem ita semper retinuit, vt penè solus patriæ libertatẽ & veterem maiorum gloriam sustinuerit; qui demum moriens in Diui Stephani ędem illatus est; præclaro hodie monumento; quod visitur, gentilis Contareni opera extructo.

De Victore Pisano.

ENITVIT uerò uel in primis in Victore Pisano specimen hoc maiestatis, qui post Polensem cladem carceri inclusus publico vniuersæ ciuitatis acclamatione summoque consensu à Patribus est emissus, qui quum lares suos uisens ad Diui Ennini, gratias duci & patribus egisset, deducẽte eum populo ordineque patritiorum freqnentissimo; pugno etiam percussisse nauarcum dicitur, qui eum hortaretur, vt animaduerso tantum in sese mortalium omnium studio; vt abrogati sibi imperij carcerisque iniuriam vlcisci vellet, illud elogium addens, quacunque occasione bonũ ciuem Patriæ dignitatem, & salutem præponere rebus omnibus debete.

De Carolo Zeno.

NON sum dubius, vt qui nostratia hæc quandoque legent Venetorũ exempla, suspicentur aliquid à me, vel Patriæ nimio amori datum, uel præstantissimorum ciuium memoriæ nimis benigne consultum, quibus ego ita planè respondeo, ut diligentius scripta Sabelici peregrini alioqui hominis euoluant, aut Veneta monimenta, quæ hodie exstant accuratius perlegant

perlegãt tũc facile intelligent, nostrũ hoc scribendi studiũ simplex in primis, & verax fuisse tantũ, verò à me laboratũ ne rerum gestarum memoria vrbis tam præclaræ penitus intercideret. tu igitur Carole Zene huc mihi adsis; qui tantam tibi propter res præclare gestas gloriam, & laudem comparasti, ut Galeatij Vicecomitis principatum ea tempestate amplissimum, per decem annos quibus illi præfuisti nihil te vno melius, nihil prudentius, nihil illustrius fuerit, vt te in patriã redeuntẽ oẽs insubres ęgerrimè tulerint, suplicesque Galeaceo Principi legationibus vndiq; missis insteterint, ut te omnimodo retineret, nec ab ea ꝓcuratione abire sineret. quid q̄ ipso Carolo in patriam redeunte rebusque pace, belloque pręclare gestis florente; legati Genuensium, qui publico nomine Venetias venerant, priuatim domum illius, ædem sæpe subiere; sermonemque cum eo familiarem miscere soliti erant, atque etiam domo quandoque exeuntem in publicum benignissime commitari; tametsi meminissent Genuensem classem, sæpe Caroli Zeni virtute victam; Bichinioniam nauim eiusdem Caroli auspicijs captam; Clodiam consilio, & opera illius præcipuè receptam, victum nauali apud methonem prælio memorabili bucicaldum; qui Gallici vir sanguinis tunc rem Genuensium administrabat: ut iure optimo Camillum alterum dicere posis hunc ipsum.

De Francisco Foscaro duce.

NON indignabitur (opinor) Franciscus Foscarus Dux sese tam præclaris imperatoribus Venetis annumerari, qui quũ Reip. quinque & triginta annos præfuisset, patriamque ipsam suo imprimis cõsilio, & autoritate fœlicissime administrasset, abrogato illi Imperio publica autoritate, principis tamen maiestatem deponere non potuit, nam descedens in publicam principis omni ornatu videnti persimilis ab uniuersis, qui aderant ita exceptus est (aderat autem ferè vniuersa ciuitas) ut Principis maiestatem fastigiumque supremæ maiestatis susceptum in eo priuato credeses; quinetiam intra triduum illum defunctum Pasqualis Maripetrus Dux suffectus, & uniuersa ciuitas, funebri pompa sic deduxit; ut nihil omnino de ducis dignitate illi ademptum videri posit; decoratus etiam elegantissima Bernardi Iustiniani oratione, quæ hodie quoque exstet:

EXTERNA

De diuo Ambrosio episcopo Mediolanensi.

VT non defuerit vetus illa maiestas in nostris olim Imperatoribus, & regibus hinc Carolis, & Ludouicis illinc Ottenibus, & Fridericis. in his tamen non diutius morabor, qui tametsi clari pacis bellique artibus fuerint, sęculorumque omnium memoria digni, hanc ipsam maiestatis laudẽ

quæsitam

quesitam partam quę illis titulo magis Regiæ, aut Imperatoriæ potestatis, quam alterius rei quispiam suspicari possit, veniam igitur ad eos : qui Christianam pietatem professi; nihil que tale sibimet ipsis vendicantes praeter egregias eorum virtutes, præcipuamque religionis cultum summum maiestatis honorem sibi compararunt. primus autem in hoc numero fuerit mihi diuus Ambrosius mediolanensis antistes vitę sanctitate, & excellenti doctrina clarus imprimis & illustris. quū igitur Arbogastis in Gallia maximis bellis foeliciter gestis, gentibusque domitis quamplurimis pacem in vniuersa Gallia peperisset, Principes quosdam inuitasse dicitur, à quibus ille rogatus est, an Ambrosiū antistitē nosceret. quibus ille statim respondit non modo illum nosse sed quam familiarissimè eum in terra Italia colui, quo responso accepto, illi mirum dixisse, quid verò miramur, tam insignes partas esse victorias, qui præsidem hunc tam propicium tibi feceris, qui tanta gratia apud deum valet, vt nihil non impetrare posse à deo credatur, etiam si solis cursum auertere moramque vt in sacris bibliatis libris Iosue, velit.

De eodem Ambrosio.

Sed quid miramur? in barbarorum animis hominum tantum specimen maiestatis affulsse, quum idem Ambrosius Theodosium Imperatorem Mediolani agentem magnoque agmine aduentantem ab aditu templi præsens repulerit, quod ille Christianos homines non paucos indicta cæde Constantinopoli interfici iussisset, quod factum vsque adeo omnium qui aderant animos mouit vt summa illa in Ambrosio Maiestas, veluti vox de Cœlo demissa cunctos perterrefecerit. sed & ipse Theodosius, cū summa animi æquitate domum rediens sibi conscius illatæ iniustæ cædis immisit subito, quare legis in Christianorum perniciem latę factique penitens suę non multo post conciliatus ab Ambrosio, & templum iniit & benigne ab eodem exceptus est.

De Moyse Aegiptio Heremita.

Pvtet quispiam fortasse aliquid dignitati Episcopali in Ambrosio esse tributum, quæ summa semper dignitas apud nos merito habita sit; sed quid ille nobis respondeat quum Mosis Aegyptij heremitæ præsens exemplum legerit. ferunt enim Iustiniano principi Maniam floruisse Saracenorum Reginam, quæ nulla ratione adduci potuit, vt cultu Christi fideque ipsa sibique subditi populi, ac gentes imbuerentur. quæ ... per vniuersum terrarum orbem longe lateque nostra hæc pietas diffusa esset quę tamen non multo post audita perceptaque Mosi Aegyptij fa-

I ma,

ma, ad Iustinianum principem scripsit, neque se neque ex suis quenquam precibus freti, aut minus deterreri potuissent, vt abiecto idolorum cultu Christianum dogma reciperet: nunc vero sese enixe petere summopereque precari Iustinianum ipsum, vt Mosem Aegyptium heremitam ad se mitteret, futurum policita, ut eo præsente ipsa suique omnes veram pietatem complecterentur, quod etiam breui post subsecutum sit.

De Paulino Nolano Episcopo.

VASTAVERANT vniuersam Italiam Vandali ex Carthagine classe profecti Gencerici eorum Regis auspicijs. Romæ igitur campaniæque in primis infesti Nolam vrbem præter cæteras expugnarant, ciuesque omnes & matronas puberesque captiuos in Africam, cum Paulino ipso urbis antistite abduxerant id quod postea cum Gencericus resciuisset, qui Paulini pietatem, sanctitatem prius nouerat, euocatum ad se qui ignotus latebat, priuati hominis specie, ita affatus dicitur, ecquid Pauline frustra credidisti te apud nos virtutẽq; egregiã tuam latere, aut in obscuro esse potuisse? tu igitur saluus incolumisque in patriam redito, Nolanique omnes quot quot apud nos sunt tecum læti tecta templaque sua fœliciter reuisant, tibique tuoque Deo gratias agant assidui, quod restituti per me in patrium solũ sit, ego naues necessariaque omnia parari iubebo, quæ vsui saluti q; uestræ fore censuero. tantam maiestas vnius viri apud regem barbarum ualuit, ut ipsius gratia Nolani omnes libertate sint donati.

De Simoneto Camerinate Heremita.

DECERTABANT longo difficilique inter se bello Veneti, & Franciscus Sfortia Mediolanensis dux: quos ad ineundam pacem, neq; Pont. Max. authoritas neque regum principumque Italiæ preces flectere unquã potuere: cum Simonetus Camerinans ex heremitica familia Sfortiæ duci familiaris & notus, & Venetijs quandoque commoratus, negotium hoc suscepit, erat autem hic propter uitæ sanctitatem in summo cultu & vaneratione. Venetijs igitur soluens Mediolanũque profectus temptato prius Sfortię Ducis animo, cui ille negare nihil est ausus; statim Venetias redijt, principe igitur & patribus ipsis facile persuasis, pax inter eos inita est; vnde hodie cœnobium in stagnis Murianum petentibus extet D. Christophoro dicatum perpetuoque pacis nomine dictum: tantum recta religio ueræque pietatis cultus in mortalium animis sæpe valet.

De Francisco Sfortia primo Mediolanensi duce.

OCCVRRERVNT Scipioni in Liternino agro agenti latrones: ut eum salutarent, & viserent, qui secundo punico bello post res præclarè bello gestas Carthaginem imperij æmulam tributariam populo Rom. fecerat. occurrerunt & Francisco Sfortiæ Mediolanenses ad biuium hostes; quibus ille obuiam profectus inermis capiteque detecto tantum authoritate, orisque maiestate apud illos ualuit, ut abiectis armis, omnes se se illi subiecerint. manusq; ipsis apprehendentes osculati sint, ut nõ multo post mutato consilio Ducem illum in urbem deductum cuncti salutarint.

IOANNIS BAPTISTAE EGNATII,

Caput primum, de indole.

EFFECIT prouidentissima in homine natura multa quidem in eo summa admiratione digna, illud verò uel præcipuum fuerit, quod sæpe in pueris & adolescentibus incunabula quædam virtutis, & uitiorum sic effinxit, ut ab illis spes quædam certa futuræ probitatis emanet, hanc in nobis uim quotiescunque extet latini indolem dixere; & quamuis insignia etiam uitia appareant in nonnullis; nos tamen de hac ipsa agemus, quæ ad uirtutem spectat, principemque locum iure optimo sibi uendicabit Andreas Dandulus Dux.

De andrea Dandulo Duce.

QVANTA in hoc adolescente extiterint huiusce uirtutis incunabula, qualisuè indoles: tametsi literarum munimentis, quæ nulla nunc in terra Italia erant, proditum sit: quis tamen in hoc ipso non maximè insignem indolem affuisse dicat? qui Dandula familia natus Venetijs longè clarissima: primus bonis artibus & literis instructissimus fuit. Idemque admiratione virtutis tam illustris tris & triginta annos natus Dux in ea ciuitate dictus est, quæ senili ætati semper plurimum detulerit: tunc uerò iuuenẽ hunc omnibus senibus anteposuit. In hoc principe multa fuere alia quæ posteritati ignota minimè fore dubitem, singularis prudentia & bonitas optimo cuique præcipuè fauens, literatos omnes, qui tum in terra Italia

non multi erant, maximo amore, & omnibus offitijs prosecutus est. vt tñ unum Franciscum Petrarcam reliquis omnibus prætulerit, cui Venetias uenienti publicæ datæ sunt ab eo ædes, quæ nunc in cœnobium Sancti sepulchri abiere, ad hæc si quando in publicum Dux ipse prodiret honestissimo loco semper secũ habere uoluit ut etiã de ipsius Frãcisci scriptis proditum hodie legitur.

De Carolo Zeno.

Is quum puer adhuc esset Petrum Zenum patrem apud Smyrnam à turcis interfectum amisit, cæterum diligentissime a suis ducatus, quum decimum ætatis annum ageret in Galliam ductus coràm Pontifice Maximo orationem eam habuit, quæ admirationis plena audientium omnium animos repleuit, ille uerò ab hac indole animi, & uirtutis adolescens factus; quũ Auenionem iterum petijsset à Põtifice Patrensi sacerdotio ampliss. donatus est; ad quam urbem nauigans turcas Iuuenis acie à se uictos fœlicissime repulit, verum non multo post varijs iactatus cum laude casibus in patriamque postea reuersus rei maritimæ sic operam dare cœpit, ut non multo post, à senatu Veneto classi præfectus, eas res gesserit quas loco suo satis commemorabimus: ut certe si quis rem totam æstimare æquis animis voluerit, hunc ipsum libertatis, qua hodie fruimur autorem præcipuum profiteri non dubitet.

De Laurentio Iustiniano primo Venetiarum Patriarcha.

Svccessit Caroli Zeni tam insigni virtuti iure optimo Laurẽtius Iustinianus vir omnium virtutum genere longè clarissimus, is Patre Bernardo, Quirina matre natus eo potissimum die, quo Princeps Cõtarenus Genuensi bello victor Clodiaque recepta in patriam triumphans redibat, cum summa ciuitatis lætitia exultanti matri præsagio fuit, & suis omnibus, quasi nouum sydus ciuitati futurus de ipsa patria omni ex parte optimè meritus; affuit igitur illi puero præcipua quædã indoles summi ingenij, & bonitatis, tantum, taleque specimen, vt cum adolescens adhuc domi in præcipua sanctitatis opinione ageret, vt vndeuigesimum ætatis annum natus, Marinique consobrini sui uestigia secututus, Diui Gregorij cœnobium, quòd in alga dicitur, sit ingressus; ab hac tam insigni animi indole excitata vniuersa ciuitas Castellanæ dioecesi præfecit, mox verò primum Patriarcham sacris omnibus rebus præesse voluit: qui ita planè vixit; vt omnibus exemplum summæ pietatis semper fuerit; doctrina verò tam insigni floruerit: vt quotienscunque uacaret tam legendo, quam

scribendo

ſcribendo celeberrimus in hunc vſque diem habeatur. ſi quis modo ſcripta illius, quæ hodie impreſſa extant diligentius euoluerit: qui denique moriens, inter diuos relatus eſt, cuius obitus dies Ianuarij menſis octaua fuerit: ſi quis latius mores huiuſce ſanctiſsimi viri noſſe cupiat librũ Bernardi Iuſtiniani de eius vita ſcriptum legat; ſed & monumenta ab eodem Laurentio literis tradita non negligat, quæ plura ſunt.

De Leonardo Iuſtiniano fratre.

VT in Diuo Laurentio ſummum religionis ineundæ ſpecimen à puero indolesque extiterit, ſic in Leonardo fratre minore natu iam tum adoleſcente, literarum, eloquentiæque ſtudium enituit: vt adhuc iuuenis, ut vix alterum, & uigeſimum ætatis annum agens, in Caroli Zeni funere, eam habuerit orationem, quæ hodie quoque extet cũ ſumma omnium, qui interfuerunt admiratione. extat quoque Diui Nicolai ab hoc eodem vita, è græcis fontibus hauſta, latinis hominibus donata, quam perlibenter omnes latinę linguæ cupidos lecturos nõ dubitem. extant eius epiſtolæ aliquot, elegantiæ, ornatusque ſummi plenę, quæ doctis hominibus non poſsint non ſummopere placere. legi quandoque ad Franciſcum Barbarum, qui tum Brixiæ præerat, epiſtolas, legi ad Ciriacum, & Bernardum filium eum mea maxima volupetate. Is uerò in repu. diutius verſatus in ſumma dignitate, ad procuratorium etiam faſtigium conſcendit, ut ſi diutius uixiſſet facilè ad ſupremæ dignitatis gradum euehi potuerit. Iuuat hîc quoque meminiſſe Marci fratris eius, qui primus Bergomenſis prætor à Veneto Senatu creatus, tantum autoritate ualuit, pro ſumma animi moderatione, rerumq́ue uſu, ac ſapientia, ut Philippi Ducis teſtimonio, qui hoſtis Veneti nominis acerrimus tunc erat, & cum Venetis graue tũ bellum gerebat, non poſsit nõ clariſsimus eſſe. Siquidẽ quum de Senatu Veneto, Marcoque Iuſtiniano fortè ſermo incidiſſet, publice profeſſus eſt audientibus multis, plus eſſe in Marci Iuſtiniani togæ præſidij (quæ tamen haud ſatis præcioſa foret) quàm in trecentis cataphractis, quos Veneti haberent, militibus. qua ex re ſi quis mihi Scipiones duos, totidemque Catones Romanos obiecerit, non dubitauerim treis huiuſcemodi patres illis opponere.

De Franciſco Foſcaro, qui poſtea Dux fuit.

ELLVXIT in hoc adoleſcente tantum uirtutis ſpetimen, tantaque indoles, ingenijque vis, ut quum non multo ante Foſcara familia reuocata ab exilio foret in quo natus tunc eſſet Franciſcus Foſcarus, re familiari

non

non admodum opima, & grandi, tunc adolescens Riuoaltum de ciuitatis more ad mensam priulam, quæ tunc celeberrima in urbe haberetur, frequens adiret, quem intuitus Nicolaus Priulus mensæ præfectus, totiusq; oris specimen admiratus, sermonemq́ue cum eo frequentiorem conferens, non dubitauit eius animum attentare, an de uxore ducenda quandoque cogitaret. Cæterum quum ille respondisset, nec rem sibi ampliorem esse, nec eam ætatem, quæ satis esse uideretur uxori ducendæ, liberisq́ue gignendis, postremo conditionem illi obtulit, sese illi suam filiam daturum. quod ille admiratus, illudq́ue sese suspicans, utinam, inquit, dignus essem tanta cognationis amplitudine, quæ me, & reliquam familiam in primis honestaret. atqui non multis post diebus, amicis, affinibusq́ue aduocatis, totiusque rei consilio patefacto, filiam Francisco despondit, superaddita dote pro tempore satis ampla. ex qua affinitate celebrior mox factus, ad summum dignitatis gradum propter singulares eius uirtutes est aduectus.

De Bernardo Iustiniano.

QVIS quæso me non iure optimo grauiter accusaret, si Bernardum Iustinianum Leonardi filium hîc non attexerē, qui relictus a patre adhuc adolescens tantam indolem præsetulit, vt nemo, non qui eum semel vidisset, planè assereret eum in omni uirtutum genere præstantissimum fore. Id quod planè & euenit. ille enim græcis, latinisq́ue literis instructissimus uarijs amplisq́ue magistratibus, & legationibus a repub. ornatus, sic ab omnibus excipiebatur, ut numen quoddam in homine latere crederetur. quare & procurator creatus, tanta bonitate humanitateque in omnes est usus, vt adhuc exemplum illius veluti oraculum, ab omnib. preferatur: scripsit ille summa diligentia, & fide Venetas res pluribus libris, quos vt proposuerat ad suam vsque ætatem absoluere nō potuit. scripsit etiam, de Diui Marci corpore Venetias translato libros duos, sed quis nō admiretur eius orationem, quam in funere Frācisci Foscari Ducis adhuc iuuenis habuit, quis non perlibenter epistolas eius legat? quis & librum de Beati Laurentij vita ab eo scriptum non accuratius euoluat. Certe silentio inuolui minime debet, quod ingrauescente ætate si quando in publicum non prodiret, si quid fortè grauius in Rep. constituendum esset, nihil omnino perageretur, nisi prius missis senatoribus, qui eius de vniuersa re sententiam explorarent ad senatumq́ue referrent: uidi ego puer semel illum roga purpurea & veste, & capitis pileo praesignitum, spectauique non sine ingenti admiratione, & corporis proceritatem, & vultus ipsius (quantum per ætatem mihi licuit) maiestatem; summaq; in omnes qui eum adirent (quod nunquam oblitusci potero) benignitatem

audiebam

audiebam certè constantes hominum rumores, qui eius vitæ sanctitatem, domesticamque totam viuendi disciplinam in cœlum tollerent; quando quotidie sacris omnibus ipse interesse curabat; omnesq; ad veræ religionis pietatem tanquam certæ salutis portum adhortaretur.

De Orsato Iustiniano, & ipso D. Marci procuratore.

FINEM huic parti imponet Orsati Iustiniani spectatissima indoles: qui iam tum puer facilè omnibus occurrentibus ostendebat, quanta eius probitatis, & uirtutis spes Reipub. futura esset; si diutius illi superesse licuisset, nec uero fefellit ille: receptum in hominum animis de se præsagitum: quippe qui iuuenis triremis vnius præfectus clarissimum virum Petrum Lauretanum Imperatorem secutus, eius victoriæ maxime memorabilis, quam ad drapalum Imperator ipse Lauretanus sibi patriæque peperit, Orsatus autor princepsque sit habitus. tanta enim animi magnitudine in hostilem triremem inuectus est, tanto robore decertauit, vt ea facile oppressa viam reliquis fecerit hostes facillimè opprimendi. nec minus pacis artibus domum reuersus postea floruit, multis enim legationibus insignitus, illa vero præcipuè claruit, quam in Mantuano concilio, quod œcomenicum Pius Pont. indixerat, peregit. quare mox in patriam reuersus imperatoria primum totius maritimæ rei dignitate, procuratoria quoque ornatus est, in qua supremum clausit vitæ diem.

De Hermolao Barbaro.

TE VERO Hermolæ splendidissimum ætatis nostræ lumen quomodo in hunc album non euocarim? qui certè à puero tantam indolem, virtutisque specimen tuis ciuibus prætetuleris, tantum literis bonisque artibus dies noctesque impenderis, vt themistium ipsum vix adolescentia egressus latinitate donaris. iam verò iuuenis factus præterquam Aristotelis rhetoricos libros elegātissime verteris, doctissimas etiam in eosdem lucubrationes ædideris. quid Dioscorides in tanta rerum varietate tantaque difficultate fœlicissimè conuersus? latinisque hominibus cum summa omnium vtilitate donatus? innumeraque alia scripseris Venetijs agens, omnesque qui te audire vellent libenter excipiens, multa ac varia perlegens. Plinium tamen ipsum de manibus tibi nūquam excidere passus es cuius castigationes in lucem æditæ facile arguant, quantum ingenio, quantum industria doctrinaque omnes alios præstiteris. Vtinam verò Deus ipse tibi longiora vitæ spatia tribuisset, fructum certè vberiorem latinæ literæ græcæque percepissent. vt meritò & præsens ætas, & posteritas omnis nunquam te satis laudare posit. Non possum non hic Tetra-

stichum

sticum illud ascribere, quod Romæ tua summa cum laude hodie sub colle hortorum ad Fluentanam portam in sepulchro tuo ab omnibus certatim legitur.

Barbariem, Hermoleos latio qui depulit omnem
Barbarus hic situs est, vtraque lingua gemit
Vrbs Venetum vitam, mortem dedit inclyta Roma.
Non potuit nasci, nobiliúsve mori.

Hoc quidem præterire nequaquam debeo, te minime id petentem, sed planè inuitum ab Innocentio Pont. Max. propter singularem uirtutis, probitatisque tuæ opinionem Aquileiensi sedi esse præfectum. id quod & si senatus Venetus ægrius tulerit, tibi tamen non summæ laudis, admirationisque esse non potuit.

De Hieronymo Donato.

POSSEM ingrati in patriam animi, simul et inuidi in egregiam ingenij uirtutem forsitã accusari, nisi statim post Hermolai Barbari memoriã Hieronimum donatum adiũxissem, qui & ipse patricia familia longe clarissima æditus, eadem fermè ætate in primis floruit. fuit is à puero tanta indoles tantaque uirtutis spe. ut iam tum præsagirent omnes qui puerum illum inspicerent, summa omnia in eo futura celeberrimaque pollicerentur. accidit uero ut Hermolao ipse adolescens adolescenti iungeretur, essetque uterque longe familiarissimus, siquidem ingenij præstantia par in hisce erat, literarumque studium bonarum, idemque ardor gloriæ in utroque & laudis. Cæterum Iuuenis adhuc Lusitanica legatione functus, quum in patriam rediisset summa sua cum laude, mox Gallicam legationem suscipiens Francorum Regi gratissimus semper est habitus, cũ propter morum præcipuam elegantiam, tum propter corporis orisque ipsius maiestatem, interim uero accidit ut Iulius Pont. Max. Veneto nomini infestissimus societate cum Christianis principibus ac regibus inita, Venetam rem, Imperijque maiestate oppresserit penè ac funditus euerterit, quare legatus ad Pont. profectus, cum Clarissimo uiro Dominico Triuisano Procuratore, & reliquis, non modo irati Iulij Pont. faces in Venetos estinxit, sed eundem amicum factum ita sibi reconciliauit, ut paulo post ipse Pont. in eos Principes arma pro Venetis mouerit. Venetaque respub. magna ex parte iura sua receperit. fuit antẽ Hieronymus ipse sic latinis græcisque literis instructus, sic eloquentia ornatus, ut non facile quempiam alium suæ ætatis hominem illi præferas. reliquit ingenij sui monimenta non pauca, quæ profecto nõ sine admiratione à nobis legi poterant, nisi publicis curis uarijsque negotijs districtus absoluere non potuisset. extat tamen hodie liber aduersus græcos scriptus, quo gentis leuitatem

tatem in primis arguit, qui Pontificis maximi sacrosanctæ potestati abrogare ausint, & libellus è Græco in latinum uersus Alexandri Aphrodisei de intellectu. Supersunt & duæ eius epistolæ & prior quidem illarum ad Maximilianum Cæsaré, qua illum adhortatur, ut Galloru regé dimittat, altera terremotum Cretæ insulæ latius describit, cui tum ipse præesset.

EXTERNA

De Consaluo cognomento magno.

NON indignabitur ipsa Italia Hispani sanguinis uirum, alioqui præclarum & in eadé terra Italia rebus maximis gestis illustrem, hoc in loco à me referri. Is igitur est Consaluus magni cognomine merito pro rerum gestarum gloria dictus. Cordubæque in Hispania genitus, præclara sanè familia. qui puer tãta indole statim excelluit, ut quamuis Alphunsus frater eius natu maior floreret, illi tamen omnia omnes adhuc puero tribuerent, sperarentque pro certo futurum, ut clarissimus planè euaderet. haberentque unæ Hispaniæ quem & militari gloria, & pacis artibus cæterarum omnium gentium regibus, & imperatoribus obiicerent. Hic igitur à Ferdinando Rege in Italiam missus, Neapolitanum regnum Aragoniæ familiæ Ferdinandoque ipsi facile restituit iuniori Alphunsi regis filio. iterum suo Ferdinãdo. idem regnum à Gallis occupatum post præclara ędita facinora, uictoriasque insignes ex hoste partas asseruit, quod in hunc usque diem Hispaniæ reges optineant, & quamuis militari laude sua tempestate præstiterit omnibus, tanta etiam religione, ac pietate in deũ, tanta munificentia in potentissimos duces, ac milites, tanta amicitia, & charitate amicos omnes suos coluit, ut uel hostes ipsi ab eo sint benignissimè excepti. ea demum probitate fuit, ut regnum sibi uindicare potuerit nisi fidem semel Ferdinando regi datam numquam uiolandam statuisset. Vixit in Hispania aliquot annos in summa nominis celebritate, sexagesimũ uero & alterum uitæ annum agens in quartanæ morbum incidit, senili ętati maximè grauem, quum apud Loxam Granatensis regni oppidum in ocio ageret ibidem mortuus est, atque in granatensem vrbem præcipua regiaque funeris pompa delatus, cuius sepulcrom in æde Diui Francisci erectam à multis in hodiernum usque diem visitur, non tam religionis ergò, quã monumenti spectandi gratia.

De Francisco Sfortia Mediolanensium duce.

FVERE Sfortiæ rei militaris Duci etatis suæ præstantissimo mares aliquot liberi, sed ex iis Franciscus filius, iam tum puer tam fœlici Diuinaque indole, vt nemini etiam ex improuiso occurreret, cui non ille admirationis plenus esset. delectabat enim omnes, vel eius aspectus, vel incessus,

sus, vel ipsa oratio pudoris plena, atque modestiæ. quare illũ pater Sfortia cæteris fratribus anteponens, adolescentem adhuc cum aliquot ex familiaribus, ac domesticis fidelissimis in Appuliam misit, qui Ioannæ regnum aduersus Atragonios tueretur. accidit vero memorabilis res ea tempestate, vt quotquot eum secuti essent, qui rẽ militarẽ præcipue calerent, Frãciscũ desererẽt, aduersus quos mouens Frãciscus magnã militũ manũ oẽs non multo post viuos cœpit, veniamque summa benignitate concessit, interque suos, vt antea esse principes voluit. quæ res patri Sfortiæ significata iratus vehementer scripsit ad filium vt de omnibus supplicium sumeret, quibus lectis ille literis parumper subsistens animo, mox nuncium interrogare cœpit, quo vultu pater id sibi præcipisset, quumque irato maxime, ille respondisset. ego vero, inquit, pacatum illius animũ libentius expectauerim, nihil vereor factum à me approbaturum esse patrem, postquam illi ira recederit. id quod planè ita euenit. mox enim ad militarem rem conuersus iussu patris aduersus Braccium, qui Aquilam vrbem iamptidem obsidebat, comparato exercitu est profectus, nec multo post vrbis obsidio soluta est. Victusque Braccius ipse Francisci auspitijs, & cæsus hinc in Cisalpinam Galliam Martini Pont. etiam consilio contendens ad Philippum mediolani ducem uenit, cuius primo aspectu, grauitateque orationis captus Philippus, sic eum amare, fouereque cœpit, ut non multo post Blancam filiam illi desponderit, Cremona vrbe illi tradita, vsus opera illius Philippus aliquãdiu (incredibile dictu) quanto Philippi res melior ductu auspitijsque Francisci etiam aduersus nos sit facta. mox irato aduersus eum Philippo, uti etiam de generi morte cogitarit, ad nos transijt, Venetaque signa secutus rem in Gallia penè collapsam restituit interim Philippo mortuo, victisq; apud Carauagium memorabili prælio nostris, Victor Mediolani Principatum sibi peperit, Alexandroque fratri Pisaurum vrbem, cum aliquot Castellis, oppidisq; dono dedit. Illud præter cætera in hoc uiro memorabile, quòd multis prælijs semper victor abijt, quum illi subinde non cum quolibet hoste res fuerit, sed in terra Italia rem gesserit, Braccianis præcipue aduersæ factionis infestis. Veri denique Franciscum hunc ipsum dictatori Cæsari similẽ certe dixeris, siue animi vigorem, siue constantiam, siue celeritatem in agendis rebus igni quodam volucrem, siue benignitatem in omnes expendas.

De Laurentio Mediceo.

Habvit certe Florentina Ciuitas viros semper varijs virtutibus egregios, vt Dantem Aligerium, vt Franciscum Petrarcham, vt Donatum Aczaiolum interim præterea, sed nihil est Medicea familia clarius aut illustrius,

illustrius, in hac vero gente, quis nesciat Laurentium iam tum puerum ab ea distinctę indolis vt nouū aliquod sydus in terris effulxisse credas, quod terræ Italiæ lumen præcipuum afferret, omitto igitur in hoc adolescente patris Cosmi fortiter toleratum exilium, omitto summam semper in eo pietatem, prætereo doctorum & bonorum hominum semper expetitam amicitiam, eorumque operam Laurentij liberalitate semper honestatam. quis verò nescit optimas quasque artes, & literas græcasque in primis eius munificentia restitutas. Ille enim Chrysoloram græcum hominem eruditione insignem, ille Argyropilum Florentiam magnis premijs inuitatos perduxit. Marulium Sicinum præcipue fouit. Virum nulla non laude dignum Angelum Policianum extulit, in primis verò Picum Mirandulanum ad sese adsciuit. pulsisque mox Pactiorum factione Florentinis planè placauit, filiosque Leonem, & Clementem ex fratre nepotem Pontifices maximos reliquit. Non possum non & illud eius factum maxime memorabile hoc in loco subtexere, dissidente enim Ferdinando Aragonio à Florentinis, eoque bello premente, idque ipsum in Laurentij odium, atque inuidiam, non dubitauit ille Neapolim petere, seseque in primis regi offerre idque pro patriæ dignitate, ac salute tuenda. quo statim visu audituque tanta admiratione regis animum impleuit, vt mox reuocatis ex Hetruria ducibus, & pacem florentinis in Laurentij gratiā reddere sit confessus, & vnum Laurentium semper sibi amicissimum esse voluerit. Vtinam Petrus eius filius paterna vestigia secutus ab eius disciplina nunquam discessisset.

De Pico Mirandulæ Duce.

ADOLESCENTIS Laurentij Medicis excellens à me repetita indoles, vt Ioannis Pici cognomento Mirandulæ, oblitus minime possim, aut debeam, qui quidem à puero tantum animi, corporisque dotibus excelluerit, vt merito ab omnibus phenix appellaretur. Nihil enim omnino illi defuit, siue corporis speciem, siue animi ingenijque indolem requireres. memoriæ verò tanta fuit, vt ad uerbum longiora hominum dictata, & orationes redderet, non sine audientium stupore. Exacta igitur adolescentia, per omnes virtutis numeros, iuuenis scripsit libros contra Astrologos, tanta in tanta copia rerum foelicitate, vt iam pudere sui studij hac in parte omnes possit quicunque astrologorum vanitati aliquando fuerunt addicti. scripsit libros septem Heptapli titulo, quibus res omnes diuinas ita complexus est, vt nihil his libris sublimius, nihil eruditius esse possit nec tu Apologeticum aspernaberis, vbi causam suam ita defendit, vt planè nihil reliquisse reliquis videatur, quod in ea causa dici possit. ita ingenij sublimitate, artiumque bonarum omnium cognitione excelluit. Cæte-

rum quod modo subnectam haud minus memorabile sit, quòd vitæ tertium ac trigesimum annum nõ attingens hæc omnia summa, ac planè perfecta præstitit, quasi uerò deus ipse tacitum quoddam in terris numen non diutius esse uoluerit, & præcipue per ea tempora, quibus sub aduẽtum Caroli octaui Gallorum regis, Italia omnis bello ardere cœpit. Agè igitur Pice nunc, & pro me, & reliqua Italia patrocinium apud deum suscipe, ut ueterem indolem hominibus Italiæ, quo celerius fieri possit restituat.

De Roberto Malatesta Arriminensi Principe.

FVIT multos iam annos Malatestarum familia iam inde ab Othone tertio, pacis belliq́ue artibus insignis. vt igitur Carolos Pãdulphos omittam, Robertus certè Sigismũdi filius ętate nostra longè Clarissimus fuit, cuius indoles tanta, talisq́ue semper est habita, vt omnes qui puero ipsi occurrerent, non possent illum sine admiratione spectare. in illo duplex virtutis specimen liquidò cernentes, & summæ probitatis, & rei militaris excellentem gloriam, ut facilè illi euenerit, vt iuuenis adhuc ac penè adolescens post patris obitum Appollionem Visiuum maximis copijs instructus, quem Pont. Maximus miserat, ipse multo paucioribus insigni prælio vicerit. mox verò adultus & vir factus, à Venetis Imperator, Romam missus Ferdinandum Neapolitanum Regem pugna maximè memorabili superauit. Captis principibus non paucis, regeque ipso efugato, qui etiam turcarum manum validissimam Hydrunte aduocatam secum haberet. vt illius fatum non possis non plurimum dolere, quòd triduo post tam celebrem pugnam uita functus sit. Vt facile Carolos suos militari laude, & uitæ sanctitate Robertus superare potuerit, cum summa Malatestarum familiæ laude & gloria.

De fortitudine Cap. II.

SEQVETVR indolis exẽpla à me repetita virtus, ea a nostris hoĩbus partim corpori partim animi vi attributa, quam fortitudinem appellamus, præcipuam secum laudem, & gloriam consecuta est, & de corporis quidem robore, ita reddentur à nobis exempla, vt ea, quæ animi insidet mortalium immortalis, æternaque iure optimo præferatur.

De Ordelapho Faletro Duce.

NON deerant antiquorum ducum in hoc genere laudis exempla, sed a medijs temporibus incipientes palmam Ordelapho Faletro Duci princi-

cipẽ

cipē tribuemus, qui dux post nō pauca egregia facta, ad Iaderā vrbem aduersus Hungaros, qui eam oppugnabant fortissime pugnans in prima acie contra illos, occubuit, vt tamē Veneti ipsi reliqui principis sui cadauer intra vrbem retulerint, quod postea Venetias relatum, vniuersa ciuitas magna pompa extulerit, inque æde D. Marci, quod hodie quoque visitur, marmoreo sepulcro sepeliendum curauit.

De Petro Zeno.

QVIS tibi Petre Zene secundum inuiderit iure locum esse a me tributum, qui clara, antiquaque familia Zena patricij sanguinis ortus, post multa, & præclara belli facinora ædita, demum imperator vniuersæ classis, cum pontificio legato aduersus turcas missus, quum eos vniuersa maris possessione breui eiecisses, mox in continentem cum vniuersis copijs descendens, magna Aetoliæ & Ioniæ partem Christianæ pietati vindicasti, nec multo post recepta smyrna, turcisque omnibus eiectis, mutato fortunæ cursu, quum illi subitò reparatis viribus impetum in eadem fecissent, re subito nunciata cum litatorio sacro interesses, neque tu æquo animo discedere inde statuisses, nisi peracto sacro. tum vero illis occurrens fortissimeque pugnans desertus ab omnibus tuis, in eo, quem cœperas loco occidisti, & retentæ pietatis nobile posteris exemplum & egregiæ fortitudinis insigne nobis monimentum.

De Carolo Zeno.

NON disiungam à Petri Zeni Caroli patris sine piaculo memoriam ipsius filij, qui paternæ virtutis hæres, tot & tanta facinora præclare ædiderit, vt illustrare patris memoriam meritò possit. Hic igitur primum ad Methonem Genuensem classem, cui Bucicaldus Francici sanguinis præerat, vir fortitudine & corporis robore ea tēpestate maxime insignis, non sine ingenti discrimine superauit, quum tamen pedem clauo sagitta affixus, sua manu fortissime belli aleam ad extremum usque, sustinuerit, victorque euaserit. ille etiam Bichioniam nauim magnitudinis inusitatæ & militum copia insignem suis triremibus, quibus præerat, vulnera aliquot pectore excipiens, expugnarit, tanta gaza auroque onustam Venetias deductam, vt inde aliquid publicæ spei ad rem bene gerendam Reip. affuerit. nec suæ virtutis mox oblitus imperator a principe senatuque rei maritimæ declaratus Clodiam vrbem munitissimam Genuensium præsidio ipsis hostibus extorserit, vulneribus non paucis acceptis, & uno præcipue gula transfixus, vt omnes moriturum illum crederent, siquidem tanta sanguinis vis inde fluere, ut nō facile sisti posse crederetur. fuso tandem

dem fugatóque Ligure hoste, reque Veneta pristinæ dignitati restituta, senex etiam non destitit quin insignem laudem assequeretur: Cipri insulæ regno à Genuensibus uindicato, regique suo fidelissime restituto. ita demum sese in omni vita gessit, vt rectè in primis facturos crediderim omnes, qui Venetias inuisunt si monumentum eius ad Cælestinam ædem frequentes adierint tanti viri cineres venerabundi, perpetuoque Caroli Zeni fortitudinem celebrarint.

De Henrico Dandulo Duce.

Eqquis non merito dixerit in hoc ipso summam animi fortitudinē roburq; extitisse? qui primum ad Manuelem Bizantium Imperatorem legatus missus, ab eodem pene excæcatus est; quòd liberius aliquanto cum eo locutus esset, obiecta oculis candenti lamina: tum verò dux creatus, inito fœdere, & amicitia cū Gallorum aliquot ducibus; qui de Hierosolimis recipiendis inter se cōuenerant, rebellantem Iaderam iam quartum, fortissime diu oppugnas recepit, qua recepta Alexium puerum Isacij Bizantini Imperatoris filium restituendum in Imperium curauit, Gallorū Ducibus socijs, auspicijs postea sacris ricte peractis suo ductu Bizantium adnauigans, cum classe ducentorum, & amplius nauium puerum Alexiū non sine ingenti certamine à Venetis primum mœnia vrbis transeuntibus patrijs fascibus restituit, nec tamen multo post Alexio puero, & patre cæsis a Murciphlo, quum ille maiestatem imperatoriā sibi vendicaret gallis principibus & Venetis neglectis in eundem arma sumpta bizantiumque eo fugato, receptum, inde Gallus Imperator primum creatus, Thomasq; Maurocenus Veneti sanguinis primus Patriarca dictus, Romaniq; Pont. dignitas inter græcos tum primum asserta; Cretaq; insula Veneto nomini uindicata: quod nisi eiusdem principis mors immatura contigisset Veneti Imperij gloria longè maxima; & Imperij fines longius quoque prouecti forent.

De Sebastiano Ziano Duce.

Qvanta fuerit huiusce principis animi magnitudo, quod rectè pietatis studium tuendæ, facilè omnibus constare poterit, id, quod certissimi veterum annales, & nostri, & cæteri prodidere; Is namque Alexandrum III. Pont. tota ferè Europa exulem, latentem tamen, & obscurum Venetijs excepit, nihil omnino veritus. Friderici. Aenobarbi Imperatoris in illum insectationes; & acerbissima odia, quin etiam Othonem eius filiū intra Adriatici sinus fines cū septuaginta, & amplius nauium classe insultantem multò minore nauium numero ipsemet aggressus, sic uicit, & fugauit (non sine tamen difficili certamine, ac pugna) ut capta disiectaque

classe

classe Othonem viuum ceperit, quem Venetias ad Alexãdrum Pont. deduxerit, in quo certè iuuene laudare ueræ religionis studium posses, quippè qui legatus ad Patrem missus, pollicitusque re infecta se ad Pont. rediturum, genitoris animum sic reconciliauit, ac flexit; vt deposito irarum æstu Fridericus ipse Venetias venerit; vt Alexandro Pont. ad uestibulum aureæ ædis sedenti se submiserit, pedesque sit obsculatus. mox Romam redeuntem ita commitatus est, cum ipso principe, ut nemo reconciliata gratia inter utrumque non summopere lætaretur; qua de re latius in nostris cæsaribus scripsimus.

De Francisco Foscaro Duce.

Hic est Princeps ille, quem nemo non magnopere laudet, qui Veneti imperij fines in continenti protulerit summaque animi magnitudine bellum cum Philippo Mediolanensium Duce, per aliquot annos fœliciter gessit. Cæterum eo mortuo præualente Francisco Sfortia Mediolanensium Duce, apud Carauagium memorabili prælio victus ab eo, vt penè nullus euaserit, eam animi constantiam, fortitudinemque præse tulit, quam belli initio, semper approbarat. nam conuocato senatu magna vi auri, & argenti profusa; conuersus ad patres ipsos, nihil est, inquit P. C. quòd ad unam pugnam licet calamitosam territi desperetis, vt uel Philippi ipsius hostis exemplo bene sperare de summa rerum debeatis; qui à nobis ad Maclodium fusus, captis ferè ducibus omnibus exercitum ipsum facile restituit: agite igitur meipsum secuti, pecuniam huc conferse quo numerosiorem uestrum quisq; possit, infra enim triduum copias omnes nostras reparandas polliceor. quod certe mox ita subsecutum est, vt victor ipse Sfortias pacem vltrò petierit; admirans tantum Veneti Senatus, animi robur, & fortitudinem.

De Stephano Contareno.

Qvod vero tibi Stephane Contarene virtutis huiusce testimonium perhibeam? qui præfectus Benacensi classi, post ipsum Petrum Zenum statim domum petijt, apertaque ianua, euocata vxore, de inferiore loco; ad eã versus appara inquit mihi; quæ ad classem in Benacum publico nomine profecturo, necessaria fore intelligis. nam breui post aut campanæ æris sonitum de marciana turri victoriæ me duce partæ certum nuncium audies, aut mortuum me accipies. quod non multo post adeò fœliciter cessit, vt deuicta hostium classe, captisque non paucis ducibus, Benaciq; lacus uniuersa ora in potestatem Veneti imperij redacta, res veneta statim fœliciter sit gesta, vt certe fateri mihi necesse sit, aut vnum hunc Stephanum

phanum æterna laude esse colendum, aut certe non facile quempiam aliũ illi præferendum: Siquidem patriæ ipsi debere nos omnia, suo hoc exemplo omnes docuerit.

De Petro Gradonico Duce.

Non possum non in cœlum tollere Petri Gradonici Ducis factum memorabile, cuius posteritas omnis obliuisci nec possit, nec debeat; qui nunciata Baiamuntis Teupuli de improuiso conspiratione sæua imprimis, & immani, animo forti, & constanti statim præcepit; vt aduocarentur passim patritij ordinis viri, & plebei, qui tanti sceleris expertes essent, quo facto campani æris sonitu exciti omnes, cumque ipso Petro Duce in aream marcianam descendentes, aduenienti Baiamunti ex diuersis locis, fortissime occurrerunt, quum igitur aliquandiu in eo ipso loco pugnatũ esset cęsisque, coniurationis aliquot Principibus, non prius destitit ipse contendere; quam ex omni parte coniuratos in fugam vertisset, nec minori animi magnitudine, multos patritii sanguinis uiros, qui fugerant certis finibus inclusos, dato temporis spatio ad resipiscendũ, postea in gratiam recepit. quo tempore Vgolini Iustiniani Clodiensis prætoris uirtus imprimis enituit; qui quam celerrime audita re natigiis instructis Venetias aduolauit, qui magno adiumento nostris pugnantibus fuerit, sed, & parta uictoria decretum publicè est, vt decemuirale cõsilium posthac crearetur, ut Reip. summa eius imperio subesset, quod in hodiernum diem fœlicissime viget; illud certè non pigeat posteritatem omnem à me admonitam esse, huiusce principis creationis diem, qui fuit Chaterinæ dicatus inter festos Venetiis annumeratum, utinã uerò mortui illius dies anniuersariis sacris coleretur.

De Andrea Contareno Duce.

Quanta autem in hoc ipso duce animi constantia, quod robur affuerit, declarat antea non recepta huius principatus dignitas, quæ illi ab vniuersa ciuitate demandabatur, postremo verò quum in locum Marci Cornarij principis vita functi subrogaretur, declarat eius ab vrbe in agrũ patauinum secessio. Vaticinio enim quodam acceperat, fore vt si dux crearetur, patria ipsa in graues calamitates incideret; quare quum nec cognatorum literis, nec publicis, iam Dux dictus absens reuocari posset, quãuis illi denunciaretur fore, ut bonorum publicatione, & perpetuo exilio damnaretur, uix cognati cuiusdam astu persuaderi potuit; ut urbem sui visendi cupidam saltem inuiseret; & præsens ipse data dignitate sese abdicaret, reuersus igitur hoc animo, quum uniuersam urbem sibi occurrentẽ

in

in stagnis animaduertisset, omnesque exclamantes eum ducem audiret, uix tandem adduci potuit (magistratuum etiam minis interiectis) ut dignitatem susciperet, in qua non multo post Genuensi funestissimo bello tanta animi fortitudine se gessit, ut non uictus Pisanus Imperator maritima pugna ad Polam, non expugnata ab hoste ligure Clodia, non accerbissima in urbe fames, non rei pecuniariæ defectio, animum eius vnquã fregerit, quin ipse aliquot familijs in patritium ordinem acceptis, classem cõscenderit, maior iam natu seuienteque hyeme Clodiam obsederit, eamque ipsam vrbem, ipsemet expugnãdam curarit, triũphansque ex hoste in vrbem redierit calendis Iulijs, qui dies nobis festus est, in memoriam rei fœliciter gestæ, & Principis Clarissimi memorabilis reditus.

De Leonardo Lauretano Duce.

VEREOR certe ne siqui nostratia hæc legerint, fortasse aliqui suspicentur, datũ à me Lauretanæ familiæ aliquid plus iusto, attributumq; clarissimi principis erga me amori, & beneficentiæ. Cæterum non dubito in memoria tam recentis, celebrisq; exemplis plures fore; qui simplicem, nudamque veritatem retentam à me in hoc ipso opere cõstantissime prædicent; quis enim quadragesimum, ab hinc annum natus Venetijs, & in ipsa terra Italia non meminit Abduanæ pugnæ, omnium maxime memorabilis, qua potentissimus Ludouicus Francorum rex, omnium regum, opibus etiam Iulij Pont. & diris in nos succinctus ad Abduam congressus est, ubi exercitus noster fusus; captique duces sunt, hinc imperium omne continentis amissum, qui nuncius vbi Venetijs cognitus est, sic omnes perterruit, vt nihil amplius bonæ spei superesse videretur. Cæterum Lauretanus princeps conuocato statim senatu, sic constans, sic animi magnitudine excellens apparuit vt in meliorem spem omnium animis conuersis, non multo post Patauium sit ab hoste receptum, eaque vrbs à Maximiliani Cæsaris, & Gallicis armis oppugnata sit, cum ingenti principis laude defensa breuiq; post, amissi Veneti imperij maxima pars recepta: tacebo reliquas principis laudes, ne cui in præsentia, quod in principio diximus obtrectandi relinquatur locus.

De Petro Mocenico Duce.

FLORVERE semper in hac amplissima Rep. clari celebrisque nominis in re maritima duces, atq; imperatores, sed (ut ueteres alios omittam,) quis dubitet Petrum Mocenicum non æterna memoria dignum? qui Nicolao de Canali rei maritimæ imperator suffectus Eubœa insula iam ante amissa; sic vniuersam Græciam sua animi fortitudine, Othoma-

nicis armis oppressam, restituit, vt non multo post, & Naupactum Turcarum penè armis expugnatum seruarit: Cyprum insulam Veneto nomini, Corneliæque familiæ adiecerit, mox Scodram sua præsentia; suoq; animi robore iam deploratam, sic incolumem præstiterit, Turcicis armis iampridem oppressam, vt Veneto imperio planè constituto domum rediens mortuo Nicolao Marcello Duce, princeps ipse alterum Mocenice familiæ decus, declaratus sit.

De Aloisio Molino diui Marci Procuratore.

Qvis me non iure optimo ingratum, vel etiam impium dicere posset, si te Aloisi Moline præterirem? tantamq; animi tui fortitudinē silentio inuoluerem? Is enim tempore omniū periculosissimo, quū Principes ferme omnes Iulij Pont. Max. indignationem secuti, in Veneti nominis pernitiem coniurassent, iam iamque nos imperij nostri finibus eiecissent, consternatis omnium nostrum animis, iamq; rebus omnibus desperatis, unus de vrbe patauio recuperanda ad senatum cōstantissime retulit, cuius sententia, quum a principe ipso cæterisque omnibus exploderetur, ille tamen tanta animi fortitudine ac robore perstitit, atque id omnino esse faciendum contendit, vt tandem in eius sententia senatus consultum factum sit. quod quidem consilium vt ab illo fortissime ceptum est, ita quoque fœlicissimum habuit euentum, nam ea vrbe recepta mox maiori animo de alijs recuperandis excogitatum est, vt merito hæc ciuitas tanti viri manibus perpetuò debeat.

EXTERNA.

De Abraamo.

Neminem fore arbitror, qui modo Christianam pietatem animo sit complexus, & nostratia hæc quandoque per ocium legerint, qui nos accuset, quòd primas fortitudinis partes Abraamo tribuam, quem fidei nostræ, ac pietatis præcipuum autorem ac facile principem nos in primis fateri deceat. Is namque adeò forti animo obstitit, vt quum olim Assyrij vniuersum fermè orientem sibi vindicassent. Cananęorumque terram omnem cum ingentibus copijs aggresßi oppresßissent. Sodomis etiam captis, & euersis, paucis admodum ille comitatus, quos dellegerat, Assyrios ipsos ad alterum Iordanis fluuij fontem in fugam uerterit, prædamque omnem receperit, tam insigni laude ducis fortissimi, ac constantissimi, vt primum sibi locum hac in parte merito vendicet, & quòd tantas hostium copias memorabili prælio uicerit, & quod solum ipsum à se incessum, & Loth fratrē pristinæ suæ libertati asseruerit, Loth fratri ipsius filio cum reliqua omnium captiuorum suorum manu recepto.

De

De Dauide Rege.

TE VERO Dauid Rex cur non merito Abraamo ipsi nō statim subijciam? qui Iese natus patre, pecorique custodiendo ab eo prefectus, adolescens, adhuc non dubitaris Goliathi Philisteo, detrectantibus cæteris Iudæis singulare cum eo certamen, quòd corporis magnitudine, & robore præstare animaduertebant, occurrere, tantaq́ue animi magnitudine cum eo pugnare, vt vno lapidis ex funda ictu immanissimum hostem prostraueris, quare philisteus hostis quam primum tuis auspicijs profligatus Iudæorum imperio tuis potissimum auspicij sit subiectus.

De Rolando.

PRAETERIBO sciens, ac volens Ionathæ saulis hæbreorum regis filij memorabile facinus, fortitudinisque summæ insigne exemplum, fusi fugatiq́ue ingentis exercitus eiusdem unius opera, præteribo etiam sine piaculo Barionæ ausum, qui in tantam hominum multitudinem non dubitarit unus ferrum stringere; Cæterum ad recentiora illustria fortitudinis exempla transferam stilum. Rolandi certè uirtus excusauerit me, quę tametsi fabulosis poematis sit vulgo iactata, constat tamen Caroli magni francorum regis auctam gloriam, immortaleque Christianæ pietatis nomen huius uirtute latissime celebratum, nam aduersus hostes fidei nostrę fortissime semper dimicauit, innumerasq́ue Maumethicæ sectæ unius opera profligatas gentes compertum est, qui tamen postea aucta christiana in primis re, exceptus insidijs intra Pirenæum saltum, cum multis alijs fortissime pugnans ita cecidit, vt ne nuncius quidem tantæ cladis superfuerit.

De principio, & Tarumte fratribus.

GLORIETVR uetus ipsa urbs Roma; suo horatio Coclite, & iure optimo glorietur, quum solus ille Porsenam regem, eiusque copias in ponte sustinuerit, donec iussu suo ponte interrupto armatus, & in Tyberim preceps incolumis ad suos euaserit. sed quis geminos fratres Principium, & Taruntem non dignos æterna memoria censeat, qui Totilam Gothorū regem Romam obsidentem (quæ illis erat patria) fortissimis animis sustinuere, quousque seruata urbe uterque constantissime pugnātes multisq́; confossis vulneribus non sine ingenti Gothorum admiratione conciderit.

De Gothifredo Bolionio, & fratribus.

QVIS nesciat Maumethico delirio omnem Arabiam primum, mox vniuersum ferè orientem sic armis oppressum, vt Hierosolyma quoque ipsa in Maumethanorum ius, ditionemque peruenerint, & (quod magis doleas) diutius in eorum seruitute fuerint, quousque Gothifredi Bolionij opera Lotharingiæ ducis Balduinique Eustatij & fratrũ uirtute, incredibili ui recepta expugnataque sint. nam ex turri lignea, quam ipsi ad muros admouerant Principes ipsi fratres uiam militi aperuere, per quam ingressi nostri postea omnes, non sine ingenti labore urbem ipsam christiano nomini uindicarint: qua in re Gothifredi ipsius magnitudo animi maxime celebranda sit, qui rex primum creatus, nunquam adduci potuit, vt auream coronam capiti suo imponeret, in qua urbe spineam coronam redimitus Christus obierit.

De Balduino frate Rege Hierosolymorum secundo.

SVCCESSERAT Gothifredo; Balduinus fratre in regnum, quũ Calypha Aegiptius ingentibus copijs per occasionem comparatis, Hierosolymitanum regnum suæ superstitioni uendicare studeret, quo tempore Balduinus rex parua suorum manu coactus est cum illo in finibus regni congredi. aderant enim illi uix equites ducenti, & septuaginta, pedites uerò nongenti, cæterum tanta uirtute Calyphæ congredi ausus est; deum ipsum auspicem secutus. ut hostibus mox in fugam conuersis, occisisque ex his equitum quinque milibus, reliqui omnes fusi, profligatique sint.

De Teia Ostrogothorum Rege.

NON est mihi prætereundus Teias Ostrogothorum Rex, qui apud Nuceriam cum Narsete eunuco, Italiæ libertatis assertore, fortissime dimicans quum scutũ, quo tegebatur sagittis hostilibus perfossum esset, ut nequaquam illo se, tueri posset, idipsum sponte abijciens, cedere loco noluit, sed scutum repetens à suis aliud, fortiter eo recepto pugnaret, inuestigio occubuit, hostilem impetum minime sustinere ualens.

De Symone Montisfortis Comite.

QVAM paucissimos inuenias ea tempestate, qua Symon Montisfortis comes floruit, qui fortitudine, animique magnitudine cõparari illi possint,

sint Dux enim ellectus à Pont. Regeque Francorum aduersus Tolosanos, & Albios, cæterosque ferè Narbonensis Galliæ populos, tam præclare, & fortiter rem gessit, vt & hæc in hunc quoque diem Symonis montisfortis nomine & memoria celebrentur; sæpe igitur congressus acie hostes prælio uicit memorabili, oppida munitissima cœpit, ipsosque omnes populos ad sanitatem ueteremque Christi pietatem, quam hodie sanctè quoq; colant redegit, capita autem scelestissimæ huius hæreseos, & principes, erant Tolosates, & Albij. vnde Albiorum heresis dicta, qui flagitiosissime de Pont. Ro. de Episcopis, ac sacerdotibus sentirent, eos sceleratorũ omnium duces, Ecclesiam inferorum sedem, legitima matrimonia, impiorum amicitias appellantes, quum ipsi interim promiscuos concubitus, venereque nefariam expeterent. non præterierim tamen illud silentio Chalaguritanum dominicum, virum sanctitate præcipuum Symoni Comité assiduũ fuisse, nec ab illo nisi re tandem perfecta, ne transuersum quidem vnguem discessisse, qui assiduis precibus cum alijs religiosis pluribus uiris deum ipsum instanter fatigarent, cum uera pietatis religione.

De Sordello Vicecomite Mantuano.

DATVR & hoc Mantuanæ italicæque virtuti cũ ipsius corporis eximio robore, in hac commemoratione singularis eius fortitudinis, quippe qui quinq; & uiginti equites ex prouocatione singulari certamine deuixerit, intra Italiæ, fines. hinc Lutheriam parisiorum profectus, tris eodem die equites superauit, Britannos duos, burgundionem unum, quæ res tantæ celebritatis est habita, ut nomen italicum hac facinoris tam præclari memoria, apud Britannos, & Gallos multum celeberrimum extiterit.

De Ioanna virgine Gallica.

NON accusauerint nos, opinor, qui nostratia hæc legerint, si post illustrium virorum, ducumque repetita à nobis exempla, muliebre quoq; decus, ac robur, quod longè maiorem admirationem pariat omnibus subtexerimus quis enim credat puellam, vix XV. annos natam Galliarum regnum à Britannis ferè omne oppressum, sua vnius virtute, ac liberali assertum manu. hæc igitur Ioanna nomine pullicella à Gallis cognomento dicta, Gallorum regi (quod incredibile videri possit) persuasit, vt sese ducem sequeretur, futurum pollicita, ut Aurelianum acerrima Britannorum obsidione cinctum, ipsa solueret, quod ita plane accidit quamuis humerum sagitta transfixa, reliquos adhortaretur vt sese vnam fortissime pugnantem intuiti de victoria minime dubitarent, sed à Britanno hoste regnum vindicare studerent, quare aucti animis Galli, & Aurelianum recepere,

pere, & Troiam vrbem (quod nemo ferè credebat,) puellæ vnius auspicio recepere, vnum opus supererat recuperandæ Parisiorum vrbis, in qua regni totius summa posita erat, in hac ipsa obsidenda pari fœlicitate vsa, vrbem ipsam quamuis à Britannis incessam, non sine ingenti labore pristinæ Gallorum libertati restituit, & (tametsi utrunque eius sagitta perfossa) prima muros trascendit. Cæterum Rotomagum cõtendens quum eam vrbem aliquandiu frustra obsedisset, ab Angli erruptione facta capitur, quam per summum gaudium captam, tamquam simulatæ religionis ream comparata ingenti pyra, concrematunt, Galli verò tantæ virtutis libertatisque receptæ memores eam vbique pictam, veluti familiare numen colunt.

De Maria Puteolaoa.

Non possum non Francisci Petrarchæ testimonio, etiam, atq; etiam plurimum attribuere, qui Mariam Puteolanam laudibus in cœlum tollit; quæ puella domesticis seditionibus excitata, relicto penso, ac calathis, gladium, & hastam, virili sumpto habitu, sumpsit, primaque in acie semper versans fortissime semper dimicarit, illud etiam multo memorabilius accessit, quod inter militaria saga, virosque semper agens, virgineum pudorem, quamuis longe pulcherrima, nunquam usque ad mortem amiserit, id imprimis cupiens, & agens, vt ciues omnes sui in summa concordia agerent, patriæque dignitatem præcipue admirerentur.

De Francisco Sfortia Mediolani Duce.

Facit Francisci Sfortię summa virtus, militarisque rei gloria fortitudoque animi, vt relicta interim fœminarum commemoratione, & laude, claudam hac in parte virili explicatione pulcherrimum hunc fortitudinis locum. quis igitur nescit Franciscum hunc ipsum, & uiuente patre Sfortia, & eo mortuo longe maxima fortitudinis exempla, animique magnitudinis edidisse? quamuis aliquot fratres natu maiores haberet, illud igitur primum summæ fortitudinis exemplum in hoc fuerit, quod Bracchij summi ducis uincendi, ad Aquilam author fuerit, omnibusque postea prælijs, quæcunque suo ductu, auspicioque gesserit victor semper ex his redierit, taceo reliquas eius præclaras, illustresque victorias, quas propria virtute sibi peperit, certe duas non omiserim, priorem scilicet illam maxime memorabilem, qua nostras copias Mediolanensium imperator ad Carauagium fuderit, alteram, qua Mediolani principatũ sibi, suisque peperit. illud quoque in pręsentia non omiserim fuisse illum memorabili insignique prudentia, atque modestia principem, vtinam vero eius liberi quemadmodum principatus hæredes fuere, sic paternarum vir

tutum

tutum æmulatores extitissent, viueret enim in hunc diem Sfortianæ domus decus, ac gloria cuius terra Italia obfuscari nunquam posset.

De Andrea Lamponiano.

FECIT clarissimi omnium principis recens cõmemoratio Galeatijque eius filij, & successoris interitus memorabilis, vt Andreæ Lamponiani magnitudinẽ animi præsentemque vim nunquam prætermittere potuerim, quũ præsertim in calce huiusce rellationis, infixum eorũ, qui hæc quandoq; legent animis, hoc facinus esse voluerim. Is igitur Ioannes Andreas Lamponiana familia celebri inter Mediolanenses æditus cum illum pertęderet nimiæ in principe viro præsertim in matronas libidinis, quin etiam delusus sæpe ab eodem enixe petente possessionem sibi tribui Miramondani sacerdotij, quod à Pontifice iusto titulo acceperat, consilium iniit cum Hieronymo Olgiaro Mediolanensi ciue, aliquotque alijs de eo interficiendo. die igitur diuo Stephano dicato sub Christi seruatoris nostri natalitia sacro litatorio intento pluribus vulneribus interimentes oppresserunt: nec Satelitum cohors, nec nobilium virorum comitatus deterruere; sed ipse Ioannes Andreas in templo dum fugit prolapsus, inter matronas cecidit multis vulneribus confossus, reliquique coniurationis socij in tanta rerum trepidatione capti moxque acerbissimis supplicijs omnes affecti, Lamponiani verò cadauer per totam vrbem fœde distractum est: vt hunc Rom. Scæuolæ penè parem duxeris.

De Patientia Caput III.

SEQVATVR suam veluti præcipuam parentem fortitudinem patiẽtia, quæ ab ea disiungi nunquam potuit, adeoque insita radicibus fortitudinis est, ut illud mirum, incredibileque penè dictu sit, quare nos superiorum exemplorum memores vnum hodie asscribemus, quo nescio an memorabilius ullum unquam fuerit, siue Græciam ipsam siue Romam ciuitatem accuratius euoluas. erat Clemens Pont. Max. Veneto nomini imprimis infensus, quod Ferrariam vrbem uni sibi obnoxiam, Veneti ad sese traxissent, quare pont. diris Venetos omnes prosecutus, ut multi inde Veneti occubuerint, maximaq; bonorum omnium pars nostratium vbique inuenta distraheretur, cui rei tam infestæ, & discrimini plenæ, paria remedia sunt adhibita, ut infestissimus Pont. in nos animus aliquo modo leniretur, uerum inter alios oratores ad eum placandum missos profectus est Franciscus Dandulus summæ, uir prudentiæ, summæque in patriam charitatis, qui cum multa & varia tentasset, grauesq; contumelias à Pont. diu pertulisset, nouum omnino, neque antea unquam auditum facinus est

eſt aggreſſus, cœnanti enim in atrio ſuo Pont. ſeſe quadrupedem proſtrauit grauique catena ferrea, ceruices inuoluit, quæ res Pont. animam ſui nouitate ſic perculit, ut cum proiectum illum tam deformi habitu proſpexiſſet non potuerit non illum abiecta prius catena, ſtantem ad ſe reuocare, Venetoque omni nomini ueniam tribuere, Venetiasque ipſius patriæ loco ſemper poſthac colere, traxit inde Franciſcus Canis cognomentum, quod perpetuum uiuenti illi etiam dum dux eſſet, fuerit.

De Antonio Venerio Duce.

SVBROGATVS abſens fuerat Michaeli Mauroceno Duci Antonius Venerius, qui tum Cretam inſulam ſummo cum imperio teneret, qui Venetias ſub idus ianuarias rediens, magno totius nobilitatis, & populi plauſu in Diui Nicolai Phano, quod eſt in littore proximũ exceptus eſt, unde mox Bucẽtauro naui in ducarium nectus, aliquot annos Veneti Imperii maieſtatem, mirum immodum auxit, pacis præcipue urbanæque tranquillitatis ſtudioſus, ad promerendamque mortalium gratiam imprimis factus, una tantum ad Tenedum inſulam belli cura fuit, quo tandem fœlici euentu, compoſito mox ad omnes pacis artes animum intendit, cæterum, quod ad rem inſtitutam attineat, pacientia tanta fuit, ut Aloyſium filium in carcerem miſſum, criminisque conuictum, quod cornua bubula patritiæ puele ianuis aſſixerat; quaſi exprobaturus illi male ſanos amores, æquiſsimo tulerit animo, quinetiam laborantem eundem in carcere peſte, nunquam educi paſſus eſt; tametſi uniuerſa ciuitas ad id ipſum hortaretur; quem adoleſcentis filii caſum acerbiſsimum uſque ad uitę finem conſtantiſsime pertulit cum ſumma optimi cuiuſque laude.

De Franciſco Foſcaro Duce.

NIHIL unquam lætius, aut iucundius accipere uiſa eſt Veneta ciuitas, quàm Franciſcum Foſcarum Ducẽ Thomæ Mocenico ſubrogatũ, quod præter patrium morem declarant in area marciana haſtarum ludi & aurigationes frequentes æditæ. & certe multa in eo viro erant, quæ maxime admirari poſsis. uirens uidelicet ætas, uix quinquageſimum annũ ingreſſa, augendi Veneti Imperii intra Italiæ fines, mira cupiditas: tametſi conciones multæ Thomæ Mocenici Ducis in hunc uſque diem extent illi ex profeſſo aduerſantes; atque utinam ea tu ne oracula dixeris, ſiquidem rei uſus nos etiam in præſentia doceat, rei maritimæ cura fuiſſe cæteris præponendam. non defuit ſumma illi liberalitas, non in dicendis in Senatu ſententiis incredibilis eloquetia, non animi in aduerſis conſtantia, & pręcipua quædam de qua nunc agimus pacientia; quòd duo eius præclara

alioqui

alioqui in hoc genere præcipua facinora fecisse declarent: & illud quidem prius, quod Iacobum filium suum præstantis iuuenem indolis captum, æquissimo animo tulit, ut etiam cum in eculeo ille torqueretur, paterque non procul abesset, ut exaudire exclamantis uocem posset, eodem tamen uultu fuerit, obijciebatur autem illi, Andream Donatum tunc præfectum x.uiralis consilij domum noctu redeuntem lumenque præferentem eius consilio non longe à domo interfectum esse, quod postea falsum esse deprehensum est; alterum est, quod cum quatuor & triginta annos Reip. dux præfuisset uiuenti illi publico patrum decreto abrogata est dignitas, quam rem ille adeò patienti animo tulit, vt principis uestibus indutus; læta in primis fronte in maxima populi frequentia descendens ex palatio, domum redierit, cui superstiti, Pasqualis Maripetrus dux successit; quod antea nunquam acciderat.

Externa.

POTERAM, & Veneta complura, & innumera alia ex Christiana pietate sumpta in hoc loco reponere sed à Valerij Max. uestigijs, quantum mihi licuerit, non abscedens aliquot externa subnectam, quæ patientiæ præcipuæ cuiusdam uirtutis in homine futura sint exempla, est enim hæc uirtus, non modo ueterum scriptorum, sed & recentium nostratium in primis testimonijs celebrata, quæ in aduersis maxime ferendis cum summa laude eminet, ab ipsa fortitudine tanquam ab matre profecta, cum æquè ferimus ea quæ nobis aduersa sunt, ut non frangatur animus, non excandescamus, non deum ipsum accusemus, quod nepharium sit, non homines, qui malum inferant conuicijs incessamus, sed humanæ conditionis memores, quæcunque euenerint, æquissimo feramus animo.

De Barbara virgine Nichomediensi.

NON possum certe, non Barbaræ puellæ uirgini principé hac in parte deferre locum, quæ à patre Dioscoride deducta, nullis blandicijs nullisque minis adduci unquam potuit. nec à Martio prætore, ut Christi pietatem negligeret, quod admiratus Martius, cohortationemq; patris etiam secutus, leuioribus primum tormentis, mox etiam grauioribus præ animi indignatione puellam ipsam affecit, vt modo pedibus suspensam, modo brachijs, nunc etiam vberibus subiecto interim igne conaretur illam, ab sententia auertere, sed nunquam barbaræ patientiam superare, uincereve potuit, quin etiam læto vultu in patrem conuersa, ridentique similis patrem suum adhortata, ut à tanto in deum scelere temperaret, tantum abfuit, ut patrem filia lenierit, ut illam propria manu interemerit, ò barba-

rum immanemq́ue hominem dignum cuius nomen nullis monumentis unquam celebretur. est igitur Venetijs diuæ barbaræ meritò ara posita, quam sanctissime inuisimus, eiusque dies mortis nobis sacer, ut ea potissimum die iuuenes aliquot patritij, in patrum principisq́ue colegio sorte extrahantur, qui in maioribus comitijs ius ferendi suffragia habeant, si modo uigesimum ætatis annum expleuerint.

De duabus Boemis mulieribus.

Accesserunt ad barbaræ uirginis memorabilem insignemq́ue patientiam quæ ex animi uera uirtute profecta sit, duæ Boemiæ fœminæ, hoc in loco à me repetitæ, quæ præpostera quadam animorum obstinatione post Venceslai Boemorum Regis mortem, uarijs cruciatibus affectæ, nunquam reuocari potuere, ut Adamiticæ hæreseos obliuisci uellent hanc autem hæresim introduxerat Gallus quidam, hoc nomine ex Picardia huc profectus scelestissimam, & flagitiosissimam, qui se esse simulans adoptiuum dei filium, alterumq́ue Adamum è cœlo missum, qui suaderet hominibus ac fœminis, ut nudi omnino ingredi uellent, fœminarumque concubitus communis essent, cum innumeros in insula Linisij amnis coegisset, nunquam, ab incepto destitit, sed à Gisca cum suis omnibus oppressus, duæ tãtum superstites fuere fœminæ, quæ asseruatæ propter partum, etiam æditis in lucem filijs, nunquam à tam pestilenti proposito uarijs supplicijs affectæ auerti potuere, donec mortuæ sui memoriam reliquerunt.

De Hieronymo Olgiato Mediolanensi.

Te vero Hieronyme Olgiate Adolescentem Mediolanensem uix duo, & uiginti annos natum, quãnam in parte reponam, planè nescio. Patientiam certe tuam, & in ferendis tormentis animi magnitudinem, non possum non maxime prædicare in cœlumq́ue tollere, qui publicè tortus in curru, cum duobus alijs coniuratis, nullum unquam signum turbati animi ædidisti, sed per medium à carnifice falce disectus facinus tuum & socio tum coniurationis laudando, animam expirasti, quod si pro Christiana pietate tuenda, aliquóve facinore honestiori suscepto iam forti animo te præstitisses, certè in duorum nostratium numerum, referri iure optimo potuisses, sed quis laudaret legitimi principis interficiendi consilium abs te tamdiu initum esse? tantaque audacia tentatum, aut ut in templo, inter ipsa sacra cum Ioanne Andrea Lamponiano & reliquis ferro palàm eum principem peteres, quo mortuo non terra Italia solum, sed vniuersa Europa mirum in modum turbata sit.

De

De duobus Iuuenibus Antiochenis.

QVIS vus geminos Antiochenos Iuuenes laudare satis unquam poterit? qui imperante Diocletiano dellati quòd Christianam pietatem fouerent, quũ uarijs tormentis torquerentur, nunquam adduci potuere, ut veritatem animis receptam unquam abnegarent. Cæterum quasi crederet impius præfectus si mitius ageretur, fore, ut de sententia decederent, parato ingenti sacrificio, igneque de more accenso, eos ad Aras adduci iussit, qui ridentes conuersi ad sacrificij ineundi autores, non, inquiunt, facile uobis demonstrabimus in præsentia, quanta sit in nobis Christianæ pietatis uis, statimque iniectis in subiectum ignem manibus vterque, nõ prius abstraxere, quam carne, & ossibus eorum consumptis, nihil omnino superesset. quos tu igitur mihi Sceuolas obieceris, quos regulos mihi iactaueris, quum duorum Iuuenum facinus tam memorabile legeris, quũq; hæc nostratia euolueris exempla? quorum innumera manus tibi legendo occurret. vt quandoque mirari habeas temporum nostrorum calamitatẽ.

De iis, qui humili loco nati, clari euasere. Ca. IIII.

NVLLVS à me expectet hac in parte, vt patritij sanguinis uiros repetam, qui in tanta æqualitate simul iampridem agant, ut non possis tecum mirari in uno eodemque ordine tantam per tot annos concordiam, & in tanto ciuium nobilium numero summum semper tranquilitatis, & pacis studium, ut nemo ex patritijs obiectare alteri obscuritatem sui generis audeat, vtar igitur plebei ordinis exemplis, qui secundus in ciuitate sit, vt eorum quoque posteri sua laude, gloriaque minime careant.

De Beltrando.

FVIT Marini Faletri principatu Beltrandus nomine, vir plebei sanguinis, sed tamen ipsi duci Faletro non mediocri familiaritate cõiunctus. quum igitur Dux ipse nefario scelere in patritium omnem ordinem (causas autem tanti sceleris tunc repetere, nec temporis, nec loci fuerit) coniurasset; ut ipse solus regnum potiretur, Beltrandum hunc ipsum conspirationis conscium, comitemq; asciuerat. Ex que plebeis hominibus pręfecerat, qui præscripta die in curiam uenientes, campani Aeri sonitu coacti in patricios omneis ferrum stringerent, omnesque necarent, hoc tam immane facinus Beltrandus, pridie quàm res pararetur, ad Nicolaum Leonem patritium, & compatrem suum detulit, siue pęnitentia ductus tam immanis ausi, siue spe maioris præmij illectus. ad hunc nuncium cõster-

M 2 natus

natus leo diligentius Beltrando domi asseruato aliquot sanguinis patritii uiros in priuatam ædem cogit, reque planè patefacta per indicem, decemuirum consilium uocat noctu, quorum autoritate statim innumera manus coacta, qui rei conscii fuerant supplicio statim affecti, tum summa luce dux ipse conuictus sceleris, dignitate ipsa primum est priuatus, mox & ceruices illi meritò publicè abscissæ; quibus omnibus ritè confectis conuenientes ipsi patres Beltrando indici primum ueniam tribuunt: inde donec uixerit millenis aureis annuis donát, ædesq; illi Marini Faletri Ducis, ad apostolorum phanum dono dát, & (quod amplissimum erat) cum suis hæredibus in patritium ordinem est ascitus. cæterum dum quadam animi peruicacia, fastuque, patres ut ingratos passim accusaret sæpe admonitus, nec ab incepto desisteret in exilium mittitur, qui dum locum ipsi non seruat præscriptum, illiriumque ipsum frequentius oberrat, tádem interfectus obiit.

De Raphaele Caresino.

MELIORE Fato, Fortunaque usus Raphael Caresinus plebeius, & ipse, primum in scribarum ordinem ascriptus, mox etiam propter singularem animi uim, & ingenii industriam, principatú eius ordinis adeptus, tantum constantia sua, fideque reliquis præstitit, ut mox ab Andrea Contareno duce in patritium fastigium sine aduectus, gratissimusque in patres ipsos dum superstes fuit, fœliciter non multo post obiit.

De Iacobo Parisoto.

QVIS non iure optimo dixerit Iacobum Parisotum duobus istis adnectendum, esse, qui, & ipse obscuro loco natus, dum puer adhuc nauticæ rei uacaret, paulatim per omnes dignitatis gradus in maritimis rebus euectus à Petro Mocenico clarissimo rei maritimæ imperatore in summum, principemque locum aduocatus, quem Arabico uerbo armiratum appellamus, ita se gessit, ut nullius post imperatorem ipsum clarius, illustriusque nomen, in tota classe haberetur. huius igitur forti fœlicíq; opera Mocenicus imperator semper usus Caramanica expeditione contra turcas, sic excelluit, ut huius potissimum ductu, Corycos urbs Ciliciæ primum, mox seleucia ab turcarum manibus erepta, & cum ipsa Sichino aliisque aliquot castellis. præterea morum huiusce facilitatem animique præstantiam, insignemque munificentiam celebremque in primis moderationem, ut nulla non laude dignus apud posteros habeatur; utinam superessent ex eadé familia qui testes huiusce tantæ uirtutis hodie uiuerent.

De Antonio Siculo.

Tvvero Antoni Sicule cognomento (ex ea enim insula oriundus eras) Venetijs ortum educatumque quis non maxime miretur, quum facinus abs te editū maxime memorabile acceperit? is enim maritimis artibus à primis annis imbutus, quum apud Calcidem ageret captus à turcis diu cum illis seruitutem passus erat, omniaque eorum publica, priuataq; munia diligentius explorarat. liberatus igitur à tam graui iugo lætus ad Mocenicum tunc classis imperatorem adit, pollicetur q; illi sese paratum ad naualia incendenda, quæ Calipoli amplissima instructissimaque erant. versatum sese in ijs locis ad aliquot annos ea mente, & animo, vt Christianæ pietati, & Veneto nomini in primis prodesset, petere igitur se ab illo, vt paratis, quæ tãtæ rei necessaria essent, sese dimitteret qua re cognita imperator structo statim nauigio venalibusque pomis referto (sic enim illi placuerat) superato facile Hellesponto Calipolim appulit mercatorisque personam simulans, qui ea poma venderet, aliquot dies cuncta perlustrans tandem noctu perfracta naualis ipsius porta ignem secum, & picem deferens magnam partem armamentarij eius incenderat quum vigiles turcæ cæterorum fragore, flammæque sonitu exciti, eò conuolant, quod quum ille cognouisset, statim correpta fuga ad nauigiū redijt in aduersam Hellesponti ripam nauigaturus. Cæterum imprudens correpto nauigio picis incendio, quæ supererat, non nullis flammis pereuntibus enatando cum aliquot euasit, in proximaque sylua se abscōdit, interim quum turcæ incendij authorem perquirerent facile enatantibus pomis nauigijque reliquijs conijciunt hunc vnum fuisse, qui tantum facinus patrasset, quem statim insecuti per proximam sylusm vestigijs exstantibus, captum ad Subbassam adducunt Calipolim, quem ille ad Othomanum principem deducendum quamprimum curat, ratus non muneris esse sui, vt in hunc ipsum animaduerteret, ad hunc igitur adductus, interogatusque cur tantum facinus ausus esset, magna animi constantia respondit, mirari sese, qui ex Christiano homine hoc quærat, an nescis inquit te vnum esse, quem Christiani homines merito summo odio persequantur omnes? an vero dissimulare potes acerrimū tuum in nos odium? qui pietatem nostram tot annos crudelissime insectere? qui tot regna tot vrbes nobis ademeris? qui tot populos tot gentes interemeris? qui denique nostræ pietatis finem vnum tantum cogitas? in tuos quoq; ipsos summa immanitate princeps. cuius orationis vim iam non ferens tantamq; indolem in vno iuuene admiratus dissectum medium interfici, in publicumque proijci iussit, hac re cognita senatus Venetus & superstiti fratri annuum stipendium statuit, & sorori, quæ Venetijs agebat, dotem imprimis honestam annumerari uoluit.

De Maumethe.

NON possum certe sine grauissimo, & acerbissimo dolore animique cruciatu scelestissimi, & flagitiosissimi hominis ad præsens meminisse; quippe qui nulla uirtutis specie, sed dolo, pessimisque artibus tantum sibi nominis, & celebritatis vendicauit, vt non Asiæ solum, & Aphricæ vniuersæ; sed & magnæ Europæ parti persuaserit pro Deo se esse colendum. is vero inter Arabas obscurissimis parentibus ortus, tum à puero ducendis, locandisque Camelis, operam impendens, viduæ nuptiis auctus Sergium nostratem monachum sibi forte adiunxit, à quo uno persuasus, nos de Christo ridicula prodere: Iudæos vero; qui tum late uagabantur, maxime impios, qui innocentissimum virum supremo supplicio affecissent, sic ad regnum gentis primum aspirauit. quod ut facilius efficeret, diuinitantem simulandam sibi duxerit, duplici igitur hac arte vsus, facileque leuissimæ primum omnium genti re approbata, armis coacta latronum manu principatú gentis; in qua natus erat occupauit, hinc copiis auctus bellum in Persas mouit, vt tamẽ prima acie victus, tum sænitharum Arabum opibus adiutus, qui ab Heraclio Bysantino principe desciuerant, victor. Tantum iam illi imperii fortuna elargita est, vt non solum gentes omnes ad orientem positas ditioni suæ subegerit, sed hac tanta labe vniuersum orbem infecerit, qui tandem inter scorta versatus assidue, ueneno cõsumptus esse creditur, in quo homine, nescias quid potissimum admirere, calliditatem primum ingenii, & vafritiam, an gentis illius tantam stultitiam, an nostrorum principum (quod uerius sit) negligentiam, atq; socordiã, qui ingrauescentis tanti mali primordia non perspexerint, aut adultam tantam orbis labem armis (quod facile factu fuerat) tum oppresserint.

De Tamberlane Scytha.

ECQVIS non secundo loco, cum Tamberlanis nomen, opesque audierit, non maxime miretur, fortunæ in hominum genus debacchantis lusus, certum enim exploratumq; est hunc puerum in Scythia inter pastores editum, educatumque, qui adolescens ætate persuasis illis ut pecora venderent, armaque sumerent ingenti mox eorum manu succintus, quam omnem, iureiurando interposito, sibi obstrinxerat, proximas vrbes occupauit, tamen Persarum regnum inter fratres diuisum, auctis mirum in modum rebus suis. oppressisque etiam astu, & dolo regis fratribus, adeò suũ imperium auxit ut oriente breui subacto LXX. milium militum numerũ in castris semper expleuerit, Paxaitique Turcharum principi congressus ad stellam montem, qui maximis copijs illi occurrerat, memorabili prælio

lio uicerit, cæsis omnibus eius copiis, eoque capto, quem in cauerna adseruandum ita uoluerit, ut eo adducto quotiescunque equum conscenderet, collum eius pede premeret Marcantam postea urbem à sese persas conditam innumerabili hominum multitudine repleuit, illud interim præterire minime debeo, moris illi fuisse, ut quotiensc unque urbem aliquam inuaderet, ut primo die tentorium album exponi sibi iuberet, quasi uero significaret dedentibus sese ciuibus nihil omnino nociturum quod si in alterum diem facere neglexissent, tum rubrum tentorium exponi curabat, veluti sanguine omnia repleturus, quod si in tertiũ etiam diem obstinati perstitissent nigrum fumosumque explicabat, veluti igne, fumoque quicquid superesset consumpturus, quod diligenter asseruari perpetuo uoluerit, huc adde C L. annos vix expletos quibus ille tãtis præfuerit rebus nec sobolem tanti imperii in posteros suos transmisisse.

De Othomano primo Turcarum principe.

ETSI prior ætate Othomanus fuerit, non indignabitur tamẽ se Tamberlani post positum, hic enim agrariis parentibus ortus principio generis obscurissimo breui tempore latronum in Bythinia, quæ sedes illi fuerat, comparata manu vexare proximum quemque cœpit, mox etiam Castellum exstruere haud longe à Prusia ausus, tantas uires sibi absumpsit, ut Græcorum etiam rebus infestus, partẽ multò maximam Asiæ ad se suosque traxerit. Orchanique filio post xx. & VIII. imperii sui annos hærede relicto, ingẽtes opes, & Bythiniæ fermè totius sceptrum reliquit id, quod secundo Cæsarum nostratium libro legere etiam latius poteris.

De Sfortia.

IVCVNDIVS & legentalii hæc nostratia, & ego in hisce referendis maiore cum uoluptate certe uersabor, nec uero uetustissima terræ Italiæ decora repetam, sed quæ auorum nostrorum memoria clara illustriaque sunt habita posteritati lubens tradam. dederit igitur exordium Iacobus Mutius Coroniolæ natus, quod oppidum togatæ galliæ iuxta æmiliam uiam hodie quoque uisitur, obscuris parentibus, rusticęque uitæ assuetis, qui militarem secutus artem adhuc iuuenis robore corporis inuicto, in quo uis præcipue uulgata esset Sfortia ab omnibus indedictus, Sfortianæ familiæ postea cognomẽto indidit. is sub Boldrino prima stipẽdia faciens qui tunc in Italia clarus, illustrisque militiæ imperator esset, breui sic euasit magnus, & celebris ut ad Ioannam Reginam Neapolitanam profectus post Baldrini mortem, breui ab eadem copiis omnibus præfectus sit regnum ita fœliciter administrauit, ut partis ex hoste trophæis amplissi-

mis

mis multis ab ipsa oppidis in Appulia sit donatus, cuius regnũ quoad illa vixit, Sfortiæque paruit fœlix sit habitum. celebris igitur alijs atque alijs victorijs, Francisco filio relicto, qui paternæ uirtutis æmulus mediolanẽsem principatum primus adeptus est, dum ad Tarnum amnem transiret aduersus Brachium contendens submersus interijt.

De Francisco Carmaniola.

NON possum certe Franciscum Carmaniolã præterire sic appellatum, quòd agrario patre suilloq; gregi intẽto æditus sit iuxta Carmaniolam oppidũ: qui Philippo Mariæ Mediolanensi principi carus imprimis fuit. nã militari re tã clarus illustrisq; habitus est, tãetsi adolescens, bouibus reliquoq; pecori alendo intentus, primũ, vt ab ipso Philippo Duce imperator creatus breui imperium illius mirum in modum auxerit, & ornerit, nec à pacis studijs abhorrens, compositis bellis Genuæ, vbi cum summa sua laude præfuerit, unde tantum inuidiæ flamma mox in illum inualuerit, ut inconstantiam principis veritus relicta etiam Mediolani vxore ad Venetos transfugerit, autor præcipuus apud Venetum Senatum belli aduersus Philippum suscipiendi, qua de re tunc in primis agitaretur. præfectus ergo vniuersis copijs imperatoris nomine in Philippum mouens, clarus multis victorijs, & præcipuè Maclodiensi tropheo insignis, quũ in suspitionem venisset quasi reconciliatam gratia cum Philippo, iam ad illum pararet transfugere captus, Venetiasq; ductus pœnas meritas dedit supremo supplicio ab ipsis Venetis affectus.

De Nicolao Picinnino.

QVIS diuinam prouidentiam in rebus humanis omnibus non præesse fateatur, quum acceperit Nicolaum Picininum de breuitate corporis sic cognomento dictum, qui Lanio patre apud Perusium æditus, cuius etiam ignoretur nomen, tantum postea militari laurea clarus euaserit, vt nescias quem illi præferre in hoc genere possis, nam & in Hetruria aduersus Florentinos, & in Vmbria Picenoq; contra ipsum Franciscum Sfortiam, eũdemque in Cisalpina Gallia Venetorum imperatorem sic se gessit, ut quamuis variante interdum fortuna omnium iudicio rei militaris peritissimus haberetur, vt planè principatum illi tribuerent, qui tamen postea post exanclatos pro Philippo principe immensos labores, ut parum abfuerit, quin Philippus ipse imperium amitteret, ni Picinninus ipse ad maxima quæque audenda ardens Philippi rem sustinuisset, qui mox ab eodem alienatus mori ipsum Picinninum Mediolani cœperit.

De

De Ioanne octauo Romano Pontifice.

PRAEFERVNT omnino sacræ res (ut par est) prophanis. sed quando earum rerum commemoratio postremo loco repetita legentium memoriæ tenatius inhæret, faciliusque insidet, & admirationem multo maiorem cogitantibus affert, nihil ueritus ultimũ locũ hac in parte his attribuerim. occurrit igitur primus Ioannes VIII. Romanus Pont. qui sexum uirilẽ mentitus; mulier nanque apud Anglos nata erat, Athenasque cum amatore suo profecta virili habitu sumpto, mirum in modum iñ omni literarum genere profecit. unde mox Romam cõtendens, quum disputando se peque orando magnam sibi ingenij, & eloquentiæ famam comparasset; mox in locum quarti Leonis summo omnium Cardinalium studio subrogata annos duos, mensésque quatuor, uixit, non sine omnium stupore: donec facta grauida, dum circumuenta doloribus, diui Petri Basilicam peteret iuxta Neronis Colosseum peperit, tanta pop. Ro. acclamatione exorta morientem statim loco exaugurato colocarint, variant tamen uti video scriptorum multorum sententiæ, qui ne Pont. dignitati detractum aliquid videatur, factum hoc cõstantissime pernegant.

DE Ioanne XXII. Pont. Max.

NON est; quod in hoc Pont. fallaciam aliquam, muliebrémve astum affore suspicemur, certe tamen inter Gallos cerdone patre natum nemo negauerit: qui tenuiter educatus mox apud diuersos præceptores ingenij fœlicitate excellens iuxta clarus apud omnes fuerit. hic pontifex creatus apud Auenionem cum Ludouico Bauaro Imperatore Germano apertas inimicitias exercuit, dirisque Pont. persecutus est, quod ille se imperatorem citra suum assensum diceret, varie tamen iactatus, aliquot pseudo pontificibus à Ludouico in eius locum suffectis, quũ multos sibi uitę promitteret annos, recentis cubiculi ruina oppressus, pontificiæ dignitatis octauo mense interijt, non sine ingenti labore inter ipsas ruinas viuo adhuc inuento.

De ijs qui à Parentibus claris degenerauerunt.

Caput. V.

De Baiamonte Teupolo.

Non possum non sine ingenti summaque animi molestia mei, in præsentia meminisse viri huiusce patritij sanguinis, duceque patre orti ad tantum facinus animum adiecisse, vt libertatem patriæ opprimeret tyrannideque eam sibi vni vendicaret. cæso clarissimo omnium duce, cæsisque senatorij ordinis viris ferè omnibus, qui sibi obsistere auderent, vt meritò hunc alterum Catilinam dixeris, qui tam claris maioribus æditus, ab eorum nobilitate degenerarit & (quod magis quis miretur) non defuerint multi patritij ordinis, qui Baiamuntem ipsum autorem tanti sceleris secuti sint. is igitur certa die aream marcianam magna manu ingressus principem ipsum & reliquos patres obuiam habuit, qui rem totam ante rescierant, qui constantissime illi occurrentes adiuti etiam Vgolini Iustiniani, Clodiæ prætoris opera, qui cum multis Venetias aduolarat, fortissime pugnarunt, eo igitur fuso, fugatoque cæsisque non paucis nobilibus libertas in suo gradu constitit, qui postea supplex facti tam nefarij petita venia reliquiq; omnes, qui conscij fuerant partim securi subiecti, partim perpetuo exilio damnati.

De Marino Faletro duce.

Qvis verò, non maxime Marini Faletri Ducis simul admiretur, & doleat, qui absens Dux creatus in Andreæ Danduli locum, dum legati munere apud Pont. fungeretur, Venetias rediens summo omnium gaudio exceptus est. inito igitur principatu non multo post leuibus sanè de caussis nefarium consilium iniit, sui muneris oblitus, simul & memoriæ Clarissimorum vitalis, & Ordelaphi antea Faletrorum Ducum, vt patriam libertatem oppimeret, solusque ipse cæsis patribus regno potiretur, quæ res diu occulta tandem per Beltrandum plebeium alioqui hominem, coniu-

 rationis

rationis unum & ipsum conscium, & autorem ad Nicolaum Leonem Patricium primis tenebris defertur, qui statim rem tantę atrocitatis audiens & Marco Cornario, & Iacobo Contareno ad se uocatis omnia pandit, quorum consilio, & decem uiris quam primum adhibitis & magistratibus non paucis in priuatam domum conuocatis, coniurationis capita ex plebeis quam primum non pauca capiuntur, supremoque supplicio his affectis ad principis ædes conuolant, quem & ipsum capitali pœna damnarunt, nec multo post patritij ordinis aliquot, & reliquis multi rei conscijs partim exilio, partim morte damnatis, tantum patriæ ocium, quietemque restituunt Marco Cornario Rempub. ducis nomine ex publico decreto gerente.

De Beltrando.

NVNQVAM certè plebeium hunc hominem huc inseruissem, nisi quòd suo indicio Marini Faletri Ducis facinus detexerit, ueniaque impetrata quando consilij particeps fuisset, donatus sit in singulos annos mille nis aureis, & ædibus ad Apostolorum ædem, ducis ipsius magnificentissimis, insuper (quod maius fuit) in patricium ordinem ascitus est, quod quum ingrato planè animo accepisset, palamque ut ingratissimos mortalium patres accusaret, sæpe admonitus uti incepto desisteret, tandem sui propositi pertinacissimum in exilium ad decem annos Ragusium reicere, quod quum ille minus seruasset in Pannoniam iter intendens interfectus esse dicitur. huius exemplo facilè admoneri quiuis potest multis sæpe mortalibus id accidere solere, & præcipue ijs, qui obscuro loco nati sunt, ut fortunam sibi nimium arridentem ferre nequeant.

N 2 De

De Costantino Cauascia.

Plebeii sanguinis hominem, núc quoq; superioribus adijcere non dubitarim, qui in scribarum ordinem ascitus, mox decem uirorum consilio prępositus minime ueritus est publica consilia publicis hostibus prodere, qua re à patribus explorata, ipse sui conscius maturius fugá arripuit, quem adhuc superstitem esse audio. indignum planè Cauascia familia, & parentum suorum quamuis popularium laude, indignissimum certe eo scribarum ordine: ut quum Andreas Grittus, qui eo die abfuerat, decem uiralibus arcanis illum esse præfectum audisset, melius, inquit, cum eo actum esset, si collo laqueum inuoluissent.

EXTERNA.

De Francisci Sfortiæ filijs.

Vendicaverit sibi iure optimo principem locum hac in parte Franciscus Sfortia, qui Mediolani principatum Philippi Soceri sui morte legitimis hæredibus uacuum propria uirtute recepit, ipsumque principatum usque ad mortem sic suis moribus, domesticaque disciplina, suis carus, cæteris admirandus ad multos annos rexit, vt non facile dixeris, quem ueterum, aut recentiorum principum, siue regum illi præponere posis. bello enim longe clarissimus dux, semperque ex hoste uictor adeò clarus extitit, vt dictatori Cæsari par, Marcello ipso superior fuisse uideri posset: pacis autem artibus domesticaque disciplina adeo illustris, & celebris, vt exemplis suis virtutes omnes pietatem scilicet, & prudentiam iustitiamque ipsam, fortitudinemque animi exornasse, auxisseque videri posit, ut quicunque optime principatus, imperiaq; regere student, hunc unum sequi & imitari debeãt: sed quis liberos eius siue Galeacium illius successorem, siue Ludouicum, Mediolani etiam ducem hoc parente dignos censeat? nam & Galeatius libidine furens, nullaque virtute excellés, meritò ab Andrea Lamponiano cæsus in templo uideri potest, & Ludouicus nulla religione, nulloque pietatis studio, fusus, fugatusq; à Ludouico duodecimo Francorum rege, captus denique amisso principatu inter Francorum custodiam obijt. nec uerò Alexander Pisauri princeps quamuis militaris rei studiosus dignus hoc patre numerabitur, de cæteris præter unum Ascanium quid dixerim nescio, nanque in maturo fato iuuenes functi mortisque acerbitate, uarijsque casibus iactati, nulla paternæ virtutis uestigia posteris relinquere potuere.

De Alphunso Rege eiusque liberis.

VT Hispanis sanguinis Alphunsum regem, quispiam fortasse dixerit non indinabitur tamen Italia hunc nnum veluti alumnum suum ad sese trahere, nanque Neapolitanum regnum adepens fusis, fugatisque Gallis, talem sese principem in illis terris gesserit, vt Christiana pietas, vereq; religionis cultus in eo semper excelluerit, nam de eius iustitia fortitudineq; animi, liberalitateque, cæterisque virtutibus, quis unquam dubitare potuit? verum Ferdinandum eius filium licet non legitimo matrimonio natum, regemq; mortuo illi suffectum, quis in album patris illum vnquam retulerit? aut quis dignũ Alphunso patre iudicauerit? nisi siquis eum regni successorem asserat, cuius filius Alphunsus haudquaquam auo similis tandem à Gallorum Rege Carolo vita regnoque priuatus est.

De Ludouico Pio Gallorum Rege.

ENITVERE certè in hoc ipso Rege præcipuę quędam animi dotes, vt magni Caroli sobolem in eo vno agnoscere posis, vnde præter cætera pij cognomentum sibi asciuerit, huius verò liberi, & auo, & patre dissimiles nulla non infamia notari possunt, quippe qui patrem suum in custodia habuerint, exutúq; regno clausum tenuerint duriori custodia, donec fremente vniuersa Gallia, & Germania inuicti tamen patrem liberum dimiserint, qui recepto regno multis virtutis exemplis abundarit Stephano & Pascali pont. maximis ad sese venientibus tanta benignitate, & munificentia receptis, vt in hodiernum vsque diem constans memoria benefactorum illius duret.

De Henrico tertio.

NON accusauerit me, vt opinor Germania mea si Henricum tertium in hoc albo reposuerim, qui Henrici secundi filius quum patrem clarissimum Imperatorem sortitus esset, à patris vestigijs discedens, quamuis militari laude longè celeberrimus omnis humanitatis, & pietatis expers, crudelem immanem in omnem sese exhibuit, qua immanitate vsque adeò præstitit, vt Henricus eius filius arma summere in eum sit coactus, captumque à se patrem perpemo carceri mandare, in quo & mortuus est, de qua latius in cæsaribus nostris libro tertio egimus.

De

De Vinceslao Boemiæ Rege Caroli quarti filio.

Nec ipsi mihi Boemi, nisi fallor, insultauerint grauius, si Vinceslai Regis eorum, Germanorumq; Imperatoris hoc in loco meminero. is auo patriq; haudquaquam similis, nec quicquã eorum indolis referens, quum imperij res omnes negligeret, luxuique delitijs totum sese dederet, primum à Sigismundo fratre tum procerum omnium acclamatione, qui ferre tam ignauum principem non possent; imperiali dignitate priuatus est subrogatusque illi Robertus Bauarus principum omnium consensu.

De fiducia sui. Cap. VI.

De Petro Zeno.

Nunquam sanè dubitauerim Petro Zeno in hac parte laudis principem locum tribuere, qui maritimæ rei Imperator cũ pontificio legato Smyrnam clarum olim Homeri natalibus oppidum, & totius Ioniæ olim caput, tunc à turcis cum reliquo tractu Asiatici littoris possessum, non dubitauit aggredi, qui etiam turcis ipsis congressus, qui occurens magno agmine uictor acie, urbem quoque ipsam expugnarit, in qua ipsa quum diutius moraretur publicę rei causa, dum litatorio sacro interesset, nihil sibi metuens iussis militibus suis occurrere tumultuantibus turcis, nunquam adduci potuit, ut sacrum ipsum desereret, quare à magna turcarum multitudine suis oppresis hostem insultantem, in templumq; irrumpentem non extimuit, itaq; quum pontificio legato superante eorum multitudine in ipso templo cæsus Deo opt. max. gratiam agens alta uoce, expirauit.

De Carolo Zeno eius filio.

Paternae uirtutis æmulator Carolus, quum à Senatu reuocaretur ex Græcia ut laboranti patriæ præsens opem fertet, haud quaquam dubitauit patriæ mandatis obtemperare, & hostem ligurem quocunque posset incommodo interim afficere. itaque magna sui fiducia redijt, & ut Clodia urbs facilius sua opera expugnaretur Bichinionię naui Ligusticę, omnium ea tempestate longè maximę cum suis triremibus iam expugnare non dubitauit. Quare fœlicem sortitus euentum longo, cruentoque certamine fatigatus, insuper etiam uulneratus ad Andream Contarenum Ducem reliquosque patres adnauigauit, magnaque ui auri argentique, quam ex ea naui capta cœperat, quum Principem & Senatum donasset, inde sua uirtute, & ingenti fiducia dux & auctor fuit, ut expugnata Clodia

sua

sua in primis opera & consilio ligur hostis victus leges à Venetis accipere.

De Andrea Contareno Duce.

DEBENT Venetiæ multis varijsque nominibus ipsis ducibus, qui octingentesimum iam ferè annum Reip. magna sua cum laode presuerũt, sed duos in primis omni memoria dignos censuerim, Petrũ videlicet Gradonicum, qui Teupulanam coniurationem quasi improuisam sua virtute oppresserit, & Andream Contarenum, qui varijs à regibus & principibus vexatam Remp. & a ligure hoste penè oppressam capta expugnataque Clodia, ingenti fiducia liberarit. Quis enim nesciat nostrarũ rerum sciens, absentem illum, & innitum ducem esse dictum, & post varias ingeotesq; clades, quas Resp. passa est, principatum in sui vestigio stabilitum, vt eer te auctor esse posim & natalis vtriusque Ducis publicè per annum celebrandi, & eius diei funos perpetuo colendi. Nam septuagenario maior Andreas minime dubitauit classi vniuersæ præesse, & seuente in primis hyeme, Clodiam obsidere, in qua octo millia Genuensium erant, qui eam tuerentur, qua tandem potitus Vrbe ductu auspicioque suo Cal. Iulij in vrbem victor redierit, pace cum omnibus hostibus firmata.

De Petro Gradonico.

ERIT & suus Petro Gradonico Duci iure optimo locus, qui summa fiducia vsus, quum repente nunciatum illi esset, nihil tale expectanti, Baiamontem Teupulum crastina die in aream marcianam descensurum, armatorumque ingenti manu ducem & reliquos patres interfecturum, vt ad se vnum patriæ tyrannidem traheret, missis statim nuncijs per vrbem ad patricios euocandos, & literis ad Iustinianum Clodię prætorem scriptis, vt quam celerrimè fieri posset, præsidio libertati esse vellet; ea fiducia Baiamonti aduentanti occurrit, vt eo victo, cæsisque non paucis Reip. dignitatem & charitatem vnus sustinuisse videri posit.

De Francisco Foscaro.

CELEBRIS est nostratiom rerum monumentis, & aliorum scriptis ad Carauagium clades, quam Franciscus Sfortia Mediolanensium Imperator nobis intulerit, longe calamitiosissimam, nam & fugatus noster Imperator, & capti legati duo, qui castris præerant patritij ordinis ex more, & vniuersus exercitus fusus profligatusque ast, quam paucissimis omnino fuga seruatis. Id quũ Venetias nunciatum esset, tantum abfuit, vt in consternata ciuitate Foscarus ipse Dux pręcipue Gallici belli auctor con

ciderì

ciderit animo, ut statim aduocato senatu uestem purpuream indutus, uultu etiam lætiore, magnaque auri ui profusa, patres ipsos sit adhortatus, ut nequaquam humilioribus animis, aurum & argentum domesticum, & ipsi in publicum offerrent, fore pollicitus, ut intra triduum Venetæ copiæ recuperarentur omnes, memorabili tamen euentu, quãdo Franciscus Sfortia victor, pacem à Venetis petierit, & Mediolanensium principatum, Venetorum in primis opera adeptus sit.

De Leonardo Lauretano Duce.

EXTANT adhuc plerique superstites, qui costanti fide dicere testimonium poterunt Lauretano principi, quanta fiducia fuerit illius, quum nuncium tam fedæ cladis accepisset, qua ab Ludouico Gallorum Rege iuxta Abduam amnem affecti sumus, ut certe si quis secum animo reputet & Veneti principatus dignitatẽ ea tempestate, & reges omnes Christianos & principes, & Iulium secundum pontificem irarum in nos plenum, non posit non in primis commoueri animo, ad tantam rei nouitatem, atque etiam secum tacitus admirari principis egregij uiem tem; boniq; euentus, qui postea subsecutus est, fiduciam. Nam quotquot prius habuerant ciuitates intre togatam Galliam & Venetiam omnem cum ipsa Vrbe Patauio amiserant Veneti, & in Piceno Arimino Rauennaque & ipsa Fauẽtia pontifici restituta, Appuliaq; magna ex parte à Ferdinando Hispaniarum Rege recepta, uix spes erat, etiam Patauio recepto maioris alicuius imperij in posterum futuri; cæterum fuit ea principis Lauretani fiducia & uirtus egregia, ut tandem recuperato magna ex parte imperio, fæliciter in hunc usque diem res Veneta sibi constet. Ipse quidem memini ad tam horrendæ cladis nuncium totam noctem attonitum constitisse peruigilem, meminerunt, & alij, qui oppugnatam vrbem Patauium a Maximiliano meminerint, principum etiam Christianorum præsidijs fulto, sunt qui sonitum tormentorum in Patauina mœnia ad aream usque marcianam exauditum in hunc usque diem horreant, qui hostes ipsos ad Margariam uicũ insultantes, non sine ingenti trepidatione ex vrbe uiderint.

De Aloisio Molino diui Marci Procuratore.

QVID in presentia Aloisij Molini fiduciam memorem? quam salutaris illa, quam auspicata Reip. nostræ fuerit? Veneti enim intra quartam & vigesimam diem, (quod animus meminisse horreat) omne continentis imperium continuata clade amiserant, vt iam tãtis ellatus uictorijs hostis Venetijs ipsis insultare uideretur. Perterrita ciuitas, recuperandi in posterum imperij animum planè desponderat. Vnus hic in tanta rerum omniũ pertur-

perturbatione ingenti fiducia de vrbe patauio recuperanda (quippe quæ vna recepta afflictas Venetorum opes multum subleuare posset) sententiã dixit, qua senatus ac reliquæ ciuitatis animos mirandum in modum erexit, misso igitur Patauiũ Pitiliano Imperatore res fœlicissime cessit. Vt nemo certe dubitare posit hãc illi tantam animi fiduciam, ad Venetam rem ferè colapsam reparandam dei Opt. Max. numine infusam.

EXTERNA.

De Attila Hunnorum Rege.

AFFVIT certe Attilæ Hũnorum Regi ingens sui fiducia, nam coacto primum ingenti exercitu ad ducenta & amplius armatorum millia, quũ Galliam ipsam inuasisset, uictusq; ab Aer Romanorum duce in campis Tolosanis esset, non dubitauit tamen reparatis non minoribus copijs Italiam ipsam inuadere, cuius vniuersæ imperio facile potitus esset, nisi interuentu Leonis Ro. pontificis territus potius, quam persuasus ab incœpto destitisset, vt tamen vniuersam Venetiam, & vniuersam Carnorum oram fœdissime uastarit, Aquileia ipsa vrbe clarissima per triennium obsessa, & ad internicionem cunctum ciuium expugnata & capta.

De Carolo Magno.

NEC minor quidem Caroli magni extitit fiducia sui, qui inuitatus à Romano pontifice nimium Langobardis infesto, propter eorum insolentiam non est veritus in Italiam descendere eo animo, ut Langobardos ipsos omni Italia expelleret, qui vniuersam Italiam ducentos & amplius annos armis uicerant, atque domuerant, quod incœptum fœlici successu non tamen sine periculo & graui labore capto desiderio rege, expugnataque Papia fœliciter tandem illi successit recepta omni ferè Italia & pace Romanæ ecclesiæ restituta.

De Genuensibus & Pisanis.

QVIS nescit in ipsa terra Italia geminas olim fuisse ciuitates Pisas videlicet Hetruscas & Lygusticam Genuam, quæ inter se finitimæ, vtraque tamen ingenti sui fiducia mari & terra bella diuturna gesserint. Cæterum illud memorabile de vtraque proditum, quod cum millesimo & ducentesimo sexagesimo secundo a partu virginis anno dissidere animis cœpissent, summoque apparatu vterque populus bellum instrueret, missi sunt a Pisanis Genuam exploratores, identidemque factum a Genuensibus est, quæ res cum manifesta utrique esset, nec ipse lygur fiduciæ plenus, nec

O Pisanus

Pisanus populus dubitauit exploratoribus ipsis omnia manifesta facere, in apertoque esse, itaque certatum vtrinque est magnis diu uiribus, incertoque marte, tandem ab vtroque populo discessum est.

De Gisca Boemo.

SI QVIS forte legit Aeneæ Syluij libros, quibus ille res Boemicas satis elegáter est complexus, cum alia mirabitur, tum Giscæ imperatoris nomen menti infixum perpetuo fuerit, qui clarus multis ex hoste uictorijs & utroque lumine postea captus, fusisque etiam suo ductu, profligatisque magnis imperatoribus summam sui fuduciam moriens prætulit. Nam interrogatus a suis cuius auspicijs militare post mortẽ eius possent, ne Hussitica hæresis liberetur, quam tanta virtute fiduciaque in eum usque diem seruasset, id respõsum interrogãtibus reddidit, quo certe nemo imperatorum, qui in re militari excelluissent, unquam sit usus, excoriate, inquit, me mortuo cadauer hoc meum, & tympanum uobis ex hac ipsa cute conficite, quo in prima acie semper vtamini sonitumque ingentem excitetis, neque vero metuendum est uobis, ubi primum hostis audierit, ne in fugam conuertatur.

De Philippo Maria Mediola. Duce.

NE VETVSTIORA exempla repetam, externaque Boemicaq; enumerem facit Philippi Mariæ Mediolanensis ducis ingens fiducia, qui Venetis, Florentinisque alijsque principibus bellum sibi indicentibus, nisi a Florentinis ipsis uiolandis abscederet, tales spiritus eamq; sui fiduciam retulit, ut bellum forti animo indictum susciperet, sæpeq; etiam memorabili euentu victor euaserit, quod si duces inter se cõcordibus animis Picinninus videlicet Sfortia & Malatesta gessissent, facile potuissent imperij sui fines augere, & hostes suos retundere.

De Blasio Acsareto Genuensi.

HAVD certe dixeris quid in Blasio Acsareto Genuensi tantum excelluerit, ut Genuensis populus hunc obscuro loco natum, fortunaque etiam inter tabularum scriptores uersatum classi suæ aduersum Alphunsum regem Caietam obsidentem præfecerint, posthabitis tot claris, illustribusq; viris, quibus ea ciuitas semper abundauit, rebusque maritimis præcipue excelluit. præfuit tamen ille & Alphunsum Regem, illiusque fratres prælio memorabili victos fusa fugataque eorum classe Genuam captiuos adduxit, & ne maiore fiducia pugnasse illum censeas, Alphunsi oratoribus missis

missis ad se, qui id maxime cuperent, vniuersam classem diligenter inspiciundam præbuit, quin etiam & illud addidit naues aliquot plenas esse in sua classe pretiosis mercibus, quas si seipso ab Alphũso Rege uicto capisset, uberiorem uictoriam relaturus esset.

De Constantia. Cap. VII.

De Francisco Foscaro.

Est hac certe virtus inter cæteras haudquaquam contemnenda, quæ in summis periculis sui specimen maxime illustre, & celebre efficiat. Hac igitur in Francisco Foscaro Veneto duce illuxit, cui abrogato principatu, (quod nunquam antea euenerat) nulla alia sua culpa, nisi quod cum plures annos præfuisset Reip. iam senio confectus parum idoneus ei gerendæ videretur, constantissime uultuque penè ridenti purpurea etiam ueste indutus ex palatinis ædibus, vniuersa inspectante urbe, eumque etiam admirante descenderit, Foscareasque ædes suas ad diui Pantaleonis cupienti similis iniuerit.

De Carolo Zeno.

Non possum non & Carolo Zeno (tametsi non seruata temporum ratione) tantæ virtutis testimonium perhibere, qui ab inuidis accusatus quasi pecuniam a Cararensi principe dono acceptam in publicum non retulisset ærarium, carceri inclusus ea conditione, ut ueniam petere posset, nunquam tamen adduci potuit, vt id per biennium faceret, quo toto inclusus vixit, adeo innocentia ipsa constantiæ iuncta securum intrepidumque reddebat, conscius sibi & pecuniam mutuam ab eo acceptam & exulanti illi, quũ in Gallia Cisalpina ageret optima fide persolutam, quũ ipse Carolus Mediolanensem principatum, Galeacio duce ita uolente suis penè auspiciis regeret.

De Antonio Grimano.

Habebit & ætas nostra uirtutis huiuscæ laudem in Antonio Grimano rei maritimæ imperatore, quem in ordinem redactum suffecto illi Melchiore Triuisano, captiuumque & nexum Venetias deductum nos & cæteri omnes vidimus, dum carcere includendus esset, tanta animi constantia præstantem, ut uix filium Cardinalem agnoscere videretur, qui patrẽ adhortaretur, ut hanc ipsam calamitatem forte animo ferret, nec dubitaret, quin in comitiis egregie defensus dignitatem suam locumque retineret pristinum, filio respondit, ego nihil hoc tempore aliud cogito, quàm vt respu.re suo & legibus utatur; nec uero multo post in exilium missus

magno animo etiam casum illum tulit, ut tamen uiolatis exilii terminis Romamque ad filium cardinalem proficiscens, non multo post sit patriæ restitutus, & procuratoria primum dignitate donatus, mox etiam princeps declaratus sit, quo exemplo nescio an aliud inueneris memorabilius.

De Andrea Gritto.

DEDERIT & huius uirtutis exemplum memorabile Andreas Grittus, qui a primis annis à turcis Byzantii carceri inclusus Venetias postea liber solutusque veniens, magnis honoribus functus, uariisque casibus aduersa reip. fortuna iactatus, à Gallisque Brixiæ captus eodem semper vultu animique uigore sit usus, donec procuratoria dignitate & ducis sublimitate donatus, princeps duce & sex annos per summam cõstantiã egerit.

De Dominico Triuisano D.M. Procuratore.

NEMO mihi ascripserit, uel mendacii crimen, uel adulationis suspicionem, si Dominico Triuisano procuratori Viro admodum insigni, & amplissimis honoribus continuata serie perpetuo functo, deque me optime merito, illique ipsi imprimis familiaris hoc testimonium præbuero: quem certe per immortalem Deum testari possum triginta & amplius annos eodem semper uultus teoore à me uisum, nec rebus publicis adeo secundis elatum, nec priuatis aduersis fractum, filiis aliquot immaturo fato etiam amissis, quin literis latinis semper plurimum deditus, ut quicquid illi priuati ocii, aut publici superesset, ueterum monumentis lectitandis impenderet, donec post rem maritimam imperatoris titulo fœliciter (ut tempora ipsa ferebant) administratam, domum reuersus octuagenario maior nequaquam mutatus decesserit relicto superstite vno filio, Marco Antonio, qui & ipse propter egregias animi virtutes procuratoria dignitate hodie fruitur.

EXTERNA.

De populo Ro.

ERIT mihi nunc transitus in his externis referendis constantiæ exẽplis, ut quum superius singulos commemorarim uiros, qui in hoc genere laudis excelluere, nunc unius ciuitatis populũ uniuersum repetam, quod certe maxime memorabile lecturis omnibus fore mihi persuadeam, Pop. enim Ro. Bellisarii ducis præstantissimi beneficio suis penatibus, nataliq; solo donatus, non dubitauit robur hoc animi aduersus Totilam Gothorum regem præseferre, à quo quũ obsideretur ipse, etiam munimẽta vrbis frugibus iactis strata esse dicuntur, ut deditionis spem omnem Totilæ

adime-

adimerent, quæ res tantum ualuit apud Barbarum regem, ut inceptum deserere cogeretur.

De Martino Ro. Pont. Max.

QVIS me iure accusare unquam poterit, si Martini Romani Pont. insigne singularis constantiæ exemplum retulero? qui nulla unquam ratione adduci potuit, ut Constantio Imperatori morem gerere, qui monothelitarum hæresim ab eo exposceret in gratiam unius aut alterius approbari. Verum Martinus & suæ dignitatis memor, & personæ, quam sustinebat, non oblitus, adeo se constantem gessit, ut Olympiodori urbis præfecti, qui illum carceri incluserat, nõ Calliopes Rauennatis Hexarchi precibus moueretur, quin potius æquo animo tulit se in ordinem redacto, lares Romanæ urbis relinquere, & in perpetuo exilio agere.

De Gesualdo Langobardo.

NON possum certe non barbaro homini & de terra Italia pessimè merito testimonium reddere inuicti cuiusdam roboris, & constantiæ. Gesualdus enim à Romualdo Beneuentano duce clam emissus, qui Beneuenti obsideretur à Constantio, ad Grimoaldum patrem, ut obsesso filio suppetitias ferret, quũ nuncius patris reuerteretur iam aduentantis, magnisq; copiis obsidionem facile ad primum hostis occursum læuaturi, captus à militibus Constantii, promittens fore ut si saluus incolumisque ad mœnia duceretur rem aliter Romualdo nuntiaret, ab hoste deductus ad mœnia exclamare cæpit, nequid Romualdus dubitaret, iam enim patrem adesse, quod hostis quum audisset, ipsum Gesualdum inuicti animi, roborisque iuuenem, id quod ille expectare posset, interfecit.

De Ignatio Constantinopolitano Patriarcha.

NVNQVAM sileri me auctore Ignatij Constantinopolitani præsidis vehemens animi cõstansque robur poterit, qui a Varda sollicitatus omni ope & precibus vt sese anathemate solueret, quo implicitus erat meritò, quippe qui vxore priore repudiata nurum suam matrimonio sibi iunxerat, moueri potuit vt id faceret, quamuis Varda ipse Michaelis imperatoris patruus esset, & grauissimum quodque malum a scelestissimo homine expectare posset.

De

De Vigilio Tridentino episcopo.

TE VIGILI constantissime pater, cuius ego sacerdotio iam tot annos fruor, non patiar in obscuro esse, qui Tridentinos illos tuos ad Christi pietatem omni studio animique robore traducere cupiens, magnaque parte Tridentini soli uera pietate iam imbuta, cum superessent, qui idolis addicti esset, nec vlla ratione detrahi ab incepto possent, tu vno atque altero comite eo profectus simulachra omnia illa grea manibus tuis deiecisti, quam rem indigne ferentes superstitiosissimi homines nihil opinionem summæ religionis & pietatis de te ueriti, præcipitique quodam furore acti in te unum caarsere, pluribusq́ ictibus corpus tuum in frusta discuere.

*

IOANNIS BAPTISTAE EGNATII.

LIBER QVARTVS.

De animi moderatione Caput I.

DEDERIT exordium quarto huic libro præcipue ea in homine virtus, quæ à nostris moderatio modestiaque appellatur, quæ vel ipso nomine dictorum factorumq; nostratum modum, temperationemque nobis præscribit, per quam pudor honestus claram & stabilem comparat auctoritatem, hanc Græci σωφροσύνην appellant, de qua cum alia multa veteres philosophi merito prodidere, tum vero nomen ipsum a seruanda prudentia ipsa deductum demonstrat, quasi nihil unquam cum vera uirtute laudeque gesseris, nisi in hanc semper oculũ detorqueas. Libentissime igitur hac in parte versabor, quod domesticis exemplis clarorum imprimis virorum abundabimus. Dabit igitur exordium præclaræ huic virtuti Ioannes ex patriciaca familia dux tertius hoc nomine, qui phano Diuo Cornelio & Cypriano extructo apud medoacum egregij operis, non paucisq; rebus domi forisque præclare gestis, quum diuturniore morbo laboraret, ne Resp. Principe, qui eam gubernaret, in magna rerum occasione careret, Petrum Candianum subrogari sibi expetijt, cui etiam principis insignia propria manu labens tradidit, mox ad proprios lares redijt; iterum uero post Petri Cãdiani mortem populi precibus adactus principatu assumpto, nec diu principatum tenens dignitati cessit, populo persuadens, vt omnino successurum sibi ducem elligerent, quo facto domum priuatam reuisit. Quibus igitur uerbis hanc in hoc uno animi moderationem extulleris? qui omnia patriæ tribuens principatum deposuerit bis, quod nunquam antea, nec postea in hunc diem contigit.

De Vrso Patriciaco Duce.

HIC semper ita domi uixit cum summa pietatis & innocentiæ, constantiæq; laude, quam declaratus dux sic semper obtinuit, ut monasteriũ Diui Felicis ad Amianos extruxerit, in quo mortuus postea sepultus iacet. Veteres scriptores nostri huius liberalitatẽ in pauperes, & in reliquos munificentiã præcipuè commendant, in patriam autem tanta animi propensione fuit, ut unde vigesimo principatus anno sponte sese eo abdicarit, quando prægrauante senecta parem huic curæ non esse cognosceret.

De

De Petro Vrſeolo Duce.

NON dubito quicunque hæc legerint ueniam mihi daturos, ſi lõgius in huius ducis rebus explicandis uerſatus fuero, quippe qui domi militæque longe clariſſimus ita uixerit, vt facile in ſui admirationem omnes trahat. Petro igitur Candiano duce cum ipſo filio Creſo ducarioq; incenſo magnaque D. Marci templi parte conflagrata hic vnus princeps ſubrogatur magno totius populi conſenſu, qui ad ipſum Vrſeolum frequens conueniebat penitus renuentem, neque omnino ſe tantæ rerum moli parem exclamantẽ, uictus vero tandem precibus omnium principis ſceptrũ inuitus penè ſumpſit, remque publicam turbatam Petri Candiani interitu, & tantis incendijs conſternatã ita rexit, ne nõ pacatiora omnia reliquerit, Saracenos quoque interim ad utranque Italiæ partem claſſe uagantes, qui Barrum Picentium vrbem obſidebant, & Capuam ex altera parte vaſtabant ſoluta prius obſidione Barrenſi memorabili prælio maritimo poſtmodum ſuperarit. reuerſus inde ducarias ædes & Marci euangeliſtæ templum exuſtum, ut diximus, ſua priuata impẽſa in ampliorem formam reſtituit, & tabulam inſuper mira arte confectã Byſantij ad maximam arã collocauit, Diui etiam Marci corpus paucis conſcijs ubi nam eſſet præcipue latere uoluit. mox ad veterem animi moderationem, ſpectatamq; uirtutem rediens, compoſitis rebus publicis omnibus, quoad eius fieri potuit, principatum depoſuit, noctuque Guarinum Aquitanum monachum ſecutus Romualdoque & Marino Rauẽnatibus monachis comitibus, uxore ac filio inſcijs, cum duobus generis Gradonico & Mauroceno in Aquitaniam ad D. Michaelis de Cuſſano contendit, & nequid non per ſummam moderationem egiſſe uideretur, ædes priuatas ſuas, quibus ego nunc præſum Lauretani principis beneficio, diuerſorum perpetuum eſſe uoluit, uixit denique apud monachos in Aquitania non paucos annos miraculis clarus, celebreque Petri Vrſeoli nomen in eo terrarum tractu hodie æque uiget.

De Vitali Candiano.

PATRI Petro duci diſsimilis Vitalis filius dux ſubrogatur ſtatim a populo, qui vitale patruo gradenſe epiſcopo in patriam reſtituto Orbonẽ Imperatorem Veneto nomini infeſtum conciliare præcipue ſtuduit, nec multo poſt anno & menſibus aliquot uix expletis prægrauãte morbo monaſticã uitam complexus eſt, inque Diui Hilarii Phano aliquot poſt dies uita functus ſepelitur.

De Aureo Mastro Petro duce.

Vix multis credibile futurum reor, quum tot Ducum nostratum moderationem animi acceperint, uera quæ scripta sunt fuisse credant. Cæterum annales nostri, aliquique externi scriptores, qui de rebus Venetis aliquid memoriæ mandarunt, ita sibi constant, ut impium propè uideri possit hac de re aliquando dubitatum. post multos igitur annos Aureus mastropetrus Dux creatus quadraginta uirum suffragiis in Ciani locum, qué sibi præferri uoluit, quũ Dalmaticum bellum aduersus Iadrenses gessisset (qui iam quarto à Venetis rebellarant) in Syriam ingenti classe Pisanis sociis aduersus Saladinum contendit, quo uicto ptolomaide que recepta Venetias rediit Friderico Aenobarbo uita functo, qui princeps in Saladinum terrestre bellum præcipuus gerebat. Mastropetrus igitur domum reuersus pacis etiam multis artibus illustris, ueterũq; superiorum principum uestigia secutus, Monasticam uitam amplecti maluit, mortuusque non diu post, in Phano Diuæ crucis sepultus iacuit. quos igitur tu mihi romanos principes uiros, quos Græcos aut Athenienses obieceris, qui conferri cum his tot ducibus possint, hac ipsa tanta animi æquitate & moderatione?

De Petro Ciano Duce.

Clarus certe fuit & illustris Sebastiani Ciani principatus, qui Petrum filium electum post Henricum Dandulum ducem, principem & ipsum habuit non minus celebrem patre. Multis igitur belli, pacisque artibus insignis. Cretam insulam, quę tunc primum Veneto nomini cesserat, sic administrare cœpit, ut patritii sanguinis & plebei eò familias non paucas miserit, tanquã in Coloniam, uariisq; etiam postea bellis agitatam ita moderatus est, ut in hunc usque diem pacata perduret, qui & ipse quũ feliciter Remp. duos & uiginti annos rexisset, florente Rep. sponte sua principatu se abdicauit, priuatasque ædes repetens mortem non multo post oppetiit.

De Iacobo Teupulo Duce.

Habebit & suum hac in parte locum non immeritò Iacobus Teupulus Dux, qui eum diutius oblatum principatũ recusasset, charitate tandem patriæ uictus, non potuit non illi obtemperare. ille igitur post Petrum Cianum Ducem domũ suæ salutatum, qui ægrotus iacebat in lecto, ducariam sedem repetens pluribus & maximis confectis bellis, recepta & Iadera, quæ iam quintum rebellarat, legibusque etiam Venetis in unũ corpus redactis Vataciοque Lesbi domino nauali prælio uicto, eoque Cretæ

littoribus summoto. Bizantio præterea ab obsidione liberato hostiũ insuper superata classe, Gregoriumque Pontificem aduersus Fridericum constantissime semper tutatus, ut filium Petrum etiam Mediolanensium prætorem captum à Friderico amitteret. vigesimo tãdẽ post anno & aliquot mensibus dignitate principis sponte se abdicauit, quum tamen prius, & D. Marinæ corpus ex Constantinopoli delatum Venetiæ summa pietate excepisset, & gemellorum ædem prius extruxisset in D. Mariæ Formosæ, & D. Marinæ finibus, ubi extra portam maiorem sepelliri voluit.

De Iacobo Contareno Duce.

Hic pace cum Anconitanis inita, qui uariis adhuc bello multa damna Venetis intulerant, post quintum principatus annum, quando ætate confectus, publicæ curæ parem sese minime nosceret, sponte se imperio abdicauit, ut quam animi moderationem ciuitas ipsa publice semper retinuerat, exemplo quoque suo retinere posteri facilius possent.

De Francisco Foscaro duce.

Non deerunt uel patrum nostrorum memoria, uel nostra ætate recentiora Virtutis huius exempla, ut hæc ipsa ab incunabulis Vrbis ad nostra usque tempora publicè, priuatimque, & nata, & hic perpetuo coaluisse uideri possit. celebris est igitur Francisci Foscari principatus; qui suo cõsilio quum Remp. feliciſsime diu foris administrasset, nescio tamen quo fato domi eandem tranquillitatem seruare non potuit. Iacobo enim filio falsò accusato, quòd Hermolaum Donatum decemuiralis consilii præfectum, cum domum noctu reuerteretur, quasi sibi infestum rem interficiendum curasset, non poterat certe pater quũ tortum in eculeo eum etiam uideret, non aliquantum commoueri. Verum tanta animi constantia ut in uultu quidem hunc doloris prodiderit, filium quoque ipsum inde perpetuo exilio damnatum, quamuis innocentem æquissimo animo tulerit, & sese etiam postea in ordinem redactum, quod inuidiæ malevolorum in se hominum obsistere nõ potuerit, pari modestia, fortitudineque animi sustinuit, id quod superius quoque annotauimus leges.

De Antonio Grimano.

Non habent annales nostri exemplum unum per octingentos annos huic simile, quod mox referam. Antonius enim Grimanus claro maiorũ suorum stemmate, & diuitiis opibusque & Cardinali filio maxime insignis, quum ipse res maritimæ imperator, in quà præclaras res in Apulia gesserat,

gesserat, & procuratoria dignitate mox donatus fuerat, iterumque declaratus totius rei maritimæ imperator, quasi sua culpa non belli malignitate methonē aliaque peloponnesii oppida amisisset, in ordinem publico decreto redactus, carcereque etiam inclusus, & mox perpetuo exilio damnatus maioris consilii auctoritate, neque uero multo post reuocatus honestissime eiusdem consilii maioris decreto, rursusque procuratoria dignitate donatus, demque princeps factus, semper eandem animi moderationem præsetulit, ut nunquam toto hoc vitæ tempore neque tres aduocatores uiros longe Clarissimos, & in his Nicolaum Michaelem in suum locum sibi suffectum, à se deiecerit, sed sæpe benigne salutatis cum aliis, qui sibi inimici fuerant, beneficioque fruisse uenisset, affectis incredibilem laudem & sibi & suis perpetuo uendicarit.

De Marco Molino D. Marci Procuratore.

Cesset nunc Romana ciuitas suum nobis obiectare Macedonicū Metellum, qui mortuo Scipioni viro sibi inimico, publicæ laudis testimonium reddiderit, qui hominum uita functo inimicitias condonarit, Desinat etiam gloriosa Græcia tantum sibi placere, quòd Pisistratus Atheniensis Tyrannus hominem sibi amicum inter pocula se conuitijs lacessentem æquo animo tulerit, quando in hoc genere laudis vno exemplo vtraque sese facile uictam intelligit. Erant autem Aloisio Molino liberi sex mares, quum quatuor immaturo fato mortem oppetijssent, alter per summā iniuriam a Marco Michael patritij sanguinis homine extinctus est. quem casum (licet omnium acerbissimum) pater ea animi moderatione tulit, ut nihil quod vixerit in homicidam ipsum grauius cogitarit. quin vita decedens superstiti filio testamento mandauit, ne fratris necem unquam vlcisci vellet. qui etiam quum sibi fraternæ cædis vindicandæ facultas sæpe vltro oblata esset, non solum uoluntati paternæ piè obtemperauit, uerum etiam (quod immensæ, ac propè diuinæ benignitatis fuit) reconciliādam gratiam cum ipso iniuriæ autore quam primum curauit, quumque ille sceleris reus perpetuo exilio damnatus extra Veneti imperij fines eiectus esset, hic de eo reuocando supplex ad decemuiros vltrò adijt, atque enixe contendit, ut ille omnino patriæ restitueretur. hanc ingenui animi liberalitatem admirati in primis patres, in eius gratiam statuerunt, ut reus in agro Mistrino libere esse posset. quis tantam animi uirtutem satis unquam laudare poterit? quis iam cōqueretur, nimium durè esse nobis præceptū, ut illatas condonemus iniurias, quum hoc unum tam memorabile exemplum legerit? merito igitur ciuitas minime ingrata in demortui patris locum filium procuratoria dignitate statim subrogauit, quod nusquam ante alicui contigerat. nec illud sciens omiserim, nihil esse in tota Veneta

P 2 Rep.

Rep. quod ad eius felicitatem conseruandam augendamque magis conducat, quam hanc ipsam animi liberalitatem in mutuis iniuriis condonandis.

Externa.

Haud sanè negarim superesse, quod veterum monumentis sit proditum, si quis ea diligentius euoluat, plures extitisse cum Rom. sanguinis viros, tum alieni sanguinis non paucos, qui moderationem hanc animi cum insigni sua laude præstitere. Cæterùm propositi instituti mei nō oblitus in recentioribus quibusdam, quæ celebriora mihi sint uisa, libentius immorabor. Vendicet igitur sibi principem locum Venceslaum Boemiæ dux ad hanc moderationis laudem posteris commendandam, quel præcipuus, qui Boleslaum fratrem sepius admonitum ut ab inferenda iniuria temperaret, imo verò ab eodem publice ferro petitus, ut [illegible] sibi occurrentem cum multis facile tollere potuerit, dimissum semper, nunquã flexerit, ut tandem ab illo per insidias, & principatu, & uita priuatus sit, magno omnium exemplo, quo admoneri possumus improbos homines, ubi semel cupiditati sese dediderint, non facile reuocari ab ea posse.

De Belisario Patricio.

Cui quæso Belisarii patricii uirtus non cognita est? qui à Iustiniano Principe missus, ut Italiam à Gothis occupatã uendicaret, nunquam adduci potuit ullis, uel Gothorum minis, uel precibus, ut delatum ob his Italiæ regnum susciperet; fortissimoque animo semper id respuit, quibus non multo post ductu suo Iustiniani uero Principis auspiciis penitus ab omni Italia pulsis, fugatisque; [illegible] Iustiniano reuocaretur in Græciã ab iisdemque, qui superent, omni studio quærerentur, ut sceptrum Gothicæ gentis reciperet; summa animi æquitate, & modestia semper eos à se reiecerit, cessit uerò suo Principi non inuito, & cupido simplex hoc clarissimi uiri redditum infeliciter; omni enim dignitate ab eo priuatus Belisarius oculis quoque etiam erutis ad eam fortunæ uolubilitatem redactus est ut supplex ille quotidianum uictum petere sit coactus ab his quum Sophiæ templum frequentius conuenirent.

De Carolo Manno Fragoniæ Principe.

Extat quoque Caroli Manni Pani Regis fratris principisque longè celeberrimi factum, haud sane minus memorabile, sed aliquanto felicius, augustiusque quàm in Belisario supra relatum est in respuendis Regni Fragoniæ fascibus; mutuatus unum ut alterum Fragoniæ parte

quæ

quæ illi fratris morte obtigerat tantum abfuit, ut eam expeteret; ut omni principatu neglecto, statim petens Italiam Casinati Religioni sese addixerit, in qua multos annos superstes cum summa Pietatis nostræ bene pieque retentę fama non multò post decesserit, ut nullis unquam regnorũ illecebris ab incepto reuocari potuerit.

De Iua Britanniæ Rege, & Gelulfo.

NON possunt non duo Britanni Reges me ad sese trahere Iua Gelulfusque, quando utterque relictis regii infulis, fortique animo, & moderato eremiticę sese uitæ ad extremum usq; spiritum astrinxere, & quoniam quæ sequentur exempla non inferiora sunt futura, imo uerò fortasse etiam magis miranda à profanis exemplis ad sacra sese uertat stilus.

De Ambrosio Mediolanensi Episcopo.

QVIS uerò non primas Ambrosio partes tribuerit? qui quum Mediolano præesset præfecti titulo missus ab urbe Roma, ut dissidentes Mediolanensium ciuium animos Religionis ergò componeret, tam egregie operam eam præstitit, ut mortuo vrbis Episcopo omniũ studia in ipsum inclinarint, sperantium ueræ Christianæq; pietatis cultum sine ullo fuco ab eo traditum iri, sed quũ ille statim aufugisset, uixq; concurrentis populi impetu repertus esset, uel inuitus sacrę Aedi pręponitur, nec uerò est cur ego nunc tantam animi moderationẽ in Diuo Ambrosio maiori cura laudem, quando ille omni litterarum studio virtutumque genere ita ad hanc diem excelluit, vt cælo donatus inter quatuor religionis nostræ principes iure optimo annumeretur.

De Celestino V. Pont. qui dictus fuit Petrus Maroneo.

SVNT in hoc uno Pont. non pauca memoratu digna, primum quòd Aesirnię iuxta Sulmonem natus eremiticam uitam intra Italiæ fines sit secutus; deinde quòd Nicolao IIII. Pont. mortuo sub inter regnũ Pontificatus annorum duorum longè absens, nihilque tale animo agitans Pont. dictus à Cardinalibus sit, quod constanter tamen renuens ab initio, tandem Caroli Regis precibus, ac minis victus rem suscepit; in quo tanto rerum fastigio positus, quum parum aptus, atque idoneus tantæ rerum moli uideretur; cœpit & ille cogitare, ut relicta dignitate tam graui, priuatam iterum uitam amplecteretur: Sed quum dubitaret utrum cædere tantæ maiestati posset, amicis etiam admonentibus id ne faceret, Benedictũ

Gaetanum

Gaietanum ad sese accersiit, cuius hominis ea tempestate ingenium, doctrina, rerumque usu præstans haberetur: sed dum uafer callidusque Pontificis consilium probat, ea mente quasi abdicanti sese ille succedere facile posset, relicta rerum amplissimarum cura in ordinem sese redegit, nihil cogitans, aut quid rex ipse Carolus maxime uellet, aut quid totius Regni Populi, & proceres expeterent, nihilque denique memor ducenta & amplius hominum millia sibi assuisse quo sacro die tantam Maiestatem inierit. Cæterum illud est quòd præcipue mireris; quòd Benedictus Gaietanus Pont. In eius loco creatus hominem ad eremum redeuntem retraxerit, & perpetuo carceri intra Sulmonésem arcem donec vitam finiret clausserit. Vafro admodum prætextu, ne Christiana res noui aliquid præ hominis leuitate pateretur.

De Nicolao primo Pont.

NVNQVAM certè superioribus annis defuere uiri, qui Christianam uerè humilitaté secuti, ex animo summam pietatem, & religionem in omni tempore complexi, Deum tamen Christumque eius filium, sanctumque spiritum sincere primis profiterentur inter hos uerò quis nõ maxime laudet, ac celebret Nicolaum primum hoc nomine Pontificem Max. qui Benedicto uiro longè optimo, & ipse succedens hanc animi moderationem pure in primis, & pie retinuit? ut quum sese Pontificem à Senatorio, sacroque ordine, declaratum accepisset statim fugam arripuerit, uixque tandem post aliquot dies inuentus, adduci potuerit, ut tantæ rei parem se futurum crederet, uerum obsestantibus omnibus Deique optimi maximi prouidentia factum asserentibus, non sine conctatione assensus est.

De Gregorio Primo Pont. Max.

NEMINEM unquam fore tàm auersum à sacrarum rerum lectione arbitror, cui non Gregorii hoc nomine primi Pont. religio ac pietas à me repetita probetur, qui Romæ natus à primisque annis semper inter sacra pientissime uersatus. Pelagio secundo uita functo totius cleri populique Romani consensu Pont. max. est dictus, inuitus uerò ille minimeque assentiens omnium uotis, statim ad Mauritium principem Constantinopolitanum, literas misit, quibus illum rogaret obsecraretque ne assensum suum (quod tunc moris erat) præstare omnino uellet; quare interceptis his literis scriptis que ab vrbis præfecto alias. Mauritius, cui iampridem perspecta erat Gregorii doctrina, ac pietas singularis, facile, libenter ad Romanos tribuit; erant uero in Gregorio dotes animi huiusmodi, ut nescias quem illi adhuc æui præferre uelis, tantum erat enim in eo studium sacrarum

erarum litterarum tanta ueræ pietatis cura, & religionis, ut noctes diesq; in hoc totus esset, nec plura de huius doctrina commemorarim, quũ extent eius hodie tam præclari ingenii plura monumenta: quæ facile omnibus probent, nihil hac indole præclarius aut diuinius nobis superesse.

De Federico Marchione Brandeburgensi.

QVIS quæso mihi non lubens ueniam dederit, si à iuri sanctissimi cõmemorationem ad Federicum Marchionem Brandeburgensem nunc transtulero. tanta enim huius animi moderatio fuit in aspernando regno, quod Poloni ultrò illi offerrent, Vlasdilao eorum rege mortuo, ut non cõtentus reiectis à se legatis qui hæc peterent, regem Cazimirum fratrem Vlasdilai illis persuaserit eligendum, qui tunc temporis Limaniæ etiam præerat, quod certe Federici factum ita à nobis literis mandatum est, ut admoneri facilime possint homines, quam non modestiæ, & rerum temperantiæ sit tribuendum.

De Ludouico XII. Gallorum Rege.

SEQVATVR Marchionis Federici memorabile factum Ludouici XII. Gallorum Regis non minus celebre, quodque etiam posteritati sit in primis comẽdandum. nam mortuo Carolo octauo sine liberis, quum illi successisset, qui cum grauissima gessisset bella captusque ab eo carceri diu mancipatus esset regio fastigio gentis more inito, post Caroli mortem omnes qui in eum hostile erant animo benignissime susceperit, quinetiam Aurelianẽ ciuẽ, quem acerrimum hostem antea semper expertus, quũ à familiarissimo quodam suo bona illius peterentur, in quæ inuaderet si modo Rex ipse annuisset, tantum ab hoc consilio abhorruit, ut ultrò à se aduocarum hospitio regio acciperet, insuper oblitum sese iniuriarum omnium fateretur, quas ille in sese perpetrasset, post hacque sese illum amicissimi locum habiturum polliceretur.

De ijs, qui ex inimicis iuncti sunt amicitia, & affinitate. Caput II.

De Carolo Zeno.

VT omittam vetustiora, quæ sanè plurima sunt, & amplissima huiusce virtutis exẽpla, exordiũ à recentioribus tamen libentius summã; Carolusque Zenus, vir sua tempestate clarissimus Venetæque Reip. præcipuum

puum decus fœlix auspicium dederat qui diui Marci procurator (quæ suprema à principe dignitas semper est habita) creatus, quum nó multo post inuidorum quorundam improbitate magistratus illi abrogatus esset, carcereque per biennium inclusus foret, omnes tamen illos, & vnum præcipue tanti flagitij authorem, quũ ægrotare cœpisset aduocandum Petro filio suo iussit, venientemque tandem ita excepit, benignissimeque allocutus ab eo petijt ne memor illatæ iniuriæ esse vellet, cuius ipse facile obliuisceretur, prædicans se unum hoc dolere, quod aduersa valetudine impeditus non posset illi præstare, quod polliceretur, mandaturum se tamen Petro filio, ut se vita functo omnem illi gratiam semper cumulate rependeret.

De Francisco Foscaro Duce.

NOTIUS est quam ut pluribus commemorem, Francisco Foscaro Duci nequaquam id merito dignitatem eam trium senatorum præcipue ambitione abrogatam fuisse. qui summa contentione in decemvirali consilio causam eam attributis patribus egerint, cum igitur descendens ex ducatu o priuatas suas ædes repetijsset, suos omnes pro iure suo admonuisse fertur, ne ullo tempore memores esse uellent iniuriæ tam grauis illatæ, quin potius dum tres illi superstites forent uiri, optime de eis mereri studeret, quando id sibi ingrauescente iam ætate & morbo, præstare nequaquam liceret, vt quarto post die moriendum illi fuerit.

De Antonio Grimano qui postea Dux fuit.

VIDIT nostra hæc omnis ciuitas, aut certè qui non interfuere à side dignis certatim relatum meminisse debent, quod quũ ipsi Antonio Grimano in Græcia rei maritimæ aduersus Turcas imperatori publico decreto dignitas ea adempta fuerit, Nicolaus Michael aduocator communis (sic enim eam dignitatem præcipuam inter urbanas appellamus) cum suis collegis imprimis causam eam ageret, cum summa totius ciuitatis admiratione eius in exilium mittendi maximè author est habitus, unde illi procuratoriæ dignitas accesserit, cæterum cum mox ille maioris eũ consilij authoritate restitutus patriæ foret, tametsi exilij legem minime seruasset, qui Romam ad filium Cardinalem profectus esset, reuerso tamen in Patriam dum Nicolaus ipse procurator, non dubitauit domum illius accedere rogareque insuper ne præteritarum rerum memoria penes eum superesset, statim ipse Antonius, eum complexus est, nec vnquam se memorem futurum in summa omnium frequentia, qui tunc aderant polliceretur, ad hæc insuper addidit, nó dubitaret à sese ea omnia petere, quę sibi necessaria forent, omnia cum libentissime semper præstiturum, nec verò defuit

fuit unquam illi etiam restituta sibi procuratoria dignitate, aut postea quã dux Lauretano Principi successus est.

De Rep. Veneta.

QVIS uerò quã hæc priuata libenter leget, non etiam publice cõstanter seruatum libentissime audiet, nam bello, quod cum Philippo Mediolanẽsi principe gestum à Venetis est Franciscum Sfortiam, quem infestissimum hostem senserant Veneti sub Philippo ipso militantem, non dubitarunt illum cum summa etiam illius dignitate recipere. quum etiã mortuo Philippo Duce quũ imperator ille Mediolanensium creatus esset Carauagiensemque cladem grauissimam Venetis intulisset, eum nõ multo post in gratiam receptum, ut principatum Mediolanensem consequeretur enixe operam dederunt.

De eadem Rep.

AVDITVM esse multis reor Carariensium principum nomen, qui patauine vrbi aliquandiu præfuere, sed eui etiam non cognitum quandoque est eos hostili plusquam animo plerunque in Venetum nomen extitisse. Cæterum sæpius receptos in gratiam principatũ cum Venetę Reip. beneficio diu tenuisse, unum tãtum nunc Herculem Ferrariẽsem Ducem retulisse hoc in loco minime grauabor; qui etiam post bellum grauissimum indictum, gestumque paceq; mox secuta Venetias sæpe petierit, hospitioque in ædibus, quas dono à Venetis maiores suos acceperat benignissime semper sit acceptus, publicoque ære tota familia ipseque ad sese alendum donatus sit.

EXTERNA.

De Vespasiano Principe, & Licinio Mutiano.

GRAVES certè, & acerbę feruntur illæ fuisse inimicitiæ, quæ intercedebant inter Vespasianum, bellum tunc gerentẽ aduersus Iudæos, & Licinium Mutianum, qui vniuersæ Syriæ, & Aegypto præerat, quæ tamen declarato Vespasiano Romanorum principe Titi filij sui interuentu, ita breui sedatæ sunt, vt perpetuum, & constantem animi propensionem in Vespasianum Mutianus semper retinuerit, & Vespasianus optima fide cum illo perpetuo uixerit.

De Alphunso Legionensi, alióque Alphunso Castulonensi Regibus.

Non deerant mihi uetustiora Romanæ ciuitatis exempla, quæ sanè attexere hic copiose potuerim, uerum recentioribus cōmemorandis, quæ gratiora iucundioraq; legentibus futura arbiter, immorari placuit. Duo igitur Hispani reges eadem in Hispania tempestate florebant, Alphunsus Castulonensis, & alter Alphunsus Legionensis reges, qui infestissimi inter se diu uixere animis, ij uerò Heleonoræ opera postmodum reconciliati, quoad uixere mutuo inter se amore, cum omnium populorum admiratione celebres sunt habiti.

De Roberto Viscardo Apuliæ Duce & Nicolao II. Pont.

Venerat non multò ante in terram Italiam Robertus cognomento Viscarda Normanicus uir sanguinis, vexabat (que) intereà magnam Apuliæ Calabriæque partem armis, quam sibi & posteris parare studebat, hunc externi hominis audaciam penitus tollere omni ope, ac studio Nicolaus Pont. II enitebatur, quem etiam Pont. diris persequi non dubitauit, interea grauibus belli inter utrunque exortis, ita tandem accidit, ut Robertus ipse Pont. maiestati sese lubens volensque subiecerit, & Nicolaus ipse Robertū in gratiam receperit, donatū iure, quod dicunt, feudi multis Apuliæ & Calabriæ oppidis, quare Robertus eiusque posteri Romanis Pont. magna ex parte grati in primis beneficijque memores uixere.

De Carolo sexto Gallorum, & Ricardo Britannorum Regibus.

Qui enescit inter Britanos, qui nunc Angli dicuntur, & Gallos intestina diu fuisse odia mutuisque bellis sępe inter utrosque laboratum? sed Caroli tempestate Galliæ regis, & Ricardi Britanni exarsisse maximè inter sese odia, qui tamen nō multo post mutuis colloquijs agentes, ita sese gessere, ut non modò inimicitias deposuerint, sed contracta etiam affinitate Ricardus rex Isabellam Caroli ipsius sexti filiam uxore duxerit, unde pacatis inter se animis diu uixerint.

De Lodouico Gonzaga Mantuæ Principe, & Bernabone Vicecomite.

ERANT hi duo Principes intra Italię fines ita finibus imperii utrique iuncti, ut fratres eos appellare quandoque posses, qui tamen mutuis inimicitiis nó multò post ardentes grauia bella inter se gessere, quę tandé inter utrunque ita posita sunt, ut Bernabo ipse nepte sua in uxorem Vgolino data, qui nepos Ludouici ipsius erat, summa postea charitate Ludouicum Marchionem fouerit, ea conditione, ut accipitrem annui census loco daret Vgolinus, Feltrinusque ipse interim Lepidi regium uiuens obtineret.

De Alphunso Rege Siciliæ, ac Philippo Mediolanense Duce,

NON poterant certè non uehementer admirati homines eius ætatis, qui sub duobus principibus illis agebant, tantas sese discordias, tantaque odia inter Alphunsum regem & Philippum Mediolanensem Ducem extare, ut non facile persuadere illis posses, quod postea fœlicissime secutum est. capto enim Alphunso cum duobus fratribus ad Gaietam, multisque aliis Hispaniæ Principibus uiris Blasij Acsaretis Genuensis ductu Philippique ipsius auspiciis, postea Mediolanum captiui ducti reges essent, ut nunquam exsolui liberarique eos posse crederes. tandem non multo post à Philippo non solum dimissi omnes, sed etiã perpetuo inter se nexu uincti, quando nec Alphunsus Philippo, nec Philippus Alphunso, unquam defuerit, tanta enim beneuolentia, tantisque beneficiis mutuis dum superstites fuere, uixerunt, vt utrunque eodem patre, eademque matre genitum crederes.

De Venetis, & Iulio Pont. Max.

NON possum equidem meminisse sine graui, acerbissimoque animi dolore Iulij Pont. II. qui Veneto nomini aliquando paterna charitate fauens, mox eidem Venetis infestissimus (nec causas interim tanti odij enumerauerim,) vniuersæ Europæ principes, ac reges in Venetum Senatum concitarit, quo regum fœdere inito uictis Venetis ad Abduam atané memorabili prælio, author ipse fuerit, et princeps, vt uniuerso imperio, quod in continenti nobis multos iam annos erat, potiretur hostis, finibus interse diuisis, quòd tamen odium Dei opt. max. ope Iulius ipse non diu retinuit, quare reconciliata gratia, cum aliorum legatorum Romam uenientium, tum Hieronymi Donati opera, sic euenit, vt recepto magno ex par-

te Imperio in hunc diem in summa pace, & ocio Veneta Respubl. floreat.

De abstinentia, & continentia. Cap. III.

VERTERIT VE nunc oratio nostra in ea exemplorum parte recensenda cui tu parta regna, & imperia, servataque & mirum in modum aucta imprimis tribuas quis enim nesciat si veneris usum intra limites suos cohibeas, & ipsi cupiditati non obedias, futurū ut omnia felicissimè mortalibus succedant? Ipsa hæc enim abstinentia est, quam si à teneris annis adolescentes imbibant, provectioreque mox ætate constantius retineant, facilem sibi ad omnem virtutem amplectendam aditum parent, summamque sibi omnium benivolentiam concilient, exordiar igitur ab nostro uno exemplo huiusce virtutis quod maxime memorabile sit, suisque numeris omnibus planè absolutum.

De Nicolao Iustiniano.

MIRA, & incredibilia penè visum iri quandoque dubito, quæ mox subijciam; & tamen ea sunt omnia, in quæ annales omnes nostri constantissime inclinent. Redierat Vitalis Michaël dux ex Græciæ provincia, in qua biennium fermè immoratus fuerat adversus Manuelem Constantinopolitanum principem, redieratque cum ipsa classe penitus exhausta ut non naves, non præfecti, non reliquus ullus apparatus superesset, sive pestilentia idipsum acciderat subito exorta, sive aquis veneno omnibus infectis Manuelis opera, in quas Veneti incurrerent. sed præter, alia incommoda illud fuit longè gravissimum, quod Iustiniana omnis familia ad internitionem usque periisset, nemine domi relicto virilis stirpis, a quo familiæ restituendæ spes ulla foret, id quod sæpe animo reputans Dux ipse tandem id occurrit superesse unum Nicolaum, qui benedicti religionem iam aliquot annos professus esset, sibi & sibi unicam superesse domi filiam, quam despondere illi cuperet, si per Alexandri Pont. Max. gratiã illi daretur cui petitioni cum Pont. assensus esset restituendæ tantæ sobolis honestissima causa: quare quã in eo felici coniugio mares liberi, & feminæ aliquot editæ essent (dictu mirum) & Nicolaus ipse, & uxor eius Felicitas de ineunda religione iterū cogitare cœperūt, sic igitur ad divi Nicolai in littore, maritus redijt saccis iterum induendus, & uxor ipsa non longe à Torcello cœnobium extruxit, quod Divo Adriano dicatum esse voluit quanti igitur in utroque abstinentia, quam legitime Venetis usus, ut nullis opibus, ut nulla cupiditate flagrantes in Deum ipsum conversi tantum, in recepta religione ateique decessere.

De

De Aloysio de Caballis Patritio Veneto.

Erit, & hoc eiusdem ferè laudis exemplum, quod clarum celebreq; Venetijs nostra ætate extiterit. siquidem Aloysius ipse, & ipsa vxor Patritij sanguinis uno eodemque consensu nunquam in vnum conuenere, nisi sobolis procreandæ causa, vt quamuis simul hoc nomine iungerétur, nil tamen venereæ licentiæ sit vnquam datum, interulis suis ita interim amicti, vt non facile altera alterum tangeret nuda corporis reliqua parte, quas quæso mihi tu veneris faces? quos ardores & ignes huic tantæ abstinentiæ tã alienatæ mentis conferre ausis. memor igitur frequenter esto, Aloysij vxorisque eius, quicunque ad hoc tantum decus contendis.

De Carolo Zeno.

Veniam nunc ad alteram diuersissimam abstinétiæ partem, in qua certe nescias plus ne honoris, & gloriæ insit, quam in superioribus à me recitatis. certe tamen ijs, qui in Rep. cum magna laude uersari velint; ipsiusque Reip. legitimo vsu nulla sit necessaria magis, nullaq; quæ in summis imperijs versanti occurrere animo sæpius debeat. huius rei exemplũ Carolus Zenus insigne tibi perpetuaque memoria colendum præbuerit. qui Patre Petro imperatore longe clarissimo æditus, quem Morbassanus Turcarum princeps ad Smyrnã in prouiso tumultu fortissimè pro Christi Religione pugnantem occiderat, statim à primis annis sic literis imbutus est cognatorum opera ingenijque fœlicitate, vt adolescens apud Clementem Pont. Max. qui tunc in Gallia Auenioni agebat, eam orationem habuerit qua vna habita tanta admiratione Pontificem affecerit indole tam fausta captum, ut non dubitaret patrensem dignitatem illi demandare, quam ille aliquot post annis multis præclare gestis in ea prouincia sua sponte postea reiecerit; ille verò nõ multo post ex Gallia Cisalpina (quod imperium in Cisalpinę Galliæ parte longè amplissimum erat) vbi aliquot annos apud Galeatium Mediolani principé totius eius imperij custos verius quam præfectus dicendus, qua de re alias agimus, in Patriam reuersus post amplissimos magistratus innocentissime in ea gestos, maritimis rebus omnibus imperatoris nomine pęficitur, in quo se aduersus Genuéses acerrimos tunc hostes ita se gessit, vt lustrata suo ductu, uastataq; magna, ex parte omni liguriæ ora; mox etiam naui eorum cognomento Bichiniona, quæ ea tempestate, & magnitudine sua celeberrima, atq; inuictissima credebatur; opibus, supra quam credi posit referta ab se expugnata, vulneribusq; aliquot insuper in eo prælio acceptis, ad Clodiam reuocatus à Patribus opportune imprimis applicuit, si quidem hostis eam

vrbem

vrbem ita occuparat, vt Contarenus Princeps præsens, cum omni senatorio ordine & reliquis adesset. Primum igitur relatis coràm, quæ à se gesta forent, mox summa auri copia in principis totiusque senatus conspectu exposita; quod ex hostili præda assecutus erat, eam operam in expugnandam Clodiam præstitit tum mari tum terra; imperator etiam exercitui datus, quando Aucutius dux Senatum fefellerat, vt non multo post fusis fugatisque omni ex parte Genuensibus, Venetiæ ipse veterem suam libertatem & dignitatem retinuerint, vt meritò patriæ suæ pater dici, appellarique possit; præterea nunc ex Bucicaldo Gallico homini, qui tūc Genuēsi præerat classi præclaram victoriam iuxta Methonem partam, memorabileque prælium æditum, & alia innumera eius facinora. quòd iam senex Hierosolymis ipsa insigni pietatis argumento petiuit, quod Cyprum insulam ligusticis armis oppressam præsens ipse vendicarit, Regiq; conclamata penè re, asseruerit, ex quibus tot tantisque rebus gestis filio tamen suo, & nepotibus moriens eas opes reliquerit, quæ vix mediocrem ciuem sustētare alereque possent, ut nouus Caroli exemplo admoneri omnes valeant, quid quantumque patriæ debeamus ipsi.

De Petro Lauretano.

Aemvlvm hunc ipsum Caroli Zeni propè dixeris Imperatorē, qui turcico bello rei maritimæ præfectus Imperatoris titulo Iulijs Calendis insigni prælio classem immanissimi Tōnos hostis primus omnium superarat; qui postea ad Rapalum ligurem Genuensium classem cum ipso Francisco Spinola Imperatore, cum aliquot præclaris ex Genua viris in captiuitatem redactis fœlicissime oppresserit. postremo domum reuersus procuratorque creatus, quæ summa à principe dignitas habetur, classiariorum, qui ad III. millia & amplius conuenerant uno in calescente, seditionem turbulentissimam in area marciana concitatam, quæ nullis magistratuum, aut principis imperiis sisti poterat, ex ædibus procuratoris repente adueniens sua præsentia penitus sustulerit. suspendio etiam nonnullis quibusdam priuato edicto affectis, cuius quidem opes tāte talesque summa aliogui ciuis extitere, ut vix hæredem inuenerint.

De Francisco Barbaro.

Floruit eadem tempestate Franciscus Barbarus Hermolai auus diuersa tamen in parte laudis. nam Græcis, latinisque literis instructus pat ubusque aliis præclarus, in Brixiensi prætura, quam gerebat Gallico bello, quod à Philippo Mediolani Duce imminebat, id animi robur, eam abstinentiam præstitit ut triplici circúuentus malo per totum ferè præturæ

suæ

suæ tempus, pestilentia, & famæ grauissima, & acerrima, hostisque artissima obsidione uinci nunquam frangíue potuit, cum summa etiã Philippi ipsius reliquorumq́ue hostium admiratione & laude. namq; ingrauescente pestis ui, ædes eius unicuique semper uolenti patuerunt, ipse accedente fame miserabili; prandium, & cœnam in propatulo conuiuis etiã adhibitis Brixiensibus semper susceperit, pane, uinoq; apposito sibi tantũ extera aliis largius exhiberentur; unde illi aduersus hostem sese oppugnãtem tantus amor, & charitas Brixiensibus omnibus accesit, ut matronæ etiam in mænibus fortissimè pugnantes lætęque corãm sese illi ostentarent, illataque uulnera æquissimo ferrent animo, quid tu igitur in hoc uiro non laudes? aut genus abstinentiæ in eo non prædices? qui toto suæ præturę tempore, ne obolum quidem à Brixiensibus ullis exactum esse uoluerit, quem ipse acceptum ferret. fœlices Zachariæ filii & Hermolai nepotis manes, fœlix & eorum præsens uita, qui ab eo fluxere, quum tam illustrem abstinentemque uirum insignemque patritium asignare patriæ possint.

De Leonardo Lauretano Principe, & eius liberis.

Non dubitabam defuturos fortasse mihi calumniatores, qui (ut sunt mortalium ingenia in malum proniora) quũ meminerint quantum Lauretano Principi, ac familiæ illi debeam, suspicari possint me plus priuatis ius in me meritis quàm publicis debere. Sed hi, pensitauerint secum reliquas eius principis laudes, tum minus aliquid datum à me ob ingenii tenuitatem facile, æstiment, utcunque, sit dabo semper operam, ut ueritati præcipue studeam, de referenda autem gratia alia in uitæ meæ parte cogitabo. Fuit igitur Lauretani Ducis uita cum aliàs aliis laudibus insignis, tũ uero hac una abstinentiæ laude memorabilis; quam etiam liberi eius, imitari retineteque semper studerunt, neque enim munus donumq́ue aliquod inferri intra ædes suas publicas passi sunt, nulla publicæ, nulla priuatæ pecuniæ uestigia sunt uisa, quæ iniuste obseruari possent, quòd liberi quoque eius post xx. principatus patris annos constantissime dum uiuerent sunt amplexi, uacabat ille semper publicæ dignitati, ut priuatæ gratiæ nihil unquam tribueret, quod suplicia ex patriciis non paucis sumpta facillime declarat.

De Dominico Triuisano procuratore.

Si priuato meo testimonio, si publicis muneribus, quæ ipse Dominicus fœliciter obiit ad extremum usque diem, credas tecũque diligenter reputes, non poteris non gaudere tàm præclari uiri memoriam sæpius tibi

occurrere,

occurrere qui uniuersa Europa, & magna Asiæ parte à sese lustrata dũ publicis muneribus obeundis uacat, domi quoq; magistratibus omnibus cũ summa innocentiæ fama obitis, Diui Marci procurator tandẽ totius ciuitatis assensu declaratus est, in quo etiam magistratu Imperatoria rei maritimæ totius maiestatem sua summa cum laude adeptus est: hoc unum ad abstinentiæ eius laudem declarandam fortasse sufficerit, quod quũ legationis munere apud Innocentium Pont. Max. fungeretur, illi usque Pontifex liberis Amplissimas dignitates, & opulentissima sacerdotia ultro offerret, nunquam adduci potuit, ne absens postea quidem, ab ipso Pont. requisitus, ut aliquid dari sibi passus sit. erant illi quidem liberi mares sex, erant priuatæ rei fortunæ non grandes, quæ tamen omnia pellicere eius animum non potuere, ut minime mirandum sit si gratissima semper in omnes Veneta Resp. eandem procuratoram dignitatem Marco Antonio eius filio assignandam curarit.

Externa.

NULLUM certè mihi argumentum ad institutum à me opus aptiucũdius, aut optatius occurrere scribenti poterat hoc uno ipso, quo sacrę & christianæ ueræ pietatis argumenta ad tollendas duas humani generis teterrimas pestes auaritiam, & omnium ueneris studium exempla commentitur, in quibus primum sibi locum vendicauerit (antiquitate eius ipsa temporum suffragante) Habraami nepos Iosippus.

De Iosippe.

HIC igitur fraterna ambitione, doloque in seruitutem Aegiptiis datus. Iuuenis adhuc præstanti forma placere cœpit uehementius dominæ suæ, cui seruiret, blandiens igitur, ac precibus, omnique alia huiusce modi arte adhibita, quum frustratam se neglectamque conspiceret, mutato in odium amore, marito detulit uelut illam in libidinem cogere tentasset, cui facile credens maritus quũ grauibus pœnis ipsum Iosippum etiam atque etiam afficeret, neque quicquam ipsa uxor hoc astu proficeret, tandem re ipsa planè cognita (uti fermè usu euenire solet) adolescentis uirtus, ac probitas magis, magisque enituit. Iuuene igitur hoc ipso ad maiora rerũ fastigia prouecto, uxoreq. ipsa à marito interempta, adeo Iosippi nomen celebre, carumque fuit, ut inter suos tandem agnitus, principatum facilè suæ gentis meritò sit adeptus regio suffragio, & commendatione etiam honestatus.

De Totila Gothorum Rege.

ADMIRABVNTVR sanè multi, quum Iosippi adolescentis facinus, & tam memorabilem eius continentiam legent, at uerò cum Totilam barbarum plane hominem Gothorumque Regem tam præclari facinoris æmulum audierint; quis (quæso) non obstupescat? desciuerat ab hoc ipso Romana ciuitas, in cuius potestate aliquandiu fuerat, quo nuncio succensus armis statim correptis, coactaque ingenti suorum manu, Romam vrbem obsidere cœpit, verum inde re infecta in Campaniam abiens, Euboicasq; Cumas ui capiens, quum in Romanas matronas & virgines complures longè pulcherrimas, quæ fortè eò conuenerant incidisset, tantum abfuit ab illarum pudore violando, ut omnes eas sub diligenti custodia patriæ restituendas curarit.

De Henrico primo Germanorum imperatore.

ET quoniam Totilæ regis mētio à me facta est, dabitur, ut opinor, hoc facile mihi, ut Henrici primi Germanorum imperatoris facinus longe celeberrimum, in obscurum per me non lateat, addito huic Chinegundæ vxoris puellæ adhuc, illi nuptæ non minus memorabili. vixere igitur mutuo consensu multos annos, ita in uno eodemque thoro ut nec ille sibi quicquam maritalis in eam iuris vendicarit, & illa nullas amoris faces experiri unquam voluerit, quæ res eò certior exploratiorque nobis esse debet, quod mortuo marito, uxoreque plurima affulsere miracula, quæ tantæ tamque mirabili castitati testimoniū cœlitus prędicerent: quod ipsum in Almaricum quoque Pannonum regem, qui primus Christianam pietatem inter eos regij stēmatis est complexus, incidit quod certissimis literarum monumentis sit proditum.

De Francisco Sfortia Mediolanensi postea Duce.

ACCESSERIT ad commemorationem tot regum Francisci Sfortiæ præclarum illustreque continentiæ exemplum, qui Florentini populi adhuc iuuenis dux exercitus, puellam egregiæ formæ à suis captam, ad seq; ductam, noctu secum in lecto habuit, cuius pudicitiam temptandam aggressus, quum gementem illam, obtestantemque audiret, ne se maritique sui iura uiolaret, statim dimisit incolumem, ipsique marito, qui inter captiuos in castris erat, integram datis etiam muneribus non exiguis restituit, hic enim adolescēs à Patre Sfortia acceperat, vt à triplici facinoribus in primis abstineret, primum ne alteri nuptam unquam attingeret, tum

ne seruum domi diu habitum utcunque iam factum verberaret, quod si forte incidisset, statim uerò à se dimitteret persoluto illi omni quod deberet precio laboris operæque suæ postremo ne calcitronem equum ullum pateretur, quo ipse uti uellet. Quæ omnia à patre Sfortia accepta diligentissime dum uixit obseruasse fertur.

De Clemente quarto Pont. Max.

CLAVDET Clemens quartus Pont. Max. post tot reges, principesque à me commemoratos, non solum pro dignitate illius, quæ semper prima habita est, sed rei quoque ipsius magnitudine celebrandum semper exemplum, quo uno auaritia nostrorum temporum coerceri tenacioribusque frenis cohiberi possit. qui Narbonæ in Gallia natus iureque consultus aliquandiu in patria insignis mox uero Pont. Max. iure dictus est, ad quem quu duæ mortua iampridem uxore peruenissent è Gallia filiæ, petentes pro patris ipsius dignitate maritos sibi dari, nonnullique alij propinqui presto essent, qui grandia sacerdotia, & dignitates tribui sibi exposcerent, ita omnibus respondit, ut quamprimum à se abirent, paternæque rei quod sibi reliquum superesset æquis portionibus inter se diuiderent, quo responso, & filiæ in sacra loca Christo dicata concessere, & affines, cognatique rapti in natale solum repetiuere, huc tu igitur Alexander VI. huc Sixte Pont. huc Iuli intendite animam bone immitamini si potestis, nec Christianam rem nobis commissam, perditam penitus profligatamque esse patiamini.

De Paupertate. Cap. IIII.

REM (ut uideo) longe omnium difficillimam, quæ tamen, si mortales aliquando saperent, non contemnenda, sed passim ab omnibus amplectenda foret, uel quod Christum humani generis redentorem Dei filium eius complectendæ autorem habeamus, certissimumque uitę magistrum nostrę, uel quod suos discipulos amatores huiusce constantissimos habuerit, ne in præsentia commemorem ueteres Aegyptij Eremi cultores & in his principem Paulum, Antonium, & Hilarionem innumeramque illam manum, quæ ho per tot sæcula floruerit, nec vero nunc locus mihi est commemorandi Benedictos, aut Franciscos, aut Dominicos, qui Patrum nostrorum ætate done hac animi præcelluerunt, unde illis fœlicissima quæque contigerint.

De

De Vrso Patriciaco Duce.

AGE nunc illustrium virorum exemplo ad hanc laudem assequẽdam, vt accedere facilius omnes possint breuiter demostremus, estò igitur Princeps & caput huius amplectendæ virtutis Vrsus Patritiacus Dux, qui Saracenico bello fœlicissime defunctus, Naretanisque infestissimis hostibus domitis, consiliatoque sibi Vulperto Aquileiensi antistite ne posthac ulla in Pontificiem Gradensem contẽtionis causa superesset, Reque publica optime composita monasticam uitam est amplexus, quo exemplo admoneri omnes possint non opibus, nõ auri copia sed paupertate, & uera, quæ sequitur ex ea, pietate ad superos promptum, paratumque gradum esse.

De Petro Vrseolo Duce.

COMMANDATA est superius à me Petri Vrseoli Ducis animi moderatio, sed quis non videat, & hac in parte iustissimum illi locum tribui posse, qui in summis opibus, fortunarumque omnium fœlicitate relicta vxore, & filio propositum animi sui ignorante unius paupertatis studio, præcipuam paupertatem induerit animum? Aquitaniam igitur petẽs duobus generis Mauroceno, & Gradonico comitatus Romualdumq; & Guarinum Duces tanti itineris secutus, cœnobio diui Michaëlis de Cusano se se addixit; suisque generis discedentibus dum maiorem fortunam illi sibi quærunt nunquam adduci potuit, ut opibus quãuis amplissimis paupertatem non anteferret ceptam: merito igitur post octauum, & decimũ annum ibi peractum miraculis clarus cœlum, unde venerat repetijt, celeberrima sui nominis inter eas gentes fama.

De Vitale Candiano Duce.

QVIS unquam credere potuisset Vitalem Candianum à populo Veneto paterna Ducis dignitate donatum iri, quem populus ipse atrocissime trucidarat, cum latente filio nihil tale merito, & tamen in Orseoli locum surrogatus totius ciuitatis studio, Rep. alioqui in ocio, & summa pace relicta, diui Hilarij cœnobium præponere tantæ dignitati non dubitauit, ut quando morbus ingrauesceret, moriendumque sibi cognosceret, paupertatis à se adamatæ beneficio faciliorem reditum ad cœlestes sedes sibi fore probaret.

De Tribuno Atemo Duce.

NON defuere certe huic Duci in suo principatu variæ ciuium contentiones crudelesque Caloprinorum, & Mauroceuorum discordiæ, quas tamé omni suo studio componendas curauit, quibus compositis quietis ocijq; cupidus, paupertatisque souendæ studiosus & ipse diui Zachariæ cœnobium seserta inclusit, ut ibi supremum finiret diem, ut mmimo fallantur ij mea sententia, qui coactum illum à populo, ut relinqueret ducis dignitatem afferant.

De Aureo Mastro petro duce.

TANTA fuit in hoc duce post Sebastiani Ciani fatum, (qué sibi propositum esse uoluit) pietas, tantaque religio, & paupertatis retinendæ cura, ut post Remp. domi forisque per multos annos administratam, non dubitarit Monasticam uitam cunctis alijs institutis anteferre. Claræ igitur deposita ducis dignitate. Sanctæ Crucis cœnobium petijt, ubi hodie quoque sepulcrum eius visitur.

De Paulo Barbo procuratore.

NON grauabor hac in parte memoriam Pauli Barbi uiri patricij sanguinis clarissimi, posteritati tradere, proximumque eis ducibus à me relatis inserere. uixit igitur hic nostra ætate magistratibus omnibus in summa innocentia defunctus, quos gratissima ciuitas demandare optimis quibusque soleat, quem tamen etiam Diui Marci Procuratorem suis suffragijs esse uoluerit, in eo igitur quantus opum, diuitiarumque contemptus extitit, ut quamuis ocium (quo nullum maius) desiderit paupertatis tamé studium reliquis alijs omnibus antetulerit.

Externa.

OFFERVNT sese certatim nobis tot, & tam insignia sobriæ paupertatis à Religionis nostræ primordio, ad nostram usque ætatem exempla, ut unde primum auspicium sumam, cuiusue imponam finem nesciam, exordiar igitur ab ipsius Christi discipulis, qui summa fide præcepta eius coluere, ut neminem fore putem, qui nos uanitatis accuset. Petro igitur, & Paulo principibus Apostolorum, qui constantissime Christi redemptoris instituta complexi sunt in præsentiarum missis, quis non primum locum iure Matheo tribuat? qui quæstuosissimú publicani munus à Christo

sto uocatus reliquisset, ingentesque neglexisset opes, in eo ita proposito quoad vixit perdurarit, ut nihil unquam diuitiarum amplitudini tribuerit, Christique acta, & mores diligentissime perscribens, Apostoli & Euangelistæ duplici munere perfunctus in cœlestes emigrarit sedes.

De Bartholomæo Apostolo.

REGIO hic (quis unquam crederet?) stémate ortus, audita semel Christi uoce; illi, fastui omni perpetuo dicto uale, relictisq; regiis opibus, adhæsit, ut nunquam postea ab incepto diuelli potuerit; hunc nescias an ipsi etiam Matheo præponere uelis, qui priuatum aurum suum priuatasque opes contemnere ausus est, hic uero Rege natus regiam stirpem; regiasque opes claritatemque nominis neglexit, ut cumque sit, insertus piscatoribus hominibus cultu alia multo grauissima passus est; tum ne Christi discipulum sese negaret, coram regibus prius à capite ad calcem excoriari passus est.

De diuo Alexio patricio Romano.

QVANTVM paupertas ipsa diuitijs antecellat quiritij sanguinis Alexius facile ostenderit, memorabileque mortalibus exemplum præbuerit, qui Romæ præclaro génere ortus ex vrbe Syriam petens, multosque ibi annos paupertatis summo studio agens, mox vrbem ipsam incognitus omnibus repetens ab ipsis etiam paternis ædibus cotidiana stipe alitus, in summa animi tranquillitate diu uixit; nec unquam ab ullo cognitus est, donec mortuo illo chirographum est inuentum; ex cuius contextu res omnis patefacta sit.

De Beato Francisco Asisiate.

PRAETERMISSIS in præsentia Paulo Eremiticæ uitæ authore, & Antonio, & Hilarione innumerisque alijs: qui diu celebres in Aegypto uixere, præcipui paupertatis amatores; Franciscum unum Asisiatem recentioribus sæculis æditum huc inferam, qui obluctante patre, paternasque opes sæpius ostentante, Ioannis Bonimantui intra Italiæ fines Eremiticam uitam profitentis autoritatem sequi maluit, à quo edoctus unà paupertatem amplecti, sic diuino afflante spiritu, adeò postea claruit, ut nullo núc loco sectatoribus illius nó occurras: qui nudis ingredientes pedibus, vnaque tunica contenti argentum ipsum, & aurum adeò negligant, ut nephas sit illis manibus suis contrectare, quorum uitam principes uiri, & nobilitate, diuitijsque præcellentes colere in hunc usque diem, & eorum

uestigia

nestigia sectari non dubitent, nunquam inficias ierim Cassinatem familiā à diuo Benedicto institutam sanctam in primis, & uerā eximiāque religionis cultricem, ad hæc usque tempora extitisse, incorruptamque sic hodie florere, ut eā certè non possis cum admiratione & laude non persequi; accedit ad hanc & ipse Dominicus diuini propositi uir, qui suos sectatores illustres, ac celebres cum uitæ sanctitate, tùm doctrina non paucos habuerit; sed nescio quo fato tam diuturnam, tamque constantem religionis nostræ pietatem paupertatisque summum studium nostra hac ætate non omnibus probari.

De diuo Nicolao.

PATARA Lyciæ vrbs clara olim Apollinis oraculo, Nicolaū ipsum tulit, qui parentibus ortus præclaris, & ditibus, post adolescentiam sanctè pieque peractā mortuo patre animum statim in deum propensissimū habuit, usque adeò vt iam tum adolescens omni studio ueræ religioni, ac pietati uacaret, unum est eius memorabile factum, præter cætera, quòd proximum sibi hominem de trium filiarum prostitutione cogitantē, unde sibi victum quæreret, immisso clàm per fenestram auri non leui pondere à tam scelerato proposito retraxit. Vixit autem hic Mirensis Episcopus summa religionis, & pietatis laude, claruitque tumba eius magna miraculorum copia, donec multis post sæculis translatis eius ossibus, Barrum Italiæ vrbem celeberrimum in hunc diem extet.

De diuo Magno Heracliensi Episcopo.

OCCVRREBAT mihi hęc ipsa scribenti sępe diui Benedicti memoria, à quo uelut à fonte reliquę quoque monacorum familiæ suum ortum suamque deriuarunt originem, sed Magnus ipse hoc nomine dictus, Antistes Heracliensis de Veneta prouintia optime meritus, nos ab hoc incœpto retraxit. Cuius uitæ sanctitas tantum apud Venetos valuit, ut diuinitus monitus existimetur, ad templorum uaria fundamenta iacienda, quæ Venetijs hodie etiam uisantur. Dagitur Petro Oliuolensi templi primum ab eo fundamenta iacta, mox suo studio, & impensa Diuæ Marię extructa est ædes, cui formosæ cognomento sit, nec Seruatori nostro in occulatissima vrbis parte, exstruendi templi cura studiumque illi defuit, par quoque alacritas in excolendis templis diuo Ioanni Baptistæ Raphaëlique Archangelo, & duodenis Apostolis illi affuit, donec in summo paupertatis ardore moriens, cum summo totius prouintiæ dolore, & fletu Venetias tandē translatus est, illiusque ossa in diui Gieremiæ Templo hodie iaceant, quę summa mortalium frequentia pientissime à Venetis colantur.

Da

De diuo Gregorio Pont. Max.

NVNQVAM te diui Gregori, vel propter excellentem animi tui pietatem, uel propter eximiam, præstantemque doctrinam silentio præterierim; qui nobili claroque loco inter Romanos senatores ortus, iam tùm à primis annis eam indolem prætulisti futuræ bonitatis, & religionis, ut te iuuenem Romana omnis iuuentus summa uirtutis admiratione ducem haberet; quare non immeritò te Romana ciuitas inuitum, reluctantemque summa contentione, & admiratione dixerit, taceo nūc quam ingenij uim, taceo diligentiam tuam in bonis omnibus tuendis, eorumque sanctè colenda memoria. illud vero nunquam silere potero, vt Augustinus ipse doctrina in primis excellat, vt diuus Hieronymus linguarum peritia, & rerum copia præstet, ut Ambrosius summo pietatis studio floreat. tu certè inter quatuor unus es qui humanæ uitę, moribusque optimè consulueris, declarant id moralium libri à te scripti, declarant tua in Iob cōmentaria, & homiliæ in Euangelia conscriptæ. sed paupertatis tuæ studium in tanto Pontificatu constanter à te retentum in mortis usq; diem testatum posteris, & ipse à me uolui.

De verecundia. Cap. V.

ERIT certè ab ipsa paupertate fœlicissimus ad verecundiam, pudoremque transitus, est enim pudor uirtutum omnium tum priuatim, tum publicè custos, atque magister, quem si negligas, nihil unquam cum laude tua egeris, qui quamuis in pueris præcipue requiratur, ita tamen per omnes ætatis gradus exigitur, ut etiam regna, resque publicæ reliquaque imperia decus hoc ipsum verecundiæ passim expetant.

De Francisco Dandulo, qui postea dux fuit.

FERRARIAM vrbem Veneti olim suis armis, suoque sanguine ab immani hoste planè receperant, suoque iure tuendam susceperant, quod Clemens Pont. qui tum in Gallijs agebat ferre satis æquo animo non poterat, quippe qui sui eam aucupij esse contendebat, missis igitur oratoribus multis frustra ad leniendam Maximi Pont. iram, qui Venetum nomen diris suis, & graui anathemate insectabatur, profectus est ad eum publico nomine orator Franciscus Dandulus, qui obstinatissimum illum aliquot dies expertus, quum etiam interdum ab ipsius conspectu reiceretur, in eam sententiam flexit animum, ut noua arte, nouique pudoris ratione seruata, ad prandentem Pont. in palatio quadrupes accesserit, flexo quantum

tum

tum potuit in terram capite supplexque petens, ut Veneto senatui Pont. ipse parceret, ueniamque daret, neque enim se corporis habitum mutaturum, nisi prius Clemens ignouisset ipse; quare admiratus Pont. captusq; tanti pudoris, & reuerentiæ nouitate, illum assurgere iussit complexusq; hominem cape inquit exhibiti pudoris à me ueniam, ducique tuo, & senatui scribito meo nomine solutos eos mea omni posthac execratione, carissimosque mihi semper ab hoc die futuros: quæ res tam grata senatui V. fuit ut quamuis canis cognomento diceretur ob commenti nouitatem Princeps statim sit declaratus.

De Senatu Veneto.

SVSCEPERAT Patrum nostrorum ætate dux, senatusque Venetus bellum aduersus Herculem Ferrariensem Ducem Sixto Pont. Max. ad annuenre, & approbante, susceperatque bellum hoc ipsum honestissimis causis in Herculem adductus, quod cũ gereretur ea spe ut Veneti Ferraria breui potiri crederentur, Sixtus Pont. mutata sententia Veneto nomini iratior factus, ut cum infestissimis etiam hostibus aduersus Venetos conspirarit, anathematisque spiculum in eos intorserit, nõ dubitauere igitur Veneti veteri sua in Romanam sedem obseruatione & oratores ad eũ mittere, & facti ueniam ab eo petere, quod postea Sixtus etiam facile concesserit, animo secum reputans quanti hæc ipsa Venetorum verecundia facienda esset.

De eodem Senatu.

IMITATVS Iulius secundus Pont. duorum exemplum adeò Veneto nomini iratus infestusque extitit; vt consuetis diris Venetos petens Christianos omnes, reges, ac principes ad bellum in eos suscipiendũ concitarit, quando Veneti, nec Fauentiam, nec Ariminum illi reddere parati essent, quod consilium, quũ parum læto euentu illis constiterit, non neglexere tamen, suorum etiam maiorum minime obliti, oratores ad Pont. ipsum Dominicum Triuisanum procuratorem, & Hieronymum Donatum, & alios mittere, qui vix iratissimi Pont. animos flexerint.

De eodem Senatu.

FACIVNT tria hæc à me paulo ante exempla obseruationis Pontificiæ maiestati exhibitæ, ut non seruato etiam temporum ordine unum illud ascribam, quòd maxime memorandum sit, omniumq; sæculorum memoria obseruandum, cum Sebastianus Cianus dux Alexandrum 1111. Pont. Max. Venetijs latentem propter metum Friderici imperatoris læ-

tum

tum alacremq; acceperit, ut non dubitarit cum ipso Friderico graues inimicitias suscipere, bellumque cum eo periculi & aleæ plenum gerere, ut Alexander ipse retenta maiestate sua, omnesq; mortales agnoscerent quantum uerecundiæ, pudorisque maiestati Pontificiæ Veneti semper detulissent. bello igitur fœliciter confecto, paceq; cum Friderico inita uidit spectauitque Veneta omnis ciuitas cum ingenti gaudio in Aurea diui Marci æde prostratũ imperatorem ad Alexandri pedes, reconciliatam inter utrũque gratiam. qua ex re Alexander Pont. ab urbe discedens Romamque petens varijs amplisque insignibus & muneribus principem ipsum ornauit, quæ in hunc usque diem exeunti principi tubarum etiam clangore & vexillorum uarietate appatent.

De Augustino Barbadico Duce.

CEDATVR hic quadragintauirali iuditio dux in Fratris Marci locũ est Augustinus Barbadicus, vir uitæ innocentia & grauitate senatoria insignis, repulsamque tulerat Bernardus Iustinianus diui Marci procurator, literis, oratoriaque facultate celebris ætateque ipsa, quam Veneti semper magnifecere præponendus. cetærum barbadicus ipse adeo moderato animo sese in eum gessit, ut uerecũde admodum Bernardum ipsum salutarit, dextramq; iunxerit, illique quoad ille uixit non parum uerecundiæ & obseruationis exhibuerit, & fratris carissimi loco semper habuerit.

EXTERNA.

De Alexandrina virgine Aegyptia.

VENDICABIT sibi Alexandrina uirgo principem locum, & id quidem iure optimo, quando in tenera ætate id exemplum detenti pudoris posteritati præbuerit, vt non facile par illi historiarum monimentis proditum mueneris. Siquidem hæc sextum decimum ætatis annum vix nata, ardentissimasque adolescentis in se flãmas uerita tumulo se ueteri sponte inclusit, in quo duodecim annos cõstanter uixit, cibo capto in dies necessarijsque alijs per rimulam sumptis, interrogataque sæpius ab ijs, qui escã ad eam afferrent, cur hoc cœpisset consilij, curve tandiu immoraretur; vereor, inquit, uirgineum pudorem amittere adolescentis ardore nimio, quam animi corporisque verecundiam rebus omnibus anteferendam duxi; nec prius inde amoueri uoluit; quam adolescentem fato functum pro certo intellexit.

De virginibus Aconitanis.

OBSIDEBANT Sarraceni Aconem Syriæ oppidum; quod postea Ptolæmaïs est dictum, obsidebantq; tantis viribus, ut paulo post urbem capturi facile uideri possent, id, quod Aconitanæ virginis; quæ cœnobijs inclusæ degebant ueritæ, nares sibi singulæ abscissas uoluere, ea spe ductæ, ut tanta vultus sui deformitate hostes, si urbem cœpissent, mortẽ sibi potius quam stuprum inferrent, sequenti uerò die, quo capta urbs est perfidi hostes conspectas tam deformes, omnes iugularunt.

De Michaele Imp. Constantinopolitano.

RETVLERAT Imperator Const. Michael multas, præclarasque ex Bulgaro hoste victorias, qui finitimi Romani imperij finibus ex Scythia profecti, graues, infestique maxime forent, sed postremo prælio uictus, fugatusque ab iis tantum abfuit vt pristina laude contentus esset, ut depositis imperii infulis mori maluerit, quam uictorem insolentissimum hostem uiuens audire.

De Francisco Sforcia Mediolanensi Duce.

ECQVIS non existimet Franciscum Sforciam Mediolanensem Ducem hunc ipsum animi pudorem potius retinere voluisse, quàm familiarium suorum quorundam intentatus preces sequi; qui quum adhortarentur eum ut Guelfam factionem omninò tolleret, quæ illi eiusque imperio infesta imprimis esset: pudeat, inquit, uos me Principem recens Mediolanensem totius populi consensu creatum ad alterius partis internicionem adhortari; quæ hunc principatum uolens mihi tradiderit, aspicite igitur canos in capite meo capillos, & nigrescentes ex alia parte, quos præferam ut alteri alteris non inuideant, & ut certè me eorum non pudeat, sic patiamini quæso Guelfos, & Gibellinos æquo iure sub me principe agere, qui pudorem uerecundiamque semel animo ceptam hãc exuere animo non possim, nec debeam: si modo uos meum principem esse uelitis, quẽ ab initio tanto studio elegistis.

De Gothifredo Bolionio Lotoringiæ Duce.

DISCEPTABANT inter se duo sanguine iuncti de Lotoringiæ principatu Gothifredus scilicet Bolionius, qui postea Hierosolymorum rex primus

mus est dictus ob eximia eius in christianam pietatem merita, & alter eius affinitate, ut diximus, iunctus cuius nomen in obscuro sit; ea igitur disceptatio tandiu tenuit, quoad singulari certamine de tota re decertandũ sibi mutuo consensu statuere, in quo prælio Gothifredus ense suo perfracto ad capulum usque; eum omnes illum adhortarentur, qui præsentes aderant, ut consilium cæptæ pugnæ deponeret, staretque amicorum iuditio, atque sententiæ, nunquam persuaderi illi potuit, vt id faceret, sed pudore quodam affectus, incensus ensis capulo sic in hostem incurrit, ut eũ equo deiectum, terræque iacentem, suomet gladio facile interimere posset, quẽ sibi uendicarat, conuersus igitur in spectatores accipio, inquit, pacis conditiones nunc quæ offerebantur, siquidem hostem intermere iã possum, quod & statim abiecto gladio comprobauit.

De eodem Gothifredo.

Non breuis spatii fuit pudor hic Gotifredo insitus, sed summo studio ad supremum uitæ diem retentus, declarantque hoc ipsum multa præclara eius facinora in hoc genere laudis constanter ædita; sed illud imprimis, quod Hierosolymorum Rex primus creatus propter singulares eius uirtutes oblatum regni diadema capiti sibi imponi nunquã passus, illud semper repetens, egóne caput meum ornari hoc tam superbo fastigio in ea vrbe patiar, in qua Christus ipse humani generis redemptor spineam coronam gessit?

De Amore coniugali. Cap. VI.

Coniugalis Amor tantus: talisque semper est habitus, ut ab orbis primordio statim insitus, creato ipsius Dei nutu primum homine omniũ animantium præstantissimo accesserit continuo fœmineum Aeuæ vinculum diuino præcepto infixum homini: ut eam ipsam tãquam se unũ coleret meminissetque semper ex suo illam latese proditam, unde ueluti à fonte reliqua summi Amoris, & charitatis munia deriuarint. sic igitur aucta est humani generis soboles, vt hunc ipsum retinere etiam atque etiam debeamus amorem. à quo bona cuncta nobis prodeunt rectè igitur natura ipsa Duce perpetuò intelligas insitum esse, ut parentes liberos suos præcipua charitate colant; contra à liberis singularis pietas parentibus omnino tribuatur. sicque paulatim illa humana societas sparsa, diffusaque in singulos fit, ut summa concordia inter nos agamus, uicissimque ita uita nostra ducatur, ut quod tibi contingere nolles, in alterũ nunquam transmittas.

De Vualberta Petri Candiani Ducis vxore.

DVXERAT hanc secundo loco Petrus Candianus, priore vxore uita functa, ex Vgone Principe Italico genitam, quæ maritali fœdere ita illi est iuncta, ut filio ex ea suscepto nunquam non summo amore, summaque charitate sit illũ prosecuta; donec illo à Venetis interfecto miserabili cladecũ paruulo filio quẽ fugiens ipse populi furorem secum in sinue præferebat. (nec uero nunc cædis causas tam horrendæ longius persequar) superstes ipsa, quæ nunquam euadere tentauerat, mariti sui manes vlcisci studeret. secuta igitur Vitalem priuignum, clamque Venetiis cum eo soluens ad Adheletam Othonis germanici imperatoris uxorem, quæ tum Placentiæ erat transfugit; neque prius inde discedere noluit, quam desperata auxilii spe ab ipso Othone Principe, Venetias redierit, ut tamen quod illi superfuit vitæ in summo imprimis dolore, animique mærore Petrum Candianum sæpe repetens transegerit.

De Bernardi Iustiniani prioris vxore.

IVVENIS hic in Iustiniana familia summæ spei, præclaræque indolis, ex Quirina familia uxorem longè pulcherrimã animique dotibus præterea insignem, ita sibi iunxerat, ut fœlicissimum illud coniugium passim omnes ominarentur; siquidem ex ea treis mares liberos suscepit, Leonardum videlicet postea D. Marci procuratorem, & Marcum, qui primus Bergomo de Philippi Mediolanensis Ducis manibus à Venetis extorto; prætor designatus præfuit, cũ tanta sui nominis dignitate, ut hodie quoq; eius memoria celebris sit. & Laurentium postremo, qui à primis annis religionem ingressus, qua iã tum puer imbutus erat, Venetiis postea olivolensis Antistes declaratus, moxque etiam Patriarchæ dignitate insignitus, moriens postremo inter diuos relatus est. sed, ut ad id quod est instituti operis reddeamus; quum Bernardus ipse maritus, Quirinaque vxor admirabili charitate inter se agerent, læti admodũ triplici hac prole, ita planè accidit ut nescio quo numine Bernardus ipse iuuenis adhuc uita excesserit, relicta uxore, quæ quartum & uigesimum uitæ annum nondum explesset, ut interea, uitam sæpe despondere tentauerit, maritumque sequi, nisi affines illam & cognati diligenter obseruassent: quare cõuersa ad filios tres, sub quorum specie, ipse eminebat pater, sic educare eos, et alere cœpit, ut christiana pietate dignos eos redderet, quã ex re uigiliis, & ieiuniis quotidianis uacans, pauperumque cultui assiduè inseruiens, spectantibus singula quotidie liberis, cilicia ueste pro interula tunica vtens, lumbisque suos catena ænea cingens, sic disciplina sua pignora instruxit, ut tria ciuitatis

Venetæ

Venetæ numina enixa uideri potuerit, & certè in Laurentio ipso, quis hoc unquam contigisse neget? quùm ille calendis Iulijs ortus editusque sit, quo die clarissimus Dux Contarenus recepta Clodia, cum magna totius urbis lætitia & gaudio, triumphans urbem est ingressus, & quoniam Laurentij ipsius meminimus haud fanè dubitarim testimonium Philippi Ducis in Marcum ipsum attexere: donec Bergomensem præturam gessit. dicere enim solitus erat Philippus ipse plus negotij sibi ex lanea Marci Iustiniani veste exhiberi; quàm ex ducentis cataphratis equitibus Venetis capere quotidie soleret. Nec verò Leonardi ipsum unquam neglexeris, qui primus ex Veneta nobilitate latinis, Græcisque literis præcipue claruit; quare adolescens orationem pro Carolo Zeno funebrem publico mandato habuit; mox uir factus procuratoriam dignitatem ea tempestate longè amplissimam est adeptus, relicto Bernardo Iustiniano filio literarum, & eiusdem dignitatis hærede dignissimo.

De Caroli Zeni Vxore.

Nihil mihi optatius, aut iucundius accidere potest, in omni studiorum meorum ratione dum partim Græcis, partim latinis literis uaco, quã quum incido in uiri alicuius præclari mentionem, cuius uirtutes resque præclarè domi, forisque gestas quum lego, incredibile dictu est, quanta voluptate afficiar; inter cæteros uerò Caroli Zeni præclarissimi cuius gesta versantur in manibus, ita planè accendor; ut nunquam eius mihi memoria excidat. Hic igitur Helisabetha Iustiniana vita functa: quam vxorem sibi iuuenis adiunxerat, treisque mares liberos ex ea susceperat, dum iam senex ex Cypria prouintia uictor Venetias rediret; pulsis ex insula Cypro Genuensibus suis auspicijs, suoque ductu, assertoque sua opera legitimo Regi imperio, rem familiarem suã reperit colapsam, ac penè conclamatam; quare intendit animum lubens, ut Iustinopolitanam matronã opibus, genereque claram ætateq́, etiam sibi non disparem in uxorem duceret: quæ familiæ alendę nepotibusque adhuc teneris educãdis præesset, cuius fidem, & diligentiam, atque in sese summam charitatem admirabũdus, cum singulari prudentia coniunctam ita planè complexus est; ita caram habuit, ut domi semper præ oculis haberet. Cæterum ut sunt mortalium res, non in uno, eodemque gradu semper constantes, non diu illi superstes, incolumisque affuit. Sic igitur tanto animi dolore affectus est; ut neque ipse diu post uixerit. Publiceque sui funeris dies à Duce, Senatuq́; omni Veneto, reliquisque ciuibus cum frequentissima omnium pompa celebratus sit.

De

De Cecilia Barbadica.

NON caruit etiam maiorum nostrorum ætas, hac ipsa coniugij laude tam insigni, Cecilia Barbadica Philippo Vendramino nupta tantum doloris ex eius immatura morte suscepit; ut post mariti supremũ diem nullis suorum precibus, nullis cognatorum obtestationibus adduci potuit, ut cibum caperet, sic igitur inedia uitam finiit, vt tamen immortalis eius sit futura laus.

EXTERNA.

De Indorum vxoribus.

PLVRIMA sunt quæ ueterum monumenta scriptorum certa, explorataque prodidere cum summa legentium admiratione; illud uerò, quod de Indicis uxoribus memoriæ traditum est, quis nõ imprimis admiretur? quod ad coniugalem fidem, præcipuamq́ue in maritos charitatem spectat: accipient igitur omnes hoc non sine stupore; & cordi animoq́ue fixum semper habeant. mortuo namq́ue marito, quum iam illi rogus instituí cæptus est, uxores inter se certantes (nam plures habere solebant Indi) quæ una in rogum transcendens cum eo comburatur; quæ igitur uictrix declaratur non sine ingenti lætitia, ac si in genialem transferretur thorũ, flammas lætabũda excipit, moriensq́ue ab omnibus tanquam supremam fœlicitatem adeptam, omnium uoce laudatur, in cœlumq́ue extollitur.

De Panthea Abradatæ vxore.

VVLGATVM hoc in Indicis vxoribus institutum; secuta Panthea Abradatæ Persæ coniux constanter est, quæ nuntiata mariti morte; qui in prælio fortiter pugnans ceciderat, nequaquam consternata animo est; sed tenax propositi mortem delegit, ut eo pacto maritales manes sequi perpetuo posset.

De Phila Demetrij regis coniuge.

MEMORATV Pantheæ facinus infixisse pectori suo Phila Demetrij regis uxor uideri posit, quæ mariti clade cognita, qui uictus ab hoste prælio Cassandriam trepidus fugerat, nulla amplius recipiendi eius spe; mariti interitum minime expectans, prior uenenum hausit; quasi uerò Demetrio præferre, hoc ostentareq́ue sui exemplo vellet; illumq́; admonere; ut priuatus ipse regno sibi superstes esse nollet.

De

De Ligarij Romani coniuge.

CELEBERIS est his; qui Latinis literis mediocriter insudarunt Syllanæ, Marianæq; proscriptionis memoria; qua inter cætera cautum erat: ut in eam tabulam relatum; nemo occultū esse uellet, quin statim nisi proderet pœna in dicta: ut etiam si pater filium, aut filius patrem latentem non indicasset mortis quamprimum pœnā subiret, cum omni amissione bonorū, seruatus igitur diu Quintus Ligarius ab vxore domi ex proscriptis unus, quum tandem à seruo proditus esset, ad necemque adduceretur, minime dubitauit uxor ministros statim sequi, precariq; vt se simul cum marito interimerent, quod quum neq; à triumuiris, ad quos clamans perpetuò uenerat impetrare posset, illa domum reuersa mortem statim sibi consciuit, nullum ut cibum unquam capere uoluerit.

De Paulina Senecæ vxore.

SVPPEDITAT nobis huius exemplum argumenti Paulina Senecæ vxor; quæ quum mariti sui sanguinem in balneo spargi passim uideret, idque Neronis principis imperio, qui nihil unquam tale à Seneca præceptore didicisset, nihil omnino uerita; eandem & ipsam pœnam suscipere uoluit, vt quæ maritum uiuens nunquam deseruerat eiusdem morientis uestigia perpetuo retineret.

De Annia Romana.

IMPONET finem sucepro à nobis argumento Romanæ Anniæ prudens responsum, magniq; animi factum, nam amisso marito quum Iuuenem illam Affines adhortarentur, ut iterum nubere vellet, quæ iunior adhuc esset, constanter respōdit nolle se pro certo nouum Hymenæum amplecti; nam si iterum nuberet bonumque uirum sortiretur, qualis prior ipse fuerat, semper se dolituram; quòd eo marito carendum sibi esset; sin malum accepisset nolle se torqueri perpetuo hac pœna tam graui, quam sponte sua sibi asciuisset.

De amicitia. Caput VII.

NVLLVM quidem scribendi argumentum gratius, aut iucundius occurrere potuit, quàm, ut de amicitia ipsa, quæ, uirtute excepta, principem sibi in hominum uita locum uendicat; quæ ab amore profecta, si alterum æque, ac te ipsum diligas nullus certior fructus, nullaque maior laus expe

ctari

ctari potest. ducta igitur à morum similitudine hoc tibi persuaserit imprimis; vt amici causa rogantis honesta, promptus alacerq; te sis, ut planè intelligere possimus hac una sublata, nullam esse mortalium uitam, ac si Solem; Lunamq; de cœlo subtraxeris: sequemur igitur; (ut uno verbo dicam) Pithagoræ philosophi præceptum, ut idem velle, idemque nolle inter amicos præcipuæ beneuolentiæ uinculum sit; Damonisque ac Pythiæ semper meminerimus, quorum alter uadem se pro amico in mortis periculo Dionysio Siciliæ tyranno præbuit.

De Veneta Rep.

Retinuit semper hoc studium Resp. Veneta sanctè, pureque retinendæ amicitiæ, cum principibus præcipue Constantinopolitanis, quos perpetuò bello, paceque fouit, omnibusque officijs semper prosecuta est, donec uariante imperatorio stemmate, rebusque Imperij illius ad pessimum quemque delatis, sanctum illud amicitiæ nomen erga illos deserere sit coacta; ita tamen, ut quandoque memores ipsi Veneti veteris suæ in Græcanicum imperium pietatis non desinant, etiã in ultimo Graiæ gentis excidio suffragari.

De Andrea Dandulo Duce.

Celeberrimum est apud nos Andreæ Danduli Ducis nomẽ, uel quòd tertium & trigesimum uitæ annum natus Dux est creatus; quæ dignitas veteri Venetæ gentis instituto senibus ferè demandari solita sit, uel quòd renascentibus tum primum in terra Italia Latinis literis; eas ita excoluit iuuenis, ut plurimum laudis, & gloriæ inde sit consecutus. Quare Franciscum Petrarcham etiam absentem maxime dilexerit; Venetiasque aduentantem summo cum honore semper susceperit, ædibus illi publicè assignatis in urbis parte oculatissima, primoque loco illi semper attributo, quotienscunque in publicũ prodiret, post oratores regios principúmque; qui in comitatu adessent; ad hæc inter palatinas ædes sæpe illum conuiuijs excipiens, sic illum complecti visus est, vt summi in illum amoris testimonium, gratique in eum animi indicium maxime præferret: quod, & Petrarchæ scripta hodie quoque facile declarent.

De Carolo Zeno.

Carolus Zenus (hic enim mihi in vario uirtutis genere sæpe repetendus erit) dum iuuenis adhuc esset patris in ocio agente, ad Galeacium Mediolani principem profectus est, à quo primum benigne propter Gen

tis

tis nobilitatem, & Petri patris memoria præclaram, ita excipitur ut breui cognitus ab ipso duce propter singularem eius uirtutem, ut vniuerso principatu suo ab illo præficeretur, quem deò constanter, & iustè rexit, ut in hodiernum diem Caroli Zeni nomen inter eos populos viuat, ac floreat. Cæterum Galeatius Dux sic in eum conuertit animum, sic illum complexus est, ut illi omnia deferret, illum beneuolentissime semper exciperet, uitam illius, cum priuatam, tum publicam, moresque longè optimos maxime admiratus, ut quotienscunque daretur occasio, semper cũ eo esse uellet, omniaque ex Caroli consilio in tanta imperii mole ageret, neque uerò quicquam illi Duci molestius, aut ipsi Carolo durius accidere unquam potuit, quam quum reuocante patria natales solos reuisere coactus est, ut tamen alter alterius constantissimam, & mutuam memoriam ad supremum usque diem retinuerit.

De eodem.

Hic uerò finito ligustico bello, quòd graue periculique plenum fuit, in Petrum Paulum Vergerium Iustinopolitanum literarum, & eloquétię studijs florẽtissimum ea tempestate, faces sui amoris sic intorsit, ut unum præcipuè coleret, uni omnia tribueret, domique semper, & studiorum socium, & amicum carissimum habuerit, qui cum ita deniq; uixerit, ut nisi patriæ pietas illum distraheret, nunquam à se ne transuersum quidem unguem seiungi pateretur.

De Petro Lauretano.

Fuit is semper clari nominis, & gloriæ apud omnes, imprimisque patriæ carus suæ, namque turcicam classem rei maritimæ imperator primus ad Calipolim uinci posse docuit, & postea ad Rapalum Genuensem classem ita fudit, profligauitque, ut Franciscum Spinulam imperatorem, illustresque aliquot Genuenses cœperit. ceterum ille Gallico bello, quod aduersus Philippum mediolanensem ducem Veneti gerebant, uirtutis suę specimen; Brixiæ præfectus, in castrisque legatus exhibuit, tale ut obliuisci eius nominis Veneti nũquam possint. Illud uero nunc tantum à me repetetur, quod ad præsentem rem attineat; audierat Blõdi flauii celebre per omnem Italiam nomen, cum sua summa laude à multis commemorari, quare tante virtutis literarum admiratione captus, sic omnem operam adhibuit, & studium, ut eum ad se Brixiæ traxerit, eumque inter familiares suos, ita habuit, ut summopere eum diligere uideretur, nec uicissim Blõdus ipse minus uirtutem tam egregii uiri admiratus, summamque in sese beneuolentiam contemplatus, suo omni studio, & cura unquam illi de-

fuit, cui à secretis inseruiens; sic denique probatus est, ut & illum Veneta ciuitate donandum curarit. & Venetis ipsis carum perpetuo reddiderit.

Externa.

LAETABATVR olim Græcia quatuor amicorum paria sibi vni affuisse summa sua cùm gloria; quasi uero parens ipsa nostra Italia in hac arena contendere non posit, à qua etiam longissime superetur; non erunt igitur mihi nunc duo illi ex Pythagorica disciplina referendi; qui certè perpetua memoria non indigni sint, quamuis obscuro loco nati, non Nisus, & Aurialus virgiliano carmine celebres, sed Augustus ipse Cæsar fœlix exordium amicitiæ sanctissimè cultæ dederit, qui uicto Marco Antonio ad Actium nauali prælio; occupata mox etiam Alexandria in publicum prodiens magna uoce; ut exaudiri à corona circũstantium posset, parcere sese dixit Alexandrinis, grauiorisque etiam eorum culpæ ueniam tribuere, tribus de causis, primum propter urbis conditorem Alexandrũ, deinde propter vrbis pulchritudinem ipsius, postremo uel imprimis Arij ipsius; gratia quẽ ẽt manu sua adstanti multitudini ostenderit, cuius uirtutis, & bonitatis ergò amicum eum sibi delegerit, qui cùm semper coniunctissime sit uicturus; ò terque, quaterque beatum principem, qui in tanta rerum fortuna, imperijque tam augusti fœlicitate non dubitarit ueræ amicitiæ testimonium tam fidele præbere.

De M. Vulpio Traiano Imp. & Surra.

OPTIMVM, ac fœlicissimum principem Augustum excipiet Marcus Vulpius Traianus, qui uitæ bonitate, rerumque gestarum gloria non minus insignis habeatur, hic igitur antequam in Domitiani principis locum ascenderet Surram inter alios præcipuum amicum habuit, qui falsò delatus ad illum, quasi in illo coniurasset, respondit delatoribus, tantum abest, ut hoc credam, ut cras uestro etiam iuditio, uos illum absoluatis, quare adueniente postea luce duobus tantum seruis cõmitatus cum Surra ipso cœnaturus domum eius aduenit, moxque à cœnaradi se ab eius tonsore uoluit, quin etiã eius ab medico, qui præsens aderat, oculos diligentius inspici uoluit; diutiusque contrectari sibi illos passus est; inde domum incolumis rediens, facile Surræ calumniatoribus satisfecit. ex eo tempore breui principatum adeptus Domitiano principe sublato tribunum ipsum Surrã declarauit; quem etiam alta uoce admonuit districtum gladium illi tradens, ut si rectè imperasset ad sese tuendum illo vteretur; sin uerò minus recte se gereret, ipsum ensem in se distringeret.

De

De Deoclitiano, & Herculeio Imp.

POTISSATVS rerum, Rom. quũ imperii fascibus, Diochtianus atque ita imperabat, ut non facile res nouas moliri aliquem posse intelligeret, & tamen Herculeium socium asciscere sibi non dubitauit, ad quod uix parentes dum uiuunt, liberos suos aduocarent. vixere igitur inter se diu tanta concordia, tantaq; animorum coniunctione, ut (quod maxime memorabile sit) nullum eiusmodi exemplum in re Romana inuenies, quum diu igitur floruissent præclaris usis uictorijs: Herculeiusque ipse Diochtiano gratificari in omnibus studeret, uterque tandem uno, eodemq; die, Mediolani uidelicet Herculeius & Nicomediæ Diochtianus post xx. annum imperij insulas communi consensu deposuere, quæ res postea Dioclitiano fœlicius cessit, quum apud Salonas (Dalmatiæ hoc oppidum, ex quo ortus esset) ageret, hortorumque curam intenderet, tanta constantia, ut nunquam passus sit, se à quopiam ad imperij fasces reuocari, id, quod Herculeius auidius affectans (meritò fortasse quis dixerit.) non multo post ferro à suis cæsus est.

De Philippo Mediolani Duce, & Alphunso Neapo. rege.

VIXERVNT ij duo in terra Italia principes patrum nostrorum memoria, diu inter se infestissimis animis donec Philippus ipse Alphunsum regem cum fratribus suis auspicijs, ad Gaetam uictum Blasij Acsareti Genuensis ductu, captiuũ Mediolani uidit, penesque se aliquandiu habuit, quo dimisso, regnoq; ab eo recepto, sic inter se concordes uixere, sic mutuo sese dilexere: vt non desint autores, qui Alphunsum regem à Philippo instituto hæredem tradant Mediolanensisque principatus successorem scribant.

De liberalitate. Cap. VIII.

NON possum non ingenue fateri laborem, industriamq; hanc meam cum propter alia à me hactenus conscripta, tum ob ea, quæ de amicitia nostrorum temporum memoranda occurrerunt, per iucundam mihi extitisse. vt intelligere possent, qui nostratia hæc quandoque legent, nunquã defuisse homines, qui etiam in hoc genere laudis maxime floruerint, nec uerò dubito non minori voluptati mihi futurum quũ liberalitatem ipsam persequar; si modo ea suis proprijsque uestigijs ingressa ad nos rectè accepta fuerit. Erit igitur mihi liberalitas ipsa, quæ à iustitia proficiscens

modo beneficẽtia à nobis, modo benignitas appelletur, in præsentia proponenda; quũ aut nos sponte nostra in rebus maxime honestis prompti, paratique sumus ad benemerendum de amicis nostris, aut contra, grati, memoresque accepti beneficij, meliore etiam si fieri posit mensura reddimus. quæ uitæ ratio præcipue ualeat ad hominum societatem maxime tuendam.

De Senatu Veneto.

ET quoniam publica priuatis, anteponenda iure optimo sunt, senatus Veneti præclara quædam exempla prius afferam, quæ postea priuata iure suo subsequentur. Claruit uerò semper hæc ciuitas hac ipsa beneficentiæ dote, quippe quæ gentibus omnibus uario euentu huc confugientibus tanquam benignissima parens patuit. Quare cum multa sint ueteris ætatis exempla, quæ ex Sabelici monimentis legenti cognita esse poterũt, ad recentiora, certioraque transibo. primi igitur mihi Scodrenses Epirotici occurrent, qui à turcis iterum, atque iterum graui obsidione circũuenti, quum fortissime resisterent; Antonium Lauretanum eorum præfectum, qui illis asiduè adesset, secuti, uirum alioqui omni uirtute celebrem, nulli non periculo sese obijcerent, ut eorum quoque vxores, & fœminæ pro mœnibus starent. secũda igitur oppugnatione quum turca hostis acriter instaret, neque vlla iam euadendi spes scodrensibus superesset: turcis octauum iam mensem vrbem obsidione prementibus, quum ferro flammisque hostilibus fortissime restitissent, vrbem ipsam Veneti Othomano principi dedere coacti sunt, inuitis (quod in se esset) ciuibus, qui mori etiam fame malent, quam Venetis non parere, in hos omnes Venetus Senatus longè gratissimus, qui quadringenti, & quinquaginta superfuerant præter uxores, & liberos Venetias aduenientes ita excepit, ut alios perpetuis salarijs donarent, alios oppidorum suorum arcibus præficerẽt, reliquos ad unum nullo non beneficii genere persequerentur, id quod antea etiam calchidensibus publicè datum erat; quicunque huc incolumes appulissent.

De eodem Senatu.

VT interim multa alia publicæ beneficentiæ exempla prætermiserim, quæ ea tempestate præclara & illustria extitere, nunquam certè Antonij Siculi Iuuenis facinus, & Veneti Senatus gratissimum in eum iuuenẽ animum obliuioni tradam. is enim Iuuenis Othomanico bello à Petro Mocenico maritimæ tunc rei imperatore missus calipolim, ut turcicum naualem, domumque in eo oppido plenam omni apparatu nautico incenderet; tametsi res ipsa non omnino successit, quando turcæ ad subitum incendiũ extinguendum, quod late iam diffusum erat, aduolarunt, quare iuuenis

territus

territus suamque nauiculam repetens, quæ inter nauigandum improuiso igne conflagarat, captus denique à turcis suis cum socijs Othomani iussu interfectus est; non possum equidem silentio inuoluere iuuenis ipsius captiui ad Othomanum deducti summæ constantiæ, nescio an dicam, audaciæ plenum responsum; qui interrogatus ab Othomano cur id ausus esset, an ego, respondit, christianus non tui nominis odio, turcicæque superstitionis tuæ contemptu hoc aggrederer? qui scirem principes omnes, ac reges christianos illi præcipuo odio esse, ipsamque Christianam pietatē adeò te persequi, ut extinctam illam, penitusque abolitam abs tē præcipue studeas. Venetijs igitur re tām memorabili nunciata, quam primum Antonij fratrem adolescentem adhuc, & eius sororem amplissimis donarunt muneribus, salario videlicet annuo fratri præscripto, & sorori, quotienscunque nuberet, dote assignata non mediocri.

De ciuium Venetorum in patriam liberalitate.

VIDERI forsan alicui minus curiosus rerum nostratium potero, qui egregium ciuium, & maxime memorabile exemplum liberalitatis, quod ligustico bello ipsi ciues ediderunt immutato temporis ordine, nunc ascribam, satis autem constat dum Contarenus Dux ad Clodiam recipiendam contendere uellet, quam Genuensis hostis expugnatam obtinebat, non paruam ciuium Venetorum copiam magnā uim auri, argentique in publicum contulisse, ad aliosque bellicos usus, omnes se paratos obtulisse, ut Veneta dignitas, atque libertas staret, quorum magnam partem post pacem initam, patritio donarit ordine Dux, & Senatus: & in iis Iacobū Caballum, qui terrestri bello ea ferè tempestate summa sua cum fide, & laude præfuit superfsunt adhuc Venetiis, ex iis non paucæ familiæ, quæ honestissimum inter patritios obtineant locum.

De Carolo Zeno.

FACIT Caroli Zeni summa in patriam liberalitas hoc difficillimo ligustici belli tempore, ut præteriri à me memoria tām præclari facinoris sine graui piaculo non posit, qui prædam Bichiniomæ nauis omnem ducentorum & amplius aureorum millium duci, & Senatui Clodiam obsidēti cum sua classe adueniens obtulit; neque uero non præfectus terestris omnis belli à Duce declaratus, priuata domestica pecunia milites in seditionem uersos sæpe conciliauit; omnem suam pecuniam liberaliter pro patria persolutam, pro certo credens amplissimas liberis opes, & copiosum à se patrimonium relinquendum esse, quod pro patriæ dignitate, & gloria priuatim impensum à se foret. poterant etiam hoc loco Robertum san

ctum

ctum Seuerinatem inserere; poteram & Malatestæ familiæ reliquias, innumerosque alios adscribere, qui à Senatu Veneto pro eorum benemeritis amplissimis muneribus in hunc usque diem sint donati. Verum ad externa erat mihi transeundum.

EXTERNA.

De Pipino Francorum Rege Caroli magni patre.

EXCELLVERE in Pipino rege plures, præclaresq; animi dotes; quas postea Carolus magnus eius filius ampliores reddidit, illud uerò in Pipino (ut cætera eius illustria gesta nunc omittam) summæ regiæque liberalitatis exemplum nunquam tacuerim, quod bis in Italiã aduersum Langobardos descenderit Pont. Maximorum adhortationem secutus, quorum fractis debilitatisque uiribus, quicquid Italici soli, is ademerit, Romanis Pont. vltro donarit, tametsi Constantinopolitani principes immẽsam auri uim Pipino obtulissent; si ea sibi restituisset, quæ sui iuris esse asserebant, erat autem Hexarchatus Rauennàs præcipui usus, & commodi, præterea quicquid hodie intra Italiam Romandiolæ nomine appellamus cum non modica Ethruriæ parte.

De Carolo magno Pipini filio.

AN verò Caroli magni liberalitas à me longè celeberrima sileri hoc loco poterit? quando ille Adriani Pont. rogatu ad extinguendam penitus Langobardorum tirannidem arma sumpsit, nomenque Langobardicum ab vniuersa Italia sustulit, Desideriumq; eorum regem captiuum abduxerit, habita imprimis Pontificiæ dignitatis ratione, regnoque Francorum in Italia sic constituto, ut vniuersum terræ Italiæ spacium Cisalpinæ Galliæ meritò hodie nuncupetur, quod padus amnis ambiat, quibus eximijs gestis in religionemque Christianam propensissimo studio iure magnus imperatorque cum sua reliqua sobole sit dictus.

De Paulino Nolano episcopo.

QVIS tui Pauline Nolane antistes obliuisci vnquã poterit, aut quomodo te non duobus memoratis à me principibus iure adiunxerim: fuerint quidẽ illi duo principes longè clarissimi, longeq; potentissimi, quorum amplissime opes, atque diuitiæ in tam latis imperij sui finibus extiterint, quas etiã liberalissime profuderint; te verò Pauline quo pacto, aut quo liberalitatis genere excelluisse dicam, nouam enim esse oportet tui celebrandi rationem, quum nouo liberalitatis genere, ita sis usus, quo ante te nemo, neque posthac in hunc usque diem monimentis literarum celebretur

bretur, fuerint ante te reges, ac uiri opulentissimi, qui uera pietate tuenda pro libertate, pro patria, pro amicis ingentem uim auri atque argēti profuderint, tu uerò inter Aquitanos ortus paternas amphores opes pauperibus errogasti, Nolamque vrbem in Italiam petens, urbi illi dignitate episcopus es præfectus propter singularem nominis tui laudem. Cæterū quum Vandali ex Aphrica ingenti classe profecti, Genserico duce Romam vrbem expugnassent, magnamque Campaniæ partem, Nolamque ipsam uastassent abductis inde in Aphricam captiuis. Audi tu Pauline pater optime precor, audiant cæteri, qui Christianam pietatem sequūtur omnes, nouum, neque antea auditum liberalitatis exemplum, abductus erat unicus uiduæ parentis filius cum alijs, rogabatque illa supplex quotidie Paulinum, ut sibi redimeret filium, sed quum nullæ illi essent opes, deposito habitu in Aphricam nauigauit, in uentoque uiduę filio sese illius domino seruum tradidit, ut uiduæ parentis filius domum incolumis rediret, quod ubi tandem Gensericus resciuit princeps summopere admiratus, statim Paulinum ipsum cum reliquis Nolanis omnibus in patriam restituendum curauit.

De Serapione Aegyptio monacho.

CELEBRE quoque fuerit post paulinum Serapionis monachi Aegyptij par in eadem laude factum, qui sua veste Euangeliorumque codice diuendito, ut pauperes aleret. se quoque postea uendidit, precioque accepto uiduam fœminam cum aliquot liberis fame laborantem iuuit; data illi omni pecunia, quam pro se recepisset.

De Alphunso Seniore.

NEC senior Alphunsus in hoc genere laudis prætereundus est, qui annulos retentos à familiari suo, quum forte manus ablueret, dissimulans postridie alios digitis inserens, quum ab eodem admoneretur ut deponeret, in aurem respondit; cum mihi reddideris, quos adhuc retines; tunc ego hosce deponam, ridentique similis statim abijt.

De Alexandro V. Pont. Max.

VT à Pipino rege beneficētia exordium sumpsit; sic Alexandri quinti Pontificis Max. celeberrima benignitas finē huic imponet, qui in Creta insula natus, minoritanæque familiæ à pucro addictus; ingenij fœlicitate, & literis maxime excelluit, qua ex re Ioanni Galeatio Mediolanensiū principi cognitus, qui eloquentiæ uim in eo admiratus, quam concionabundus referebat, naturæque bonitatem illius obseruans, ac liberalitatē,

eam

eam operam dedit ut primum Vicentinus declararetur episcopus, tum relicta Vicentia Nouariensi præficeretur ciuitati; mox Mediolanum euocatus Archiepiscopali dignitate donatus est, quinetiam postea Pisani concilij autoritatem secutus, quam cardinalis ipse maxime probabat, ea causa ut schisma tolleretur trium Pont. omnium iuditio Cardinalium Pontifex Max. creatus est: qui morum elegantiam, eiusque excellentem doctrinã, ingentemq; eius liberalitatem perspexerant. Vtinam uerò diu ille summę rei præfuisset, nam christianæ rei fortasse melius consultum esset; sępe interim cum familiaribus agens dicere solitus erat, diuité se olim episcopũ, pauperem uerò cardinalem, mendicum ex nimia liberalitate Pontificem esse, in qua dignitate octauo post mense obiit.

IOANNIS BAPTISTAE EGNATII.

LIBER QVINTVS.

De Humanitate. Cap. I.

NON possum sanè, non uehementer admirari, tacitusq; mecum laudare hoc ipsum Valerij maximi nostri scribendi institutum; quum potissimum in uario uirtutum explicando genere uersetur. Verum tria hæc præcipua capita quibus amicitiæ, liberalitatis, & huius, quæ in manibus est, humanitatis exempla continentur, me imprimis oblectãt. habet enim hæc ipsa humanitas, ab homine dicta, quam tu mansuetudini, & clementiæ, seu lenitati rectè adiunxeris, ampla in se, & communia uitæ officia, ut unusquisque facile intelligat, & præcipue reges, ac Principes, unde sibi constantem amorem, & perennem gentium, ac populorũ beneuolentiam parent, dumq; uixerint, ea retenta mortalium animos sibi deuinctos obtineant. fuit igitur hæc virtus in Romano populo præcipua, nec Venetis etiam ipsis nunquam non à primis urbis cõditæ annis ad hanc ætatem culta; quam rem plura à nobis, & uaria exempla studiose collata optimè demonstrent: illud interim obiter attingam, nostratia hæc studia, quæ humaniora nuncupentur, ab hoc humanitatis nomine iure deducta: quæ certè si bene à nobis colantur, adolescentiam fœliciter erudiant, senectam ætatem capiant, atque delectent: in secundis rebus nobis ornamento sint, in aduersis perfugio, atque solatio, si domi tecum agas, si foris, si uigiles, atque etiam si rusticere iucundissimi semper sint tibi comites, qui capiant, quibusque imprimis gaudeas. colent igitur hasce humaniores litteras adolescentes, & præter alia historicorum, Poetarum, Oratorumq; monimenta latinè prodita, hosce Valerij libros assidue in manibus habeant, hosce euoluant, cũ hisce ita pernoctent, ut quẽadmodum Alexãder Magnus Homericam Rhapsodiam sub puluino semper habuisse dicitur, sic nos hæc scripta complectamur.

De Senatu Veneto in Cretenses.

FVIT Creta olim insula iam inde à sui primordio in mari hoc nostrati, ad hæc tempora maxime celebris, centumq; urbium fama clara, ut nauigandi palmam primi sibi uendicent, Minoe rege autore militię à pueris assueti, disciplina domestica olim adeò illustres, ut Lacedemonij ab ijs

uiuendi legem sumpsisse credantur. Hæc insula à Metello domita Cretici cognomentum illi tribuit; floruit sub Constantinopolitanis principibus diu; quam tamen Sarraceni classe sæpe uastarint; donec recepta à Fràcis Venetisque Constantinopoli, Bonifatioque Monferatensi principi ab Balduino imperatore sorte data, eam ille Henrico Dandulo Duci, & Venetis cesserit, ex hac insula uaria, & ampla documēta summæ Venetorum humanitatis percipi possunt, siquidem eam sæpius rebellãtem Duces Veneti & Senatus ipse ita complexi sunt, ut deducta eò Colonia patriciorum & plebeorum Veneti sanguinis, constans in fide ad hanc ętatem manserit. Calergis optimè de Veneto nomine meritis, & alijs Cretici sanguinis patricio ordine donatis.

De eodem in Iadrenses.

VIX cuiquam persuaderi interdum posset, tantum benignitatis in Ducibus Senatuque Veneto affuisse, ut Iaderæ septies ab imperio Veneto deficienti ueniã semper tribuerit. eiecerat illa suos prætores non semel, Pannonas iterum, atque iterum magnis propositis præmijs ad sese aduocarat, uario bellorum genere Venetum nomen sæpe uexarant, ceciderat in acie fortissime pugnans Ordelaphus Faletrus Dux. steterant pro Genuēsibus ligustico bello, cum magna Illyrij parte, & tamen ueniam petentibus semper data est. quam tu igitur humanitatem, quam benignitatem Venetæ parem ex Græcorum latinorumque monimentis huic ipsi leges? desciuere sæpius à Romanis finitimi populi, graue bellum cum Samnitibus per multos annos est gestũ, Capuam infestissimam habuere. pro reliqua Italia sæpe à Romanis certatum legas, Carthago contra illos tria bella punica; sociale denique bellum perniciosissimum intra Italiæ fines sensit, & quis nõ uideat grauissimas pœnas à deuictis populis semper exactas? graui que seruitutis iugo ciuitates oppressas? quum Veneti multa frequentius bella gesserint de uictis uero nulla alia trophæa, præterquam summæ benignitatis, & lenitatis retulerint.

De eodem Senatu in ligures.

NVLLVM unquam atrociorem, infestioremque hostem expertæ sunt Venetiæ Ligure ipso, qui quamuis ab Adriatico sinu nostro longè distaret, maritimis tamen assuetus uelis, Venetique nominis æmulus non potuit non acerbissimus esse, dum partim suis, partim alienis auspicijs bellum contra Venetos gerit: cæterum ut alia in presentia omittã, quis ignorat Andrea Contareno Duce bellum ab hoc hoste Venetis illatum, ut de libertate ipsa certatum, non de imperij finibus uideri possit? in hoc tamē

ipso

ipso bello sic à Venetis postremo dimicatum esse nemo non fateatur, vt summa humanitatis exempla in acerrimum hostem semper sint ædita, & nouissime ab Contareno Duce receptam Clodia, quatuorque milibus captiuorum receptis, in publicamque custodiam datis; sic publicè, priuatimque sunt habiti, ut non facilè crederes eú esse genuensium hostem, qui Venetam libertatem penitus opprimere studuerit. satis.n. constat, & publicas edes illis assignatas, unde prospectus in canalem maiorē foret, & certatim à matronis singulis diebus allata iis cibaria, ęgrotátesque, si qui forét, uario medelę genere leuatos esse; summa cura semper adhibita, ne quis neglectus esse omnino uideretur.

De eodem Senatu in Herculem Ferrariæ Ducem.

FERRARIENSE bellum, siue sociale potius appellare mauis, quādo uniuersa Italia in nos exarsit, cui non cognitum, celebratumque est? sic enim biennio, & amplius idipsum est gestum; ut ipsa ferraria capi, expugnarique à Venetis potuerit, si fides in Italię principibus affuisset, in quibus summa esse debuerat, & tamen inita mox pace Hercules Dux, quum Venetias inuiseret, adeò benignè, iucondeque semper exceptus est, vt & ædes publicè iam pridem à Venetis donatæ, maioribus ipsius uario ornamentorum genere sternerentur, & ipse publica impensa cum omni cōmitatu suo magnificentissime aleretur.

De Carolo Zeno in Genuenses legatos.

PACE cum Genuensibus inita; postquam Clodia Vrbs recepta est à Contareno Duce, belloque atrocissimo finis est impositus, missi sunt Genuenses oratores Venetias, qui & publice Ducem, Senatumque adirent, & Carolum Zenum priuatim inuiserent, quos ille tanta benignitate, & facilitate ita excipere solitus erat, vt non domi solum eos per quam familiariter haberet, uerum etiam urbem cum iis sæpe lustraret, quinetiam dedita opera illos secum ad magistratus deduxerit, ad quos deprecaturus simulate venerat, vt sibi ueniam darent, mulctamque remitterent, quando eorum lictor gladium sub veste Caroli ipsius latentem sibi ademisset, quū id difficilius impetrare uideretur, interuenientibus oratoribus ipsis, qui supliciter peterent, & gladium restitui, & mulctam remitti ciui de patria tàm bene merito, vix magistratus adduci potuit, ut ipsi oratores id impetrarent, quæ tamen omnia ficte, simulateque agerentur, vt Venetiis intelligerent omnes legibus obtemperare debere.

De eodem Carolo Zeno.

EADEM quoque fuit eiusdem Caroli Zeni in Franciscum Cararium humanitas, atque benignitas, cui principatu patauino à Ioanne Galeatio Mediolanensi principe deiecto in exiliumque ad Astam oppidum misso, relegatoq;, Carolus forte obuius factus est, qui tũ cum Imperio vniuersi principatus præesset, à quo quum propter veterem amicitiam non paruã pecuniæ summam peteret, ut uitam produceret, seseque alere unum posset, perlibenter illi, & quam facilime petitam pecuniæ summam numerauit, iussitque ut omnem operam à se expectaret, quæ præstari ab se sua cũ dignitate illi posset.

De Petro Lauretano.

NON deerant adhuc publica uirtutis huiusce exempla, quæ refferri à me iure possent, ut in Carrarios, Scaligerosque ipsos ędita complura enumerarem, ad hæc quãtum semper Constantinopolitanos imperatores Veneti Duces, vniuersaque ciuitas coluerit, omnibusque humanitatis officijs sit prosecuta. Cæterum quum priuata lecturis magis profutura intelligerem Petri Lauretani totius rei maritimæ Venetæ imperatoris summæ benignitatis exemplum in Franciscum Spinulam Genuensium præfectũ, aliquosq; eius consiliarios uiros illustres, illi additos à Rep. sua, præterire sine piaculo non possum, qui ad Rapalitanum sinum uictis Genuensibus captiuum ipsum Spinulam, & reliquos ad se adductos adeò benigne, adeò humanè excepit, ut illos penè fratres Lauretanos maiore aliquo periculo seruatos diceres, excepta est quandoq; Spinulę uox admirantis tantam animi lenitatem, atque clementiam, palamque dicentis, neque in classe ipsa, dum Venetias veheretur, neq; in ipsa ciuitate asseruatum, se captiuum esse tanta Lauretani in omnes Genuenses animi lenitas fuit.

EXTERNA.

De Totila Gothorum rege.

PRINCIPEM sibi locum uendicauerit Totilas rex: quamuis Barbarus, & in quem ne sensum quidem humanitatis ullum cadere posse crederes, nisi pro certo literis proditum esset, quod Rusticianam Boëtij uxorem & Simachi sororem, nullo afficiendam supplicio, nullaque plectendam pœna dixerit, quãuis accusaretur, illaque minime negaret Theodorici regis Gothorum imagines, & statuas, ubicunq; inuenire potuisset, summo studio deleuisse, censuit enim Totilas secum tacitus non esse grauiore

re pœna afficiendam fœminam, quæ Boëtij coniugis sui manibus, & Simachi fratris, quasi parentare uoluisset, quos certe Theodoricus rex ipse præter omne ius, & fas interficiendos curasset.

De Iustiniano primo imp.

CELEBRENT quàuis Romani suum Paulum Aemilium, qui Persea Macedonum regem Albæ custoditum, uitaque postea functum, magna funeris pompa extulerit, extollat laudibus. & alios suos imperatores vrbs Roma, quod in populi Romani hostes acerrimos omne humanitatis ius præsetulerint; nõ facile tamen ex ijs, quempiam Iustiniano Constantinopolitano principi in hoc genere laudis prætuleris. ille enim Vitigem Gothorum regem à Belisario captum, Constantinopolimque ex Italia ad se missum, non modo custodiri uoluit, sed benigne à se acceptum, uarijsq; muneribus donatum, & patritio ordine insignitum, finitimæ Persidos regioni regia fermè potestate, & titulo præfecit. in qua tanto cum imperio moriens, uix obliuisci potuit se regem non esse.

De Roderico Biuaro Hispano equite.

HABEBIT & Hispania suum propriumque hac in parte decus, quo iure sane optimo, Rodericum equitem suum in hoc genere laudis maxime comendet, qui aduersus Mauros Bethicam occupantes magno cũ exercitu proficiscẽs, à Petro Aragoniæ rege impeditus est, ne tam honestum, egregiumque facinus perficeret. quare occurrentem sibi magnis cum copijs primo congressu, non sine labore uictum, captiuum etiam regem habuit, sed humanitatis suæ, & clementiæ Rodericus esse duxit, & regi aduenienti occurrere, & illum benignissime salutare, seseque illi pro regio fastigio submittere, insuper uero magnis etiam pro fortuna sua eum donare muneribus, eiq; statim, & libere in regnũ remisso de sese omnia polliceri.

De Alphunso Castulonense rege.

FLORVERE semper Hispaniæ non solum claris, illustribusque uiris, uerum etiam Principibus, ac Regibus longè clarissimis; inter quos præcipuum sibi uendicabit locum humanitatis, & clementiæ singularis Alphunsus Castulonensis rex. ille etenim deprehẽsum Bethici sanguinis uirum in castris suis; qui Maumetheum delirium sequeretur, idque tãtum peragere festinabat; ut ipsum Alphunsum interimeret, quacunque ratione posset, deprehensum, confessumque tantum crimen, non modo pœna ulla affecit, sed regie planè uestitum, ac ornatum, & non mediocri pecunia

nis succinctum dimisit; ò humanissimum, & clementissimum regem, cuius exemplum tam memorabile, ne in priuatis quidē inuenias adhuc ullum.

De Saladino.

NEMINI non qui regum nostratium gesta ac principum quingentesimum abhinc annum pro Christiana pietate legerit, ignotū, obscurūmque Saladini Turcarum principis nomen esse potest. Fuit enim hic tantæ uirtutis princeps, & morum elegantia, & rei militaris gloria, ut uix unū, aut alterum, etiam Quiritij Romaniique sanguinis imperatorem, conferre illi possis. nam captis ab eo Hierosolymis, quum passim illi fœminarū vulgus, & matronarum comitatus occurreret, quæ, & maritos suo an acie interfectos deflerent, & supplices peterent, ne pactam pro redentione sua pecuniam, quæ illis nulla superesset, exigere uellet, tantam humanitatem erga illas exhibuit, tantamque clementiam in eas præsetulit, ut non modo quicquam ab ijs extorserit, sed benignè ad se appellatas, numerata singulis pecunia, uarijsque muneribus ornatas ultrò dimiserit, datis etiam ducibus, qui eas quocunque abire malent, tutò innocenterq; deducerent.

De Sixto tertio Pont. Max.

NEMINEM certe nostrum reor æque admiraturum Sixti Pont. Max. Christi vicarii, Petrique successoris factum insigne, humanitatisque, atque clementiæ singularis plenum, qui accusatus à Basso Romano patritio, interuenientè etiam placida vxore illius illi calumniis obiectis, omnium iudicum sententiis, nullaque penitus uariante absolutus est; quare quum Bassus ipse, & uxor exulare ab urbe cogerentur, primum Sixtus id à iudicibus deprecatus est, quod cum obtinere non potuisset, mortuo non multo post Basso facile ostendit animi sui benignitatem, & placabilitatem, námque eius cadauer Sixtus, quod in vrbem deferendum curauit, propriis manibus ornauit, uarioque genere supplicationum, & precum usus ipsemet sepulturæ tradidit.

De Gratis. Cap. II.

IMMINVIT mihi cotidianum hunc laborem scribēdi meum, quod in ea uitæ parte stylus ipse versatur, in qua de ipsa uirtute præcipue agitur, quæ sanè ipsa quum propria sit hominis, unique sibi præcium, in multas tamen distribuitur partes, uariasque appellationes, & quāuis hactenus de ipsa humanitate, & beneficentia à me diligentius actū sit, quæ certè pars multo iucundissima mihi fuerit, hæc tamen ipsa, qua grati animi uis

uis elucet, nescio quo pacto mihi iucundior est facta, quis enim nesciat, si grati animi laus de medio tollatur; omnem uitæ societatem, omnia offi cia sublata esse? neque enim aliud à nobis immortalis Deus magis expecat, quam ut pro meritis illius in nos gratias persoluamus; quid ipsa à nobis patria? quid parentes à liberis? quid ab amicis amici; magis aliud exoptant, aut exquirunt, quã ut constantissime semper hunc ipsum, ut nunquam accepti beneficii memoria excidat præferamus animum? ut si in ingratum forte incideris, acceptiq; beneficii immemorem, nihil eo homine tetrius, nihil iniquius esse ducis; siquidem ingrati animi uitium nullam secum uirtutem præferre ualeat.

De Senatu Veneto.

RETINVIT iam inde à sui primordio perpetuo quodã tenore hanc grati animi laudem Senatus Venetus, adeò constanter, ut ne minimi quidem in sese beneficii ullo unquam tempore sit oblitus: & ne alia uetustiora nunc repetam, recentioribus explicandis multo sanè libentius insistam, ab ipsa sacrorum cõmemoratione ducatur exordium. Cauit igitur Senatus sanctissimo iure, postquam Teupulana coniuratio penitus sublata est, ut eius diei æternam memoriam; sacramque pio constantique amore retineret; inuisitur igitur ab omnibus ordinibus D. Viti Phanum xv. Iunij mensis die, inuisit Dux; vniuersusque senatus, & populus, magna cũ põpa, & gaudio, persolutisque gratiis rite Deo opt. max. patres ipsos secum redeuntes, intra pallatinas suas ædes princeps publicis excipit epulis.

De nouo Duce creato.

VT prætermittam suo statoque tempore annuo uaria diuorum templa, celebri etiam Senatus pompa inuisi, adirique solita, nemo nõ scit, ubi primum in demortui locum principis, nouus Dux fit à quadraginta uiris dictus, eum statim Diui Marci sacram ædem inuisere, sacraque ibi obire, populumque ipsum pro concione de superiore loco alloqui, tunc accepto sacramẽto, persolutoq; sacerdotibus ipsis de more munere, salutataq; D. Marci ara, hinc addicatas ædes, sacrisque omnibus ricte peractis priuatis suis negotijs incumbere.

De eodem Senatu.

NE nostratia repetam exempla eius generis, quo ciuibus suis optime patria meritis gratissima semper ciuitas persoluerit, iustis magnisque honoribus illis attributis; qui maritimis rebus præclare gestis claruissent,

transi-

transitum nunc faciam ad ea, quæ non minus illustria celebriaque sint futura, quamuis peregrinis hominibus attributa sint, qui de nomine Veneto optime meriti, gratum ipsum Veneti Senatus in sese animum sunt experti. Cattæ igitur mellitæ, quem propter eius egregias virtutes, summumq; eius in Venetum Senatum studium vniuersæ rei militari præficere imperatorem, quis nesciat primum uiuenti illi maximas amplissimasque gratias persolutas? qui vnus mox Brixiam ipsam sua diligentia seruarit, hostium copias sæpe fuderit tantamque fidem tamque constantem semper se exhibuerit, ut merito morienti illi, & publicæ exequiæ sint habitæ, & equestris statua patauij ad D. Antonij sit posita, quæ hodie quoque non sine omnium expectatione spectetur. cæterum nunquam obliuiscar alterius exempli eiusdem generis, quotiescũque meminerim Bartholomei Colleonis Bergomatis ciuis, qui & ipse sua ætate rei militaris gloria celebris, post magnas præclarasque res bello gestas, summa etiam fide, & charitate in Venetos, quoad uixit imperator rebus omnibus militaribus præfuit. Cui etiam morienti marmorea æquestris statua ad Gemellorum ædem sit posita, perpetuum omnibus, & exhibitæ in Venetum Senatum suæ fidei, & gratissimi in eundem Senatus monimentum.

De Paulo Sabello.

Extat hodie Venetijs minoritanæ familiæ templum insigne, multos iam antea annos erectum, quod planè me admonuit, ne & Pauli Sabelli Romani sanguinis uiri, & gratissimi in illum Veneti Senatus iudicij obliuiscerer. hic enim virtutes suas, & animi robore, & constanti in Venetum Senatum fide sic excelluit, ut & Carrarij principes huius opera præcipue sint patauina urbe deiecti, & patauina urbs diu antea Veneto nomini infesta, sit recepta. quare Veneti illum uarijs, & amplis beneficijs sunt cõplexi, & morienti in eodem templo cuius paulo ante meminimus equestris statua supra Sacelli ianuã erecta celebris in hunc usq; diem habeatur.

De Iacobo Caballo.

Qvamvis à me temporis ordo seruatus non esse uideatur, æquissimo tamen animo, uti spero, legentes ferrent, quum egregiam Iacobi Caballi Veronensis industriam in re militari; summamq; illius in Venetum nomen Clodiensi in primis bello exhibitam acceperint, siquidem ille militari uniuersæ rei præfectus, littoraq; ipsa contra Ligurem infestissimum hostem obseruare iussus, strenue hoc ipsum præstitit, multaque alia facinora in eo bello edidit, ut illum Contarenus Dux, Senatusque Venetus primum patritio ordine donarit, cum suis omnibus hæredibus, qui etiam hac

hac ipsa tẽpestate hodie floreãt, illo etiã insuper addito munere, ut quodcunque ille pro domestico usu suo in urbẽ inferret, neque ipse, neque eius hæredes quicquam in publicum censum referre cogerentur, quod nulli Venetias incolenti hodie sit concessum.

De XXX. familijs patritio ordine donatis.

NEC mirum dixerit quispiam esse, si Veneti Senatus in vnum, aut alterum grati animi specimen extiterit, quid uero ille dixerit, quum audiet triginta familias plebei sanguinis optime de Rep. Venetoque nomine meritas, difficillimo eo tempore, patritio ordine omnes cum suis hæredibus esse donatas? quarum hæredes in hunc usque diem insignes opibus, & dignitate, atque autoritate floreant.

De Ioanne Quirino, & Benedicto Prunulo.

NON patiar mihi, aut posteris elabi Ioannis Quirini gratissimi in Prunulum discipuli memoriam. ille enim defunctum Prunulum præceptorem suum, & meum, cuius per aliquot annos frequens auditor fuerat, natu etiam grãdior, sepeliendum curauit, monumentumque marmoreũ mox insigne in Minoritana æde posuit: memor nimirum, & egregiæ illius bonitatis, & singularis, quam sub eo imbibisset eruditionis. Inuisant igitur locum studiosi iuuenes frequenter, ut hoc exemplo edocti, quantum discipuli ipsi præceptoribus suis debeant perpetuo meminisse velint.

De Marco Antonio Sabellico.

ET vt tandem à bellicis artibus, ad eas quæ pacis sunt redeam, Marcus Antonius Sabellicus testis omnibus esse poterit, quanta semper constantia Veneti hanc ipsam grati animi laudem retinuerint, quæ certe meo iuditio virtutum omnium laudatissima parens, & autor esse existimãda est. ille enim externi sanguinis, quum Venetias uenisset, uarijsque in Italia locis summa sua cum laude latinas literas professus esset, animum tandem adhibuit ad decadas scribendas, quibus libris res à Venetis gestas, & à urbis primordio ad suam usque ætatem, ornate imprimis, & eleganter est complexus, quare non dubitauit Senatus ducenis aureis nũmis eum quotannis, dum uiueret pro egregio hoc eius munere donare. nõ possum hoc in loco, & illud silentio inuoluere, me quoque eiusdem Senatus decreto post trigesimum meæ professionis annum pari munere, quoad superstes fuero insignitum.

De eodem Senatu.

FINEM imponent præclari duo imperatores militaris rei huic parti, quum tamen plerique alii referre in hoc album à me non immerito potuerint; nemini obscurum esse reor ex ijs, qui hodie supersint, Carolũ octauum Gallorum regem post receptum propria uirtute Neapolitanum regnum, quinquagesimum ab hinc annum redeuntem in Gallias Tarensi apud Parmam acie superatum à Venetis, ductu auspicijsque Mantuani Imperatoris esse, in quo prælio desideratis præclaris aliquot ducibus & uiris fortibus, omnes eorum hæredes, Senatus Veneti decreto esse donatos, cũ ipso Mãtuano duce perpetuis amplisque quoad uiuerent muneribus. sed & Nicolaum Petilianum recentius nos ipsi uidimus, qui magnis, præclarisque rebus gestis postremo vrbe Patauio recepta, seruataque mox à grauissima omnium obsidione Maximiliani Imperatoris, Christianorũque Regum, & principum, quum non multo post fatis concederet, publico Venetijs funere elatus est Duce Senatuque, & vniuersa ciuitate prȩeunte; quem nos funebri oratione publice prosequuti sumus, quinetiam equestris statua in Gemellorum ȩde illi posita est, e regione alterius clari Ducis Leonardi à Prato, cuius ob uirtutem in patauina oppugnatione præstitã equestris quoque statua uisitur; quȩ res adhortari iam unũquemque posset ad bene merendum de Veneto nomine, certissima spe benefactorum in Venetos memoriam nunquam interituram.

EXTERNA.

De Fla. Valerio Marciano imperat. Constantinop.

SVBIICIENTVR in prȩsentia à nobis ea grati animi exempla, quȩ in externis hominibus etiam floruere, ut quum latissime fines suos grati animi laus propagauerit, mortales ipsi ad hanc uirtutem comparandam quotidie magis incalescant animis, quando etiam bruta quoque animantiũ referenda sunt à nobis, quæ uirtutis huiusce sensum imprimis referãt. Interim Fla. Valeri. Marcianus memorabili etiam exemplo reponetur, hic priuatis ortus parentibus, quum in Lycia ageret penes geminos fratres Tacianum, & Iulium, hospes ab ijs benigne susceptus, præterquam quòd obseruarant aquilam dormienti Marciano super astantem, ab eiusque capite expansis alis solis radios auertentem: quum inde discederet muneribus ab ijs donatus, & pecunia adiutus Cõstantinopolim perijt, ubi Ariadnæ coniugis opera Zenoni cognomento Isaurico conciliatus eo mortuo, imperator est ab omnibus dictus, qui mox accepto imperij sceptro memor imprimis licyorũ fratrũ, statim ad se eos uocari iussit, unumque eorum

rum illyrico, alterum Constãtinopolitanæ urbi præfecit; accessit ad hoc, quod benignissime semper utrunque apud se habuit, magnisque, & amplis muneribus (prout res poscebat) semper ornauit. dignus certe, qui uel hoc uno nomine inter optimos principes adnumeretur, & certe nisi Eutichiana labe, infectus fuisset, maiore studio in hunc numerũ referri potuisset.

De Armirate Turca.

Qvis hoc grati animi exemplum non libenter legerit; memorięque suæ non infixum esse uoluerit? quum audiat Turcici sanguinis uirum, huius laudis expertem minime fuisse? Is memor olim a Balduino Hierosolymorum rege se acie uicto, vxorem suam à victore captam, eamque ab omni labe seruatam, quam in itinere grauidam ipse reliquisset, insuper seruis, & ancillis, & tentorio bene munitam. destitutam igitur omnique ope nudatam Balduinus rex sic fouit, sic curauit, ut clamidem suam illi insterneret, magnisque donata muneribus, citra ullam noxam ad maritum remitteret, postea memor inquam tantæ gratiæ maritus ipse Turcharum princeps dicto balduino ab ipsis turcis Romamque vrbem immunitam confugienti, ipse Armiràs clàm ad eum accessit, eoque admonito, ut se itineris ducem sequeretur. adeò fidus illi comes affuit, ut tutum in regiam vrbem Hierosolymam incolumemque deduxerit. ò grati animi in homine barbaro clarissimum exemplum, quod omnes utinã sequeremur, quando ab hac ipsa uelisti à fonte reliquæ omnes uirtutes nobis faciliores, & honestiores occurrerent.

De Genuensibus in Petrum Fulgosium gratissimis.

Florvere quidem olim, & hodie etiam florent multis, præclarisque animi dotibus Genuenses. Cæterum in Petrum Fulgosium memorabile eiusdem ciuitatis exemplum nunquam à me silebitur, ipse enim classis præfectus in Cyprum insulam publico nomine missus, eam prouinciã adeò diligenter, & fœliciter ministrauit, ut inde recedens, magna abacta præda; Famagustam quoque vrbem Genuensium imperio addiderit (pręcipuum eius insulæ oppidum) quod adeò gratanter, lætique Genuenses accepere, ut ipsum ducem magna prædæ parte donarint, publicoque decreto decem aureorum milibus honestarint; tantæque uictoriæ diem æterna memoria consecrarint, ut tamen Fulgosio ipsi quotiescunque annuo ipso die ad minoritanam ædem publice proficiscerentur, omnes præirent in eo comitatu, urbis duce excepto.

De Leone Pont. Max. III. & Carolo magno Imperatore.

DVBIVS planè animi eram, quum in hanc partem referendam totus mente incubuissem, Leonem ne Pont. Max. Carolo, an Carolum imperatorem Leoni in hoc ipso referendæ gratiæ studio anteferrem, nam tanta magni Caroli in Romanam sedem benignitas excelluit, tam de ipsa benemeritus est, ut meritò, & Christianissimi cognomen retulerit primus, & imperatoria dignitate à Leone III. Pont. Max. exornatus est. sic incertus, uariusque nesciebam uni primas grati animi partes tribuerem. Certè Carolus ipse magnam Italiæ partem à Langobardis tot annos oppressam in Pont. maximorum gratiam ita restituit, ut illum tamen pœnitere impensæ, tributæque gratiæ nunquam potuerit, contra uerò Leo Pont. accepti beneficij memor eas illi gratias retulit, ut maiores certè referri nõ possent, sed quoniam primum locum obtinuit ille, qui gratiam beneficiumq; contulit, secundum uerò ille, qui accepto beneficio semper de referenda gratia cogitat, ut etiam si par pari reddiderit, nunquam tamen obliuiscatur illius, qui collati beneficij autor, & princeps fuerit. relinquemus igitur in medio hoc ipsum in præsentia, & lecturi quandoque hæc nostratia, ipsa hæc constituent, & iudicabunt.

De Leone gratiam referente.

CONSVLENT ijdem æqui, bonique, nisi fallor, omnes, si ab hominũ relatione, & præsertim tam clarorum ad Leonum feritatem, ac bruta animantia quædam transitum fecero, id, quod à me eo consilio fiet, ut quum in brutis ipsis omnem penitus rationem, uirtutisque ipsius sensum abesse sciamus, unum tamen in quibusdam referendæ gratiæ studium relictũ esse minime dubitemus. neque uerò hac in parte leonem cæteris animantibus præferre, huiusque animantis memorabile facinus, quod Appion cognomento polyhistor à se Romæ in media arena uisum prodiderit, posteritati celeberrimũ reddere pigebit. ille igitur quãuis in suis Aegyptiacis libris multarum rerum uenditor esse potuerit (uti sunt, semperque fuere Græcorum hominum ingenia) in hoc ipso tamẽ, quod à se in medio circo uisum fateatur cum maxima totius populi admiratione, neque ab alijs falli, nec alios fallere potuit. erant igitur iam leones in promptu non pauci, qui in ipsa arena homines dilaniarent. Erat & Androdus consularis uiri seruus, sic morti destinatus, ut statim laceraretur (dominum enim dum in Aphrica ageret propter nimiam eius crudelitatem deseruerat pœnæque metu in Aphricæ specu triennio delituerat) quum forte ingressus Leo eo conspe-

cto

cto blande benigneque, summissa etiam cauda ad eum accessit, tanto sui terrore, ut deuorandum se statim ab eo putaret. sed quum ille sæpius pedem illi offerret, tanquam medicam ab eo opem quæreret, animaduertit graue esse Leoni in pede tumorem, saniemque undique erumpere. securior igitur animi factus, & stipem è pede euulsit mali, causam, & diligentius accuratum à se dimisit. cuius beneficij non immemor Leo, qui tum forte cũ alijs aderat, statim sese proripiens, ad Androdum à se uisum concurrit, illumque benignè adijt; & quasi testari uellet, se esse memorem accepti beneficij, pedes, & caudã submittebat; quæ res ex populi acclamatione uniuersi tantum admirationis exciuit, ut euocatus Androdus ad principem, subsequente semper Leone, ab eo quæreret imperator, quidnam hoc esset rei, ille uerò haud equidem scire se palàm fateri, cæterum meminisse à se Leonem in specu curatum, qui nunc gratiæ memor seruare sese studeat. Qua re cognita perspectaque à principe dimissus est, hinc per urbem comitante Leone, cum omnium studio uisendi diu profectus est. nec uero Syracusani Mentoris, aut Samij Elpidos Leonum generositatem huiusceque uirtutis specimen testentur, qui duo, ut Plinius est author, quũ Leones curassent ab ijsdem relatam sibi gratiam senserint; vt etiam apud Samum, scrutatoris bacci templum ab ipso Elpide erectum sit, grati in sese Leonis testimonium approbante.

De Canibus.

FIDELISSIMVM homini Animal esse Canem, non solum erit testis certissimus C. Plinius, qui tot, & tanta suis libris omni memoria digna cõtexuit, sed uita planè omnis nostra testimonium illi præbuerit, quũ paucissimi hodie sint, qui canem domi non alant. unum igitur uolens, lubensque commemorauerim, quod Ambrosius ipse non omittendum sibi duxerit in ijs libris, quibus senum dierum opus complectitur, fuisse.s. Antiochiæ canem, qui domini sui cadauer asseruans, ululatu, & gemitu dolorem noctu restarentur suum, cæterum superueniente luce, quum magna hominum multitudo conuenisset ad tantæ rei spectaculum, ab eodem cane latratu assiduo petitum esse cædis autorem, qua re deprehensa captus cædis parator à multitudine, ad iudicemque deductus non potuit non fateri à sese interemptũ canis dominum. quare illo supremo supplicio affecto, facile nobis canis probauerit, grati animi uim sibi præcipuam adesse, beneficijque memoriam, nunquam interire. qui uero plura scire desiderat C. Plinium diligentius euoluat, qui ueterum scriptorum unus multa, & magna fidei, gratique animi canum exempla prodiderit.

De ingratis. Cap. III.

NON possum certè nō inuitus immorari diutius in hac scribendi parte, in qua de ingratis à nobis agendum est, primum quòd hoc ipsum tàm late, tamque facile in hominum genere pateat. quum natura ipsa nos alienissimos ab hoc ipso genuerit; ut nescias certè quomodo id euenerit, ut in hac ipsa uirtute retinenda geniti, recordandi collatæ gratiæ, referendęque contumacissimi euaserimus. Quare uniuersos adhortari uelim, ut beneficii præcipue sint, & referendæ gratiæ, qui beneficium acceperit, memor perpetuo esse uelit; cuius præcepti nobis insiti à Deo optimo maximoque, si memores esse uoluerimus pro certo nobis esse debebit, & fælicissimam uitam nobis affore, & ab ipso funere ipsi cœlo quam facilime, ueluti postliminio esse donandos quando Deus ipse non aliud ferè à nobis exigat, quam ut grati memoresque simus, gratiæ, quam semel accepimus. Sed iam ad ipsum institutum opus aggrediamur.

De Methamaucensibus.

VTINAM Methamaucenses aut Heracliensium retinuissent exemplū, qui de suis ducibus optime meriti semper fuere, aut meliore fato Methamaucum imperij Veneti sedes ab Heraclia trāslata esset, neque enim nunc à me inter ingratos primi admirarentur, qui partim duces suos, aut oculis priuarunt, aut exulare coegerunt. donec Valētini ducis auspicijs relictis infaustis Methamaucis sedibus, Riuumaltum optimo augurio immigratū sit, quæ imperij sedes in hunc usque diem fortunatissime perduret.

De Venetis in Riuumaltum translatis.

NON possum facere, quando mihi ueritas ipsa prodenti maxime placeat, probataque semper sit, ut non ingratum populi Veneti in Duces animum, sub ipsa primordia translatæ à Methamauco in Riuumalium sedis non commemorem. hic enim suo ingenitoque furore Duces tres uno eodemque ordine interfecit, duos cum ipso Centranico in exilium misit, Vrseolamque familiam claris ducibus ornatam ab urbe penitus exegit.

De Carolo Zeno.

FVERINT quæ superius scripsimus furentis semper populi, & insanientis iuditia, quid de Caroli Zeni carcere, aut de procuratoriæ dignitatis abdicatione dicemus. uix enim alterum reperias in hac santa Senatorū

copia,

copia, & dignitate, quem Carolo Zeno conferre ualeas, qui uirtute sua, animique magnitudine Clodiam vrbem receperit, qui ligurem hostem naualibus prælijs toties uicerit, qui Bucicaldum Francici sanguinis uirũ fuderit, nauimque Bichinionam omnium ea tempestate opulentißimã expugnarit, senexque postremo Cyprium regnum pulso ligure ex ea insula tota suo regi asseruerit. Omitto quod neque etiam satis exploratum, certúmue crimen id fuerit, cuius accusaretur.

De Victore Pisano.

Fvit hic Pisana familia Venetus longè clarißima ortus, animi magnitudine, & multarum rerum experientia Senator illustris, quique ob egregiam uirtutem suam ligustico bello imminente, Imperator rei maritimæ totius declaratus sit; is cum Polæ ageret Luciani Auriæ Genuensium Ducis insidijs partim, partim præfectorum suorum quorundam ignauia victus prælio est, id, quod Venetus Senatus, & Dux adeò ægre tulit, ut innocentem ipsum Victorem in carcerem truserit, uinclisque etiam ingrata ciuitas uinxerit, quem tamen non multo post exposcente id ipsum assidue uniuersa ciuitate inde exemerit, paucorumque Senatorum inuidia, ingratoque in illum animo factum excusans, pristinæ suæ dignitati restituit, omnium tanto gaudio & lætitia, tantaque frequentia domum deductus, ut meritò non multo post, ex Senatus sentẽtia vniuersæ rei maritimæ præficitur, qui nisi immaturo fato apud Sypontem decesßisset, instructißima quidem classe, magna, certaque omnium spe præclara facinora edidisset. non possum silentio inuoluete præclarum imprimis huiusce uiri facinus, simul & dictum illustrius, quũ enim solutus carcere domũ tanta cum frequentia rediret, quantam supra diximus, tum nauarchus quidam ex plebe rei maritimæ peritia celebris, illique proximus adhortatus eum esse dicitur, vt tanto populi fauore vsus illatam in patres ulcisceretur iniuriam, conuersus statim in illum pugno genam percusit, illud insuper addens, an ego patriæ decreta unquam contempserim? illius, ullіusque in me iniuriæ meminerim?

De Francisco Foscaro Duce.

Admonitvs Baptistæ Fulgosij scriptis; præterire nequaquã possum in Franciscum Foscarum Ducem decretum Reip. ingratitudinis exemplum, qui dux in Thomæ Mocenici loco suffectus cum quinq; & xxx. annos summa sua cũ dignitate, & Veneti imperij amplitudine rebus præfuisset, quasi ingrauescente ætate par tanto honori esse non posset; paucorum certè inuidia, publico tamen decreto, qui superstes adhuc summa di-

gnitat e

gnitate priuatus est; qui quũ ex palatinis ædibus purpurea ueste succinctus, magna ciuium multitudine astante, decretumque publicum improbãte, in priuatas ædes suas rediisset, dolore animi intra triduum obijt, cuius mortem uniuersa ciuitas ægerimè tulit; ut illum Pasqualis Maripetrus dux, vniuersusque patritius ordo ad minoritanam ædem summa cum funeris pompa extulerit; quem Bernardus Iustinianus funebri oratione longe celeberrima laudarit, quæ hodie quoque excussa extet: monumento etiã ad minoritanæ ædis aram maximã ex pario marmore, auroque purissimo illi extructo.

De Leonardo Lauretano.

VT interim in Antonium Grimanum uirum clarissimũ maioris consilii autoritatem, nimis fortasse immaturam nunc omiserim, id, quod eius non multo post ab exilio, reuocatio additaque procuratoriæ dignitatis restitutio, inq; Leonardi Lauretani locũ Ducis eiusdem dignitatis mox declaret assertio. quis nesciat Lauretanum principem longè celeberrimũ extitisse: qui ducis dignitati per uiginti annos ita præfuerit, quatuor liberis iam adultis, ut eius prudentiam, ac bonitatem singularem dum uixit, nemo unquam desiderauerit: præsertim uerò temporibus illis Reip. maxime infestis, quũ accepta ad Abduam clade de totius imperii Veneti incolumitate diu dimicatum sit contra Iulium Pont. reliquosque christianos omnes principes, & tamen in hunc ipsum non ingrati fuisse uideri nõ possunt triumuiri, qui mortuo principe creari solent, ut inquirãt accuratius, ecquid contra leges ab eodem principe sit quandoq; gestum. quod quũ illi acerbius aliquanto indagarent, nullumque omnino superesset uestigium principatus non sanctè ab eo administrati, ac liberis, uix ab instituto decedere potuerunt, non sine totius ciuitatis postea querela, quod in memoriam tanti principis tam acres, tamque uehementes uideri uellent.

EXTERNA.

De Francisco Carmaniola.

QVAM vellem id mihi scribenti in primis dari, ut de ingratis pauciora occurrerent; sed uersanti mihi hac in parte tot & tanta occurrebãt exẽpla, partim ex ueterum scriptorum lectione, partim ex his, quę septuagenario mihi ad hanc diem contigere, ut interdum per immortalem deum huius me uitæ pigeat, ac pudeat. quis est enim quæso hodie, qui collatæ in se gratiæ memoriam retineat? aut optime de se meritis priuatim, uel publice gratum animum tribuat? colimus certe opulentissimum quemque: ut ab eo frequentius beneficia recipiamus, sed eo planè animo, ut in unum, alterúmue

rūmue diem beneficii accepti memores simus. faxit uerò deus tandem, ut tollatur hæc pestis omnis uirtutis ex hominum genere, quemadmodum & reliqua in natura mala nulla sempiterna, diuina maiestas esse uoluit. Vtinam uerò tibi Francisce Carmaniola mentem hāc deus ipse tribuisset, ut tot, tantorumque Veneti Senatus in te meritorum memoriam retinere maluisses, qui obscurissimo loco natus inter Allobrogas, quamuis non male meritus de Philippo Vicecomite Mediolanēsium Duce, quum eum fugiens, ut ingratum principem, uitæque tuæ insidiantem expertus esses, uitabundus eius dolos in Senatus Veneti tutelam Venetias cum uxore, & reliqua familia confugeris, quique te tanta benignitate exceperit, ut nihil iracundiam tanti principis ueritus, tibi summam totius Reip. suæ uelut mancupio crediderat. quomodo igitur incessere animum tuum tantum nephas potuit, ut post claram uictoriam maclodiensem tuo ducto, auspicijsque ex hoste partam, Cremonam vrbem è manibus elabi tuis paterere, aut classem Venetā in Pado agentem negligeres, & de tota re Veneta proditorem te fore Philippo principi sponderes, id, quod quum literis manu tua scriptis cognitum, perspectumque foret, meritò tibi ceruix publico decreto inter geminas columnas abscissa est.

De Theodato Gothorum rege.

VTINAM hoc ingratitudinis uitium in Barbaris tantum hominibus, & ab omni humanitate alienis inueniretur, & non tam latè tam per omne genus humanum serperet, ut iactæ radices conuelli etiam intra Græciæ, Italiæque fines haudquaquam possint, quo in uitio Theodatus Gothorū postea rex, adeò implicitus fuit, ut nihil eo tetrius cogitari possit. reliquerat Theodericus rex Gothorum Amalesuentam filiam, quæ in regno succederet cum Alarico filio superstite, quo puero mortuo, nō dubitauit regina in Theodato studium omne suum reponere, Gothicique regni fastigium uni illi credere. quare Theodatus tāti beneficii immemor, reginam Volsiniensi lacu statim inclusit, mox suo iussu transgulatam abiiciendam curauit, quo sanè facto uerbum illud uetus uerissimum esse ostendit, quo maius beneficium in aliquem contuleris, ab eodem graue maleficium expecta.

De Alexio Comneno.

SI QVIS Græcorū annales recentiores diligentius euoluerit, in nullo hominum genere frequentiora, aut grauiora ingratitudinis uitia inuenerit, quam in Constantinopolitanis principibus, qui Constantino principi successere, uideas enim & filios in parentes, & in fratres fratres adeò scelestos impiosq; fuisse, ut nihil detestabilius, nihil scelestius cogitanti tibi

occurrat. nemo enim nescit ab Ysacio Constantinopolis imperatore Alexium fratrem summopere dilectum esse, quem etiam à Turcis captum magno auri pondere redemerit, quem secum in summa gratia semper habuerit, sed ò nefarium planè hominem, qui mox fratrem deiectum imperii fascibus, excæcari iusserit, sæuissimoque carceri incluserit, donec Venetis, Gallicisque armis adiutus Alexius puer Ysacij filius ipsum Alexiũ patruũ deiecerit, & cæco patri Imperij sceptro restituerit.

De Iustiniano Imperatore.

LAVDENT Iustinianum principem, quicunque uoluerint, quod uetera legum monimenta ad nos qualiacunque transmiserit, eorum opera, qui clari ea tempestate literarum huiusmodi studio florebant, quamuis non desint, qui illum ipsum literarum omnium expertem prodiderint, quomodo autem eius in Bellisarium ingratitudinem placido ulli animo ferre poterunt? quũ pro certo habeãt in Bellisarium ipsum ingratissimũ omnium mortalium extitisse. qui in Italiam ab eo missus, ut Gothos, uandalosque omni Italia pelleret, eum se Imperatorem gessit, ut quem illi conferre possis habeas neminem. nam & vrbem Romam recepit, & Gothos Italiæ finibus expulit, ut Vitigem Gothorum regem captum Constãtinopolim duxerit, & militarem omnẽ rem summa fœlicitate administrauerit, ut nulla par oratio eius laudi excogitari queat, hunc tamen redeuntẽ Constantinopolim ingratissimus princeps eò redegit, ut captus etiam luminibus eiusdem principis iussu, quotidianum panem mendicare coactus sit, id semper repetens, Bellisarius qui Persas uicit, qui Gothos Italia expulit, qui vrbem Romam liberam esse curauit, diurnam stipem à uobis repetit.

De Narsete eunucho.

PAR propè laus Eunuchi Narsetis esse poterat, sed fœlicior aliquanto quàm Bellisarii exitus, si non ille fastum fœmineum imprimis exosus Langobardos in Italiam euocasset: meruit ille quidem Italia erepta à Barbaris, assertaque in ueterum libertatem præclarum, æternumque nomen, sed cum imperatrix Sophia illum redire in Græciam iussisset, ut Eunuchus lanæ pensa, expleret, uide inquit, & dicito rediturum me statim, idque pensum exorsurum, quando tanta ingratitudine mecum agit, cuius illa, nec principium, nec finem inuenerit.

De Friderico secundo Imperatore.

SVPERERANT sanè mihi, tum uetustiora, tum recentiora huius uicij præcipue detestandi exempla: imponet tamē finem in præsentia Fridericus secūdus hoc nomine Germanorum imp. qui unus mortalium ingratissimus censeri meritò posit, ut tamen siquis eius exitum secum expenderit, non posit non ab hoc ipso scelere in primis abhorrere. fuerat eius pater Henricus quintus Siciliæ regno à Cœlestino III. Pont. donatus, fueratque postea patre mortuo adnitentibus pōtificibus rex siculis datus, & puer adhuc Innocentij, Honorijque Pont. cura sic educatus, ut imperij quoque Romani titulum, et fastigium Honorij studio sit adeptus, sed quis unquam tam grauiter Romanorum Pont. maiestatem insectatus est? quis verò Italiæ maiorem unquam uastitatem intulit? factionibus Guelphorum & Gibellinorum à se inuentis, qua re nihil Italico nomini perniciosius, nihil calamitosius excogitari potuit. accessit ad hæc in Guelphicum nomen tam acre odium, ut neminem huius nominis, quoad eius fieri poterat, saluum superstitemque esse uellet, sed nec Pontificibus optimè de se meritis, nullam unquam acceptæ gratiæ memoriam prætendit, quin potius omni à se insectatione obnoxios semper esse uoluit. sed attendite scelestissimi hominis finem, infigiteque animis uestris, quæso per immortalem deum, quicunque ex professo ingratos homines odistis; nam in Siciliam reuersus, quū prius tamen uarijs cladibus affectus esset, anathematisque spiculo à Romanis Pont. meritò sæpe petitus, à Manfredo filio iacens in lecto atrocissime necatus est, eo potissimum tēpore, quo se totius Italiæ regno potiturus sperasset.

De Iuda Iscariothe.

QVO te Iudâs Iscariothes uerborum nimbo, aut sentētiarum procella feriam? qui mortalium omnium ingratissimus inter XII. Christi discipulos ascitus, leuissima etiam, de causa irritatus, & ea turpissima, quod scilicet pecuniam ex unguento à Maria Magdalene oblato, pedibusq; Christi circumfuso, uendicari tibi uni non potueris. quare scelestissimus is omnium mortalium, ad pontifices profectus proditurum illum pollicitus est, prætoriaque cohorte succinctus, ad locum, qui illi notus erat, ubi Christus ageret, prouenit, cui occurrens etiam Christus, quum amicum appellasset, ne osculum quidem eius auersatus est. Cæterum capto, & uinculis alligato Christo à prætorianis militibus, qui audita eius uoce, primū humi aliquandiu strati iacuerant, ad Pilatumque deducto statim facti pœnitens, & argenteos, quos accepit, dimisit, & iniquissime à se factum prædicare cœpit.

De Laurentio Iustiniano in Quirinam Matrem.

Obierat Bernardus Iustinianus senior relicta vxore Quirina: ex qua præter alios treis susceperat liberos, de quibus superius à me dictū est. Laurentius igitur adolescēs adhuc, videns matrē ieiunijs, orationibusque, & eleemosynis vacantem, ferreaque catena audiens lumbos cinctam, nec interim disciplinam domesticam negligentem, maternæ pietatis æmulus semper cum ea impubes adhuc agere, clamque sibi lectum sternere, uirentiaque ligna pro molliore pluma sibi subijcere, donec uale dicto matri secutus præterea vocem nocturnam, monasticam vitam complexus est, in qua sic claruit, sic excelluit, vt Patriarchali postea dignitate primus à Senatu Veneto donatus, hodie inter diuos habeatur, scriptis etiā testatus, quæ hodie inter diuos habeatur, scriptis etiam testatus, quę hodie extant secutum se se veram pietatem & matris exēplo, & virginis pollicitatione, quæ per somnium illi occurrit, quæ se sapientiam Dei esse diceret.

De filijs Marci Barbadici Ducis Venet.

Primus in Barbadicam filiam alioqui claram semper, & illustrem Ducis dignitatem intulit Marcus ipse Barbadicus: quam tamen nondum anno finito præuentus morte reliquit, multæ in illo Duce animi dotes, multaque probitatis, & ingenij bona: sed illud in primis: nequaquàm mihi contennendum, quod quatuor liberos reliquit hæredes omni quidem laude dignos. sed illi in primis, quod in Patrē summa pietate semper sunt, vsi multo magis celebrandi, vt nunquam ex quo ille ægrotare domi cœpit, ob eius thoro discesserant, omnem illi operam exhibentes, sed & mortui cinetes vnà cum Augustini Ducis fratris, qui postea illi successit, sic in Aede charitatis (Barbadici enim ferè omnes ad d. Oribasij ædem penates habebant suos) collocarunt, monumento marmoreo adeo insigni vtrique erecto, vt certe omnes, qui spectatum veniunt, magnificentiam operis admirentur, ac (vt verius dicam) obstupescant, vt planè dici posit eos Venetias non appulisse, quibus hoc opus tam insigne spectasse non licuit.

De filijs Antonij Grimani Ducis Venet.

Vix scio an ullum tale exemplum in veterum munimentis aliquando legerim, uariantis imprimis fortunæ, quale in Antonio Grimano patritij ordinis uiro spectatur. fuerit celebre apud Athenienses Miltiadis nomen, nec Romæ minus illustris præclaraque Camilli dictatoris memoria. Vixerat Antonius Grimanus fama, opibusque Venetijs insignis, cum pri-

mum

mum rei maritimæ imperator prouincia satis fœliciter administrata, domum reuersus procuratoria dignitate donatur; iterumque Turcico bello ad uniuersam Græciam liberandam classi Imperator datur. nō multo post abrogato illi Imperio Venetias reuocatur; quo tempore sanè licuit spectare, cum summa omnium, qui intererant admiratione, filiorum in eum pietatem, & præcipue Cardinalis eius filij, qui illi iuxta carcerem occurrēs, patrem amplexatus lachrymabundusque. ego inquit pater pro te, tuaque salute in publica uincula me conijciam, nec prius inde discedam, quàm audiero te publico absolutum iudicio. Cæterum à patre publicorum ministrorū opera diuulsus, petebat ab illis, vt se filiū in carcere patri adiūgerēt cui inseruire ipse posset. sed quū nō multo post maioris cōsilij iudicio, in exilium relegatus esset, ipseque pater Romam aduolasset, relegationis suæ finibus non cōtentus, sic à Cardinali filio excipitur, sic in summo gaudio, summam pietatem præsetulit, ut beatum, ac fœlicem patrem esse dicerent, qui talem filiū sortius esset. qui mox in patriam restitutus incredibili omniū gaudio, procuratorque d. Marci iterū creatus, quod nulli vnquam ante contigerat, denique in Lauretani Principis clarissimi locum, ipse Dux eligitur.

De filijs Leonardi Lauretani Ducis.

POTERAM sanè uereri, ne quispiam suspicaretur gratiæ à me aliquid priuatæ datum, Lauretanique principis in me meritis attributum, quòd pietatis exemplo claudam hanc partem, repetito ab eius liberorum in patrem charitate, sed illud me consolatur, quod superstites multi adhuc uiuunt, qui mihi testes optimi præcipuę illorum in patrē pietatis esse poterunt. supererant igitur illi in principatu liberi tres, mortuo iam antea Bernardo adhuc adolescente, quum uictis ad Abduam Venetis ab Aloysio Francorum rege, Venetus omnis principatus penè cum ui be ipsa patauio est amissus, nō possum hic commemorare publici huiusce vulneris totius ciuitatis mœrorem, illud tantum, quod ad rem attinet dixerim, ad tam subitum acceptæ cladis nuncium, tres ipsos filios ad patrem concurrisse, eúque ut forti animo esse uellet adhortatos, paratosque se esse dicere pro dignitate publica tuenda omnem periculum, atque alcam subire, non defuturas sibi priuatas opes, non reliquos consanguineos, qui prestò semper affuturi sint, id, quod audientes cæteri, qui aderant, tantum animis in calue re, ut statim de patauina urbe recipienda consilium initum sit, cuius salnberrimi consilij Aloysium Molinum summæ autoritatis dignitatisque uirum precipuum autorem fuisse tradunt. eamque vrbem à Maximiliani impera. armis, reliquorumque Christianorum principum obsidione cinctam fœlicissimo euentu defensam, ad quam tuendam duo filij principis

Aloysius,

Aloysius, & Hieronymus, maiorq́; pars patritij ordinis, cum summo uniuersæ ciuitatis studio conuenissent. Ecquos alios duces expeteres? ecquæ aliorum auspicia, ductumque libentius sequerere? quam ubi uidisses geminos fratres, præcipua corporis proceritate, summaque alacritate tanto cum comitatu, ubi maior periculi alea foret aduolantes? qua re sic dijs fauentibus, non multo post Maximilianus Cæsar, Gallorumque copię omnes, & Hispanorum infecto negotio discessere; quid dicam hoc in loco? redeuntibus illis ab uniuersa ciuitate obuiam itum, quos plausus, quásve in cœlum sublatas uoces repetem? uerum ad institutum reuertar. gratulabundo igitur patri lęti, alaeresque liberi sese obtulerunt, dataque postea ab omnibus opera, ut uetus imperij dignitas omni studio (quod factum est) recuperarentur: interim domi cum patre filij agentes, autore etiá Laurentio fratre, qui maior natu d. Marci procurator postea creatus est, ut ipsi ad patris gratiá tuendam, ad pietatemque in eum summam ostendendam, nullis vnquam publicis officijs, nullis priuatis defuerint, omnes aduentátes summa benignitate amplexari, omnes de Rep. benemeritos curare, ut pro sua cuiq; industria meritò gratiam referrentur, donec uigesimo principatus anno mortuo patre sub idem tectum priuatum ingressi, tres summa concordia inter se uixerint, donec mortali lege alter post alterum est subreptus.

EXTERNA.

De Rosimunda Alboini regis vxore.

NON facile fortasse persuaderi poterit legentibus, fœminas etiam in hoc genere laudis excelluisse; quum tamen Rosimundam Alboini regis vxorem, qui primus intra Italiá Langobardis rex præfuit acceperit in maritũ ipsum sęuijsse, cui uitam ademerit, quod maritus ipse Caluariá commundi Patris sui à se interfecti, qua uinum biberet, (ijs enim poculis utebatur barbara gens, uirtutem in bello iactabunda) transmisisset, consilium statim inijt paternæ pietati plus tribuens, quam maritali thalamo, qua re patrata patremque ipsum ulta Rauenam transfugerit.

De Cheldiberto, & Clotario Francorum regibus.

MOVIT Rosimundæ animum Patris ab Alboino marito interfecti memoria, mouit Clotildis matris præsentia Cheldibertum, & Clotarium filios ex se genitos, nam quũ in acie iam accincti starent, de regno pugnaturi uisa ab ijs matre, quæ lachrymãs in media acie adesset, & arma, & contentionem omnem, quam primum posuere, concordibusque interesse animis postea uixere,

De

De Ludouico Pio Francorum Rege.

CVI, quæso, qui aliquando recentiora munimenta Christianorũ principum legerit, ignotũ fuit Ludouici cognométo Pij. qui Caroli magni filij, paterni regni, & diadematis Imperatorij successor fuerit, & is igitur bellicis artibus clarus, neque minus pacis gloria celebris, hoc cognomentum sibi asciuit? optimo iure, quod patri summo studio semper affuit, illius uirturem, & laudẽ imitari studuit, eiusq; mortẽ acerbissimè tulit. in Christiana uero pietate tuẽda adeò propenso animo, ut nihil illo studiosius esse potuerit: quem regis ardorem, & Christianissimi imperatoris affectum utinam & subsequentes reges, & præsentes constantius retinerent.

De Metello Pio.

MOVIT certè animum meum recens hoc, in Francicis regibus Pij nomen, ut quando ueræ pietatis laus uirtutem omnem secum præferat, Metelli Pij apud Romanos factum oblimoni mandare nequeam, qui cum Patrem suum uideret ab aduersarijs in exilium iniuste pulsum, tantum precibus obtestationeque, & demum lachrymis apud populum Romanum ualuit, ut patri suo uiro alioqui clarissimo reditum in patriã impetrarit.

De Alexio Imperatore Constantinopolitano.

HABEBVNT, & Græci homines per me summam hanc pietatis laudem, quam posteris suis tradere iure possint, namque Isacio Imperatore Constãtinopolitano in ordinẽ ab Alexio fratre redacto carcerique incluso, & oculis priuato, forte ita accidit, ut Alexius puer Isacij filius è tam scelesti patrui manibus elaberetur, qui fatigatis omnium principum Christianorum frustra animis, ut patrem suum ab iniuria tam iniusta uindicarent; tandem Gallorum principum & Venetorum armis in imperium restituitur. Constantinopoli urbe recepta, & Alexio patruo fugato; primum igitur adolescentis studium id fuit, ut patri pristina maiestas restitueretur, quem ipse suis manibus è carcere eduxerit, & imperatorio restituerit solio; quamuis pater ipse cruciatus non diu uita potitus sit, cuius & mortem ægerrime adolescens ipse tulerit.

De Pietate erga fratres. Cap. V.

FRATERNAE charitatis faces eò studiosius hic repetã, quod & puer olim in scholis acceperam ingeniosissimo uate testimonium afferente,

fratrum

fratrum gratiam rarani esse, & quod usus ipse, multiplexque Latinarum Græcarumque lectio me docuit, sed & illud me ad hoc scribẽdum eò magis incendit, quod quum simus eijsdem parentibus geniti, eademque disci plina imbuti, sub eodemque tecto mutuo amore educati, quis unquã credat eos in alios amiciores fore, qui tantum amoris uinculum contemnere ausint? accipiant igitur qui nostratia hæc quandoque legent, memorabile in primis hoc fratrum trium patritij ordinis exẽplum, Iustinianæ familiæ præsens decus. Fuere igitur Bernardo Iustiniano seniori tres filij mares, qui mortuo patre domi sub matre educati, tanta inter se charitate semper uixere, ut nihil admirabilius in uniuersa ciuitate foret; mox uerò quum Laurentius monasticham uitam secutus esset, non potuit tamen diuersa uictus ratio, ut non semper eodem inter se animo, mutuoque amore alter alterum coleret, sic igitur Marcus ipse quamuis Senator egregius, sic Leonardus frater Orator insignis, Latinisque, & Græcis literis instructissimus Castellana fratris Laurentij quotidie frequentabant, ut aut cum eo cenarent, aut prandium sumerent. assidui postea quantum his licebat, familiaris sermonis comites. non possum autem pro tanta eorũ pietate nõ plura de ijs referre, quanto dolore, quamque graui superstes alter alterius mortem tulerit. extat adhuc Leonardi Iustiniani Epistola ad Franciscum Barbarum scripta, cum summa animi doloris testificatione; quam si quis legerit, non poterit non summopere mirari.

De Marco Barbadico, & Augustino, qui ambo Duces fuere.

Fvere fratres ij duo Francisco Barbadico diui Marci procuratore geniti, qui certe iam inde à pueris tanta inter se charitate, ac pietate uixere, ut uterque semper sub eodem tecto uixerit; quibus etiam ciuitas ipsa illorum inter se mutuum amorem admirata, paribus ferè dignitatis gradibus, utrunque semper extulit, donec creato Marco procuratore duce, paceque sub eius imperio, quamuis breui, cum omnibus Italiæ principibus stabilita, ingentique pestilentiæ ui leuata, a qua urbs diu laborauerat, annonaq; opulentissima omnibus ordinibus restituta, non multo post, nono principatus sui mense descessit, grauissimo cum totius ciuitatis dolore: quem tamen statim aliqua ex parte leuarit, suffecto in fratris locum Augustino ipso, ut diuino quodam numine fratri florentissimus & ipse adiungeretur, qui sub eodem tecto & cubiculo, dum superstes foret, uitã princeps ageret. qui certe inter optimos duces & claros adnumerari queat, imperij finibus auctis, nam & Cremonam in Gallia, & Apuliæ oppida non pauca, & Cephaleniam denique insulam Veneto imperio adiecit. extat uerò

rò quod dicimus, præclarum Barbadicæ familiæ monumentum apud ædem charitatis.

De Francisco Foscaro Duce, & Marco diui M. procuratoribus fratribus.

ADMONVIT me posteritati hæc prodentem superiorum ducum memoria, ne penitus duorum fratrum pietatem hoc in loco negligerem, videlicet Francisci Foscari clarissimi Ducis, & Marci eius fratris, diui Marci procuratoris; quorum mutua inter se charitas singularisque pietas sua tempestate longè clarissima semper fuerit, id, quod etiam supremo suæ uitæ tempore perspici, cognoscique plane potuit; nam, id, quod superius quoque repetiuimus, quum ageretur in decemuirali consilio magno patrum attributorum numero de principatu abrogando ipsi duci, ne qua suspicio manare in vulgus posset, hoc ab ipsis agi Marcum Foscarum fratrē singulis diebus eò aduocari iubebant, quem tamen cubiculo inclusum diligentius asseruarent, adactum graui pœna, ne quid tale proderet, qua ex re memor ille fraternæ pietatis, non multum post mortem fratris diem supremum obijt.

De filijs Leonardi Lauretani Ducis.

NEMO ut opinor mihi oculato testi obiecerit, nisi idem & maleuolus, quũ audiet Leonardo Lauretano duci quatuor mares liberos affuisse, quorum inter se studium, & præcipuum amorem, qui familiarius domi agerent, non possent non in primis admirari· quũ igitur domi parentem haberent omni uirtute insignem, bonitateq́;, ac prudentia singularem, summaque in primis in Deum, atque in patriam pietate; Quis non intelligat ab hoc patre tanquam à fonte liberos eos emanasse? qui suauissimis aquis longe, lateque emannarant. Vtinā uero fraternæ mutuæ charitatis omnes meminerint, quum illorum benefacta recordabuntur, nam etiam post patris obitum, qui tres superfuere clari illustresque Venetijs floruere, dum semper in quacunque uitæ parte, cum alia extarent uirtutis exempla in illis, tum uero fraterni amoris insignia monimenta, donec sub eodem tecto uiuentes, sub eademq́; uita discedentes auitæ nepotibus gloriæ, & suæ laudis relictis, nunquam moritura cœlos peterent.

EXTERNA.

De Agamemnone, & Menelao.

RELINQVAM in præsentia illos fratres, & studio, & iudicio suo in artibus sibi deligendis maxime diuersos, alijs uerò uitæ coloribus, summa

semper

semper inter se pietate; quum immortalis unius dimidia sui parte donarit alterum, qua amoris testificatione, nulla maior esse poterit. veniamq; ad ea fraterni amoris exempla, quæ certioribus literarum munimentis sunt prodita. quis enim est, cui Agamemnonis, Menelaique fratrum nomen ignotum est? aut quis est, qui Agamemnonem natu maiorem nesciat in gratiam Menelai fratris minoris natu bellũ sucepisse Troianum? in eoq; gerendo decennium perseuerasse? idque ipsum ob unius fœminæ decantatam libidinem?

De Aphricano maiore.

Non possum non summi amoris in fratrem testimonium Aphricano superiori hac in parte reddere; qui fratri suo uictam Carthaginem Aphricanique cognomentũ primum, imperatoriamque summam laudem, & triumphi tam præclari prætextam subijcere potuit. quum enim animaduerteret Asyam prouinciam à populo Romano nequaquam fratri demandandam fore, quod minime idoneum tanto gerendo bello censeret, hominem martiæ rei penitus rudem, procedens in medium, ne uereamini, inquit, decernite fratri prouinciam Asyam, cui me legatũ fore polliceor. quo dicto statim omnes in eius sententiam iere. merito igitur Corneliæ familiæ alterum Asyatici cognomen accessit, quod ille fratri suo labore, suaque industria tradiderit.

De Fuluio Flacco.

Tametsi multo maior sit Scipionis laus, quam Fuluij Flacci; adiunxerim tamen illi non inuitus in hoc uirtutis genere Lucium ipsum, qui secundo punico bello, quum fœliciter sanè ad Capuam aduersus Annibalem pugnasset, & fratri suo audisset à tribuno plebis diem dictã esse, quod ad Herdoniam eius ductu Romanus exercitus cæsus foret, non dubitauit priuatam suam Lauream, certamque negligere, Romamque celeriter ad fratris salutem aduolare.

De Tiberio Cæsare.

Quantum ualeat sub eodem tecto fratres esse genitos, in eodẽ domicilio simul educatos, eosdem sæpius appellasse parentes, in eodem cubiculo, & lecto non paucos annos iacuisse, eosdem affines, & cognatos agnouisse, Si quis Tyberij Cæsaris ingenium diligentius estimarit, hoc facilime dixerit. Qui sanè Tiberius ad fratris Drusi nuncium, quod aduersam ualetudine laboraret, ex Ticino ubi tunc erat, adeò præceps in Germaniam de-

latus est, Alpibus ipsis, non sine ingenti periculo, rhenoque amne, uno tantum comite, superato, ut Drusum adhuc uiuentem amplecti potuerit. quē tamen paulò post mortuum pedes ipse incredibili squalore comitatus sit, sepulturæque mandarit.

De Pietate erga Patriam. Caput VI.

QVANTA supremo illi numini à nobis debeatur pietas, facile isti intelligent, qui primū hunc nostrum legerint librum, in quo de uera religione actum sit. illud tātum in præsentia dixerim, etsi parentibus nostris omnia uitę officia debeamus, si fraterni amoris arctissima uincula retinenda sunt; si cæteris hominibus sunt impendēda officia. una tamē patriæ pietate hæc omnia ita contineri, ut post Dei præcipuum cultum, huic uni opes ipsas, huic honores, & dignitates nostras, huic denique uitā salutemque ipsam, forti imprimis animo impendamus. quare meritò summam laudem, summumque decus illi semper sibi uendicarunt; qui hoc animo in patriam esse potuere: erit igitur princeps in hoc censu Ordelaphus faletrus Dux, qui post multa præclare gesta, domi forisque uitam patriæ impendit.

De Ordelapho Faletro Duce.

NON defuerat dux hic principatus initio Christianis rébus in Syria laborantibus: patauinos memorabili prælio uicerat ad Bebiam turim, sed & ipsum Illirium omne Veneto Imperio sua uirtute adiecerat; qui postremo, ne patriæ suæ unquam deesset, in ipsa acie fortiter pugnans pro Iaderę mœnibus aduersus Pānonas mortem oppetijt, qua pietate sic omnia uitæ officia in eo enituere, ut nihil Ordelapho faletro Duce laudabilius, nihil gloriosius hodię uiuat.

De Henrico Dandulo.

NVNQVAM certè possum mihi ipsi satisfacere, dum singulare uirorum illustrium in patriam studiū, uel ut uerius dicam, pietatem repeto. in Henrici autem Danduli ducis memoranda pietate etiam libentissime uaco, qui Dux creatus, eo imprimis nomine quod bizantij legatus captus pené oculis, dum patriæ dignitati studet à Ioanne Comneno Principe Constantinopolitano fuerat: statim omnem oram Illyrici littoris, socijs Gallorum armis recepit, hinc in Greciam profectus Bizantini Imperij maiestatem Græcis imprimis ademit: Cretamque insulam Veneto nomine quæsiuit, quartamque Romani principatus partem patriæ peperit, plura etiam in patriam officia, & ampliora præstiturus, nisi supremus ille dies immaturo Venetis fato decessisset.

De

De Andrea Contareno.

SEQVITVR certè in hoc albo Dux omnium Clarissimus, & celeberrimus nunc mihi reponendus, qui cum semel, atque iterum patriæ principatum recusasset, quem vltrò ciuitas illi demandabat, quòd fixũ in animo illi erat, se principe patriam ipsam in graues calamitates incursurã, id, quod uates illi ipsi ante prædixerant. tandem exilii metu illi à Rep. iniecto supremam ipsi ducis dignitatem delatam suscipere, etiã absens coactus est. quare non multo post ligustico bello implicitus, in quo tamen Ludouicus Hungarorum Rex, & Cararienses præcipuas partes sibi uendicabant nullo vnquam periculo deterreri potuit, ut ipsi patriæ laboranti deesset. Fractæ erant primum Venetorum uires amissa apud Polã vrbẽ classe Victore Pisano imperatore, nulla iã reliqua ferè spes tuẽdę libertatis superat, quũ hostis ipse ligur Clodia vrbẽ expugnasset, quũque terrestribus etiã copiis in ipsa littora passim insultaret. sed ecce Dux ipse octuagenarius, id quod nemo uix sibi persuadere potuisset, instructa classe, quam uniuersa ciuitas priuatis tamen opibus compararat, sæuiente Hyeme nauem conscendit, Clodiamq; vrbem diu obsessam post aliquot mẽses capit, multaque millia ligurum Venetias secum abducit. dataque mox hostibus pace patriæ gloriam, & dignitatem fortissime sustinuit. quantam igitur in eo pietatẽ erga patriam extitisse dicas, quem animi ardorem, quam uim affuisse illi credas, qui rem penè colapsam cernens non dubitarit tamen spiritum ipsum sires, ita posceret etiam patriæ reposcenti impendere? meritò igitur deus tibi uni & patritio uniuerso ordini, reliquisque hanc tantam animi fortitudinem, hoc robur attribuit, vt sospes domum, incolumisque redires, pace parta patriæque ipsi perpetuam æternamque tui nominis memoriã tantique beneficij monumentum relinqueres.

De Carolo Zeno.

QVOCVNQVE ad scribendum aliquod egregium facinus stilũ uerto, eò mihi statim occurrit Carolus Zenus, qui semper ubi de patriæ laude, & dignitate agitur, promptus imprimis, & alacer ad eam augendam, ornandamq; accedat. ipse igitur post Cõtarenum Principem iure optimo præcipuam sibi uendicauerit laudem, qui ad nuncium tantæ in patriã calamitatis, quũ in Græcia ageret, statim aduolans, Bichinionia interim naui se expugnata, reliquę se classi adiunxit, terestribusque etiam prælijs iussu patrum præfectus, Clodię tandem vrbis recipiendæ, ligurisque hostis undique expellendi autor princepsq; fuerit, tantasque opes exhaustæ iam Reip. donarit, ut hoc nomine, uel præcipue Venetis ipsis res integra

steterit

steterit. discant igitur ij, qui in patriam ipsam summæ pietatis laudem expetere unquam uoluarint à Caroli Zeni studio, certè nunquam fallētur ij, qui eius res gestas diligentius obseruarint.

De Victore Pisano.

TVLIT hæc ætas Venetijs plerosque patritij ordinis præclaros uiros, cum belli tum pacis artibus claros, inter quos duo in primis floruere Carolus scilicet Zenus, de quo superius actum, & hunc ipsum Victorem Pisanum Nicolai .q. clarissimi uiri filium, qui quidem victor (ut interim Thadeum Iustinianum, & Ioannem Barbadicum prætermittam, qui & ipsi suo loco mox à me reddentur, propter nauatam egregiam Reip. operam eodem bello) declaratus imperator totius maritimæ rei ligustico hoc ipso bello, quum ad Polam ageret cum tota classe congressus primum cum Luciano Auria Genuēsis classis imperatore, eo magno impetu interfecto, claram uictoriam ex hoste retulisset, nisi & eum partim ligur insidijs excœpisset, partim Venetarum triremium quidam præfecti per ignauiam deseruissent, qua ex re carceri inclusus, mox totius ciuitatis acclamatione pristinæ libertati restitutus, sub ipsam Contareni ducis ad Clodiam profectionem quū Zenus abesset, vniuersæ maritimæ rei præficitur. quo tempore uirtus eius ita claruit, ut belli perfecti fœlicitas Zeno ipsi, & Pisano ducibus omnium consensu tribueretur, nec uero multo post recepta Clodia aduersus eosdem ligures vniuersæ classi præfectus, magno totius ciuitatis plausu dum ligurem hostem ad Iaderam insequitur, inde in Apuliam nauigans duodecim ligusticas naues, quæ antea furmētatum in Appuliam contenderant, quamuis graui morbo laboraret, persecutus, in sypontino littore diem supremum obijt, tanto nautarum omnium mœrore, ut nihil illis tristius, nihil calamitosius accidere potuerit; sanè constat neminem unquam gratiorem suis ciuibus fuisse. Quo factum sit, ut uiuum illum patronum uno ore omnes dicerent, patremque totius Reip. passim appellarēt. cuius cadaueri Venetias relato, & ad diui Antonij ædem deposito, Dux & vniuersæ ciuitas funus eius incredibili pompa celebrarit, uisitur in hodieroum diem monumentum illius ad aram maximam positum, marmore, atque auro illustre, erecta etiam illi publice statua.

De Stephano Teupulo.

IVNGENDVS bis meritò Stephanus Teupula familia longè clarissima editus. Vir nostra ætate & belli, & pacis artibus illustris in primis, atque præcipuæ in patriam charitatis: cuius opera neq; domi, neq; foris mari terraque ullo vnquam tempore Respub. defuit. cui etiam ob uirtutem, singu-

singularemque prudentiam totius rei maritimæ Imperium in summa omnium rerum difficultate sæpius commissum fuerit, suprema etiam cũ potestate, ut tantum autoritatis Reipub. gerendæ ipse unus foris haberet, quantum domi vniuersus senatus. sed uerò, ut innumera eius pro patria præclara facinora in præsentia omittam, Constantinopolitanam legationem nequaquam preterire possum, qua via & in suscipienda eius in patriam pietatem, & in obeunda prudentiam præcipue admirari queas. nam ferocissimos Turcæ hostis alioqui potentissimi, & eo tempore maxime Veneto nomini infestis, mira quadam ingenij dexteritate adeò flexit, ut Venetis suis denium mites placatosque reddiderit. vt hunc iure optimo Fabio dictatori comparare possis, qui patientia hostem sæpiùs, quam armis uicerit. Promouerint alij Veneti imperij fines, auxerintque: hic certè omnia sua prudentia periculosissimo tempore conseruauit, quod profectò nunquam minoris uirtutis habitum fuit. Huius quoq; tanta semper fuit in patriam charitas, ut nullum unquam laborem suscipere, nullis quantumuis præsentibus sese pro patria obiectare periculis dubitarit. Quin proximis annis senio iam confectus, exigente id patria, Classem cõscendere minime veritus grauissimum onus negotij atq; aleæ maxime plenum libenti, alacrique animo subijt. mox uerò compositis pacatisque rebus omnibus, in patriam reuersus ingenti totius ciuitatis gaudio excipitur, vt hodie quoque in summa omnium charitate floreat, filijs etiam eiusdem uirtutis decoratus.

EXTERNA.

De Dauide.

NON possum certè non libentissime uersari in hisce referendis exemplis, quæ pro patriæ dignitate, & salute edita sunt, ueterumq; scriptorum monimentis prodita; cui post Deum ipsum optimum max. omnia debemus officia; quippe quæ nutrix ac parens nostra benignissima sit. sabeat igitur hoc in loco primum Dauid ipse nondum adolescentia egressus, qui non dubitat (tametsi deterreretur ab omnibus) philisteo militi occurrere, quum nullus ex Iudæis ex prouocatione pugnam suscipere auderet, & tamen quis credat nisi sacræ literæ id proderent? insignem uictoriã ex eo interfecto retulit, iudaicæque gentis iniurias egregiè vltus ab eodẽ illatas, docuit posthac omnes, quotquot erant in exercitu philisteum hostem contemnere, amplissimaq; trophea, & sibi & posteris spectanda erigere, qua ex re meritò factum est, ut Iessea proles stẽma regium sibi, suisq; in multos annos vindicaret.

De Placidia Honorij sorore.

ERANT quidem in eadem hac gente huius generis exempla non pauca, quæ pro suo iure repeti à me poterant; sed & reliquæ gentes nos ad se trahunt, quæ & ipsę uirtutis huiusce palmam non neglectam à se præferant. adesdum igitur tu Placidia principis Honorij soror, Athaulphique Gothorum regis uxor, sed Romani, Quiritijque sanguinis Romæque urbis præcipua uindex. expugnauerat urbem Romam Athaulphus, secúmque iam animo meditabatur, ut ea penitus euersa, cui nulla superesset uestigia uellet, alio in loco urbem conderet, Athaulphiamque uocaret, nulliq; amplius Cæsares, sed Athaulphi, qui imperassent dicerentur, id, quod uxor placidia sentiens tantum præcibus, interdum etiam minis apud eum tandẽ ualuit, ut mutata sententia, & Romanum nomen, & Cæsares posthac, Augustosque, qui sibi succederent appellari iusserit.

De Flac. Valerio Zenone imperatore Constantinopolitano.

NON facile plerique credent tantam in recentium Græcorum ingenijs indolem affuisse, ut imperij insulas principes ipsi contemnerent, ne pietatem in patriam negligere uiderentur. sed Zeno Princeps ipse iam pridem declaratus Constantinopolitanæque rei Imperator id approbarit, qui Constantinopoli discedens Calchedonensibus bellum illaturus, certos accepit nuncios Basilıscũ fratrẽ impij fasces ad sese trahere, fratrẽque Zenonem penitus negligere, ad quem nuncium, quum plerique adhortarentur illum, ut relicta urbis Chalchedonis obsidione, Constantinopolim quam primum repeteret, Basilisciq; rebus, nondum satis firmatis, imperium natu maior sibi vendicaret, ad quos omnes conuersus tantũ, inquit abest, ut imperandi cupidus patriæ ipsi, quæ me genuit, bellum indicam, pacéq; ac quietem eius turbem, ut iam nunc dimissis copijs omnibus in Isauriã me recipiam, quo facto non multo post Constantinopolis ipsa, quasi grates Zenoni optime de se meritò latura, & Basiliscum reiecerit, & Zenonẽ ad sese reuocarit, ut aliquãdiu rerum sit potitus.

De Farinata Florentino.

LABORAVIT iampridem florentina ciuitas uarijs, grauibusque discordijs, sed nulla factio ciuitatem magis exercuit, quam Gibelini, Guelphicique nominis, mutuum inter se odium. pulsi igitur Gibelini à Guelphis Farinata duce, quum inter se diu consilia inirent quonam pacto post

hac

hac res suæ firmari possent, multique suaderent ex iis, ut urbem desererent, sed Guelphos prius omnes de medio tollerent, exurgens Farinata, conuersusque ad eos, deus, inquit, faxit ne in tantam insaniam incurramus, ut patriam ipsam, quam saluam recepimus, euersam uelimus. stricto igitur gladio nequaquam se dubitaturum professus est eum, qui talia proponeret, paratum sese interficere, quippe qui pro certò haberet, patriæ incolumitatem rebus omnibus esse anteponendam; Vtinam tibi Farinata Deus ipse maximè fauisset, qui tantam in patriam pietatem prætetuleris: ut etiam ea stante, florenteque, casurum te libentius esse diceres.

De Sarracenis ad Antilibanum montem.

HACTENVS singuli pietatis in patriam suæ me autore testimoniū habuerint, nunc uerò rem nouam, & nunquā ante eam diem auditam, commemorem necesse est, ut intelligant mortales quantam uim uana in primis Maumethis superstitio in eorum animis infixerit. erat ad Antilibanū phœniciæ montem Sarracenicæ gentis princeps, quem Senis nomine appellabant, hic erectis aliquot, in eo monte Castellis, tantum autoritatis sibi pepererat, ut ad sexaginta & amplius hominum millia essent, quibus ille præerat. præcipuum uerò dogma superstitionis id fuit, ut quotienscūque uellet, delegaret homines, qui in christianos principes proficiscerentur, & hos præcipue interficerent nulla suæ salutis spe, qui uirtute aliqua præcellerent, Sarracenicoque nomini obesse possent. sic receptis Hierosolymis, quum Galli Syriam inuasissent, Mōtisferrati Marchio intra suū territorium est cæsus, sic Gallorum reges, sic reliqui principes ab iisce, qui Assassini dicerentur ferro sæpe petiti, nouissime verò nostra memoria Ferdinandus Hispaniæ rex Elisabetaque vxor uix periculum euasere, ab vno ex iis, qui ex Geniicæ regno profectus in Hispanorum castra, facile utrunque sustulisset, nisi errore ductus, tentoriumq; uiri ingressum, eum Regē esse credidisset, quem cum uxore ferro inuaserit, ô pietatem uanissimæ gentis, non certè omittendam, quæ sic sibi persuasisset, si clarissimos quosque uiros ex Christianis, quacunque arte, & quocunque dolo sustulissent: magnam se laudem consecuturos, ad suumque Maumethem si forte caderent, fœlices migraturos.

De Parentum amore, & indulgentia in liberos. Ca. VII.

De Angelo Patriciaco.

IVCVNDISSIMA fuerit mihi hæc ipsa prodenti de patrum in liberos amore, ac indulgentia cōmemoratio, cui suo quodam ordine progre-

De parentum Seueritate aduersus liberos. Ca. I.

De Candiano Duce.

Vix certè adduci interdum possum, ut credam parentes in filios disciplina sæueriore aliquando ita usos esse, ut eos partim à se alienatos dimitterent, partim grauiore à se damnatos pœna afficerent. quũ uerò monumenta nostratia diligentius euoluo, incidi in Candiani Ducis sæueritatem aduersus filium Petrum necessariam, quem quũ pater ipse in principatus societate coaptasset, natu medium, ille neque patris gratiam tantam, neque autoritatem ueritus, statim patri ita aduersari cœpit, ut inita cum facinorosis quibusdam societate sese unum principem neglecto paréte cóstituere uellet, quod cum graue illi imprimis accidisset, seniorũque omnium ordo in parentem propensior esset, coactus tandem est pater filium, quem sibi coaptauerat reijcere, & indicto exilio, ita cum finibus omnibus Venetis expellere, ut omnes iureiurando sese astringerent, nunquam se esse passuros, ut aut uiuente patre, aut mortuo illum Venetias reuocarent.

De Laurentio Celso Duce.

Absens Laurentius Celsus quadraginta uirali suffragio Dux creatus, patre adhuc superstite, qui tum Venetijs agebat, quum uniuersa ciuitas maximè lętaretur nouo ducis aduentu, patrē obuiũm nunquã habuit, qui filium Ducem incolumē gratularetur, quod .s. ille iniquo ferret animo se patrem ita filio occurrere debere, ut eum nudato capite salutare cogeretur; quasi uerò nesciret quicquid honoris impēderetur filio à patre, id publicæ maiestati non priuato ullo officio deberi: cæterum quantum patrem haud satis ciuili animo sese gessit, tanto magis pietas, prudensque consilium laudari debet, qui pileo suo in fronte crucem auream assigendam curauit (quod & reliqui duces in hunc usq; diem retinent) ut crucis uexillo non filij dignitati reuerentiam exhibere uideretur, id quod pacatissimo postea animo pater exceperit.

De Antonio Venerio Duce.

Affixerat Ludouicus huius filius amicæ suæ ianuis, cui etiam iam antea in uia publica occurrenti osculum inuitæ obtulerat, bubula cornua numero non pauca, indignatus illi, quod sese illa aspernari uideretur, quem ducis filium plebei sanguinis puela expectere debuisset, ea res ad Aduocatores delata (adeò graue insolensq; facinus est uisum, ut.xxxx. viralis consilij autoritate captiuũ Ludouicũ carceri incluserint, insuperq;

damnatum perpetuo asseruandum curarint, pater uerò Antonius grauiter illum ægrotantem quū accepisset, moxque etiam pestilenti morbo laborantem intellexisset, tametsi uniuersa ciuitas soluendum esse filium tanto supplicio duceret, nunquam tamen adduci potuit, ut solueretur filius, quæ res postea mortuo filio in summam totius ciuitatis admiratioñe omnium animos conuertit.

De Iacobo Fransci Foscari Ducis filio.

INCERTVS animi diu fui eunctabundoque propior, an hoc Iacobi Foscari exemplum hac in parte referrem? quod ex eo haud satis dignoscere posiis paternæ ne pietati, an seueritati potius tribuas; fuit enim res ipsa alieni arbitrij, quæ tamen insigne posteris monumentum sit, quantum res humanæ incertæ uariæque contingant, atque succedant. interfectus fuerat noctu domum rediens x. viralis consilij præfectus præeunte funali, dum ex Senatu rediret haud lõgè ab ædibus suis Hermolaus Donatus, vir ea tempestate longè clarissimus, nec de cædis autore satis constabat, mouit id facinus tã inexpectatum vniuersæ ciuitatis animos supraquã quòd credi posit, quū non multo post Iacobus Foscarus Ducis filius in suspitionem uenit, quasi eo conscio, uel potius autore tam atrox consilium initum sit, nec deerant causæ, quæ id ipsum comprobare uiderentur. captus igitur grauissimisque tormentis diu tortus, quū interdum pater ipse filij clamores exaudiret (sunt tamẽ, qui id ipsum dedita opera factum suspicentur) nihilque vnquam confessus in perpetuum exilium est missus; vnde reuocari nunquam potuerit, ut Venetias inuiseret, tametsi non defuerint, qui cædis patratorem detulerint, qui tamen ex humanis discessisset. æstiment igitur lectori secum, inclinentque animum in quam partem malint, illud certè non poterunt non vehementer admirari, neque principis patris autoritatem pro filio quicquam ualuisse, neq; tam immanis facinoris satis exploratum iudicium fuisse.

De parentum aduersus suspectos liberos. Cap. VIII.

De Michaele Donato.

ETSI plures repeti à me possent, qui moderatè filiorum suorum insolentiam æquioreque animo tulerint, uno tamẽ exẽplo Michaelis Donati patritij in presentia cõtẽtus ero. is enim filium suum indulgentius in omni uitæ parte agentem, sæpius admonitus, ut resciplsceret, uictus tandem nimia

nimia adolescentis pertinacia, publico eum carceri includendum curauit, quem aliquandiu ita asseruari uoluit, ut nunquam eum inuisent, cibaria tantum consueta ad eum inferri passus, mox tamen amicorum precibus, admonitionibusque uictus, quũ præfecti carceris etiam multa bona de eo nunciarent tandem dimisit liberum, domique secum habuit.

De plebeo homine.

EODEM animo, quo Michael Donatus in filiũ, plebei uir sanguinis in primogenitum fuisse dicitur, quem sæpius castigatum, atque reprehẽsum, quum id in cassum facere iterum atq; iterum animaduertisset, Aduocatorum autoritate teterrimo carceri mãcipauit. uerebatur enim pater ne reliqui liberi iam adolescentiores fratris nimiam natu maximi licentiam, quod ferè usu uenire solet, & ipsi imitarentur.

EXTERNA.

De Carolo magno Gallorum Rege.

FVIT Carolo Francorum Regi, qui propter res domi forisque semper egregie gestas, magnus ad nostram usque ætatem unus dici meruit Pipinus filius, iusto coniugio nequaquam illi genitus, quem plurimum semper amasse uisus est. is uerò immemor paterni in se amoris, adeò rebelles spiritus in patrem gessit, ut quamuis illi ueniam pater dedisset, quòd in eum coniurasse primum deprehensus pro certo esset, quippe qui patrem se in filium, non regem meminisse uellet, leuitate tamẽ ingenij in patrem iterum conspirauit, quod quũ resciuisset Carolus, diu animi anceps, dubiusque quonam modo filium castigaret, eum postremo monasticæ uitæ addixit, memor adhuc paterni in filium potius animi quam regij.

De Ludouico Francorum Imperatore cognomento pio.

VIX mihi fidem facere potuere Gallorum Regum commentaria, externique etiam aliquot scriptores ex legitimis quatuor liberis, qui Ludouico merito ad hoc æui pio cognomine dicto, fuere, tres in patris caput cõspirasse, eam q; causam prætensam quòd Carolum natu minimũ nimium diligeret, illumque reliquis fratribus anteferre uideretur. & tamẽ id pro comperto traditur (quod ego quoque in meis cæsaribus secutus sum) conspirarunt igitur in parentem, ita liberi tres, ut abrogato illi Imperio ipsi rem omnem ad se traherent, pater priuati uitam ageret, quæ res tantũ omnium

nium animos incendit, vt restituto imperio pater rerum omnium iterum potiretur, qui tandem moriens Lotharium filium, & reliquos fratres æquis inter se portionibus hæredes reliquerit.

De Carolo septimo Gallorum Rege.

BIS Ludouicus huiusce regis filius superstite altero desciuit à patre, primo quidem per menses quatuor, cuius errori indulgentior pater facile veniam tribuit: iterum per quatriennium, & amplius, ut etiam ad Burgũdiorum ducem Francis tum infestissimum hostem transfugerit, quem tamen pater ipse moriens eũ aliqua ueneni hausti suspitione, testamento hæredem regni reliquit. tametsi domi minor natu filius superesset, qui fratri meritò anteferri potuerit.

De parentibus, qui obitum filiorum forti animo tulerunt. Cap. IX.

QVOMODO per immortalem deum deesse potero Leonardi Lauretani Ducis Veneti ueræ laudi, & celebrandæ constantiæ? qui Dux ex quatuor liberis iam grandibus natu, quũ Bernardum filium natu minimum bonæ spei adolescentem amisisset, idque præter omnem expectationem, adeò constanter funeris acerbitatem tulit, ut quo die elatus est adolescens, Reip. non defuerit, quæ ducis præsentiam in re quadam grauiore tunc in primis exposceret.

De Luca Zeno Procuratore.

ECQVIS nõ tuam Luca Zene fortitudinem animi non libenter repetat? qui quũ Mapheum filium iam uirum factum, ductaque ab eo uxore honestissima, & opulentissima, subitò quodam fato amisisset, cuius mortem tam forti animo, constantique tulit pater ipse, ut celebrato funere magna quidem pompa, postridie aditum omnibus fecerit adeundi sui, benignissimeque omnes ad se adeuntes exceperit, filij indolem, & uirtutem imprimis laudando, reliquosque omnes adhortando, ut quicquid deus, & natura ipsa nobis præscripsisset, idipsum in bonam partem accipere uellemus.

De Dominico Triuisano D. M. procuratore.

VNIVS filij Lucas ipse Zenus diui Marci procurator interitum insigni sua cũ laude fortiter tulit; cuius rei præsens testis affui. sed quis in Dominico

minico Triuisano diui Marci procuratore, uiroque sua tempestate longè clarisſimo quatuor liberorum mortem diuersis temporibus, inflictā Triuisanæ domo, non semper eundem animum eandemq; animi cōstantiam, ad reliquorum parentum exemplum non lubens refferat? erat ipse pater in summa dignitate constitutus, ipsaque ciuitas de illo sibi omnia pollicebatur, quū uno, & altero funere fatigatus adolescentum filiorū, mox parto etiam pressus, adeò inuictum se præstitit, ut eundem uultum, eundémque animi tenorem, cum uniuersæ ciuitatis admiratione semper præsetulerit. nisi tu fortè solatiū illi affuisse dicas Marcum Antonium natu maximum summa bonitate uirum, eique in eadem procuratoria dignitate suffectum, qui hodie quoque paternam uirtutem referat.

EXTERNA.

De Lamba Auria Genuensi.

NVNQVAM certè suam, ueramque laudem Genuensibus denegauerim, præcipuè quū meminerim Iambæ Auriį literarum monimentis uirtutem proditam, qui maritimæ rei imperator fortisſimè aduersus nos pugnans, filium præclaræ indolis quū amisisset, nihil tamen eo nuncio accepto de animi ardore inter pugnandum remisit, quin etiam parta uictoria filij cadauer in mare projiciendum iusit. testatus nullum aliud clarius monumentum extrui illi posse, quam in eo loco ubi fortiter pro patria pugnans obijsset reponi.

De Marzucco Pisano.

HABEBVNT, & Pisæ suum post Genuam urbem hac in parte locū, quæ ciue suo Marzucco, & ipsæ exultent. is nanque inter suos genere clarus, & aliquanto nouo facinore clarior: quū sese Minoritanæ familiæ addixisset, filiū quē Farinatę reliquisset, non multo post accepit à Betino Capraiensi interfectum. id quod quū pro Christianę pietatis, & religionis suæ cultu æquo animo primum tulisset, mox etiam Betinum ipsum sibi occurrentem, non modo auersatus est, sed & dexteram suam dextræ eius iungens, abi inquit, atque utinam deus tibi cædis ueniam tribuat, sic inuicto animi robore minime ultionis auidus Betinum ipsum dimisit.

De Carolo VIII. Gallorum rege.

MINVS fortasse mirabile existimari poterit superius Marzucci Pisani exemplum, quando ille religionem professus, ueram pietatem sequi uideretur, sic Caroli octaui Francorum regis insigne, & ipse exemplum cū animo suo reputet, qui VIII. Francorum rex hoc nomine, quū unicū tantum

IOANNIS BAPTISTAE EGNATII.

LIBER SEXTVS.

De Pudicitia. Cap. I.

QVANDO verò tecum hoc in loco Pudicitia agam? à qua uirtus omnis, omnisque bene uiuendi ratio proficiscatur. Si quidem puerilis ætas, uel hoc uno decore comendatur, Adolescétiæ feruor corrigitur, iuuenilis ętatis ardor imprimis emēdatur. sine qua nulla unquã ciuitas firma stabilisq; esse potuit, nullũ imperiũ diuturnũ florensq; esse ualuit. meritò igitur Romana ciuitas sub Mineruæ nomine ex Iouis capite solum prodeuntis hanc unam summa pietate coluit, huic uestales addit focis, qui æterni adseruarentur, ut si uiolatę forent, quę vestę sacris pręessent obeundis, uiuentes terrę uisceribus includerentur. quare non uirgineos cœtus eos sanctos esse qui te pudicitiam duxit non coluissent. grauissimis pœnis illis affectis mortalibus, qui uel minima labe te uiolassent. Cęterum exempla ipsa, quę subijciam mortalium animos incenderint, ad eam constantius retinendam.

De Anna Vitalis Michaelis ducis filia, & Nicolao Iustiniano monacho.

REDIERAT Vitalis Dux infausto sanè exitu domum, ex Constantinopolitana prouincia, quem Venetus populus haud sanè lætis animis acceperat, tum quòd classem magna ex parte laceram hostiũ insidijs dimisisset, tum quod Iustinianæ familiæ uiri omnes, aut ferro, aut peste penitus obijssent, senibus tantum domi relictis, quorum ope reparari familia tam illustris non posset, hanc inuidiam ut à sese auerteret dux, literis ad Pont. Alexandrum missis haud ægre obtinuit, ut Nicolaus Iustinianus, qui monachum ad D. Nicolai phanũ ageret, adolescens religionis initæ voto solueretur, cui Annam filiam vnicam in matrimonium iungeret, quo facto, Nicolaus ipse, & Anna vxor susceptis maribus liberis sex, tribusque fœminis, mutuo consensu uterque religionem repetiere, ille ad .D. Nicolai phanũ regressus, ipsa cœnobio sese includens à marito prius erecto in loco qui de Aimanis dicitur, qua ex re facile æstimes, quantum illi pudici-

tiæ tribuerint, quanquam ipsam summo animi ardore, Constantiaque receperint, nàque ubi reparádæ familię tàm celebri operam dedissent sunt ad altricem, ducemque uirtutis omnis pudicitiam sua sponte redire.

De Quirina Senioris Bernardi Iustiniani vxore.

NVLLVM certè præclarius seruatæ constantissimè pudicitiæ monumentum repeti à me ut opinor, poterit, quam Quirinæ Senioris Bernardi Iustiniani, quæ quidem & uiuente marito, & eo postea mortuo, dum filijs educandis operam omnem impéderet, de quibus supra diximus, lumbos suos lamina ferrea præcinctos esse curauit. quid igitur admirabimur ab hoc ueluti materno fonte treis liberos esse profectos Laurentium, videlicet primum Venetiarum patriarcham, meritò inter diuos relatum, & Marcum ipsum, primum Bergomi prætorem, & Leonardum .D. Marci Procuratorem, eloquentiaque facilè sui temporis principem, & Bernardi Iunioris Iustiniani postes parentem. tria ueluti numina Venetijs floruisse? quando Quirina mater omni studio illos à pueritia Christiano lumine, suoque in primis exemplo, quũ quartum & uigesimum ætatis annum ageret, à mariti morte erudiendos curarit. instituentur, igitur patres & matres in filios hoc exemplo quo pacto eos à primis annis erudiant, qualesque ipsi esse debeant.

De filio Antonij Venerij Ducis Venetiarum.

NON minor fuisse Antonij Ducis Venerij solertia in erudiendis liberis suis uideri posit, quàm Quirinæ superioris à me repetitæ, qui filium iam iuuenem paternæ, ac domesticæ disciplinæ, penitus oblitum publico iudicio punitum esse æquissimo tulit animo; violatæ enim pudicitiæ in plebeia licet fœmina exemplum, quis non vehementius accuset, ac damnet, qui amaræ à se ardentius puellæ ianuis cornua bubula fixisset, illique occurrenti in uia publica osculum inuitæ ferre voluisset, qua ex re & illũ perpetuo carceri includendum curauit, nec unquam dimissum esse uoluit, quamuis grauiter ægrotaret, pesteque crassante in carcere tandem obijsset.

De Fœminis Scodrensibus.

PATIENTVR æquo animo Venetiæ nostræ Scodrenses quoque fœminas hnc inseri, quæ non multæ sanè numero superstites dedita Turcharum principi Scodra ad nos commigrarunt; quæ sanè suæ in patriam fidei memorabile exemplum Venetias intulissent, tantum pudicitia excelluisse feruntur, ut apud nos Scodrenses fœminæ summæ cuiusdam pudicitiæ

tiæ famam, & nomen in hodiernum usque diem retulerint, siue idipsum domi acceptum huc referre uoluerim, siue Venetæ pudicitiæ in fœminis exempla celeberrima animaduerterim; sanè constat summa semper fuisse laude dignas, neque unquam de ijs infame exemplum esse exauditum.

De fœminis Germanicis Venetias euocatis.

POTERANT Scodrenses fœminæ immigrantes Venetias certissimũ pudicitiæ Venetæ testimonium satis amplum perhibere, sed quòd subiungam in præsentia de Germanicis fœminis Venetias euocatis, multo admirabilius fuerit. Venetæ enim ciuitatis more introductum fuerat, ut singulis annis, certi quidam nuncij in Germaniæ fines mitterentur, qui iuniores fœminas ex locis illis stipendio certo conducerent, quæ iuxta carnificinam publicam ubi nunc diui Matthei phanum est, prostrarent, vulgiq; libidini inseruirent, certa mercede persoluenda, ut scirent mortales pro certo nihil esse in nostratibus fœminis, quod meritò accusare posses.

De Consilio decemuirali.

DVCENTESIMVS, & quadragesimus agitur annus; ex quo decemuiralis magistratus pro Reip. salute præcipua creatus est, cui tria præcipuo vindicãda scelera sunt commissa, & primum quidem illud fuit, ut nequis contra libertatem patriasque leges noui consilij moliri posset, alterum ne falsam monetam quispiam ullo modo excuderet, tertium, ac supremum, ut cauerent decemuiri, nequis temerario incepto masculam venerem attẽtaret, ut ipsa pudicitia omnibus mortalibus constaret, quæ sanè crimina capitalia forent hisce, qui conuicti decemuirali sententia forent.

De Virginum cœnobijs.

QVANTVM uerò studium priscis Venetis adfuerit adseruãdæ omni ex parte pudicitiæ, uel hoc uno argumento doceri, instruique omnes poterunt, quòd intra ipsos Venetiarum fines triginta, & amplius uirginum cœnobia uisuntur longe celeberrima, quæ immortali Deo perpetuam uirginitatem vouerint, grauissima omnium pœna ijs indicta, qui eam quoquo modo uiolare causi essent, quũ uerò tot numero sint tantaque sanctitate imbuta, sanè constat Zachariæ, & diui Laurentij antiquissima omniũ esse, præcipuaque sanctitatis opinione planè augusta floruisse.

Externa.

OCCVRREBANT mihi sanè immensa uirginum agmina, quæ seruato pudicitiæ decore iure optimo in cœlum translatæ à nobis hodie summa pietate colantur; sed nec iste in præsentia est locus, & institutum hoc nostrum, ac scribendi propositum aliud est, & maxime diuersum. quare exemplum unum uindicatæ pudicitiæ quòd Christianorum hominum excidere animis nunquam debeat, maxime insigne, & memorabile lubentius commemorarim, quòd & maxime ijs qui historiarum recentium lectione delectantur in primis probatum iri, non dubito doctis plerisq; uiris. quũ florebãt igitur res Gothorũ in Hispania Rodorici regis auspicijs nimia fœlicitate corruptus regis animus ad uiolandam Iuliani Tingitani principis filiam, quæ apud suam uxorem in regia tunc agebat longe pulcherrima propẽsior fuit, quod quũ pater filiæ literæ accepisset adeò exarsit, ut Mamolinum totius Mauritaniæ, & Aphricæ principem impulerit, qui superato Gaditano freto Hispanias ipsas inuaderet, promittens sese illi præcipuum belli adiutorem, & socium, quare instructis copijs Muza Duce, Iulianoque ipso præsente transgressus mare Sanctium primum Rodorici filium acie uicit, & occidit, parique fœlicitate Rodoricum ipsum cum ingentibus copijs occurrentem fudit, & interfecit. quo facinore perpetrato uniuersa Hispania in maurorum potestatem cessit, præter astures montanos, ad quos ex fuga non pauci se contulerant. penset igitur secum quisque animo, quanti steterit Hispanis omnibus Rodorici hæc Regis immensa libido, quamque acriter doleant principes ingenio præstantes sua pignora per uim corumpi, quũ meminerit octingẽtos annos Mauros ipsos in Hispania ad nostram usque ætatem Maumethis auspicijs uiguisse.

De Ediltrude Angliæ Regina.

SVPERSVNT in hoc genere multa singularis pudicitiæ exẽpla, quæ statim à me repetentur, cæterum Ediltrudis Angliæ Reginæ, exemplum meritò hunc sibi uendicat locum, quæ tribus Anglorum regibus nupta certa quadam successione, non dubitauit maritis persuadere, ut pudicitiam, & ipsi secum adseruarent, quod quidem ita contigisse fertur, ut de tanta hac re ueteres scriptores non dubitarint.

De Ioanne Caserte Comite.

FVIT hic inter principes Siculi, Neapolitamque regni proceres, ex ijs unus, qui Manphredo Friderici filio sua uirtute, & fortitudine utrũque

que regnum asseruit, huius tamen tàm singularis beneficij immemor Mamphredus ipse minime ueritus est Ioannis uxorem familiarius penes illum agentem uiolare, quod quum Ioannes ipse resciisset adeò grauiter tulit, ut ad Carolum Andegauensem primus transfugerit, uiamq; illi multo faciliorem aperuerit inuadendi regni, quare quum Mamphredus primum aciesit à Carolo uictus, tum uerò etiam cęsus, ipsius imprimis Ioannis opera. facilè omnibus constare debeat, neque principibus alienas vxores attentandas esse, neque subditorum pecuniam extorquendam, neque calcitronem equum alendum, postremoque seruum, quem domi habeas iam grandem natu non esse uerberandum, quod si acciderit, quamprimum dimittendum, id, quod memoriæ proditum sit ab ipso olim Sforcia patre filium Franciscum, qui postea Mediolani princeps fuit, esse præcipuè monitum, ut constanter hæc ipsa præcepta princeps ipse meminisset, quæ præcepta si Galeacius Francisci filius retinere secum animo uoluisset, nunquam certè ab ipso Lamponiano tàm inexpectata cæde oppressus esset.

De Nicolao Estensi Ferrariensi Marchione.

SED quis per deum immortalem Nicolai Principis Ferrariensis factũ non maxime laudet, in cœlumq; extollat eius animi magnitudinem? qui cum animaduertisset præsens ipsa parisinæ nouercæ uxoris suæ ab Vgone filio, adolescente alioqui præclare indolis, pudicitiã esse uiolatam, corruptaque coniugij sui iura, & filium, & uxorem carceri inclusit, ut nõ multo post & filium & ipsam, uxorem necandam curauit, nec paterni affectus memor, nec ipsius connubij appatentior.

De Ludouico Principe Normandiæ.

PARI exemplo memorandus mihi est Ludouicus Normandiæ Senescalchus, quod nomen apud Gallos summæ dignitatis est, qui sub Ludouico vndecimo Francorũ Rege magni uir nominis Carolottam regis ipsius sororem, coniugemque suam in eodem lecto deprehensam cum adultero Ioanne Lauerno, minime quidem ueritus est utrunque statim iugulare, quod factum ne Ludouicus quidem ipse rex grauius unquam tulisse uidetur.

De Philippo Gallorum Rege.

ADEO pudicitiæ seruatæ decus mihi semper probatum est, ut iure optimo Philippum cognomento pulchrum Francorum Regem hic inserere non dubitarim, qui ex tribus nuribus innocentem unam absoluerit,

duas

duas uerò criminis conuictas perpetuò carceri mancipauerit, ipsos autem adulteros adeò acri pœna affecit, ut detracta prius cute, utrunque suspendio affixerit.

De Francisco Gonzaga.

HABEBIT & Gonzaga familia postremum inter tot Reges, ac Principes locum, nam Franciscus ex ea familia Mantuæ Princeps, quũ pro certo resciſſet uxorem suam Agnetem Bernabonis Mediolanensis ducis filiam, sponte uiolaſſe matrimonij legitimi iura, non dubitauit eam capitis supplicio afficere, quod etiam nec pater improbauerit.

De ijs, quæ libere dicta, aut facta sunt Cap. II.

EST sanè dicendi libertas in primis laudanda, si modo & temporis & personarum habeatur ratio: quod si minus obseruarit, in uicium non solum incurrit, uerumetiam in grauissima uitæ pericula subdit, quare rectè fecerint illi meo iuditio; qui modum cum in cæteris omnibus rebus, tum uerò hac ipsa in uitæ parte retinuerint, siquidem uirtus ipsa omnis in mediocritate est posita.

De Henrico Dandulo.

PRIMVS hic certè hunc sibi locum uendicauerit Henricus Dandulus, qui Sebastiani Ziani ducis tempore missus Constantinopolim orator ad Manuelem Principem, Veneto nomini infestum quum aliquanto liberius præ cæteris collegis publicam causam ageret, in grauissimum Manuelis odium incurrit, ut tandem illo ad se semel aduocato seorsum ab alijs candens igneæs eius oculis diu obiecerit, quo facto Henricus ipse lumen oculorum penè integrum amisit.

De Pantaleone Barbo.

NON est mihi consilium ab Henrico Dandulo postquam discesserim, qui postea dux meritò in Aurei Mastropetri locum suffectus est, quique Bizantinum imperium ipsum dux cum Veneta classe, & Francorum auxilio de Græcorum manibus eripuerit, ab ipso Henrico longius abire, qui potuit imperator propter eius singularem uirtutẽ Constantinopolitanus creari omnium sententijs in eũ inclinantibus, nisi Pantaleo Barbus, unus ex ijs qui aderant patritius Venetus nimia libertate usus idipsum fieri dissuasisset: mouit ut opinor Pantaleonis fortassi animum, quod uereretur ne

ne nimia hæc fortunæ fœlicitas Veneto nomini grauius impostetum officeret, Græca gente plusquam credi posſit in Latinum nomen infeſtiore.

De Franciſco Dandulo.

Qvis per immortalem Deum non fando accepit memorabile factũ Franciſci Danduli? qui Venetus orator miſſus in Galliam ad Clementem Pontificem Max. ut eum infeſtiorem Veneto nomini propter Ferrariam receptam placaret, quum multa & uaria ſecũ agitaſſet conſilia, neq; à Pont. ipſo iratiore quicquam impetraret: inuſitati facinoris obeundi, quod quidem, neq; antea, neq; in hanc ipſam ætatem auditũ ſit, conſilium inijt. Nã quo tẽpore Clemens ipſe cœnitaret, quadrupes affectus catenaq; ferrea collo preſſus ad Pontificis pedes canis in morem ſeſe ſubſtrauit, quo nouo ſpectaculo Pontifex ipſe attonitus illum in gratiam recepit, Venetoque nomini iniuriam dimiſit: ut poſtea reſpublica Veneta gratiſsima, iucundiſsima illi fuerit, cui mortalium omnium congreſſum conſuetudinemq; interdixerat.

De Leonardo Venerio.

Miserat hunc legatum Veneta Reſp. ex ciuitatis principibus unũ qui Mediolani Philippo duce mortuo, ageret ut Mediolanenſes, qui libertatem ſibi uendicauerant aduerſus Franciſcum Sfortiam, qui eam armis ad ſeſe trahebat, communi ope, & conſilio tueretur, & erat quidem, tamẽ apud Mediolanenſes ſumma Venerij autoritas, namque & exercitus Venetus aderat, & Dux Foſcarus nunquam ſe illi defuturus pollicitus erat, quũ Ioannes, & Gaſpar Stampæ coniuratione inita, rem ad Franciſcum Sfortiam traherent; quare hi ingenti contracta manu palatinas ędes per poſticum ingreſsi, quas ab anteriore parte coniurati alij ſubibant, ubi libertatis tuendæ præſides, cum eodem Venerio agerent, hic igitur Princeps tumultu audito, quũ Gaſpar illi primus occurriſſet armatus acerbe nimium in illum, & ſocios inuectus, accuſataque eorum uehementius audatia, quam ſe libere mox repreſſurum minabatur, graui eorum ſupplicio, qua ex re nihil territus Gaſpar primus in eũ telum intendit, moxq; cum ſuis ſocijs vulneribus non paucis affectum interemit, qua ex re facilè conſtare nobis poſsit, nimium loquẽdi libertatem non oportune adhibitam ſæpe grauius officere.

De Dominico Pisano Oratore Veneto apud Iulium Pontificem.

ERAT iam pridem Venetis aliquanto infestior Iulius Pont. Max. quique Christianos principes omnes in Venetam Remp. occulte armaret, quo tempore Dominicus Pisanus pluribus iam honoribus functus, in patria eiusdem Senatus Veneti decreto uenit Orator, qui causam diligenter agens publicam, quũ grauius & acerbius sæpe ab ipso Iulio Pont. accusaretur, tandem semel stomacho nimium indulgens, tanta cum libertate illi respondit, ut nihil vehementius dicere potuerit, minabundus caueret, ne ex tanto dignitatis fastigio clericuli habitũ assumere cogeretur. quæ libertas adeò Iulij Pont. animum pupugit, ut Constantius Principum conspirationem, suamq; in Venetos iracundiam perficeret, ex qua ita contigit, ut ipsis Venetis ad Abduam amnem superatis, grauissima omnium calamitas Venetos oppresserit.

De Bernardo Capelio.

RELIQVERAT Franciscus Capelius eques uir patritij ordinis insignis liberos mares quatuor Carolum videlicet natu maximum qui iuuenis adhuc immaturo quondam facto subreptus est, & Bernardum ipsum proximum, qui vbi per ætatem honores aliquot assecutus esset, dum nimia libertate iuuenis adhuc vteretur, modo hunc publice, modo illum accusans, minabundusque etiam se in reliquos talem futurum, tãdem decreto patrum, cui haudquaquam parendum sibi in animum induxerat, in perpetuum exilium abire coactus est, nunquam suspicatus fore, ut in libera ciuitate nimia libertas sibi officere posset.

De Leonardo Lauretano Principe.

VICTI erat Galli memorabili acie ab Hispanis Gunsaluo Ferdinando eorum Duce, veneratque Hispanus Orator ad Leonardũ ipsum principem, & patres victoriæ lauream nunciaturus, aderatque eodem tempore Gallorum regis legatus, qui euocati in collegium, quũ tristior alter, alter exultabundo similis assedisset, conuersus dux ad utrunque, ego, inquit, penes uos Pauli Apostoli verbis in præsentia utar, ut quando diuinæ uoluntati nemo possit obsistere, ita nunc fleam ego cum flentibus, gaudeam cum gaudentibus, quo principis dicto, adeò omnis inuidia leuata est, ut Galli, & Hispani uicissim gratias illi agerent, indeque discedentes eius singularis uiri prudentiam imprimis admirarentur.

Externa.

De Agapito Romano Pont.

PRAEFECTVS erat Agapitus Romanus Pont. Constantinopolim ad Iustinianum Imperatorem, cum alijs de causis tum uerò, ut illum præsens adhortaretur, ut Gothos omni studio terræ Italiæ finibus eijceret, quod quũ sese perquam libenter facturum polliceretur Iustinianus Imperator, contra ab ipso Agapito princeps ipse uehementius petit, ut Eutichianam hæresim approbaret, quæ tum maximè inualuerat, minusque insuper adderet Pont. nisi ipsi obtemperaret, tum Agapitus ipse conuersus ad eum, ignosce, ignosce inquit Imperator quãdo id à me petis, quod pietati christianæ maxime officiat, memineris; te Iustinianum principem esse, non Dioclitianum, ad quem venerim.

De Bonifacio octauo Pont. Max.

DVBIVS animi diu fui utrum hic Bonifacij octaui pontificis dictũ, factumque libetius adtexerem; qui Gibellinæ factioni aliquãto infestior, quũ prius columnenses ipsos armis euertisset, Archiepiscopum quoq; Genuensem occurrẽtẽ sibi primo quadragesimæ die ad ædem sacram, ut cinerem à Pont. demore acciperet, ita plane excepit, vt mutata consueti carminis oratione dixerit, memento quia Gebillinus es, & Gibellinus moriere, nec dicto contentus, sparsum cinerem in oculos illi obijecit.

De Inario Chalchedonensi episcopo.

PRAEERAT ea tempestate, qua Iulianus apostata rerum potiebatur, Inarius apud Chalchedonẽ Episcopus vir sanctitate vitę & optimis moribus ornatissimus, cui tum ita cõtigerat, ut ingrauescente ætate luminibus captus esset, quũ igitur significatum illi foret Iulianum ad huc superstitem esse, & in fortunæ templo sacra facere, illeque uehementius coram multis appellasset grauiterque reprehendisset: ferunt tunc ipsum Iulianum recognita exclamasse, nũquã tibi ò Inari, Gallileus tuus (sic enim Christum Seruatorẽ appellare solebat) uisum tibi restituet? quo dicto insolescentis imperatoris usque adeò commotus Inarius est, ut palàm fateretur sese Christo gratias agere, quòd eo tempore luminibus priuatus esset; quo Iulianũ uidere non posset.

De diuo Ambrosio Episcopo Mediolanensi.

NON paucos certè diui Ambrosij ætate uidisses oppidorum, & prouinciarum antistites, qui uitæ bonitate & vera religione imbuti, hanc dicēdi libertatem contra improbos principes retinerent, eorumque dicta seu improbe facta magno animo non dubitarēt aperte arguere: cuius rei unus tu diue Ambrosi testis mihi certissimus adfueris, qui Theodosium principem alioqui clarum & illustrem, quū Mediolani ageret à sacri templi foribus repellere nequaquam dubitaris, quoniam ille apud Thessalonicam multos Christianos non auditos uno edicto interfici iussisset. procul igitur hinc habeas princeps mihi carissime & tecū domi diutius cogita, quid ad hoc tam graue delictum remedij adhibeas, tulit verò Theodosius hanc à templo repulsam tanta animi æquitate, ut statim inde abiens domum redierit, ut nescias utrum magis laudes uel potius admirere Ambrosium ne ipsum tam libero animo fuisse, an Theodosij pacientiam, qui ne minimo quidem dicto antistem ipsum lassescierit.

De Gregorio vndecimo Rom. Pont.

IVVAT me certè in præsentia in hisce exemplis repetendis immorantem, sacros præcipue uiros commemorasse, ut horum hominum immitatione discere eiusdem ordinis possint, & præstare id audeant, quod à uiris sanctissimis frequenter usurpatum legent. erit igitur Gregorij XI. Pont. memoria aliquāto legentibus gratior ipso etiam facto maxime memorabili: quando ipsa urbs Roma, terraq; Italia ueluti postliminio redeuntem Pontificem, urbique suæ restitutum in hanc usque ætatem accepeperit. ipse enim Gregorius in Gallijs agens, quò Romani Pont. septuaginta, & amplius annos immigrarūt, occurrentem Episcopum adhortari cœpit, ut quando tot annos abesset à suis sacris laribus eo tandem rediret, cui tunc episcopus respondens, ego uerò inquit sanctissime pater dictis tuis multo libentius obtemperarim, si uiderem te exemplo tuo nos commonefacere, quo dicto in primis tempestiuo, & libero admonitus Gregorius, statim de repetenda urbe Italiaque cogitauit, id quod non multo etiam post fœlici sanè euentu re ipsa præstitit.

De Sixto Pont. Maximo huius nominis quartus.

FVIT Sixtus iam tum adolescens Sauonæ liguriæ ortus, ex minoritana familia unus, qui ingenio literisque non parum excultus, interque Besarionis Cardinalis longè optimi familiares ascitus, mortuo Paulo Barbo

bo Pont. à Cardinalibus suffectus est, ad eum quum plerique ex suo ordine gratulabundi accederent, ita sanè accidit, vt Franciscus Aragonius, illi imprimis olim familiaris accederet, qui quum palatij magnitudinem, pompamque, & eius ornatum maxime admiraretur, vt non dubitarit Sixtus Pont. argentea illi pocula, aureamque supplectilem omnem liberius ostentare: quinetiam, & illud addere Petrum, & Paulum Christi Apostolos nequaquam hæc ipsa ornamenta ostensuros, tunc pari libertate Franciscus ipse Aragonius vsus, ne tu quidem Pontifex Max. Petri successor claudicanti dicere poteris, surge, & ambula; quo sanè dicto admoneri Sixtus potuit, ueterem pietatem adeò exoleuisse, ut nihil iam ex ea nisi nomen superesset.

De Hyra Gallo militari duce.

FLOREBAT Hyras hoc nomine princeps Caroli Septimi Francorum Regis ætate, militari laude clarus, qui Anglis Galliam vastantibus, ad Carolum venit petitum, vt laborantibus suis auxilio esset; quem quum sæpius frustra fatigasset, Carolo ipso inter epulas, & conuiuia, reliquasque voluptates libentius uersante, quærenteque semel Carolo ex ipso Hyra, quisnam illi uideretur quotidianus rerum tam lautarum apparatus, respondit, ego uerò (ut hoc interim omittam) illud facilius dixerim, neminem à me regem esse cognitum, qui regni sui opes lætius amitteret. quo sanè responso tam libero, relictis omnibus alijs rebus, postmodum sese Rex Carolus aduersus Anglos gessit, ut illis Galliæ finibus expulsis, & ipse regno florentissimo potiretur, & reliqui in hunc diem reges amplissimo fœlicissimoque fruantur.

De Seueritate. Cap. III.

HABEBIT & ipsa seueritas suam has in parte laudem, quæ omissa interim comitate, ac mansuetudine, prout grauiora sunt hominum errata, maiores spiritus sæpe suscipit, ad emendanda flagitia, quæ uel in uno uel in pluribus accidant, ut tamen seueritatis autor relaxare frena suæ tristitiæ, & duritatis postea posit, quæ omnia subiecta à nobis exempla facilè patefecerint.

De Marino Faletro duce.

NON possum non inuitus hac in parte primùm Marini Faletri Ducis meminisse, qui clarissima ortus familia, Dux insuper absens patriæ declaratus, tantum sceleris animo conceperit, ut cum popularibus quibusdam, plebeisque hominibus coniurationem inierit de libertate ipsa opprimenda, tyrannideque inuadenda. id, quod quum patribus certum, explora-

tumque fuisset, statim eo capto, crimenque suum confesso, supplicium publicè sumptum est, uniuersa enim ciuitate spectante in summo Scalarum Palatinarum gradu ceruices illi abscissæ sunt, bonaque publicata, decretoque publico cautum, ut in maiori comitio, ubi ducum omnium pictæ spectantur imagines cum suis elogijs, nulla eius extaret effigies, tantumque atro colore locus illius obscurus esset, ea cum subscriptione, quę testaretur Marini Faletri locum esse uacuum, cui duci propter ingens in patriam scelus amputata publicè ceruix foret.

De Francisco Carmaniola.

PRAEFVERAT hic terrestribus omnibus copijs Imperatoris nomine eo bello, quod cum Philippo Mediolanensium duce gerebatur, & erat alioqui is obscurissimo inter Allobrogos loco natus, Philippo principi antea quam gratissimus, à quo postea, illius insidias uitabundus transfugiens ad Venetos, donatus ab ijs summa, quod dixi, dignitate, receptaque uxore & rebus omnibus suis a Philippo, Venetis id cōtendentibus. quum aliquandiu bene his operam præstitisset, mox mutata sententia, minimeq; memor tot beneficiorū, quot acceperat, de Venetis deserendis, Philippoq; principi inseruiendo cogitare cœpit, quare Veneti sæpius ab eo delusi, varijsque casibus uexati, literisque etiam eius interceptis, quum Venetias euocassent, aliud certè simulantes sese agere, carceri publico includitur, confessusque omnia inter geminas columnas edicto publico cæditur.

De filio Antonij Venerij ducis.

TRANSITVS nunc à me fiet à publica seueritate, ad priuatam, qua Antonius Venerius Dux in filium, alioqui egregiæ indolis usus est, qui Adolescens publico iuditio damnatus propter flagitium, de quo supra dictum est à nobis, carceri intrusus, quum peste etiam laboraretur, nunquā tamen à patre impetrare potuit, ut inde solueretur: quare mortuus cum totius ciuitatis luctu, elatus est mediocri etiam funeris pompa.

De militibus Roberti Sanctoseuerinatis.

O SEVERITATEM Reipublicæ Venetæ maxime memorabilem, quam nos ætate nostra uidimus. discurrebant in riualtina urbis parte aliquot Roberti sanctoseuerinatis milites, modo huic, modo illi infesti, sub primam noctis horam, quos quum publici lictores arcerent, admonerentque, ut ab inferenda iniuria abstinerent in libera ciuitate, tamen uero uiolentiores facti, exclamare cæperunt, Roberte, Roberte Imperator serto

precamur

præcamur opem militibus sic optime de te meritis, quare statim uinctis ad consiliumque decem uirale deductis, sic in illos animaduersum est, ut deducti eodem momento in aream publicam, inter geminas columnas sint suspensi.

De Leonardo Lauretano duce, & Senatu Veneto.

VICERVNT scelera nonnullorum patritij ordinis benignitatem, atque clementiam Leonardi Principis, & Senatus, coegeruntque eum, ut deposita interim humanitate ad tuendam Reipu. dignitatem seueritatem indueret animis, quare quum eorum crimina sæpius delata forent, grauioraque flagitia, comprehensi, conuictique supremo supplicio publicè spectantibus omnibus sunt affecti.

Externa.

PERQVAM libenter sanè in præsentia hæc ipsa seueritatis exempla reperim, quod præcipua eorum pars Pontifices maximos autores habitura sint: quæ bonitatem eorum lecturis declarent, & reliquis pontificibus exemplo esse possint, ut pro uera religione, ac pietate tuenda minime dubitent seueriorem hanc disciplinam haurire animis.

De Constantino Pont. Maxim.

PRIMVM autem locum iure sibi vendicauerit Constantinus Pont. Max. qui Philippum Constantinopolitanum Principem male de fide catholica sentientem, sæpius ab scelteris admonitum, neque unqpam resipiscentem, seuero admodum ultus est, nam & dignitatem imperij illi ademit, & ne inter reliquos principes Imperatoresque nomen eius referetur edixit. uerum obstinationem illius nimiamque animi pertinatiam non multo post diuina prouidentia uindicauit, nam anno uno mensibus sex imperij uix expletis, captus à suis, oculis primum, tum uita priuatur.

De Innocentio primo Pont. Max.

LAVDARI certè Constantinus Pont. maxime potest, qui pontificia seueritate, ad quam necessaria temporum ratio illum induxerat, quum accepisset Ioannem Chrysostomum patriarcham Constantinopolitanum ab Archadio Imperatore Eudoxię uxoris suę astu in exilium esse pulsum, Theophilumq; illi ab eodem principe surrogatum, Arcadium ipsum admonuit, ut Chrysostomum reuocaret ipsum, quod nisi quamprimum faceret, tunc sese & Eudoxiam uxorem pro certo sciret, extra communionem Christianam eiectos esse, in ordinemque redactos.

De Nicolao Pont. Max.

SED quonam piaculo seueritatem tuam Nicolae Pontifex Max. prætermittere potero? qui re cognita, quod Lotharius Ludouici secundi Imperatoris frater iustam uxorem reiecisset, & alteram sua sponte superinduxisset, adiuuantibus eum tamen præsulibus Coloniensi, & Treuerensi, ipsum Lotharium non dubitauit diris pontificijs persequi, & duos illos sacros præsules in ordinem redigere.

De Gregorio septimo Pont. Max.

NEC Gregorij septimi seueritas præteriri unquám silentio à me poterit, qui Henricum Imperatorem redigere in ordinem non est ueritus, quoniam ille uenalia omnia sacerdotia passim haberet, nec sæpe à pontifice admonitus à tam graui scelere temperaret, sed nec ueniam petenti facile tribuisset, nisi id Henricus per mediam hyemem nudis pedibus ad Canusij portas, ubi tunc Pontifex agebat Zona insuper colum præcintus, supplicem sese pedibus ipsius publicè spectantibus omnibus exhibuisset.

De Alexandro tertio Pont. Max.

EADEM seueritate usus est Alexander tertius Pont. Max. in Fridericum Aeneobarbum Imperatorem, quod ille schismatis autor fuisset, uno, atque altero pontifice super inducto. nanq; illum dignitate primum priuauit, anathematisque spiculum in illum, & reliquos illi fauentes intorsit, quem non prius à tanto crimine absoluit, quam Venetias deductus Alexandrum Pontificem ipsum in uestibulo diui Marci cum principe & enatu sedentem saluere iusserit, pontificisq; ipsius pedes osculatus sit.

De

De Castrutio Castracane Lucentium domino.

ERANT mihi pontifices alij, qui recenseri in hoc eodem albo à me iure optimo poterant, nisi Castrutij Castracani, lucæ olim domini memorabile seueritatis exemplum me ad se uocasset: qui mensarium lucensem, quod vrbe decoquens efugisset, breuisque post pactus cum suis creditoribus redijsset, deductum ad se coegit, in carceremque coniectum iussit debitam omnem pecuniam dissoluere; siquid verò superfuit totum in publicum redegit, eo perpetuo insuper exilio damnato.

De ijs, quæ grauiter dicta: vel facta sunt. Caput IIII.

NON possunt quæ dicta grauiter factaque sunt ab ipsa seueritate disiungi. dedeint mihi igitur uti spero, veniam hæc ipsa quandoque lecturi, si tristioribus hisce referendis exemplis diutius immorabor. in quibus tamen polliceor multa non ingrata illis affutura. propter præcipuam autoritatem eorum, qui in hac laude versati esse creduntur; habeat igitur primum hunc locum Henricus Dandulus, qui postea dux Venetijs creatus est. hic igitur ad Manuelem Comnenum imperatorem Constantinopolitanum, Veneto nomini infestissimum, missus orator, quum multa alia prudenter apud eum principem locutus esse dicitur, ut illum patriæ recõciliaret, tum uerò illud grauissime addidit, ut meminisse Sybellini carminis iam pridem vulgati: futurum non multo post, ut Adria orti Constantinopolitani imperij fasces, sceptraque ad se traherent, quod tam graui dicto adeò excanduit Manuel, ut illi intra cubiculum euocato æneũ uas candens obiecerit, quod inspectare diurius voluit, vt eum oculorum lumine priuaret, quam pœnam ita passus est, quamuis grauiter laborarit, ut præcipuus ille autor fuerit imperij ad Gallos transferendi.

De Francisco Dandulo Oratore ad Clementem Pontificem.

TENTARANT sæpius Veneti, idque frustra, ut Romanum pontificem Clementem sibi iratum, infestumque propter Ferrariam receptam, pluribus ad eum missis oratoribus reconciliarent. postremo vero missus est, & Franciscus Dandulus, qui eo animo profectus est Auenionem in Gallias (ibi enim pontifices Romani aliquot egerunt annos) ut quacunq; ratione fieri posset, ipsum Clementem ponrificẽ sibi patriæq; conciliaret, quum que incassum multa uariaque tentasset, tãdem ad consilij inijt, quòd

omnium

omnium mortalium animos implere admiratione posſit, veſte enim mutata, quadrupedisque canis habitu ſumpto, Zona in catenę modum etiam colo uinctus ad prandentis menſam Clementis propius acceſsit, pedibúsque eius aduolutus, neque habitum, neque animum præſentem ſeſe mutaturus teſtatus, niſi Venetam Rempublicam, pont. ipſe prius in gratiam recepiſſet. tantum rei nouitas neque, antea uiſa, aut audita grauitas animũ Pontificis perculit, ut ſtatim ſurgere cum iuſſum admiſerit, ſeque omnia facturum, quæ petiiſſe annueret, quòd & factum eſt; quare illi Veneti gratiam rei tam optatæ referentes; ducem in Superantij mortui locum, canis cognomento illi indicto ex quodam facti (ut ita dixerim) miraculo ſibi præficere.

De Stephano Contareno.

Cabatus hic in Petri Zeni locum Senatus iuditio, qui maritimæ rei recte peragendæ in Benaco lacu præeſſet, quando res aduerſæ nunciarentur, ſtatim ſuſcepta prouincia, domum eſt profectus, euocata de ſuperiore ædium parte vxore: ſcies inquit me benacenci orę præfectum, Senatu ita iubente, tu igitur omnia domi parato curatoque, ut præſto ſint, quęcunque mihi neceſſaria futura ſunt, atque intra paucos dies, aut lætum à me partę victoriæ nuntium expectam (id, quod campani æris ſonitus ex Marciana turri tibi ſignificauerit) aut mortis meæ literas, quibus tu cadauer hoc ipſum auitæ ſepulturę mandes. quæ uox quæſo grauior eſſe potuit ad teſtandam ſuam in patriam charitatem? cuius dignitate, aut gloria nihil ſibi carius, aut iucundius eſſe profitebatur.

De Antonio Grimano.

Singularis opinor, atque incredibilis duúm in Dandula familia Senatorum virtus, ac grauitas plerisque uideri poſsit, ſed quòd nos audiuimus, & uidimus non minus admirationis ſecum afferet. Si quidem Anatonij Grimani ab exilio reuerſi grauitas ipſa egregia fuit, qui Nicolaum Michaelem acerrimum ſui accuſatorem) ubi primum domum rediit, & reliquos eius collegas duos, Piſanum, & Sanurum, eos auide complexus omnes, Nicolaum uerò ipſum ſumopere laudauit, quòd pro dignitate ipſius, qué geſsiſſet conſtantiſsime publicã cauſam tutatus ſit, addens quòd optaret Reſp. ſimiles ille plures ſemper haberet. ſed enim, & dux in locũ clariſsimi Lauretani creatus, eum occurrentem ſibi primum ſaluere iuſſit, omnia de ſe ipſo illi pollicitus, extant adhuc literæ ipſius ad ipſum ſcriptæ plenæ ſummæ grauitatis, & amoris.

De Andrea Gritto Duce.

SVCCESSIT in Antonij Grimani locum Andreas Grittus, cuius virtus & in patriam merita præclara, & egregia imprimis extitere. Cæterum ut id agam, quod præsentis est operis, & instituti, ea nunc omittam, quę ad rem præsentem minus attinent; illud in præsentia maxime memorabile tacere minime possum; quod quum nunciatum illi esset absenti, Constantinum Cauaciam, unum ex quatuor scribis à decemuirali cōsilio delectum, qui locus honestissimus in primis sit, summæque inter plebeos dignitatis, utinam inquit patres ipsi maturius Reip. consuluissent, nam laqueum uideo Constantini collo, hoc ipso decreto appensum esse; quod & sanè illi contigisset, nisi exilio suo peximè de Rep. meritus fugam arripuisset: quid hoc principis respons. grauius esse potuit? nāque operam eius quandoque expertus publico munere facile ingenij prauitatem, & peximos eius mores deprehenderat.

EXTERNA.

De Vgone Cæsariensi equite Gallo.

MISERAT Almaricus Hierosolymorum Rex Vgonem Cæsariēsem principem uirum, militia clarum oratoris nomine ad Baldacensem Caliphama, ut res inter Christianos, & Sarracenos componerentur, discordięque, ac bella sederentur, uerum quum ipse Caliphas nudam suam dexteram Vgoni porrigere nollet, sed tantum uestem suam cōtrectare iuberet, præcipue uero quòd christianus esset, auersiis procul à Maumethis sacris, nunquam adduci Vgo potuit, vt id faceret: quin bellum denuncians quā primum se discessurum pollicitus est: qua ex re calipha territus inuitatum ad se benigne excepit: uirtutem hominis admiratus, dextraq; simpliciter iuncta fœdus sanxit.

De Sergio II. Pont. Max.

PERQVAM libenter equidem exempla Romanorū pont. si qua occurrunt, prosequor, si modo ea huiusce modi sunt, quæ veterem religionē ac pietatem referant, quale Sergij pont. extitisse literarum monumentis est proditum. nam quum Ludouicus à Lothario patre consors imperij factus esset, Romamque ille uenisset, imperij insignia accepturus, Italiamq; omnem varijs vastasset cladibus, susceptus tamen ab eo benigne, ad D. Petri fores, ubi Pont. ageret, magna cum populi pompa deductus est, qui à pont. exceptus, clausis tamen foribus diui Petri, conuersusque ad illū Sergius, summaq; grauitate vsus, si uenisti, inquit. ad nos deposita ferita-

te, qua ferè uniuersam Italiam populatus es, argenteæ statim fores tibi patebunt, imperijque fasces à me quamprimum accipies, sin uero eo animo es, ut non Christianum principem agere uelis, hinc quamprimum discedito, meque Pont. Christianæ pietatis assertorem arreptum, primum diripito. ad quam uocem quum Ludouicus ipse sese pont. pedibus subiecisset, osculatusque eos foret, benigneque se omnia facturum respondisset, statim pontificis iussu patuere fores, admissusque ab illo perhumane, omnibus imperij insignibus donatus est: quare inde ita postea discessit, ut pacatissimo agmine in Gallias redierit.

De Gregorio septimo Pont. Max.

NON silebimus Ildebrandi quoque Pont. Max. qui Gregorius septimus est dictus, grauitatis plenum exemplum in Henricum Germaniæ imperatorem. nam quum relatum illi pro certo esset, Henricum uenalia omnia habere sacerdotia, minime dubitauit statim eum admonere, ut à tam perdito facinore temperaret, nam etsi nullas adhuc literas à Constantinopolitano principe recepisset, qui interminatus est, tamē fore, ut diris pontificijs illum insectatetur, imperatoriamque maiestatem illi abrogaret.

De Rodulpho Imperatore.

FVERAT hic dum tenuiores res eius essent, in Ottochari Boemorū Regis familia magistri nomine. Cæterum quum multis varijsque uirtutibus corporis & animi excelleret, imperator à Germanis declaratus (tantum uirtus eius excelluit, ut in hodiernum diem (annum ferè trecentesimum) eius familiæ gloria perduret, & in primis Carolo principe, qui hodie maxime uiget; sed (ut ad Rodulphum redeamus) non poterat æquo animo ferre Ottochatus hanc tantam uiri subitam, tamque repentinam maiestatem, sed amicorum suasu uictus Ottocharus ad ipsum Rodulphū profectus, benigne ab eo excipitur, ita tamen ut statuto die ad sese salutandum in tentorium conueniret, ut a se iusiurandum acciperet imperatore; quare eò profectus genua flectens, dum iurisiurandi uerba repetit, colapsis tentorij ornamentis omnibus, quæ de industria comparata fuerant, in conspectu omnium uisus est, Rodulphi genua tangens id, quod postea Ottocharus uxoris suæ etiam contumelijs irritatus, ægerrime ferens, bellum illi indixit, sed à Rodulpho uictus acie mox interijt.

De

De Genigemi Otthomano.

RELIQVERAT Otthomanus Turcarum princeps liberos duos mares, qui post eius mortem imperij totius hæredes, quum parum inter se concordes agerent, à Baisethe fratre pulsus Genigemi Rhodum fugiens, petijt: inde ad Innocentium pont. captiuus missus, quum aliquot post dies, ut pont. salutaret deductus esset, nunquam adduci potuit, ut pontificis pedes oscularetur, sed apprehenso eius Humero, Cardinalibusque tantum complexis, sic ita inde discessit, ut etiam in homine Turca facti grauitatem admirari posses.

De Iustitia Caput V.

IN nulla commentariorum huiuscemodi parte libentius uersatum me memini, quam in iustitiæ ipsius laude præcipuè commemoranda, quæ certe communis omnium uirtutum parens, si rectè à nobis colatur, ut omnes amplectamur uirtutes efficit. prima autem huius uirtutis pars est, ut deum colamus, altera, ut patriam reliquis omnibus studijs præferamus, tertio loco, ut parentes ipsos summa pietate diligamus, tum agnatis, atque affinibus reliquisque mortalibus suum cuique ius suppeditemus. recte enim sacris est proditum literis, beatos esse, qui semper iudicia custodiãt, & iustitiam ipsam in primis diligant: ne quis unquam abs te etiã inimicus uel tua, uel aliena opera te autore uel conscio circũuentus sit.

De Venetorum iustitia.

NVNQVAM certè inficias ierim, Romanam ciuitatem per multas ætates in ipsa iustitia excolenda unam præceteris excelluisse: quippe quæ pro certo sciret, & amplissima imperia præcipue parta, retentaque ipsius iustitiæ assiduo cultu, & amplissima quæque regna, non facilius corruisse, quam si iustitia negligatur ipsa. Quare nos Venetis referendis exemplis, relictis uetustioribus, intenti, primum illud reliquis præponemus, quod celebre sit, omnibusque gentibus maxime memorabile; erat Andronicus senior Bizãtinus imperator, qui à Michaele filio pulsus Venetis id præcipue satagentibus, quod senex, certusque imperator inops, egensque terras omnes oberraret solicitus in primis, ut fasces imperatorios toties iuste repetitos, tandem reciperet, id, quod Veneti animaduertentes primi illum suscepere, & quamuis ligusticis opibus Michael filius obsisteret, ne deserti quidem ab ipso Andronico, qui liguribus ipsis adhæserat, ab illius tutela discessere, donec septuagenario maior Andronicus ipse decesserit.

De iisdem Venetis.

RECEPERANT Veneti Tenedum, illique insulæ Ioannem Mutatium præfecerant, qui dum sibi, suisque insulanis nimium placet; statuerat nec Venetis ipsis repetentibus, neque alijs principibus ullo modo restituere, & si arx ipsa dirueretur; quod ipsum inter Genuenses, & Venetos composita pace Allobrogici ducis opera conuenerat. quare grauissimo in eum decreto patres decreuere, & illum perpetuum exilio damnandum, & ordine patritio penitus eiciendum. quin etiam Fantinum Georgium paratæ classi præfecere, qui Mutatium ipsum per septem & amplius menses obsedit, intra arcem, quam fame uictus nuncijs Allobrogici ducis tandem restituit, cum summa admiratione Genuensium ipsorum, qui tantam iustitiæ uim in Venetis ipsis summis postea laudibus extollerent.

De iisdem Venetis.

ACCERSIERANT Veneti Sebastiani Ciani Ducis auspicio, cum ex alijs orbis partibus extruendis nouis edificijs insignes præfectos, tum ex Constantinopolitana vrbe unum, amplissimis premijs inuitarant, qui omnium iuditio omnibus alijs ea tempestate præferebatur, ut auream diui Marci ædem omnium quæcunque extarent celeberrimam, ab ipsis fundamentis extruerent, quod quum Græcus homo præstiturum sese polliceretur, ea tamen códitione, ut absoluto ab se opere, ad æternam sui memoriam, pateretur dux ipse senatusque in oculatissima templi parte statuam marmoream sibi poni: nó dubitauit Cianus dux ipse, & patres id pro certo polliceri: inchoato igitur ab se opere; quum iam præcipuá templi partem absoluisset, quum dux, & reliqui patres adessent, nimia quadam ingenij leuitate elabi sibi ex ore passus est, se quidem multo celebrius templú ipsum fuisse extructurum; nisi inter ipsum opus occurrissent plura, quæ illum prudentiorem fecissent; ad quem subridens dux; nec nos inquit cótrà omnia, quam ue statua petieras, integra tibi dabimus; quare illi in uestibuli fronte marmoream statuam collocarunt, manu ad os obiecta quasi illú dicti sui pœniteret. Illud interim hoc in loco præterire minime possum, templi ipsius apparatum tantum, talemq́, hodie extare, ut nemo sit, qui, quum omnia diligentius perlustrarit, nó fateatur omnibus antiquissimis operibus, & recentioribus cum ipsa Tarpeia arce esse anteferendum (quod etsi parergon uideri multis posit non dubitem tamen plures fore quibus quam gratissima templi ipsius sit futura explicatio) est igitur templum ipsum, non tam, magnitudine, & uastitate sua, ut pleraque alia, quá ornatu insigne, & in primis augustum. quod si primum ingrediare crucis figuram

figuram præferre uideatur; cuius anguli in altißimas consurgunt testudines. Quarum fastigia, ut reliqua templi facies, plumbeis tegulis operta, ad centum viginti stadia ex alto ad urbem nauigantibus inter eminentißima vrbis ædificia occurrant, superbißimi ad id fornices, mira inter se arte coeuntes totam molem fulciant, illud non possum non uehementer admirari; vnde tanta uis auri Venetis ipsis affuerit, quod tanto operi impenderent. Nam quicquid operis est à media templi parte purißimo fulget auro, quod musiuo opere ita uariatum est, ut quocunq; oculos uertas insigne in primis occurrat, recedunt tantum in ipso testudinum conuexu Græcanici operis vetustißimæ imagines, mœsta quadam, venerabilique præsentia, horrorem cum religione mixtum spectantium animis inferentes, quod si ad alias spectandas templi partes animum cóuertas, marmoreæ undique tabulæ, ad pauimentum usq; ipsum, uarij marmoris occurrent, quæ tanto artificio sunt sibi adinuicem compositæ, vt eædem inter se similes uideri poßint: sedilia quoq; ipsa circum ædem marmorea, ita distincta, ut defatigato iam tibi cuncta perlustráti, quietem, & ocium parent. hic tibi pauimentum liceat intueri vermiculato opere, marmoreis frustis ita distinctum, ut tantum ea truendi templi studium in cœlum meritò tollas. Columnæ uero cópl ures parij lapidis, uel Tapsici aut Numidici tibi interim adsurgant iure optimo admirabiles, cum duplici suggestu marmoreo unde sacerdotes sæpe emineant. sic enim cautum publico decreto fuerat, ut quicquid egregij operis Veneti ipsi nauigantes quocunque terrarum ambirét, non dubitarent idipsum Venetias deferre ad æternam templi aurei memoriam, ut nulli impensæ omnino parcerent. quod si ex templo egrediare, uestibulumq́ue ipsum subeas, quis per immortalem deum stupor non te inuadat? cuius aurei fornices trecentis, & amplius fulciuntur colũnis, nó magnitudine sua magis, quã colorum uarietate conspicuis, inter columnia, & quicquid in area ipsa operis est, cum ipso pauimento marmoreis tabulis pro tectorio renitet; quod si superiorem uestibuli partem ex area ipsa conspicias, ecce tibi equi quatuor ænei diuerso statu varioq́ue occurrunt, qui ueteris operis insignia plane referentes, studium insigne ciuitatis ipsius secum præferant. His operosum templi supercilium incubat senis sese pinnaculis explicans quorum singula in tabernaculi speciem surrecta singulas habent ex candido lapide statuas, nudi genij, aliaq́ue uerò splendidißimi aspectus simulacra, suo quæque statu operibus inserta, miro quodam modo, ipsam pinnarum exornant intercapedinem. Idem opus excellentißimum, eandemq́ue speciosißimam materiam, tam dextrum, quam leuum latus habet.

De Nicolao Vrsino Venetorum imper.

SIQVIS diligentius templum ipsum perlustrarit, interioraque illius cognoscere maluerit, Nicolai Vrsini Veneti Senatus imperatoris publicũ munimentum aspiciet, quod illi Lauretanus Dux, patresque posuere, posteris futurum exemplum rerum ab eo præclarè gestarum: Siquidem ille pluribus pontificibus & regibus Italicis, & rebus publicis egregiam operam semper nauauit, nouissime Venetis ipsis per quindecim annos, clarissimis partis victorijs, adeò carus fuit, ut recepta vrbe patauio, mox etiã à durissima omnium obsidione liberata, moriens non multo post summum sui desiderium posteris reliquerit.

De Senatu Veneto.

NVNQVAM certè prætermiserim memorabile illud consilium Andreæ Contareni ducis, & patrum, qui conseruandæ patriæ Clodiensi bello aduersus Genuenses plura remedia excogitassent, illud unum præcipue iniere, quod sanè nemo inficias ierit, rectum in primis extitisse, ut triginta familiæ plebei sanguinis, in patritium ordinem coaptarentur, eorum videlicet qui præclariorem operam ad patriæ salutem comparandam attulissent; quare incensis omnium animis, vniuersa penè ciuitas ita inflammata est, ut plerique priuato suo stipendio, nouas naues ipsi extruxerint, quibus ipsimet præessent, alij ingentem pecuniæ uim in publicum dono dederint, ne defuere, qui se ipsos cum liberis, & reliqua familia grauissimis quibusque periculis obiecerint. bello igitur tam graui fœlicissimè perfunctus ipse dux, & patres ad Clodiam, & ea vrbe recepta captiuorumque Genuensium, & aliorum non parua manu Venetias abducta, tũc dux ipse senatusque omnis memor promissæ fidei, & iustitiæ, semper ab hac ciuitate constantissime retentæ, triginta familias in amplissimum ordinem cum suis hæredibus asciuere, & quoniam non deerant, qui bene de patria adhuc essent meriti, reliquos publico ære annuo ex suo arbitrio donarunt, ut non desint tot iam annos, quibus idipsum publice persoluatur.

De Michaele Mauroceno.

MICHAEL Maurocenus, qui postea dux in Andreæ Contareni locum creatus est, omnibus exemplo esse poterit, quanta iustitiæ uis insit eorum animis, qui patriæ ipsi omni studio, atque ope recte semper consuluere, nihilque illi negatum unquam esse uoluere, quod necesse esset ad eius retinendam dignitatem. Is nanque ex Syria rediens quum amplissimas

ſimas opes ibi comparaſſet, Rhodum inſulam cum iis appulſus incolumis, ibi accepit patriam ipſam in ſummo poſito eſſe diſcrimine, neq; vllam eius ſeruandæ ſpem ſupereſſet, quum igitur illum multi adhortarentur, vt diuenditis mercibus, ingentiq; theſauro conflacto, alioq; ſe reciperet, ego ne inquit tam graue facinus, & ſcelus hoc tempore auſim? vt laboranti tam grauiter patriæ deſim? diuendam igitur perlibenter omnia, & quicquid inde conflauero pecuniæ, id totum in patriæ ſalutem impendam. mox celerrime comparata naui auriq;, & argenti copia ſuccinctus Venetias appulit, nec ducem patreſque paſſus eſt celare conſilium ſuum. pæcuniis igitur omnibus profuſis, quæ magna ex parte ſummo vſui publicè fuere. meritò Contareno duci ſurrogatus eſt, vtinamq; diu frui ea dignitate licuiſſet, ſiquidem intra menſes quatuor obiit.

De Franciſco Balduino patritio Veneto.

DIVERSVM omnino Franciſci Balduini à ſuperiore facinus facilè oſtenderit Iuſtitiæ vel præcipuum munus eſſe malos ciues, maleque de patria meritos grauiſsimis affeciſſe pœnis, quod Franciſcus Balduinus meritò probauerit, qui ciuium opulentiſsimus iuris uim, æquique in tanta ciuitate ferre non valens, animum adiecit ad libertatem, ſi fieri poſſet, opprimendam. re igitur variis artibus, & conſiliis ſæpe ab illo fruſtra tentata: quum dux, ac patres id reſciſſent, captus in minoritana æde etiam ſacratiſsimo die Iouis ſancto, tantæ audaciæ pœnas meritò luit. iure enim co ſtatim mortuo bona eius omnia publicata ſunt, quin etiam & illud additum, ne quis in Balduina familia nobilitatis munere perfungi poſſet, Ianuaque domus illius perpetuo die, noctuque pateret ad d. Symeonis cognomento parui. d. que Marci effigies ſupra ianuam ſemper aſtaret.

EXTERNA.

De Sancio Caſtulonenſi rege, cui deſiderati cognomentum fuit.

FLOREBANT vno eodemque tempore reges in Hiſpania duo, vnus quidem Sancius Caſtulonenſis, cui deſiderati cognomentum fuit, alter Legionenſis Ferdinandus, qui quum in Pontium Principem Hiſpanum arma ſumpſiſſet, magnamque partem principatus ſui illi ademiſſet. Sancius, hoc ferre æquo animo non valens, quoniam illi Pontius propter egregiam eius virtutem, & nauatam pluribus bellis operam expertus, maximis copiis aduerſus Ferdinandum fratrem mouit, quod ſentiens Ferdinandus ſtatim in Sancii fratris caſtra paucis comitantibus peruenit, cauſaque à fratre cognita quæ illi honeſtiſsima viſa eſt, immemor pontii in ſe

iniuriarum,

iniuriarum, fratremque insuper magnopere laudans, quàm primum demissa belli cura, domum rediјt rebus omnibus, quas ademerat Pontio restitutis.

De Ferdinando rege Aragonio.

NON possum non ipsis Hispanijs testimonium reddere seruatæ in primis iustitiæ. cui enim quæso paulo humaniori non maximè probetur Ferdinandi Aragonij regis pietas, & Iustitiæ cultus? qui Castulonensis regni tutor à fratre relictus; quum nepotem summa virtute, fidei suæ commendatũ optime tueretur, ac regeret catusq; in primis omnibus Castulonẽsibus esset sed ij veluti pertesi puerilis imperij, ad ipsum Ferdinandum regem constituendum omni studio contendebant, quumque dies locusque statutus esset, quo ipsi Ferdinando, & ipsius heredibus sceptrum, & regias insulas traderent, ecce ipse superueniens Ferdinandus, regia clamydi lasiore succinctus, qua puerum ipse clam gestaret, in concione acclamantibus omnibus Ferdinandum regem Castulonensem, eiusq; hæredes, reiecta regia clamyde puerum ipsum humeris colloque insertum ostentans, en inquit exclamans, hic vester rex, cui sceptrum, cui regias seruatis insulas, qui planè Castulonensium regum præcipuum sit futurus. quare hoc veluti miraculo attonita concio, tantaque admiratione capta regiamque animi moderationem admirans, & iustitiam, regem ipsum puerum excepit, Ferdinando ipsi fælicissima quæque deprecabunda, potest quis summam pæcuniæ vim aspernari, poterit sacerdotia opulenta reijcere, regnum autem tantum ac tale sine scelere oblatum; quis vnquam respuat?

De Tancredo normando antiochiæ principe.

ERIT vti spero Ferdinandus Aragonius Rex in ore omnium, qui nostra ista hæc aliquando legerint, nec vero Tancredus Normandici sanguinis vir silebitur, qui Antiochiæ præfectus capto Boemundo patruo principatum ipsum Antiochensem summa diligentia, ac fide rexit, adeò vero augendæ studio rei, vt aucto etiam principatu magnaque auri, atque argenti vi coacta, patruum suum Boemũdum inter sarracenos captum iustis vindicijs liberarit, eique statim Antiochense Imperium optima fide restituerit.

De Balduino Hierosolymorum rege.

ACCEPERAT hic Antiochensem principatum sibi oblatum à ciuibus absente Boemundo Iuniore, quem quum armis, etiam fortissime ad-

e uersus

uersus turcas tueretur, forte ita accidit, vt victus acie à turcis caperetur, sed quum biennio post sua pecunia restitutus esset; aduenienti puero non dubitauit ciuitatis imperium, & reliqua omnia illi tribuere, iustitiæque cultum rebus alijs omnibus anteferre.

De Saladino sultano ægiptio.

NVLLVS vti reor iure nos accusauerit si Maumethei delirij sectatorem vnum Saladinum hic inseruero: qui maximis semper rebus gestis, clarissimisque ad extremum vitæ ita floruit, vt eius nomen perpetuo celebrandum nobis sit: atque vtinam huiusmodi reges sortita esset christiana pietas, fælicius enim res nostræ sese haberent. cæterum hæc alias. Saladinus igitur maximus, & amplissimus, inter Maumethanos Principes, vel eo nomine, quod Hierosolymitani regni fastigium nobis ademerit, vt nunquàm sit à nobis postea receptum, claris victorijs aduersus nos partis celebris, celeberrimus vero capto Guidone Lusignano Cypri Insulæ rege, & alijs nō paucis principibus christianis, quos omnes apud se humanissime habuit, facileque postea dimisit. sed & illud eius facinus non minus memorabile, quod recepta arce per biennium à se obsessa, quàm christiani milites tuerentur, qui coacti fame illam restituere, eos omnes summa humanitate excepit, vxoresque singulis suas tribuit, suaque pecunia multas ex ijs captiuas redemit, magnoque auri pondere eos donauit, incolumesque domum dimisit, tantam in illo virtutem admiratus, nescias quibus laudibus non insignem principem hunc laudes.

De Florentino populo.

HABEBIT, & suam laudem Hetruria, eiusque caput Florentia, si exemplum in primis iustitiæ ab ea cultæ, quod patrum nostrorum memoria accidit, meminerimus sæpe. siquidem quum Paccia familia ciuitatis primaria infesta in primis Mediceæ esset, consilium id inierat, vt Iulianū & Laurentium fratres vel in templo diuæ Reparatæ, interrimerent, quod quum tandem confecissent Iuliano interfecto Laurentio non leuiter vulnerato, ciuitas ipsa adeò indoluit, vt coniuratos quoscunque potuit graui pœna affectos statim sustulerit: Iacobumque Paccium, Pisanumque Archiepiscopum suspendio affecerit, reliquamque omnem pacciam familiam perpetuo exilio damnarint, vt sane mirandum sit, aut paccios tandiu in ea coniuratione perseuerasse, aut nihil vnquam Iulianus, Laurētiusq; fratres resciuissent, quum res multis mortalibus credita foret.

De fide publica. Caput VI.

Non erit certè multum in iustitiæ cultu, nisi fides ipsa cum priuata tum publica iustitiam ipsam fuerit complexa. meritò igitur ipsi fidei suus statim dabitur locus, qua vna societas hominum vel sola continetur, vt si in infidum, ac perfidum incideris pro certo scias nihil tibi vnquam rectè cessurum. adeste igitur huc Veneti, atque ea fidei extempla prodire, quę exhortari reliquos mortales facilè possint ad eam retinendam summo studio semper esse contendendum.

De Dominico Michaele duce.

Obsidebatur terra, mariq; Ioppe Syriæ vrbs magna contentione, in continentique, pręerant Gallorum Duces, Hierosolymitanusq; varimundus Pontifex: Veneti vero Dominico Michaele Duce suo, omni opera mari adnitebantur, vt eam expugnarent, verum quum Galli trepidi in castris agerent, quòd cum ingenti exercitu nunciaretur Sultanum Aegiptium ad futurum; tum vero multitudo palam voces in castris iactare cæpit, esse sibi inde abeundum, soluendamq; obsidionem, quando ipsi soli grauissimo discrimini obijcerentur, venetos enim facilè inde in pacatum abituros, quibus mare ad fugam pateret, id, quod quum Michaeli duci annunciatum esset, tametsi primò commotus animo, mox tamen solertius cogitans, consilium id init, vt nauium remi omnes in Gallorum castra deferrentur (non desunt tamen, qui reuulsas trabes ex singulis nauibus prodant) id, quod varimundus aspiciens, & reliqui duces, maximopere sunt admirati, ad quos conuersus dux ipse, audiui, inquit frequenter penès vos iactatum esse, Venetos vbi hostes aduentassent à continenti statim obsidionem soluturos sine vllo periculo. ne igitur de fide nostra & constantia in posterum aliquid vereamini, quum ad vos hæc fugæ instrumenta sint à me delata. agite igitur, vt decet viros fortes, & postac venetam fidem prædicate, quo dicto exclamantibus cunctis, venerosque summis laudibus extollentibus intrepidè cuncti ad obsidendam vrbem rediere, quæ non solum à nostris capta, expugnataq; est, sed & quanta semper ab initio venetorum fides esset, memorabili declarauit exemplo.

De Senatu Veneto.

Acceperat Franciscus Sfortia à Philippo Mediolanensium duce Blancam eius filiam vxorem haud sanè legitimo thoro natam. Cremo-

namq; vrbem, cremonensemq, agrum omnem in dotem acceperat. igitur celebratis nuptijs profecturus in Vmbriam, atq; Hetruriam cū exercitu, Cremonam ipsam Venetæ fidei comendauit. illi verò perlibenter curam eam suscepere: nec dubitarunt bellum etiam cum Philippo gerere, qui iniquissimo ferebat animo, se socerum à genero suo contemptus esse, Venetosque ipsos intra suos etiam fines sibi esse celebri tutela pręposito s.

De eodem Senatu.

GESSERANT Veneti diuturnum graueque cum Genuensibus bellum in Gręcia. cæterum pace tandem inita, idq; Allobrogum ducis opera ita tamen, vt Veneti ipsi præsidium ex Tenedi arce reuocarent, eamq; Insulam omnino liberam relinquerent, qua in re datæ fidei memor Venetus Senatus, quàmprimum iussit Ioannem Mutatium arcis præfectum inde cum omni præsidio Venetias redire, quod quum obstinatus ille minime fecisset, & Genuenses ipsi Venetam fidem in dubium vocarent, Florentinosq; pro hac re fideiussores appellarent, non dubitauit senatus Venetus validam classem instruere Fantino Georgio duce, qui omni opera ac studio pulso inde Mutatio arcem eam euerteret, integramque insulam eam Græcis restituere, cuius præcepti memor Fantinus Georgius non prius inde cum classe discesssit, quàm dura obsidione plurium mensium ad deditionem Mutatium ipsum, pręmente etiam fame, compulerit, quę res, & Genuensibus ipsis, & reliquis omnibus memorabile fidei Venetæ exemplum esse posset.

De eadem ciuitate.

SED quęnam seruatæ fidei à Venetis exempla singularia iam referam? quum passim inter christianos Principes, eisque subditos vulgatum planè esset, quidquid apud eos non facilè solui posset seu publice, siue priuatim, id statim communi consensu remissum esse Venetias, vt bonorum Venetorum iuditio (sic enim appellabant) dissolneretur: huius rei innumera subijciemus munimenta. iam vero quid dicam principum virorum ac fœminarum testamenta penes. d. marci procuratores hodie extare, quibus illi supremas voluntates suas commendarint. sed & illud nunquàm siluerim, in hodiernum vsque diem à regina Datiæ, quæ barrum in Apulia preclarum oppidum dotis nomine possideat, ingentē pecuniæ vim Venetias transmitti voluit, quæ à sacris viris patritijsq, diligētius assecuetur.

De procuratoribus diui Marci.

Extant hodie. d. Marci procuratores, supremæ dignitatis penes Rempub. Venetam, qui ferè duces, qui contigerit principem ipsum diem suum obire, declarari soleant, horũ autem præcipuum est munus, vt eruum testamenta summa fide tueantur, ac colant exequendaque in primis curent, quę testamentis suis adscribenda vita functi mandarint, quo rum fides tantum breui elluxit, vt etiam apud exteras gentes plerię̨ principes viri (quod diximus) & fœminæ tutores eos esse iusserint. quare & Scalangę viridis, quæ hoc nomine fic dicta fit, extat hodie celebre testamen tum penes ipsos, Luchini vicecomitis, & Luciæ eiusdem familiæ, & Dominici Malatestæ Ariminensis principis.

De viride Scalana.

Non possum huic fœminæ, è Scaligerorum illustri familia ortæ non lubens testimonium summæ in Venetum nomen fidei, & beneuolentiæ perhibere, quæ quum supremum vitæ diem obiret, non parentis in se vo luntatem, non mariti principis erga se amorem secuta, percuratoriam fidem, & Veneti nominis autoritatem & patri & marito præposuit. Siquidem testamenti tabulis immensum auri viro procuratoribus ipsis annumerari iussit, quæ singulis annis pauperibus ab his distribuenda esset, id, quod hodie quoque ab eisdem summa fide seruetur.

De Lucia, & Luchino vicecomitibus.

Fuit Lucia Mediolanensis principis filia, quę Angliæ regis filio nuptui data fit; hęc verò moriens, testamenti tabulas sui ita conscripsit, vt ab ipsa Britannia multum auri, & argenti mittendum Venetias curarit, quod singulis annis. d. Marci procuratorum fide præcipue certis locis à se descriptis, distribueretur, id, quod, & Luchinus vicecomes, & ipse supremis suis tabulis iussit. Extant testamenta penes nos vtriusque, librique singuli, quibus iam tot annos constet distributæ pecuniæ, prout ipsi voluerant summa cura, & studio.

De Dominico Malatesta Ariminensi principe.

Erit & tu Dominice princeps fidei Venetę testis vel maximus, qui supremis tuis tabulis, non paruam fundorum & agrorum manum diui Marci procuratoribus testamento moriens legaris, ex quibus diuenditis,

De Saladino Maurorum rege.

SALADINVS Maurorum rex, qui Hierosolymitanum regnum christiano nomini tandem vniuersum abstulit, multis animi dotibus excelluit: id, quod scriptores fermè omnes nostri testari studuerunt, in hoc verò principe fides maxima excelluit; quippe qui quum munitissimum castellum à Christiano homine eius præside recepisset, qui diu ab eo obsessus, multaque pericula passus, tandemq; ingente fame coactus deditionem fecerit, ea conditione accepit, vt ipse cum suis omnibus inde abiret. Saladinus ipse sic amplexus eum est, sic vniuersos etiam fouit, (tametsi sciret necessitate coactum esse,) vt non solum incolumem, cum reliquis omnibus esse voluerit, sed, & castelli præfectum inter familiares asciuerit, eumque semper inter præcipuos amicos habuerit; quinetiam abiurare christianæ fidei sacramenta nolentem, magnis tamen præmijs, & amplissimis ornatum muneribus dimiserit, ad suosque redire sit passus, cum ijs omnibus, qui salui euaserant.

De Brixianorum fide in Venetos.

DIONA est Brixia Cisalpinæ Galliæ vrbs præcipua, quæ seruatæ fidei nomine multum laudis, & glorię pręter cęteras dotes mereatur. Nam quum à Philippo Mediolanensi principe diutius obsideretur, fameque, & peste intus etiam laboraretur, prætore Francisco Barbaro, & præfecto Christophoro donato, constantissime sese, & vrbem tuentibus, tantum absuit, vt de vi be dedenda Brixienses ipsi vnquàm cogitarint, vt omnibus obsessis malis vrbem tamen tutati sint, donec Catta melita imperator cum summa rerum omnium, difficultate, obsidionem soluerit, visitur, adhuc in aurea diui Marci æde oblatum vexillum à Brixiensibus tantæ fidei testimonium.

De Almenone Arabe Tolletano rege.

INCLVSERAT Sancius Rex Hispanus Alphonsum fratrem cœnobio, monasticamque vitam eum sequi iusserat, vti solus, mortuo patre, regnis Hispaniæ potiretur, eumque custodiri diligentius iusserat, ne forte inde effugeret. cæterum quum tandem Alphunsus inde clàm abfugisset, seseque fidei Almenonis Maurorum regis Tolletanique principis recepisset, tantum absint, vt christianum hominem reiecerit, regia stirpe iuuenem, vt eum sit imprimis amplexus, illumq; præcipuo amore semper sit prosecutus, & cum non multo post Sancius ipse rex sine liberis decessisset,

cessisset, peteretque Alphunsus ab Almenone, ut paterna, fraternaq; regna reciperet, illum benignissime missum fecit, tametsi amici familiarésque omnes Almenonis dissuaderent, admonentes eum, ut totius Hispaniæ mauri quam facillime potirentur imperio, quando nullus superesset hæres, & timeri præcipue posset, ne Alphunsus ipse receptis regnis Mauros omnes expellere ex Hispania contenderet. Cæterum datæ fidei memor, eum ita dimisit, uti Tolleto perpetuo abstineret, paxq́ue perpetuo inter utrunque foret. id, quod ab utroque seruatum esse constantissime prodatur.

De vxorum fide erga maritos. Cap. VII.

De Francisci Foscari Ducis clarissimi vxore.

DVXERAT Franciscus Foscarus dux uxorem secundo loco, priore mortua, ex Nana familia, cum qua diu dux uixit, & ex qua sobolem quoque suscepit, verùm abrogato illi principatu, publico patrum decreto, (qua de re antea diximus) satis constat, in Foscareas ædes reuersum illum intra triduum diem suum obijsset, quem quum patres publico funere efferri uellent, ad Minoritanum templum, ipsa uxor nunquam adduci potuit, vt factum hoc ipsum probaret, sibi esse dicens & opes, & uolútatem optimam erga maritum, ut id ipsum præstet. Cæterum quum patres ipsi constanter in proposito essent, minasque illi graues intenderent, nisi illa cadauer exhiberet, nunquam flecti ualuit, ut ab eo discederet quumq́ue exclamaret sese graui admodum a patribus atq; Rep. iniuria affici, quòd uiro suo, tam bene de patria ipsa merito, iusta soluere sibi uni non liceret, tandem per uim domi inclusa est, extractumq́ue cadauer, summa pópa patres efferendum curarunt; quo facto tristis illa semper, & uehementius in dies plorans, nunquam quoad uixit, quieuit; indignabunda semper uiuentem illum, & sentientem tam graui iniuria affectum, nec mortuum tamen sine publica nota sepultum.

EXTERNA.

De Sarra vxore Habraæ.

REVOCANT nos ad se in hac ipsa ueterum vxorum fide repetenda sacræ literæ, reuocantque ita ut Sarræ Habrahami vxori princeps tribuatur meritò locus, quú enim illa maritum iam senescentem, seséque grauem annis aspiceret, non dubitauit marito Habrahamo persuadere, ut Agari ancillæ domesticæ, & adolescentulæ adiungeretur, ex qua facilius

illi

illi soboles parare posset, quòd etiam facillime contigit, nam grauida factam Hismaelem filium habuit, quem cum matre lubens, uolensq; summo amore prosecuta est, uirum Habrahamum suum in utroque semper respiciens.

De Liuia Augusti vxore.

NVLLVM sanè exemplum seruatę erga maritos pietatis inuenies par Liuię Augustæ, quæ à marito transiens in Augusti Cæsaris potestatem, quando illam vxorem acceperat, ita illi indulxit, ut ipsamet puellas adhuc teneriores, quibus impensius obiectabatur Augustus, deduceret, non minus Augustum ipsum constantissime semper ad supremum usque diem amarit; ut meritò priuignum Tiberium suum plurimum interdum dilexerit, illumque imperij successorem habuerit: illud nos interim Liuiæ exemplum admoneat, quòd cōstanti omnium scriptorum fide memoriæ proditum est, in triumuirali videlicet proscriptione uxorum erga maritos fidem omnium semper fuisse, libertorum mediocrem, seruorum quā paucissimam, filios uerò in parentes nullos omnino extitisse.

De Octauia. M. Antonij triumuiri vxore, eiusdem Augusti Sorore.

FVERVNT in Octauia Augusti principis sorore præclaræ, insignisque animi laudes, quæ nupta Marco Antonio triumuiro, quum sub belli ciuilis initia Romam ad fratrem ab ipso marito remissa foret, constanti in eum fide semper extitit, nec reuocari unquā fratris autoritate potuit, ut Antonij penates desereret, quinetiam Antonium ad Cleopatram confugientē, semper est assecuta, ut non desineret tamen interim eum monere, ne ciuile bellum tanto studio gereret, néve patriæ excidium pararet.

De Giberti corrigiensis vxore.

NVNQVAM mihi tantopere veterum illustrium fœminarum fidei in maritos probabuntur exempla, ut si qui patrum nostrorum ætas insigne aliquot exemplum rei tam præclaræ habuerit, ipsum illud huc non transferam. quis igitur ignoret Giberti Corrigiensis nomen? quis non eius uxoris fidem erga illum summopere admiretur, dignamque suprema laude non lubētissime legat? hæc enim ipsa Rosei Rolandi soror, quū maritum suum Gibertum Parma per factionem pulsum sciret, nunquam tamen fratris Rolandi precibus adduci potuit, ut maritum desereret, quin potius nudis pedibus, passoque capillo nesciente fratre, ad eum extra vr-

bem confugit, quem complexa adhortari non destitit, ut forti animo esset, nec fratrem suum respiceret, se enim eo animo ad eum confugisse, neque ab illo uel uestigio unquam discessuram, quæcunque illi fortuna immineret.

De mutatione morum & fortunæ. Caput VII.

MIRABITVR fortasse aliquis quòd de seruorum in dominos fide nulla à me mentio, quando Valerij Maximi uestigia præcipue sequor, hac in parte fiat, sed ille mihi aut ueniam lubens concesserit, aut re ipsa melius expensa consilium meum probauerit, quum animaduertet seruorum Venetis ipsis nullum unquam usum extitisse. transibimus igitur ad eos, qui in Rep. floruere uiri, qui tamen morum mutatione magnam sui posteris admirationem reliquerint.

De Petro Candiano Duce quarto.

ERAT is iam quartus in ea familia princeps, & uiuentis iuditio patris, & totius ciuitatis assensu, propter egregiam adolescentis indolem, in tantam dignitatem ascitus, qui tamen non multo post mutatis moribus, & fortuna tantum sibi conflauerit odium, & patris, & totius ciuitatis, ut non multo post in exilium sit missus, hinc decreto fouente etiam patre. Cæterum eo non multo post mortuo reuocatus ab exilio uniuerso populo id ipsum exigente, iterum Reip. præfuit, magna eorum lætitia, qui eius adolescentiæ annos meminerant, nec uero ille opinionem ciuitatis fallebat, tanta erat illius erga Remp. & reliquos ciues moderatio, atq; comitas. cæterum bis uertente anno mutato planè ingenio, primum uxorem legitimam, & filium ex ea susceptum dimisit, et Valdradam Guidonis Italici principis filiam, paternis bonis succinctam, sibi iunxit, quæ in paterna aula genita, diuque uersata maiores quosdam spiritus marito tacite ita substituit, ut iam ille tyrannus non princeps haberi posset. quum igitur omnes ueterum principum bonitatem, & prudentiam in eo desiderarent, tandem ita euenit, ut totius ciuitatis cōspiratione iure optimo sit oppressus, petitusque primum incendio, dum cum paruulo filio tantum discrimen euadare tētat (quod ipse sibi persuaserat) per auersam à tumultu partem fugiens, in infestiorem multo turbam incidit, nullis eius precibus flexa, & ipsum, & infantem sustulit, eiusque cadauer in macellum exportauit, quod canibus esca foret, quamuis Ioannis Gradonici opera in diui Hylarij ędem clam sit postea delatum.

De Boemundo Teupolo.

NEMO suis vnquàm aut opibus, aut gratiæ, aut autoritati tantùm tribuat, vendicetque, vt sibi persuadere possit, vt si de ipsa patria male meritus fuerit, id illi consilium benè vnquàm, fœliciterque sit cessurum; legant hi sacrarum literarum volumina, legant Græcorum res gestas, euoluant Romanæ, ciuitatis monimenta, suorum quisq; temporum memoriam repetat, neminem certè inuenerit tanti facinoris sibi conscium non grauissimas acerbissimasque persoluisse pœnas, id quod tibi quoque Boemonde in mentem venire debuerat, qui clarissima familia natus patre quoque duce genitus, atq; ab adolescentia tua patriæ carus, nunquàm certe tanto scelere inquinare te debueras, nisi forte Sarmatici sanguinis mater notam hanc hereditariam tibi reliquerit. In hoc igitur vno homine fortunam mutatam, mutatosque mores pristinos facilè videas, qui in patriæ libertatem penitus tolendam conspirarit, eo animo, vt duce patribusque interfectis, ipse sibi tyranidem astrueret, cum aliquot nobilibus, qui tantam eius amentiam, & insaniam secuti sint. dedit igitur meritò pœnas, dederunt & reliqui tanti furoris comites, quando alijs aut subitò securi percussis, aut in exilium missis, ipse quoque Boemundus exularit donec meritò sit ab externis hominibus interfectus, celebris est adhuc Venetijs tam nefandi sceleris memoria, multis patrum indicijs, vel quod primum inuisitur a principe patribusque, & ab vniuersa ciuitate diui Viti templum, vel quod ipsius Boemundi ædes, quæ in riualtina sede positæ erat, in publicum macellum sint conuersæ, in hunc vsque diem, vel quod decemuirale consilium, à quo publicæ dignitatis & libertatis fastigium penderat, tum primum institutum sit caurumque etiam ne in centum annos vni familiæ, quæ cum ipso Boemundo conspirarat præcipue, aditus ad decemuirale esset, vel denique, quod familiæ ipsius insigne sit penitus immutatum, hoc etiam decreto addito vt nemo Venetijs, aut in albo, aut quouis, alio loco nomen ipsius Boemundi retineret.

De Marino Faletro Duce.

CVI vnquàm persuasum esse poterit, Marinum Faletrum ducem ex clarissima familià natum, Reipubl. quæ ipsi longè gratissimam, quem sibi maximis honoribus ornandum vniuersa patria delegerat, vt eum oratorem venetum apud Pont. agentem, ducem sibi in locum celeberrimi nominis Andreæ Danduli ducis creãdum non dubitarit, & tamen ille, quum omnem ætatem cum summa laude transegisset, declaratus princeps non

dubitauit in patriæ libertatem conspirare, idque ipsum haud sanè iusta causa. quare illi meritò publicè abscissa est ceruix, & in maiori comitio, locus inter duces datus illi non est.

De Michaele Steno, qui postea fuit dux.

FVIT in hoc adolescente vita aliquanto liberior, atque in luxum, & nimiam libertatem propensior, sed mox mutatis moribus & fortuna cum ipsa iuuentute. ita nimiam licentiam castigauit, vt summis honoribus, grandi iam ætate functus, Verona, & Patauio Veneto imperio adiectis, maritimisque etiam rebus auctis, principatu suo tertiumdecimum post annum ita vita functus est, vt Antonij Venerij ducis in eo iustitiam non desiderares, nec Tome Mocenici prudentiam, ac bonitatem, quem præcessit requireres.

EXTERNA.

De Augusto Cæsare.

POTERVNT ij, qui nostratia hæc aliquando legerint, ex hoc vno perspicere, quantum valeat, quamque varia sit hæc morum naturæque vis, in hac ipsa vitæ parte. nemo enim nescit ipsum Octauium, qui postea iure optimo Augustus est dictus, à primis adolescentiæ annis, postquàm ab Apollonia, interfecto cæsare, redijt, bellis ciuilibus per viginti annos crudelissime esse versatum, non illum pietas in Patriam, non Senatus, non populi Romani authoritas continere potuit, nullæ illum leges, nulla iura, tam sancta, nulla hominum in se se merita, nulla religio inhibere potuit, quominus sæuissimus, maximeque immanis haberetur. Omitto nunc D. Bruti cons. insectationem, omitto Hyrcium, & Pansam conss. pari fato cæsos, Antonum in fugam conuersum, non pexime de se meritum, quis triumuiratum eius, cùm M. lepido eodemque Antonio actum non in primis hoc nomine execretur? quòd centum & quadraginta Senatorum proscriptionem scelestissimam fieri passus est? & in hac vnum Ciceronem optime de se meritum, vel vt verius dicam alterum parentem adscribi non dubitarit? sed quonam loco philippensem aciem, aut Sex. Pompeium in Cilicia, aut M. Antonium ad Actium promontorium, reposuero? in quem moués quum in Asinium polionem incidisset, Brandusij, adhortaretur que, vt secum aduersus Antonium pugnare vellet, planè ita respondit Asinius, maiora esse Antonij in sese beneficia, quam vt eum pro hoste habere posset, interea daret Augustus sibi ocium, ne ingratissimi hominis subiret nomen. cæterum finitis postmodum bellis ciuilibus, attendamus quæso quanta in illo morum secuta sit mutatio,

sepulta

ſepulta etiam externa, reuocata vndique pax, ſopitus vbique armorum furor, reſtituta vis legibus, iudicijs authoritas, ſenatui maieſtas, imperium magiſtratuum ad priſtinum redactum modum, priſca illa & antiqua reipublicæ forma reuocata, redijt cultus agris, ſacris honos, ſecuritas hominum, certa cuique rerum ſuarum poſſeſsio, leges emendatę vtiliter latæ ſalubriter, ſenatus ſine aſperitate, nec ſine ſeueritate lectus. principes viri triumphisq́ue, et ampliſsimis honoribus functi, hortatu principis ad ornandam vrbem delecti ſunt, conſulatus ſupra vndenos nullus vnquàm illi placuit, domini nomen ne à familiaribus quidem audire vnquàm potuit, nec dictaturam oblatam ſibi à populo ſæpius admittere vnquàm voluit, vt vnum planè ſeſe ciuem eſſe perpetuò meminiſſet. bella vero quæcunque aut Oriens, aut Septentrio in Germanijs mouiſſent, nec non Hiſpanias præſens interdum ipſe ſic ſedauit, vt quæ per ducentos, & amplius annos Scipiones aliosq́ue duces Romanos fatigarunt, quæ tot conſules, tot prætores fugarant, vt iam de ſumma imperij cum Romanis contendere viderentur, ſic pacauit, vt nulla in hominum animis feritas iam ſupereſſet.

De Diuo Paulo Apoſtolo.

NEMO planè qui chriſtianam pietatem profitetur, diui Pauli nomen cum ipſo Petro Apoſtolorum principe, ingnoret, cuius ingenium iam à prima adoleſcentia dum iudaicæ ſuperſtitioni indulgeret, tam ſæuum, atroxq́ue in chriſtianam pietatem fuit, vt quum Stephanus lapidibus peteretur, inter principes tanti ſceleris gaudens lætuſq́ue adnumeraretur, mox verò mutatis moribus, mutatoque ingenio, ſic de chriſtiana pietate benemeritus vixit (vt reliqua nunc præclara eius opera taceam) vt Chriſtum ipſum ſemper in ore & corde perferret, meritoque religionis noſtrę princeps habitus Romæ ſub Nerone pro Chriſto mortem obierit.

De diuo Auguſtino Aurelio Epiſcopo Hypponenſi.

POTERANT innumera à nobis exempla huiuſce generis repeti, ſi chriſtianos annales euoluere maluiſſem, ſed quoniam illuſtriſsima quæque proponere in animo eſſe, nemini dubium, vt opinor, ſit, quin inter anteſignanos attingam principem Aurelium Auguſtinũ, qui poſtea Hypponenſis etiam epiſcopus fuerit: hic vero Monicha matre natus chriſtiana, parentibus obſcuris, ingenio longè clariſsimo. Maniehæam hæreſin quam tum à primis annis inbiberat, quã etiam acerrime defenderat, diui

Ambroſij

Ambrosij præceptis admonitus animo neglexit, & ad veram pietatem regressus, sic eam postea illustrauit, sic tutatus est, adeò ornauit, vt meritò sibi inter omnes nostros primum locum vendicarit, vt enim omittam Hypponensem Episcopatum, inuito illi demandatum, quotusquisq; hodie est, qui conferri illi iure posit? nam si tam fælicis ingenij monimenta, tam sibi constantis euoluas, neminem certè inuenias, quem ipsi Augustino præponas, siue ingenij vim, siue acumen, aut præstantiam rerum scriptarum æstimes; siquidem tam vera est in eo pietas, talis fides, tanta eius doctrina, & eruditio, vt nemo sit, qui vel transuersum vnguem ab eius sententia discedere ausit.

De Alphunso secundo Neapolitano rege.

EXTABANT immensa penè virorum, ac fœminarum agmina, quæ in hoc albo referri possent. Si hoc vnum in presenti opere tantum agerem. Quapropter recentiora partum nostrorum exempla libentius sequar, & vnum Alphunsum secundum Neapolitanum regem attexam, qui Alphunso maiore natus, à sua iuuentute paternæ omnis virtutis æmulator, reique militari præcipue addictus. Hydruntem à turcis expugnatam suo inprimis studio receperit, preclaraque alia monimenta ediderit, mox in omnem desidiam delapsus, sic regios omnes spiritus bene agendi contudit, vt ad primum aduentum Caroli Francorum regis trepidissimus regnum Ferdinando filio reliquerit, nihil regnum tam præclarum à parente Alphunso partum, nihil tot præclaros duces, quos secum haberet, nihil filiorum præclaram indolem posteritatis memoriam veritus, in Siciliam insulam aufugit, fracto adeò imbelliq; animo, vt breui diem etiam suum obierit.

De sublimitate à statu humili. Cap. VIII.

ERAT superius de fortunæ morumque mutatione dictum, quod omnes perlibenter legerent, sed non minus iucundum futurum legentibus arbitror, quod in manibus nostris in presentia est. Perpulchrum enim erit & hoc ipsum legere, vt intelligant omnes virtutem ipsam, veramque laudem bonorum omnium causam, si quis rectè appeteret, cui vix ordini esse posse. sumemus autem auspicium à ligustico bello, quod à maioribus nostris ad Clodiam gestum est, primumque locum vendicauerit sibi Raphael caresinus, qui scribatum per eam ætatem princeps (quem magnum appellant hodie cancellarium) humili sanè loco, plebeoq; natus propter eius egregiam virtutem, studiumq; patribus impensum, in patritiorum ordinem

ordinem meritò est ascitus, cum suis hæredibus, siqui legitimo loco nati editi forent,

De Iacobo Caballo Veronensi.

SIQVIS diligentius Venetos annales euoluerit, ille verò secum maximè letabitur, quòd animaduertet neminem vnquàm de Veneto Senatu benemeritum ab eo ordine fuisse neglectum, semper enim in optime meritos de se dux ipse senatusque omnis, vti pares gratias referret adnixus est, id quod facilè hoc, quod subijciam exemplo comprobabitur. fuit igitur Iacobus de caballis patria Veronensis, Clodiensi bello tanta tamque præclara virtus eius in Rempu. Venetam, tantum bene de ea merendi studium, vt perfecto bello, quum domum redijsset, princeps patresque ipsi illum propter egregia merita, heredesque eius in patritium ordinem asciscendos curarint; hoc etiam, quod nescio an vlli alij contigerit addito, vt ipse liberique omnes perpetuo vectigalibus omnibus pro rebus, fortunisque suis essent immunes.

De Bartholomeo coleoneo.

SED quis vnquàm poterit obliuisci, vel potius non libenter meminisse Bartholomei Coleonei Bergomatis? qui sua virtute militarique scientia, ac fælicitate tantum apud Venetos valuit, vt illum gratissimi patres patritio donarint ordine, semperque propter egregiam eius fidem in magno pretio habuerint; quare ille testamento condito, & gratum se, ac memorem Veneti nominis se ostendit, & ipse dux, ac Senatus, quod tantæ virtutis monimentum perpetuo foret, in Gemellorum æde marmoreum sepulcrum erexit, & statuam illi equestrem in eadem Gemellorum area, quę hodie quoque visitur, erexit.

De Narsete Eunucho.

FREQVENS fuit in Oriente penes parthos, & persas Eunuchorum vsus, qui primum ad fœmineam obolem tuendam, domesticosque parietes ab omni impudicitiæ labe seruandos haberentur. mox, ij quodam fato suo ad maiora ita contendere, vt omnibus priuatis publicisque negotijs, semper præessent, quin etiam gerendis grauissimis bellis, amplissimisq; prouincijs præficerentur, quod hominum genus ad nostros etiam translatum, magnis rebus non sine magna sua cum laude interfuere, quare

Narsetem

Narsetem minime mirandum est ab Iustiniano principe in Italiam missum, qui incredibili fælicitate, summaque uirtute Gothicum nomen uniuersa Italia expulit, clarissimique Imperatoris nomen sibi uendicauit. Vtinam uero Imperatoris uxor modestius ad eum ex Bysantio scribens, quum Neapoli ageret, non iussisset illum ad texendam telam, ducendamque lanam reuerti, ne obliuisceretur ueterum Eunuchorum instituti, quę uox inflammauit adeò inceditque Narsetis animum, ut iam de uocandis in Italiam langobardis consilium inierit, affirmans se iam telam texturum, cuius finem illa nunquàm explicaret.

De Eugenio tyranno.

NIHIL humilius, aut Sordidius fuit hoc ipso Eugenio, quippe qui primum pueros erudierit literarum elementa, paulatim uerò à Theodosio principe delectus in eorum numero, qui à secretis agerent, uarijsq; negotijs se immiscens, tandem ad tyrannidem euadendam animum adiecit, quod si occasio fortunaque melior illi aspirasset, haud dubium erat, illum diutius imperio potiturum.

De Francisco Carmaniola.

IN nullo fortuna magis lusisse uideri potest, quàm in hoc ipso Francisco, quem passim omnes Carmaniolam ab oppido, in quo genitus est apud allobrogas, nuncupabant. natus igitur rusticanis parẽtibus militiam mox secutus, sic breui enituit penes Philippum Mediolani principem, ut non dubitaret Philippus summa rerum illi tradere. cuius ductu maximas & amplissimas uictorias ex diuersis hostibus, sit adeptus, Mediolanensque imperium auxerit. uerum non multo post, mutata Carmaniolæ sors est: siquidem inuidia in illum grauì exorta, Philippus ita illum odisse cœpit, ut ille coactus relicta Mediolani uxore, rebusque omnibus suis neglectis, vix ad Venetos transfugerit, à quibus benigne exceptus, Imperatorque copiarum ab eisdem dictus, præclaram uictoriam ad Maclodium suso profligatoque Philippi exercitu, superatisque præclaris eius ducibus primum sit consecutus, Brixia, Bergamoque, opulentis cisalpinæ Galliæ ciuitatibus, Veneto nomini additis, neque uero non sic confirmatis Venetorum rebus, ut inter clarissimos suæ ætatis duces haberetur. cæterum malo quodam suo fato, quum ad Philippum inclinare cępisset eius animus, proditionis conuictus iure optimo à Venetis supremo supplicio fuit affectus.

De

De Catta Melita.

NATVS hic Narnię humilioribus etiam parentibus, qui fornacem artem exercerent, mox militiam professus inter Imperatores Italicos sibi prima uindicauit, Venetorum autem dictus Imperator, ea fide ac fœlicitate bellum contra Philippum Mediolani principē gessit, ut præclaras inde uictorias atque trophæa retulerit. tandem uero a gratissimo senatu equestri statua donatur.

De Nicolao Piccinino.

GENVIT hunc Perusia ciuitas; sed ita genuit, ut obscurissimis parentibus ac penè ignotis natus esse prodatur, qui sub bracchio duce militiam secutus, tam breui clarus, celebrisque Imperator in terra Italia effectus est, ut nihil illo clarius aut celebrius diutissime fuerit, fusi sæpe ingentes hostium exercitus ab illo, Venetum nomen illi præcipue infestum, seruatum Philippo uicecomiti planè imperium.

De Magno Sfortia.

FLORVERE in terra Italia complures, ex quo Alberici cunij militaris disciplina restituta Italiæ est, (nam sexcentos & amplius annos externo milite usi sumus) floruere inquam pręclari, illustresque duces Italici nominis, qui intermissam longo interuallo militiæ laudem, plenis suffragijs ita restituere, ut abeant Fabij, Camilli, & Scipiones, Marcelli, & cæsares, quibus iusto Marte conferri nostrates ij recentiores facilè possint. Sed quis Iacobum attendulum Cotoniolæ genitum Attendula familia satis obscura, qui postea Sfortia propter insitam ingenio uim, quæ nulli cederet dictus est. unde Sfortiadum familia postea nuncupata sit longe clarissima: quis inquam non hunc cæteris omnibus præferat? Satis igitur constat hunc ab initio fortuna tenuiore æditus, ut diximus; statim militiæ clarum celebremque suis Imperatoribus extitisse, nam postmodum & Neapolitani regni diu assertor fuit, & quamuis interdum uaria fortuna sit usus, summa etiam fide, summaq; liberalitate & reliquis uirtutibus excellens, omnibus carus, admirandusque etiam hostibus fuit, hic pontificiæ dignitatis uindex Romam ipsam in libertatem asseruit, magnos pręclarosque duces acie sępe uicit, Franciscum Sfortiam Mediolani ducem genuit, reliquorumq; liberū sobolem præclaram reliquit, nisi Aterni annis ui absortus esset dum aduersus brachium properat Aquilam obsidentem, maximum, amplissimumque nomen summæ uirtutis, & fęlicitatis suæ Italiæ, suisque posteris reliquisset.

g De

De Michaele Attendulo.

EQVIS non Cotoniolæ togatæ Galliæ oppidulo non sese debere plurimum lubens, uolensq; fateatur, quum præter Sfortiam ipsum præclaramque eius sobolem, quæ uno Francisco Sfortia Mediolani principe glorietur, Michaelem Attendulum quoque ædiderit? qui præter alias res præclarè gestas dum Florentinos, aut Romanos pontifices tuetur imperator; nouissime uniuersis copijs à Veneto Senatu præfectus, dum aduersus Mediolanenses in Cisalpina Gallia bellum gereretur Philippo duce uita functo; fœliciter & summa fide sanè omnibus illis præfuit, quamuis ipse Franciscus Sfortia Mediolanensibus copijs præesset. Cæterum non possum non prius illud adscribere, fuisse scilicet ea tempestate uiros in primis illustres militari gloria non paucos, quorum nomina nunc repetere non indignum duxerim. erat in castris Venetis Michael Attendulus ipse princeps, erant in eisdem castris Ludouicus Gonzaga, Bartholomæus Coleo, qui non multo ante ad Venetos transierat, Gentilis Leonesius, Tyberius Brandolinus, Ioannes comes Romani sanguinis, Guido Rangonius, Albertus Bodiensis, Cæsar Martinengus, Nicolaus Guererius, & cum his ad duodecim equitum millia, ac uis peditum ingens, in Francisci vero Sfortiæ Attenduli castris uigebant & hi, quos nominare non pigeat, Alexander Bosius, & Corradus fratres Rubertus Seuerinas, Franciscus & Iacobus Piccinini, Gulielmus Monserratensis, Carolus Gonzaga, Aloysius Vermius, Ioannes Tolentinis, Christophorus Torellus, & Bartholomæus Quartarius. erantq; in his castris sexdecim equitum millia, qui omnes obscuro loco nati intra Italiæ fines militari uirtute clari, celebresque habebantur. dum uerò Franciscus ipse Carrauagium obsideret, uariarentque sententiæ complurium an obsidione leuandum esset oppidum, Michael ipse auersatus eorum sententiam, qui nequaquam leuandam obsidionem aperte censerent, cum loci iniquitate, tum hostium numero ac robore, tandem ex legatorum sententia, & aliorum ducũ, post diuturnam grauemque utriusq; exercitus pugnam uicti sunt Veneti memorabili acie, ut tamen Michaelem ipsum Senatus Venetus semper magni fecerit, eiusque consilio sit usus, donec ille supremum obierit diem.

De varietate casuum. Cap. IX.

POTERAM hic aliquod Heraclianos commemorasse duces; qui uarijs iactati casibus, posteaquam principes creati fuerant, luminibus demum partim excæcati, partim interfecti, supremum uitæ clauserant diẽ. Poteram non paucos Venetæ ciuitatis principes fortunæ telis eiusmodi oppressos

oppressos. sed recentiora huiusce rei exempla plus ualitura reor, ne homines secundiore fortunæ aura plus nimio elati, aliquando amplius de se sapiant, sibique tribuant, quam par sit.

De Nicolao Pisano.

NIHIL hoc ipso senatore sua ætate clarius, nihil illustrius fuit, qui memorabilem uictoriam naualem classis imperator circa Corsicam insulam contra ligures retulerat. idem ad Caristum Euboeę eosdem summa felicitate oppresserat, qui tandem non multo post ab isdem Genuensibus circa sapientiam (quæ non longe insula à Methone est) ita oppugnatur, ut cum tota classe Venetus imperator opprimeretur, captiuusque Genuam duceretur.

De Andrea Dandulo.

PRAEERAT uniuersæ Venetæ classi, quæ nonaginta, & amplius triremium numerum expleret, Andreas Dandulus publicæ rei negotijs multis cum domi, forisque celebris, tum naualibus prælijs non paucis dux insignis. tãto igitur apparatu nauium instructus apud corcyram oigram liguri hosti cõgressus, iam uictoriam in manibus habere uidebatur, quum uentorum aduersa ui iactatus, & quindecim ligusticarum nauium occursu improuiso ex insidijs oppressus est, qua ex re iactati Veneti oppressique ita sunt, ut uniuersa classis partim capta, partim mersa fuerit; ipseque etiam Andreas sit captus, qui dum captiuus Genuam duceretur, patriæ suumque casum ingemiscens, spiritum tandem emiserit, suo capite sæpius prætoriæ puppi illiso.

De Victore Pisano.

QVID memorabilius hoc uno totius rei maritimæ præfecto, qui Nicolao patre natus, quum præclaras uictorias ex diuersis hostibus patriæ peperisset, paternoque nomine illustris maxime censeretur (quasi fortuna ipsa uno, eodemque loco semper stare sciat) lygustico ad Clodiam bello exardescente uniuersæ maritimæ rei præficitur, omnium uotis, atque suffragijs. quare in Polensi littore cum tota classe quadraginta pene triremium agens. Lygurem ipsum hostem expectarent, ad omnem euentum animo constantissimo, paratissimoque, sic uel præfectorum quorũdam ignauia, uel fortunæ uarietate, fatoque subito est oppressus, ut uniuersam classem amitteret, Venetiasque cum paucis ueniens carceri includeretur, qui mox totius populi uoto expetitus, classi uniuersæ præfici-

tur magna, certaque omnium spe præclari alicuius facinoris, nisi illum repentinus morbus, & ex eo improuisa mors sustulisset.

De Nicolao Canali.

RECENTIOR adhuc memoria Nicolai Canalis, qui turcico bello, quod cum Othomano gereretur classi præpositus: Petroque Mocenico maioribus comitijs antelatus chalcydem insulam diu obsessam acerrime tutatus est, mox nescio quo fato quum multa tentare posset, negligentior redditus, eam magno cum detrimento Reip. Venetæ & totius ferè christianæ pietatis excidio amisit, qua ex re domum reuocatus abrogato illi imperio, carcerique inclusus, in perpetuum exilium mittitur, & sanè fuerat iam tum à primis iuuentæ annis apud uniuersos gratiosissimus, ita ut semper præmaturè amplissimis honoribus sit functus.

EXTERNA.

De Romano Imperatore Constantinopolitano.

SUMETUR exordium à tanta principis dignitate, qui imperatorio stemmate fulgens, ab initio statim cum magna sua laude Byzantinæ rei præfectus, quippe qui summa liberalitate, & beneficẽtia erga omnes uteretur, non multo post uictus à Sarracenis acie, captusque, quum redijsset, magna auri ui hostibus data, ingenium non multo post mutauit, auaritiæ præcipue studiosus, & in omnes odij plenus, sic igitur factum est, ut Zoæ uxoris insidijs, & Michaelis Paphlagonis adulteri dolo, imperio uitaque miserabiliter breui spatio priuaretur.

De Belisario.

NULLUM certè futurum exemplum, uel hac in parte, uel reliquo in opere magis memorabile reor, sæpiusque mortalium animis uolyẽdum, quam hoc ipsum Belisarij, quod mox subijciam: cuius res bello præclare gestas siquis accuratius cogitet, miseque finem animaduertat, cui mendicata stipe uiuendum fuit, non poterit, nõ statim cohorrescere, fortunamque ipsam credere nihil aliud esse, quam incertum, uariumque rerum humanarum casum: cui siquis unquam plus æquo tribuit, ille uero maxime deceptus est. en igitur Belisarium tibi affero, qui deuictis persis ultraque Euphratis ripam deiectis, non multo post in Aphricam à Iustiniano missus, Vandalos omnes ex ea terrarum parte eiecit, Gilimeremque eorum regem cœpit, deque eo postmodum triumphauit, hinc in Italiam ab eodem principe missus, Gothicum omne nomen contudit, Romam libertate

tate donauit, de Vitige Gothorum rege apud Rauenam capto, Gothisque ipsis omni Italia pulsis triumphauit, omnibusque in prouincijs maximè insignis semper extitit, & ecce fortunæ (si qua est) vim subitam vixque credibilem: nam captus oculis, in Sophiæ templo panem mendicare quotidie coactus est, frequenter hac voce vsus, panem Belisario dato, quem nunquàm virtus, sed fortuna deseruit.

De Othone secundo Imperatore.

SEQVETVR Belisarium ipsum Otho secundus Imperator Germanici sanguinis vir, certe fælicioris fortunæ, sed vario rerum euentu sæpe exagitatus. hic igitur delectus à Germanis Imperator in patris locum, quum multa bello præclara gesisset, in Italiam descendens, dum Calabriam recipere studet, ab ipsis Græcis acie vincitur, profligatusque Scapham inscendens, (quæ littori proxime aderat,) à pyratis incognitus capitur. ab his tamen magna vi auri redemptus, Romamque reuersus, ibi non multo post moritur, pręclaro monimento in diui Petri ęde extructo.

De Radagasio Gothorum rege..

NVNQVAM omiserim Radagasi Gothorum regis hac in parte casum, maximè memorabilem, qui cum ducentis Gothorum milibus in Italiam euocatis, Honorij principis ætate, non in summa spe principatus Italici retinendi versaretur, apud fesulas in Hetruria à Stilcone ita oppressus est, vt bello fameque coactus, & suos omnes amiserit, & viuus in Stilconis potestatem ipse Radagasus venerit, magno fortunæ ludibrio, vt qui sibi totius Italiæ & orbis imperium vendicare posse videretur, tam breui spacio vinctus cathenis ad Stilconem infestissimum hostem duceretur.

De Ludouico Sfortia Mediolanensi duce.

LEGANT quæso frequenter hi omnes Ludouici Sfortiæ Mediolanensis ducis insignem maxime casum, vt erudiri possint omnes, nihil esse tàm incertum, tàmque varium quam sit hominum vita. nam Ludouicus exemplo cunctis esse poterit certissimo, quantum credere rerum fælicitati quisque debeat. natus enim clarissimo patre, fratremque Galeatium sortitus Mediolanensem & ipsum ducem, fato iniquissimo functus, dum sese successorem fratrem ambit, principatumque etiam armis ad se trahit Simoneta ingratissimo sublato, nepotibusque pessime à se habitis, dux tandem creatus, aliquotque annos rerum feliciter potitus, sua stultitia, nimiaque sapientiæ apertæ cupiditate, à Gallis primum imperio pulsus, iterumque ab ijsdem captus, perpetuo carcere intra Gallias vitam finiuit, vt ne filij quidem ipsius superstites imperio sint potiti.

IOANNIS BAPTISTAE EGNATII.

LIBER SEPTIMVS.

De felicitate. Cap. I.

NON deerant si fortunæ varietatem, & inconstantiam retulisse mallem, ideoque in magnis clarisque viris, & Imperatoribus innumeris præstare poteram, quibus doceri deberent mortales, quamuis illa sese lęta iucundaq; ostentaret facie, non tamen nos illi statim debere credere, quæ tàm lubrico saxo immineat, assiduoque rotatu voluatur præceps. Quare omittatur hæc ipsa pars, & ad secundiorē fortunam, felicitatemq; intendamus animum, quæ quidem parcior sit, & angustior, non deerunt tamen exempla præclarorum aliquot virorum, qui Venetum nomen longe, lateque illustrent.

De Henrico Dandulo Duce.

ET si nulla, vsquàm fuit tàm solida felicitas, quàm aliqua contumelia non violet, cuius rei Plinius ipse sit autor, solabitur tamen me hæc ipsa nostrorum commemoratio, quod nihil tale in Henrico Dandulo ducem inuenire poteris, qui Dux in Aurei mastropetri locum creatus quadraginta virali suffragio, Veronensibus ipsis, qui Venetis impedimēto erant, ne Athesim fluuium peterent, denunciauerit, vt vrbis Venetæ posthac ne vterentur commercio, quare statim illis recōciliatis Veneti cuncta facile tribuere. Idem monetam argenteam, cui grossi nomen fecit primus excudi iussit, octonis taxatam assibus, in cuius altera parte Iesu Christi in trhono sedentis spectatur imago, in altera quidem parte. d. ipse Marcus visitur, assistente illi duce. interim Pisanis ipsis rem Venetam turbantibus, sic occurrit, vt ad methonem eos nauali prælio vicerit, recepta iam antea Pola vrbe, quam illi occuparant, captisque tunc eorum duabus onerarijs nauibus, quibus postea pacem auide petentibus dederit. successit postea non multo post maior quædam belli moles, quæ longe felicissimum ducem ipsum reddiderit Henricum, nam Galli duces aliquot Venetias eum ingentibus copijs appulerant, vt Syriam ipsam peterent, quos dux ipse benignissime excepit, & pecunia classeque ingenti iuuit, quorum

rum auxilijs Henricus, dux & Iaderam felicissime receperit, & Alexium puerum Ysacij Imperatoris filium, quem frater carceri incluserat, oculisq; priuarat, & Alexium, inquam, ipsum fuga in castra lapsum in imperium restituerit, fugato illius patruo, quin etiam interfecto puero Alexio, qui cum patre carcere educto rerum potiebatur à Murciphlo, qui imperij fasces clam inuaserat, iterum Constantinopolim bello recepit, Murciphloque ipso fugato, quum ipsum illum Gallorum omnes duces Imperatorem dicere vellent, constantissime renuit, ipsas Venetias rebus omnibus anteponens, mox vero Balduino principe omnium consensu dicto, magnaque Imperij Constantinopolitani parte Veneto nomini quæsita, & Patriarchali dignitate perpetuo parta, Cretam quoq; insulam Veneto imperio adiecit, senioque confectus in atrio Sophiæ cum summa dignitate sepultus obijt. quem igitur tu mihi Macedonicum Metellum feliciorem dixeris? quippe qui clarissimus magnis domi militiæque muneribus iniuriam sibi grauissimam illatam ab vno tribuno plebis vlcisci nunquam potuit, neque eius triumphales liberi. quem Cornelium Syllam felicis cognomine gaudentem, qui tam sæua in suos proscriptione sit vsus, commemores? quid Augustum ipsum mihi obijceris, tot tantisq; domesticis calamitatibus oppressum, vt etiam hostis sui filium Imperij successorem relinquere sit coactus? quum ipse Henricus absens Rainerium filium publico decreto Reipu. præfecerit.

De Petro Lauretano.

GAVDERE sanè, ac potius lętari Venetiæ poterunt, quod non vno Henrico Dandulo gloriari velint, in quo felicitatis exemplum summæ desiderari, expetique valeat. Nam statim nobis Petri Lauretani memoria nomenque occurret, hac in parte præcipuæ felicitatis, qui ad Calipolim turcicam classem rei maritimæ præfectus primus vicerit, idem memorabili nauali bello ad Rapalum Franciscum Spinulam egregium bello ducem in Ligustico mari congredi sibi ausum, insigni felicitate nauibus non paucis captis, Venetias captiuum adduxit, cum octo triremium gubernatoribus, consiliarijsque tribus, quę sanè victoria eo celebrior fit habenda, quòd Genuésium ipse Imperator familiariter in summo honore sit habitus, curatumque postea ab eo, vt in patriam restitueretur. quid commemorem excitatam sedicionem in area Marciana à classiarijs remigioque, quod frequens ex Histria, Dalmatiaq; conuenerat, in supplementum padane classis, quá vnus ipse Petrus Lauretanus suo aduétu compressit? nam quum proximas ædes areæ incubantes incoleret. d. Marci procurator, audito tumultu, licet ægrotaret aliquantum, in ipsum forum descendit, cuius audito nomine statim turba illa, quę in paniceas tabernas,

bernas,

beroas, & olitorias, aliasque ædes impetum fecerat, dilapsa est, & quam nō Ducis Imperium, nō decemuirûm autoritas, non satellitum copiæ auertere potuerunt, priuati viri gloria atque maiestas sic subito impulit, vt nullus superesset eorum, sed trepidi omnes in latebras confugerint.

EXTERNA.

De Francisco Sfortia.

POTERAM Carolum Zenum clarissimum in re militari ducem, Thadeum Iustinianum celeberrimum ad clodiam, poteram quidem alios non paucos huc repetere: sed reuocabant me exempla recentia, duum pręcipue illustrium virorum, quos nemo non, qui hęc nostratia legerit, mortalium felicissimos intra Italię fines fateatur. v. dicet igitur sibi primum locum Franciscus Sfortia, qui Iacobo Attendulo genitus, qui postea Sfortia sit dictus, iam tum adolescens clarus militari gloria celebrisque fuit, victo enim Brachio ab Aquilam, eiusq; exercitus profligato mox in Neapolitano regno semper victor, restituta re pontificibus Roman. magna sibi piceni parte addita, tum Philippi Mediolanensis principis dux optime de eo meritus, sed mox ab ingratissimo illo discedens, quod Blancā filiam sibi in vxorem promissam negaret, Veneti nominis Imperator, amissum penè Cisalpinæ Galliæ Imperium Venetis suo ducto auspicijsq; restituit, inde imperij sui exacto tempore Philippo ob insignem eius virtutem reconciliatus ducta ea vxore Florentinis maximè laborantibus præcipuam opem tulit. iterum Philippo mortuo dum soceri imperium repetit Veneto nomini aliquanto infestior (nam ad Carrauagium Venetas copias Mediolanensis Imperator fudit) Mediolano mox potitur tantumq; autoritate, felicitateque sua valuit, ut in summa concordia & pace Mediolanensem principatum diu Florens retinuerit, & filijs suis fruendum in summo otio reliquerit, si modo liberi Ludouicusque ipse paternas virtutes retinuissent.

De Laurentio Medice.

NON grauatè feret, opinor, Franciscus Sfortia Laurentium Medicem sibi parem in hoc genere laudis à me introductum, qui & ipse Florentiæ dum uixit principatum tenuit à maioribus suis sibi traditum, qui pręterquam quod paccianā coniurationem ab initio passus est fratris funere, & uulnere suo grauem imprimis, tamen postea claruit multis animi dotibus. Nam sapienter, moderateque sese gerens, bellum à Six. Pont. & Ferdinando rege illatum singulari prudentia à se repulit, quum non dubitasset ad Ferdinandum ipsum, sibi infestissimum solus accedere, ut eodem autore belli quoque suspicionem omnem tolleret. pace igitur parta singu

lari

lari sapientia sua reconciliatoque Pont. animo, sic litteras bonasque artis cœpit excolere, ut princeps ille demetrium Calcondilem Græcarum litterarum professorem egregium publico stipendio conduxerit. Vnde egregij clarique litteris uiri tum primum floruere. qua re animaduersa ab ipso Laurentio, quod feliciter successisset, doctissimos quosque uiros Florentiam ad se euocans, singulari beneuolentia est complexus, & in his Ioannem Picum Mirandulæ ducem uirum longè doctissimum, Marsilium Ficinum Platonis longè studiosissimum, & Angeli Politiani ingenium in primis admiratus, bibliothecam quoque Græcam, & latinam per insignem instituit, filio etiam suo, qui postea Romanum pontificatum est adeptus, felix.

Sapienter dicta aut facta. Cap. II.

ADMIRABVNTVR, ut opinor omnes quicunq; isthæc legent, & in primis Francisci Danduli, consilium laudabunt, ueluti sapientissimi uiri, patriæque amantissimi, qui legatus à Veneto Senatu missus in Galliam, ut iratum infestumque animum Pontificis Clementis in Venetos moliret, quod a multis frustrà tentatum antea fuerat, quum omnes artes aggressus esset, nihilq; omnino profecisset; nouo consilio, & longe prudentissimo usus: prandenti pontifici quadrupedẽ sese obtulit, catena ferrea collo innexa, que res pontificis animum adeò commouit, ut statim illum re impetrata dimiserit, consiliumq; uiri tàm prudentis maximè laudarit, quod factum canis illi cognomentum, quum in patriam rediJsset, re cognita indidit, ut merito postea princeps sit creatus.

De Francisco Foscharo duce.

MVLTA sunt, & præclara Francisci Foscari dicta factaque sapienter, sed illud imprimis, quòd quum Franciscus Carmaniola summo mane ad eum uenisset, causamque quæreret, cur totam noctem Senatus babitus esset, qui paulo ante dimissus erat, ecquis alius, respondit, quam tu autor fuisti, sed quum statim cognouisset potuisse illum suspicari de suo interitu actum, qui secutus mox est, egimus, addidit, de tuis laudibus, deque tuo augendo stipendio, donandoque tibi oppido vbi malles, ita igitur nihil amplius suspicatus mali Carmaniola à satellitibus, qui iam conuenerant, retentus est carceriq; inclusus, nec multo post supremo suplicio affectus.

De Thoma Mocenico.

NVNQVAM sine graui piaculo posśim omittere quanta fuerit Thomæ Mocenici ducis ſapientia, nunquam non libentiśsime meminerim, idq; ipſum poſteritati tradiderim, ut ſemper aduerſatus ſit Franciſco Foſcaro ſuadenti ut bellum pro Florentinis, proque augendis imperij Veneti finibus contra Philippum Mediolani principem in continenti ſuſciperetur: publicumque hoc ſtudium rei maritimæ proponeretur, quod utinam & per ea tempora ſeruatum eſſet in noſtram usque tempeſtatem. quis enim per immortalem deum hodie ſaltem non intelligit Venetias ipſas intra maris ambitum poſitas eo fato deique opt. max. numine conditas, ut maritimas res omnibus alijs præferrent? extant adhuc conciones eius aliquot grauiśsimæ habitæ in ſenatu, hac ipſa de re tanta copia, tantaque grauitate in hanc ſententiam, quas ſiquis quandoque leget, hunc ducem longe clariśsimum fuiſſe intelliget.

De eodem Thoma Mocenico.

AGE uerò quis non huiuſce ducis memorabile factum perpetua memoria dignum cenſeat? in quo ſumma ſapientia, ſummaque bonitas, atque in ipſam patriā charitas elluceſcat: nam moribundus iam conuocatis intra cubiculum ſuum aliquot ciuitatis principibus, quos certò nouerat creando principi intra quadraginta uiros præfuturos, ad eos conuerſus ita breuiter locutus eſt, ego inquit patres non multo poſt moriar, Franciſco Foſcaro in primis æquus, ſed patriæ tamen ipſi multo beneuolētior, quare uos ſingulos ſeorſum rogatos uelim, ut ad me iuxta thorum aduenientes, non grauemini clam ſententiam promere ueſtram, quem mihi ſucceſſorem daturi ſitis, id quod certe in primis ſcire aueo pro mea in patriam pietate. quare ſinguli ad eum uenientes, quum maior eorum pars in Franciſcum Foſcarū pronior appareret, intellexi, inquit, patres optimi ſententias omnium ueſtrum, ex qua re uideo facile plurium ſententias in Foſcarum propenſiores, itaque in promptu eſt uobis omnibus perſpicere, quo ſemper in Foſcarum animo fuerim, nunquamque in illum odio laborauerim, ſed pro patriæ charitate eius ſententiæ de bello ſuccipiendo ſemper aduerſatus ſim. quare deum immortalem precor iam moriens, ut opinionibus ueſtris faueat, patriæque dignitas, & incolumitas perpetuo uobis heredibusque, noſtris æterne extet.

De Matthæo Vicecomite Mediolanensi.

POTITI sunt diu rerum imperijque Mediolanensis Vicecomites, & potiti sunt quidem rerum satis fœliciter, inter quos celebre nomen Matthæi fuit, qui principatu illo non paucos annos cum summa felicitate functus, postmodum à Martino Turriano pulsus, Veronam confugit, penesque Scallanos principes non paucos menses securus egit, postea uerò Benacum petens, frequensque in his locis uersatus, quum interogatus esset, quid nam ageret in loco turrianis tàm propinquo, neque satis tuto, quo animo ibi esset, eo, respondit, animo hic adsum, ut piscationi uacem, interea, dum id mihi contigit, quod quæro, nec despero futurum, ut præualente Turrianorum superbia studium hoc meum fœlicem in patriam reditum præstet, quod non multo post illi succesit. nam turbantibus omnia Turrianis prægrauanteq; eorum superbia, restitutus mox est Matthæus ipse Henrici imperatoris opera, quum Turriani ipsi inter se non satis concordes agerent, decemque annis functus imperio Galeatium filium successorem reliquit, & propter rerum magnarum gloriam, magni cognomentum in hunc usque diem tulit.

De Cosma Medice.

PARI quoque fato, atque fortuna usus est Cosmàs Medices vir longè sua tempestate clarissimus, qui & ipse à Strocianis quandoque in exilium pulsus, quum ad Benacum, & ipse ageret, à Pallantis nuncio quandoque requisitus, quidnam ibi solus ageret, prudentissime sanè respondit, sese gallinæ incubanti frequentem adesse, ut eius postea fructu potiretur. Cuius responso nuncius ille in risum conuersus, non animaduertit uiri prudentissimi responsum eò tendere, ut de reditu in patriam assidue cogitaret, quod non multo post senatus Veneti ope consecutus sit.

De Saladino Aegyptio.

FVIT Saladinus princeps Aegyptius (id, quod uix persuaderi possit) dum uixit longe clarissimus. nanque imperij sui fines in primis auxit, & fœlicissime diu rerum potitus, christianorum quoque opes ita in oriente oppressit, ut Hierosolymis captis christianum nomen in hunc usque diem ex Syria eiecerit, ille uero moriens in summa rerum fœlicitate testamento suo præcipue cauit, ut uterula tunica linea, quam gestare solebat, uertici prælongæ hastæ affigeretur, exclamareque assidue, qui lanceam gereret, hanc unam esse reliquam tunicam, quæ illi ex tantis opi-

h a bus,

bus, tantoque imperio superfuisset. ò uocem præclaram dignamque in primis quam insolentissimi principes frequentissimè in animo repetant; nobis omnibus uita functis, nihil omnino superesse, nisi siquid bene, sanctèque gesseris.

De Pio secundo Pontifice.

VACENT nunc mihi quæso sacerdotum, qui supererunt aures, uacent etiam reliquorum mortalium, ut Pij secundi Pontificis Romani uocem attendant, qui in mores præsentis seculi sui intendens animum, superiorisque ætatis disciplinam frequentissime recordatus, quod ad sacerdotes ipsos attineret, dicere solitus erat, iusta sanè de causa per ea tempora, interdictas esse sacerdotibus nuptias, sed iustiore restitui nunc iisdem posse. nouerat enim tunc sacerdotia liberorum copia consumi, perdique, nunc uerò ita firma, stabiliaque reddita, ut nihil addubitandum sit.

Vafrè, dicta aut facta. Cap. III.

De Carolo Zeno.

NIHIL fuit Venetijs ea tempestate, qua Genuenses Clodiam nobis ademerant, Carolo Zeno clarius, de cuius laudibus dicta sunt à me plura superius, & mox dicenda supersunt. illud uero nunc quomodo silentio inuoluam, in hoc genere multo celeberrimum, ubi honestissima eius Vafricies explicabitur? pace nanque inita inter Genuenses, & Venetos, quũ ligures oratores Venetias uenissent, frequentesque ad Caroli Zeni ædes uenirent, quasi ad ciuitatis principem, admiratione summa affecti, illum omnia moderatissimi ciuis munera obeuntem, domi animaduertebant, quod Carolus ipse animo sępe uoluens in Vafriciem conuersus sapientię plenam: deduxit quadam die à Marciana area ad Riualtinum pontem magno sanè domestico comitatu, ut constare posset illis magnum Venetijs omnium ordinum esse consensum, neminemque esse in hac ipsa ciuitate, qui supra ciuis mediocri fortuna aliquid saperet. conuenerat autem cum Riualtino magistratu, dedita opera, ut obuium ad se suum satelitem mitteret, cui pugionem ipse, uel inuitus traderet, quem gestare solitus erat; simulque ipsum euocaret ad pœnam, quasi supra ciuem sese gereret, qui ferrum per vrbem secum deferret, quod lege iam pridem prohibebatur; tradito igitur pugione satelliti, à quo etiam ad magistratum euocabatur, conuersus in legatos ipsos rogare cœpit, ut secum proficiscerentur, quibus per benignè pollicentibus rectà tendit ad præsides, qui uiso Caro-

lo

ſo grauius, & penè acerbius in illum inuecti, præter pugionem ipſum penes ſe retentum, mulctam etiam illi grauem indixere, qui mox à Carolo legatisque exorati ægre conceſſerunt, ut Carolus tutus domum dimitteretur, quibus ille reuertens, multa in ea ſententia connumerauit. nihil in urbe ſuper eſſe, in quod non omnes uno ordine conſpirarent.

De Petro Lauretano.

CONVENERANT iam quadraginta uiri, qui ducem in Thomæ Mocenici clariſsimi principis locum ſufficerent, nec dubium ulli erat quin Petrus Lauretanus ſenator longe clariſsimus maritimęque rei celeberrimus iam multis victorijs Imperator, votis omnium crearetur, id, quod patricius vnus ex his conſiderans, qui Franciſco Foſcharo maximè fauebat, in concionem aſcendens Petrum Lauretanum ampliſsimis extulit laudibus, dignumque in primis illum eſſe, qui huic dignitati præficeretur, quinetiam ſe vnum ex ijs eſſe, qui illum cunctis præponeret, ſed eum eſſe temporum ſtatum turcis ab Oriente inſtantibus, qui iam Conſtantinopolim expugnarant, ex alia Genuenſibus qui Philippi Mediolanenſium ducis partes tuerentur, vt vno Petro Lauretano Reſpubl. maximè indigeret, qui maritimæ rei preæſſet omni, contra tot, tantoſque turbines rerum, vt niſi vno eius præſidio tot mala ſiſti non facilè poſſent. differrent igitur hanc in Petro Lauretano hoc tempore ſententiam, & alium, quem uis ducem declararent, cuius oratio & autoritas tantum valuit, vt Foſcharus ipſe, quod maximè optabat ſit aſſecutus.

De Franciſco Foſcharo.

INCLINABANT non paucorum ſtudia in huncipſum Foſcharum, qui vniuerſæ Reipubl. preeſſet, ſed recentior eius ætas multorum vota retardabat (alterum enim, & quinquageſimum ætatis vix agebat annum) quæ res maiorem quadraginta virûm partem ab hoc propoſito auocabat, multis longè ſenioribus, qui Mocenico principi ſuccederent, adhuc exſtantibus. effecit tamen prudens vafrèque Foſcharus, vt voti ſui compos tandem eſſet, qui quum in quadraginta uirûm numero aliquot eſſent, qui illi vni præcipue ſtuderent, effecit cum ijs, vt in ſuffragando minime ſibi fauerent, niſi quum ille annuiſſet. quare conuerſus in alios omnes hoc vnum ſeſe ab illis petere agebat ſupplex, vt ſuo tantum ſuffragio dignum illum cenſerent, qui ſummæ rei præeſſet, turpe enim & ignominiæ plenum ſibi videri, ſi diui Marci procurator, ſemperque de Repubu. optime meritus, vix tria, aut quatuor ſuffragia referret, quum in nomen eius iretur. quod ſi ſemel ſupra dena numerare poſſet, ſeſe id ęquiſsimo animo

laturum,

laturum, quod quum ille ex animi sui sententia obtigisset, nemo enim rem tam æquam negare ei poterant, nactus oportunam, vt sibi videbatur occasionem, annuit fautoribus suis ne deessent, sed omni opera, ac studio sibi adessent. euntibus igitur omnibus in Francisci nomen astu, & arte, id adeptus est, vt quinque & viginti suffragia sortiretur, qui numerus tunc temporis in eligendo duce satis esset. quapropter stupentibus omnibus dux salutatur, sicque Francisci versutia, & actus extorsit, quod vna illius ætas recentior negasse hactenus videretur.

EXTERNA.

De Ioanne vij. Pon. qui fœmina inuentus est.

VIX adducor passum tantum astus, & calliditatis in puella vna Britannica inesse potuisse, vti patrijs laribus relictis, virenti adhuc ætate Athenas studiorum causa proficisceretur, virumque mentita, habitu, & omni vitæ ratione, sic postremo in literis proficeret, vt quicunque cum ea progrederetur, aut disputando, aut simul viuendo felicitatem ingenij, ac potius diuinitatem admiraretur, obstupescereque. quare Athenis soluens, Romamque petens, ingenio callido, & vafro mentita semper se virum esse, tantum gratiæ apud omnes consequeretur, vt mortuo Leone quarto Pont. max. in eius sufficeretur locum, Ioannesque septimus diceretur: quod nisi biennio post grauida dum lateranensem ædem inuisit, victa dolore peperisset, quod iam omnibus scriptoribus constare uideo, quis crederet in vna fœmina tantum fallaciæ tamque constans mendacium simulati sexus tàm diu perdurare potuisse?

De Nicolao Picinino.

RECENTIOR erit memoria, aliquantoque felicius Nicolai Picinini cuiusdam noui inusitatiq; astus consilium, quod ille sua ętate rei militaris Imperator celeberrimus, Philippiq; Mediolanensis ducis studiosissimus, apud posteros reliquit, qua de re nequaquam addubitare possis, quum memorabile sit, vafrumque viri illius monimentum. victus enim acie à Francisco Sfortia Veneti Senatus Imperator, quum Gardam oppidum fuga circa Benacum lacum petijsset videns nullam suæ salutis spem, quoniam saluus ad suos ire minime posset, nec Gardæ oppidulo satis fidere quiret, nouum facinus & ante eam diem inauditum est aggressus, vt sacco inclusus à Germanico milite per Sfortianorum castra ferretur, quasi is panem ad suos deferret, vt tandem euaserit. In quo sanè viro haud facile scias, cui rei primas partes attribuas, Fortunę ne plus nimio fauenti, an ministri fidei, qui vitæ suæ periculo saluum incolumemque illum eduxerit,

xerit, an potius nimiæ Picinini fiduciæ, qui dum Sfortiam plus æquo pertimesceret, non dubitarit quod vis discrimen subire.

De Stratagematis. Cap. IIII.

EFFICIT summa, egregiaque Caroli Zeni virtus, vt in quamcunq; partem stilum vertam, ille mihi statim occurat, quem certe si alterum Camilum dixerim, Venetæ vrbis seruatorem, rectè sanè nuncupauerim, cuius opera recepta clodia libertas ipsa Reip. constitit, sed quoniam veterum stratagemata in re militari maximè illustria sunt, & ea præcipue quæ pro patriæ libertate geruntur: Caroli Zeni primum illud explicabitur, quod memoria maximè dignum habeatur. Siquidem is Robertum Recanatensem qui in Venetis castris mærebat ductoris nomine, quique etiam plurimos milites sibi fauentes haberet, ex toto piceno lectos, sic vltus est primum, vt nequaquam de eius fide dubitare videretur, quem passus est in Clodiam ingredi adhibito ei comite, cui Carolus ipse crederet, cuius opera re ipsa planè percepta, & Robertum ipsum sustulerit, dolo in Venetos omnia peragentem, & Genuenses coëgerit statim deditionem facere. quare effectum est, vt Veneti rerum potiti, gloriaque pleni domum redierint, contraque Genuenses ipsi in summa rerum desperatione addacti, pacem à Venetis oblatam magna cum sui ignominia acceperint.

De Nicolao Pisano.

NICOLAI vero Pisani stratagema, quis non maxima laude dignum censeat? qui in Caralitano Sardiniæ Insulæ sinu Antonio Grimaldo Genuensium Imperatori congressurus, nihil maiori studio, maioriq; contentione agendum sibi duxit, quam vt nauium suarum numerum dissimularet. die igitur pugnæ dicto Ioanni Sanuto mandauit, vt decem cum nauibus de industria abscerere uideretur longius, quod à Genuensibus ipsis conspici facile potuit, cæterum vt in occulto agens in ipso pugnæ ardore instructus presto adesset. sic igitur re composita, hostes aggressus ipsos, qui non segnes prælium & ipsi ciebant. sic vtrinque pugnatum est, ut tandem superueniente ex improuiso Sanuto Genuenses memorabili acie sint uicti, ipseque dux Grimaldus uix euaserit, uniuersa ferè classe aut capta, aut sumersa, ut facile appareret, Bosphorana pugna lygurem ipsum non tam uirtute, quàm locorum opportunitate Venetis obstitisse. fuit ea pugna Genuensibus ipsis adeò infausta, ut tunc primum libertatem suam Vicecomiti præsuli Mediolanensi tradiderint.

De

De Petro Lauretano.

MEMORABILE imprimis, & insigne stratagema Petri Lauretani fuit, quo primus ipse uniuersę rei maritimæ præfectus Imperatoris nomine Turcicam classem ad Calipolim oppressit. Othomanus nanque, capta Constantinopoli, classem ingentem ad Calipolim comparabat, in qua una spem omnem inuadendæ Italiæ reposuerat. quare Petrus admonitus statim eò cum uniuersa classe sua profectus, sępius Calipolim inuisens, nõ multis cum nauibus, ut turcam ipsum in certamen traheret, tandem id assecutus est, ut instructissimus turcarum pręfectus ad eum uenire proposuerit, quod intelligens Petrus instructam reliquam classem præcepit se sequi, ita tamen, ut turcæ rem intelligere non possent, congressus uerò quum paulatim reliquæ naues adessent ueritus ad turcarum præfectus, ne plures multo conuolarent, in fugam ita uertitur, ut uniuersa classis turcica, tùm primũ aut caperetur, aut disiceretur, abrupta Othomani principis spe Italiæ reliquæque christianæ pietatis classe inuadendæ. quæ tanta res effecit, ut calendæ Iuliæ celebres nobis & sacræ in hunc usq; diem habeantur, tametsi & Cararienfis principis clade insignis, & Andreæ Contareni ducis in urbem aduentu post receptam Clodiam grata memoria celebrętur.

De eodem Petro Lauretano.

IDEM aliquot post annos aduersus Genuenses Imparator à senatu declaratus, quibus cum bellum erat gerendum, classe instructa in Lygusticam oram eo consilio profectus nauigauit, ut Lygusticam oram populabundus, Genuenses ipsos ad naualeprælium exciret, quòd cum illi facile præstitissent, delecto classis principe Francisco Spinula qui aduersus Venetos clarus alioqui uir, rem gereret, ita planè accidit, ut ad Rapalitanum sinum utraque classis conueniret, quare quum prælij gerendi tempus iam imminere cerneret, simulata fuga retrocedere cœpit, donec insequentibus Genuensibus, secutus uentorum afflatum feliciorẽ, conuersis nauium proris sit pugnari ceptum, ibique partim uirtute suorum, partim consilio secundaque aura adiutus, ostendit suo quodam stratagemate pellectum hostem superare commodè posse. quum igitur graue immineret certamen, iussis aliquot naualibus prætoriam Genuensium primum aggredi, sic planè effecit, ut & triremis ipsa prætoria opprimeretur, & ipse Spinula dux, cum aliquot egregijs uiris caperetur, id quod reliqui Genuenses quum animaduertissent, in fugam statim conuersi abeunt, relicto Spinula duce, quem captum, ad seque deductum Lauretanus, cum aliquot

consiliarijs

consiliarijs perbenigne recepit, nec multo post Venetias deducendum terrestri itinere tutò curauit.

De Petro Mocenico Venet. duce.

Non possum certè sine scelere prætermittere Petri Mocenici clarissimi Imperatoris aduersus turcas res gestas, tametsi virtute magis, quam astu summa cum fælicitate egerit. primum etenim turcarum omnem maritimam regionem cæpit, & Cyprum Insulam ab imminentis seruitutis iugo eripuit, smyrnam expugnauit, Scodram in Epyro seruauit, multaque alia præsenti ui, & consilio, ita præstitit, ut meritò postea dux omnium suffragijs declaratus sit, ut interdú Cepionis coriolani, qui eius res gestas conscripsit satis ornatè, non possim non mirari uel potios desiderate prudentiam, qui hæc ipsa, quæ plurima excidisse necesse est, non recensuerit stratagemata.

EXTERNA.

De Catta Melita.

Dabitur primus hic locus Cattæ Melitæ, qui quamuis infimo loco, apud Narniam natus, inter egregios rei militaris Imperatores ætate sua adnumetari meruit, cum propter eximias animi eius dotes alias, tùm propter egregiam summamque hominis fidem, qua quum semper enituisset, Veneto etiam Senatui, & Foscharo principi ad uitę calcem eximiam pręstitit, ut meritò illi equestris statua Patauij Ad d. Antonij ędem publico nomine sit posita. huius igitur stratagemata multa fælicissimo euentu recenseri possent, sed illud nunc tantum adscribam, quod Brixia profectus cum copijs, ut Veronam contenderet, montano quidem itinere usus, memorabili astu euasit, nam quum in eum locum peruenisset, qui nulla militum uirtute nullo robore superari posset, hostes sibi obiecto, nouo stratagemate fugæ simulatæ saltum penetrauit, ex quo tutò inde cum toto exercitu Veronam tandem re incolumi peruenit.

De Francisco Carmaniola.

Nec minoris censendum est laudis Francisci Carmaniolæ Venetorum ducis facinus & astus, qui ad fallendum hostem, suum iussit militem in castris non contemnendi nominis, prouocare ex hostium copijs unum, certa die ad singulare certamen, quod in frequenti usu tunc temporis esset, futurum id suspicatus, ut hostiles copias nihil tale metuentes eo tempore spatio facilè id, quod euenit, profligarit, quare inito inter eos certamine, quum duces quoque ipsi ueluti ad spectaculum con-

currissent, magnaque turba militum ferè inermis prestò adesset, ille suis clàm intra castra instructis inopinantes hostes ita aggressus est, vt duces ipsos Sigismundum Malatestā, Nicolaum Piccininum, Franciscum Sfortiam, & Angelum Pergulanum insignes ea tempestate pene ceperit, certe ea clade affecit, vt fuso disiectoque passim hoste Philippi ducis res in manifestum discrimen totius imperij sui inciderit.

De Francisco Sfortia.

PRAEERAT tunc Philippi ducis vniuersis copijs Franciscus Sfortia dux, qui iam pridem animum adiecerat ad Venetam classem, quę tunc in pado ageret. vt igitur eūdem Carmaniolam astu falleret, militibus suis aliquot transfugarum ad eundem Carmaniolam missis, qui significarent paratum esse Sfortiam ipsum cum uniuersis copijs clam Carmaniolam inuadere, ut ille postea hoc nuncio in armis esset, nec auerti interim aliò posse. Sfortia verò noctu comparatis clam militibus classem suam in pado cōscendit, improuisos Venetos ipsos adhortus classem vniuersam ferè dissipat, nec Carmaniola à nostris in subsidium euocatus, illuc contendere est ausus, veritus Sfortiæ insidias, ne imparatum se, incautumque ille aggrederetur.

Aliud Francisci Sfortiæ.

FUIT & eiusdem Sfortiæ astus in Francisco Piccinino Nicolai filio, quo cum in Picæno bellum gerebat sanè memorabile quum enim Sfortia Piccininum superiorem & loco & uiribus timeret, ne in se cōuersis signis facile illum in fugam verteret, nouo stratagemate, lixas vniuersos, & reliquam turbam militarem intra proximum nemus latere iussit, quæ speciem ingentis exercitus præseferret, id, quod Piccininum facta ab eodem Sfortia impreßione celerrimè in fugam vertit, victoriamque in primis oportunam retulit.

De christianis Ptolemaidam obsidentibus.

INOLEVERAT Sarracenis ipsis mos quidem memorabilis, vt literas columbarum ventri affixas ad suos trasmitterent. quum igitur Galli, Veneti Duces Ptolæmaidam obsiderent, quam mox deditionem facturam non dubitabant, ecce columba supra castra volans conspecta est. suspicati igitur aliquid inesse noui principes ipsi, sublato clamore ita eam exterruerunt, vt intra castra conciderit, inuentæque Sultani literæ, quæ significarent illum statim affuturum, alijs literis columbæ affixis sultani

nomine

nomine columbam dimisere, quæ adhortarentur Ptolemaitas se nequaquam venturum, quare dederent vrbem, id, quod quamprimum effectum est.

De Grimoaldo duce Beneuentano.

NON deerit Grimoaldo Beneuentano duci hac in parte suus locus, qui Ticini agens, Arripertique liberos langobardorum regis fouens, quum audisset Gallos magnis cum copijs Alpes transmisisse, ipse simulata fuga castra sua commeatus omnis generis plena, & præcipuè vini reliquit, in quæ irrumpentes Galli circa vesperum, quum se largius epulis vino inuitassent, in somnum conuersi passim sunt, quod nihil tale metuentes aggressus Grimoaldus magna ex parte cæcidit, atque fugauit.

De Repulsis. Cap. V.

De Francisco Foscaro duce.

SAEPE ac diu mecum dubitaui qua ratione, quum de repulsis agerem Valerium ipsum omni studio sequens nostratia hæc posteris traderem, sed vtrunque fit, quanta fieri à me poterit cura, & obseruatione, veritatē vnam adamans rem exequar. obijerat diem suum postremum Thomas Mocenicus clarissimus dux, eratque ea tempestate viri patritij non pauci celebres, qui ad hanc dignitatem ciuitatis studio non paruo euocarentur, inter quos Franciscus Foscharus procuratoria dignitate insignis vnus erat, qui præstare cæteros videretur, si non ætas recentior illi obstaret, vicit tamen sua quadam beneficentia, & arte Petro Lauretano, & alijs senioribus repulsis, præter multorum spem dux creatus est, quem certè principem magnificere debemus.

De Christophoro Mauro duce.

ERANT in Christophoro Mauro multæ præclaræque uirtutes, quæ dignum illum in omni sua ætate, quibusvis honoribus facerent. Sed illud prę cęteris maximè memorabile, quod Christianę pietatis pręcipuus, verusque cultor haberetur, nam & penates suos præter cætera sacro Cænobio extruendos dedicauit, id, quod hodie quoque non sine omnium admiratione spectatur, in quo Cænobio Diui Francisci religio in primis hodie eniteat, in qua sanè familia, cum semper alias insignes aliquot religione viri præstiterint, Bernardinus tamen Senensis eodem tempestate floreret, qua Christophorus ipse iam diui Marci procurator insignis habe-

 retur,

retur, cui constanter affirmaret futurum vt post mortem Foschari principis ipse dux crearetur in eius locum, cæterum abrogato principatu Foschare ipsi, quum summa principis dignitas repulso Mauro, Paschali Maripetro demandata esset; admirabundus ipse tacitus secum Bernardini uaticinium irridere, quod tamen veritatis plenum fuit, siquidem Maripetro successor est datus, qui illo abrogato uiuenteque successerit. utinā uerò immortalis deus longiorem huic principi uitæ usum, & Romano Pontifici ad Anconem sedenti esse uoluisset, facile enim turcarum imperium eorum ductu, & auspicio in obscuro iacuisset.

De Petro Mocenico.

NON potuit non mirari vniuersa ciuitas eisdem comitijs Nicolaum de Canali, uirum alioqui clarum, & literis, & alijs multis animi dotibus, sed maritimæ rei haud sanè satis peritum præpositum fuisse Petro Mocenico, qui aduersus turcas imperator contenderet. quē postea chalcide amissa, cum summa ignominia reuocarint, ipsumq; postea Petrum Mocenicum in eius locum præfecerint, qui multis præclarisque gestis domum reuersus, dux postea iure optimo declaratus sit.

De Bernardo Iustiniano.

NEMINEM hodie superesse arbitror literis aliquanto cultiorem, cui Bernardi Iustiniani nomen & uirtus ignota sit, qui Leonardo patre genitus diui Marci procurator literis Græcis atque Latinis ornatissimus, quique patri ipsi omni uirtutis genere successerit, in Rep. ipsa magnis uarijsque honoribus ornatus, nullamque unquam repulsam passus, procurator deinde diui Marci in locum clarissimi uiri Petri Mocenici creatus est. Marco igitur Barbadico principe uita functo, quum haud dubie omnis ciuitas Bernardum ipsum creādum acclamaret, tulit tamen repulsam Augustino fratre illi suffecto, uel quod breuissimus fuit ipsius Marci principatus, quòd præter omnium spem euenit, uel quòd, & ipse frater multis honoribus functus, & procurator etiam dictus, non indignus hoc tanto fastigio creditus est.

EXTERNA.

De Gabriele Condulmario.

QVAE non fortunæ uim cum res humanas secum animo uersat, in primis admiretur, sic sæpe nobiscum agitantis uel (ut uerius dicam) nobis insultantis, ut nihil hæc nostra uita sortiatur, quamuis egregium, amplumque

plumque sit, quod ipsum magnifacias, uel potius contemnere non debeas, id uerò tibi Gabriel Condulmarius facile approbarit, qui Romanã curiam secutus, Senensisque Episcopus à Gregorio vndecimo Pontifice Romano declaratus, ab ipsis Senensibus statim reiectus repulsusque est, quem tamen non multo post eadem ætas Pontificem Romanum uidit, & uenerata est in Martini locum suffectum, ut ridere interdum secum potuerit, quum Senensium iniuriæ tantæ meminisset. fuit enim Pontificatus ipsius uel maxime insignis, nam & Italicas res, cum suas, & pontificias, & reliquorum Italiæ principum inter se discordias satis fœliciter sedauit, tum quod Græcorum imperatorem Ioannem paleologum, & reliquam Græciam in Italiam exciuit, ubi Florentino cõcilio peracto, & ipse Constantinopolitanus princeps, & Patriarcha cum sacris reliquis uiris presentes interfuere, subscriptioneque sua comprobarunt, quod ad eam diem summa animorũ obstinatione aduersati forent. Illud uerò etiam non prętereo Bessarionem antistitem Nicenum propter singularem eius eruditionem, & bonitatem in Cardinalium cœtum ab eodem Eugenio ascitũ, in quo numero præcipua cum autoritate, & laude ad supremum usque diem uixerit.

De Leontio Antiocheno Patriarcha.

Porrò iam hoc in loco non paucos huius ordinis uiros, qui repulsam aliquando passi, non multo pòst maiores multò honores sunt adepti, eisdem repulsis, atque reiectis, qui illos præcessissent antea, sed unus hoc in loco mihi satis erit Leontius sacerdos, qui priuati ordinis uir damnatus à Pontifice, non multo post non solum loco suo restitutus est, sed etiã Antiochenum Patriarchatum est adeptos, magnum fortunæ exemplum, quippe qui in ordinem redactus deinde in eam dignitatem sit euectus, ut inter diui Petri apostolorum principis, & Egnatij successores adnumerari posit.

De Theodosio Saguntino Episcopo.

Deinde & hoc in loco par ferè exemplum Theodosij, qui sacerdotij dignitate priuatus ab Eugenio Pontifice, mox restitutus à Gregorio quarto, Saguntinæ præfuit ecclesiæ non mediocri sua cum laude, & cùm Saguntinorum omnium usu non vulgari.

De necessitate. Cap. VI.

Vix certè adijcere animum potui, ut hoc in loco necessitatis truculentissima tela, quæ ciuitatem nostram penè contuderint repeterẽ, quippe

pe quæ refricare memoriam superiorum malorum uiderentur, quæ etiã si externi legant, non possint non animo cohorrescere. est quidem necessitas ipsa, quod diffiteri non possumus, sæuum, asperumque nimis interdum in rebus humanis telum, quam certè ut nunquam laudes aut probes, etsi felicior aliquando sequatur euentus. Deum igitur immortalem assiduis precibus fatigemus, ne unquam uel publicè, uel priuatim hæc ipsa necessitas nos aliquò impellat. vel si semel etiam contigerit huiusce rei memoria quamprimum ex animis ellabatur, ita ut posteri gratulationem nullam sentiant deploratæ huiusce salutis. erat virginei partus annus millesimus trecentesimus quadragesimus secundus, quum in Bartolomæi Gradonici locum subrogatus est Andreas Dandulus, idque præter constantem ciuitatis morem, iuuenis admodum, natus videlicet annum xxxi id quod tamen, & ciuitatis probitatem & uirtutis cuiusdam admirandæ indolem in eo principe facile arguat, fuit enim & literis suprà penè quàm tempora illa ferrent, ornatissimus, & uitæ colore omni adeò florens, ut omnia eius dicta, factaque reuocari ad optima uitæ exempla possint. hic igitur dux facile demonstrat quanta sit necessitatis interdum uis, cui nulla uirtus nullaque bonitas queat obsistere. quippe qui primum in urbe senserit grauissimum terræmotum, quo uno tantum cõcussa est urbs ipsa, vt ex omni parte ferè corruerit, sacrarum certè ędium turres interdum inter se distantes testimonium dixerint, primum enim diui Syluestri magno interuallo fundamentis corruit, necnon diuorum Vitalis, & Iacobi, qui ad luprium esse dicatur, fastigium dimisere, & ad Angeli Phanum terribili specie acclinauit, Basilij leuum templi latus à culmine corruit, id quod non sine admiratione in hodiernum usque diem spectes, accessit ad hoc malum tàm graue, & fames ipsa longè grauissima, nec postea defuit pestilentia, quæ sortita initium ab extremo septentrione, grassataque per uniuersum orbem cum magna terrarum uastatione, non multo post Venetias ipsas quoque irrepsit, ut à principio uis morbi sit cognita, mutuo se amore inuisentibus se inuicem opemque ferentibus prout usus exigeret, uerùm paulatim inualescente, sic deseuijt malum, ut uix centesimus euaserit. quæ causa effecerit, ut lata lege promulgatum sit, ut quicunque Venetias per id tempus migraret, bienniumque perseueraret, ciuis Venetus haberentur. quum etiam dux ipse non multo post obijt anno duodecimo peracto, & ne quod malum deesset, Marinum Faletrum successorem habuit.

De eadem ciuitate.

QVANTVM necessitas ipsa mali urbi inrulerit facile quiuis hactenus percipere potuit, hic nescio an maiorem necessitatis uim irruisse dicam

ligustico

ligustico bello, quod ad Clodiam longe immanissimum est gestum, in quo sanè bello ita uexata Resp. est, ut & multiplex hostis undique instaret, & amissis omnibus ipsam denique Clodiam ligur hostis occuparit, in ipsisque aquis nostris & stagnis ligur hostis insultabundus ubiq; immineret, de urbis ipsius excidio penitus cogitans. qua re coactus Senatus & ducem ipsum sæuiente hyeme septuagenario maiorem classi præfecit, ad uindicandam Clodiam, & triginta familias, quas populares appellant, in patricium ordinem asciuit, vt maiori constantioriq́ue animo libertatem ipsam tueri quisq́ue veller. ad hæc famis valida sic vrbem opprimebat, imminente vndiq́ue hoste, proximisq́ue omnibus discedentibus, nihil vt iam superesset vnde alerentur ciues, quæ tamen res feliciter ducis robore, & Senatus constantia postea cesserit.

De eadem Vrbe.

SENTIMVS intra hæc nostratia stagna hactenus accerbissima necessitatis tela, quid illud non ne grauissimum dixerimus, quum Scodram ipsam iampridem obsessam à Turcis, dedere eisdem coacti sumus? in qua vix vnius diei superesset cibus & potus, quadringentiq́ue adhuc superessent cum ipsis fœminis, qui Venetias redacti, beneficijsq́ue ingentibus affecti, mori intra mænia sua mallent.

De eadem ciuitate.

DIV multumq́; mecum tacitus animo agitaui, vtrū hoc ipsum, quod sequitur attexerem, quod vtinam malorum sit postremum, quis enim adhuc non meminit Abduana clade nos ita afflictos Iulij Pont. in primis opera, vt nihil nobis in continenti iam superesset imperij: Vrbe etiam Patauio ab hoste oppressa, qua postea recepta, ingenti totius Reipubl. studio, Aloysij molini viri clarissimi ac sapientissimi consilio sic eam tutati sumus, repentina Maximiliani Imperatoris obsidione circundatam, vt non multi superessent domi Patritij, & præcipuè principis nati, qui non eò conuenerint, tantumq́ue eorum opera, & studio effectum est denique, vt Maximilianus ipse cum ingenti exercitu, re penitus desperata, domum discesserit.

EXTERNA.

De Balduino Imperatore Constantinopolitano.

VENDICAVERIT sibi primum locum inter externa Balduinus Imperator, qui vsq; adeo necessitate rerum omnium, & præcipue pecuniæ

niæ oppressus est, graui hostium obsidione intra Byzantina mœnia compulsus vt primum sacra templorum vasa, tum reliqua ornamenta distraxerit, plumbum deinde, quo superiorum ædium sacrarum partes tegebantur abstraxerit, nouissime, ne quid mali deesset, vnicum filium Venetis etiam tradiderit oppignorandum, id quod, vt opinor stomachum legentibus omnibus mouerit.

De fame Italica.

SED vt redeam ad nos ipsos, intra Italiæ fines, quis nesciat Gotthicis temporibus Romam vrbem ab ipsis Gothis sic euersam funditus, ne vllus quidem ingredienti Bellisario illam reciperet occurrerit, sed nec occinentem Gallum audieris, huc adde reliquam Italiam, & præcipuè Cisalpinam Galliam, tanta famis necessitate laborasse, vt mater filij carne à se interfecti vesceretur, id quod Darius Antistes Mediolanensis memoriæ mandarit.

De Barulana fame.

OBSIDEBANT Galli Gonsaluum Agidarium ab initio intra baruli mœnia, quod Apuliæ oppidum nequaquam contemnendum sit, obsidebant autem tanta animorum obstinatione Galli Hispanum hostem, vt nihil omnino intra oppidum inferri posset, quare Gonsaluus, & reliqui milites de secutis suis pellem trahere sunt coacti, quibus excoctis accuratius vterentur, frumenti reliquorumque ciborum loco.

De prætio Asinini capitis.

QVIS quæso lecto hoc exemplo summæ necessitatis primum non rideat, mox secum animo voluens quanta sit necessitatis huiusce tyrannis non tum demum ingemiscat? Asininum caput octingentis denarijs argenteis, quum Sammaria Syriæ ciuitas grauissime obsideretur, venijsse, sed tandem, reuocemus stilum hac in parte, & ad alia minus tristia transeamus.

De testamentis quæ rescissa sunt. Cap. VII.

De Publ. Virgil. Maro.

ADMIRABVNTVR fortasse non parum ij, quibus nostra ita hæc legendo occurrerit, quum Publij Virgilij Maronis exemplum hac in parte à me propositũ viderint, in quo vates eminentissimus duodena Aenei-

dos

dos volumina comburenda testamento iusserit, quasi verò indigna posteritatis lectione censeret, quibus suprema manum non imposuisset. quod certè eminentissimi poetæ iuditium non posses non summis laudibus extollere, si integro animo extremam eius sententiam exquiras, tecumque voluas. quid enim Aeneide ipsa præstantius? quid excellentius? quid diuinum magis? vt merito Papinius poeta suam thebaidem admoneat ne diuinam Aeneidem tentare auderet, sed longè eam sequeretur, eiusque vestigia adoraret. quod nequis vnius tantum poetę testimonium negligere audeat, faciet Augusti principis longè maximi iuditium, vt qui delatas ad se testamenti tabulas, statim reiecerit, iusseritque diligentius, eas asseruari, nequis vnquam in huiusmodi sententiam transiret. non possum autem pręterire hoc in loco Augusti principis carmen, quo supremum vatis iuditium omnino repudiet, quod tale planè est.

Ergo ne supremis potuit vox inuida verbis
Tam dirum mandare nephas? ergo ibit in ignes?
Magnaque doctiloqui morietur musa Maronis?

Et paulò post.

Frangatur potius legum veneranda potestas,
Quam tot congestos noctesque diesq; labores,
Hauserit una dies, uiuat Maro doctus ubique.

De Ianuario presbitero.

TRANSEVNTIBVS nobis in presentia ad recentiora huius ætatis exempla, occurrit memorabile Augustini Episcopi in Ianuarij sacerdotis testamentum iuditium, qui in terra Africa natus, & alitus, quum magnam uim pecuniæ non satis honestè partam cœnobio cuidam supremis testamenti tabulis relinqueret, cui administrando Augustinus ipso pręesset, irritas omnino eas fecit, & ad geminos sacerdotis liberos legitime illi editos legatam pecuniam transtulit, iustius esse censens, ut paruuli filij inopes qualemcunque parentis hæreditatem potius adirent, qua sese sustentarent, quam ut opulentum Cænobium, quæsitam fortasse malè pecuniam caperet.

De Aureliano Carthagiuensi Episcopo.

ADMONET nos Augustini memorabile decretum, ne Aureliani episcopi Carthaginensis obliuisci uelimus, qui Carthaginensis ciuis satis opulenti testamentũ irritum fecerit. legauerat autem is Ecclesiæ uniuersa bona sua, seruato tamen usufructu sibi dum uiueret, cui post testamenti tabulas, filij nati fuerunt, quorum ille nequaquam meminisse uoluerat, quasi uero impium fore credidisset, si quæ bona sacra semel esse statuisset, ad liberos recens genitos transferret.

k De

De Ludouico Patauino Cardinali ac Patriarcha.

FACIT exemplum superius Aureliani episcopi à me repetitum, vt ętati nostræ quoque fauens iudicium Pauli secundi Pont. Max. non aspernandum duxerim, Ludouici enim Cardinalis patauini testamenti tabulas ex parte ea irrita esse decreuit, in quibus ille magnam suorum bonorum partem, cum graui sæculi infamia reliquerat, siquidem Paulus Pontifex, & sibi qui testandi ius reliquerat, & ætati suæ consultum esse maluit, sacrorumque hominum bona, quibus illi diu erant usi, dissipari nequaquã uoluerat. vtinam uerò exemplum hoc ipsum nostra hac ætati perduraret.

De testamentis quæ rata manserunt. Cap. VIII.

De Ludouico Cortesio.

RIDICVLVM uideri poterit omnibus supremum Ludouici iudicium, qui testamenti tabulis suis, quum hæredes legitimè instituisset, is tamen hoc oneris imposuit, ut cadauer deducentes vrbani omnes tubicines eum sequerentur, quod cum hæredibus suis graue alienumque à dignitate sua uideretur, non tamen adduci potuere, quin uoluntatem illius approbarent, ipsasque Cortesij exequias, magno longoque tubicinum cantu perpetuò celebrarent, sæpe animo uolentes supremas hominum uoluntates, quoad eius fieri posit, sanctè esse seruandas.

De Antonio Leonio Genuensi.

VT accusare Ludouici Cortesij factum nequaquam posis, sic certè Antonij Leonini Genuensis cuius prudens sanè consilium magnopere laudes, qui graui ualetudine iam senex laborans, familiam omnem suam seruilem ad sese euocans ita allocutus est (quando nemo domi esset, qui consanguinitatis uinculo illum colere studiosius posset.) Adeste huc omnes, & erectis animis attendite, quæ dicam, ego iam senex morbo etiam grauiore oppressus uos omnes admoneo, ut mihi diligentem operam adhibeatis omnes, nam si morbi uim euasero incolumis, uos omnes liberos esse iubeo. quod si aliter contigerit, ut mihi moriendum omnino sit, uos omnes eadem seruitutis iugo obnoxios esse uelim.

De

Qui aduersus opiniones hominum hæredes habuerunt Cap. IX.

De Constantio Imperatore.

VENDICAVERE sibi locum hunc principes duo, quorũ princeps Constantius multo maior, Constantinique filius dum uarijs & grauibus certaminibus grauatus, imperium obtineret, Iulianum fratris filiũ apud Persas. tunc agentem Augustumque militari factione dictum, dum contra illum magnis copijs contenderet, grauique interim morbo opprimeretur, apud Mopsucrenem ad Tauri montis radices moriẽs Iulianum infestissimum sibi hostem, & de religione Christiana male meritum hæredem testamento instituit.

De Philippo Maria duce Mediolanen.

QVIS in hoc principe non eandem, paremque fortunam admiretur? habuerat is duces rei militaris clarissimos, & de se optime meritos, habuerat Franciscum Sfortiam Generum Blanchæ filiæ suæ maritum, cui semper uiuens fauere uisus est, & tamen moriens neglectis omnibus sibi coniunctissimis, nec filiæ suæ memor, infestissimum sibi antea Alphunsum Aragonum regem imperij totius hæredem reliquit, ut omittam alienigenam illum, nec Italici sanguinis satis amantem.

IOANNIS BAPTISTAE EGNATII.

LIBER OCTAVUS.

Rei quibus de caufis abfoluti, aut damnati fuerit Caput I.

VIX CERTE fieri poteft, ut à Caroli Zeni memoria ftilus difcedat, fi quid tandem occurrit, uel uariantis fortunæ, uel præftantis uirtutis infigne aliquod exemplum. accipiant igitur pofteri quod Carolo Zeno memorabile in primis contigit, qui poft præclaras res domi, forisque geftas, accufatus quafi pecuniam à Francifco Carario accepiffet, quam conftabat ex illius libris, quòd ipfe Carolus exhibuerat, non effe perfolutam, tametfi Carolus re ipfa probaret datam illi in exilium agenti ab fe mutuo, non ualuit tamen tantum uel uiri ipfius autoritas, uel innocentia, uel Patauium ipfum fua in primis uirtute receptum, quin condemnaretur, & in carcere biennium ageret, procuratoria dignitate infuper priuaretur. fuit igitur ea conftantia uir, ut per annos illos duos nūquam fupplex alicui fuerit, nihil fibi remitti de carceris pœna expetierit, totumq; illud biennij fpacium in literis, doctorumque hominum confuetudine, qui frequentiffimi ad eum uentitabant, confumeret.

De Victore Pifano.

FVERAT hic ipfe victor varijs Reip. temporibus rerum maritimarum gloria, & laude uir fanè celebris, fed ligustico bello ad Polam quum imperator maritimæ rei præeffet, victus à Luciano Auria Genuenfium præfecto. idque certè non fua ignauia, aut imperitia, fed quorundā præfectorum negligentia. ftatim carceri includitur Venetias reuerfus, condemnandus quafi fuo ductu, & aufpicio nō aliena culpa uictus effet. Ceterum quum Genuenfis hoftis quotidie magis inftaret, inftructaque ualida claffe, iam Clodiam, & proxima quæque loca occupaffet, cœptæ funt audiri in vrbe uoces, Pifanum ipfum in tanta rei neceffitate unū qui fummæ rei præficeretur, quod quum patres quotidie magis exclamari audiffent, reique neceffitas id exigere præcipue uideretur, Victorem ipfum publico

publico decreto carcere soluẽdum censuerunt. in quo homine illud quoque maxime memorandum esse uidetur, quod in ipso carcere sacerdotem aduocarit, reumque se suorum criminum de more nostro professus est, ita tamen, ut & patriæ & priuatis hominibus omnibus ueniam tribueret, nunquam sese iniuriæ ullius memorem fore. qui mane sequentis diei carcere solutus, Nicolai inuisit ædem, sacrisque rite litatis eucharistiam sumpsit, moxq; hilari fronte patres adijt, pollicitus se & sua omnia pro patriæ dignitate, & libertate, memorem perpetuò fore. quare dux & patres mox illum summæ rei maritimæ præficientes, tanta lætitia vniuersos affecere ciues, ut uniuersi gratulabundi in Aream Marcianam cõuolarint, illúmque domum deducerent, omnem suam operam pollicentes.

De Antonio Grimano.

IDEM, aut parum quidem diuersum a superiori uideri legentibus poterit, quod de Antonio Grimano, qui postea dux fuit, exemplum mox referam, quod vnum nouum inusitatumque in Veneta Republ. nostra hac ætate contigit; is igitur cum bello turcico Imperatorem in Peloponneso ageret, ingenti classe nescio quo fato, & Methonem oppidum, & reliqua continentis Græciæ castella amisisset, classisque etiam turcica incolumis abijsset, domum reuocatus est, carcerique inclusus coactus est causam suam agere in maiori comitio, relegatusque intra Dalmatiæ Insulas, indicta pæna, si fines violasset. cæterum ille, quum aliquot dies priuatus omni dignitate ibi egisset, mox ad filium Cardinalem transfugit, cuius etiam opera adiutus ab exilio reuocatur, dignitasque illi procuratoria primum restituitur, hinc defuncto Lauretano principe longe clarissimo, illi subrogatur dux.

De Iacobo Foscharo.

HUIC dicta dies est, quòd frequentius amplissima oblata munera recepisset, quæ recipere principis familia nequaquam poterat, quum negare non posset in exilium est missus, Cretęque Insulæ finibus inclusus. Verum ille dissimulata aduersa valetudine, quum apud tergeste diu substitisset, tandem domum reuocatus est. idem postea etiam accusatus, quòd Hermolai donati autor interficiendi fuisset, quamuis tortus, nunquam id fassus esset, quod certe etiam falsum postea deprehensum est, graui tamen exilio iterum damnatur.

De

De Athanasio Episcopo.

VIDERI nostra hæc commentario legentibus maioris certè momenti poterit hac in parte, quando ad diuum Athanasium nunc oratio propius accedat, vt non posis non uehementer admirari ea tempestate tàm sceleratos, & impios non paucos extitisse, qui christianam pietatem profiterentur, & qui ausi sint hominē singulari pietate ac doctrina, ut omittam patriarchali dignitate insignitum falsi criminis nomine in iuditium vocare: tanta animi pertinacia, vt illum latere in cisternæ fundo non paucos annos coegerint. qui tandē Dei opt.max.auxilio re ipsa verissimo postea indicio cōprobata sic constitit, vt & illi scelestissimi sint deprehensi, qui Athanasij nomen detulerant, contraque diuus Athanasius celeberrimus euaserit. cuius cadauer ad nos Iustinianorum opera delatum Iudaicæ vico sanctæque crucis templo, penès vestales optimi nominis pia sanctitate colitur.

De Bricio Turonensi Episcopo.

QVIS non diuinam prouidentiam præesse in rebus humanis interdum non dubitet, quum tacitus secum admiretur Bricij Turonensis Episcopi, qui diuo Martiano successerat, casum? Accusatus enim à perfidis, scelestisq;, quòd seruam suam violasset, quæ domi suæ pepererat, quum ille constanter id negaret, neque illa tamen serua delictum inficiaretur, in exilium tamen iudicum iniquissimorum sententia actus est, in quo septem annos ita vixit, vt tandem postea patefacta re duobus successoribus intra hoc spatium vita functis, pristinæ dignitati etiam nollens sit restitutus, hodieq; ad hæc, inter diuos nostrates colatur. viuat igitur apud nos diui Athanasij memoria, viuat & floreat Bricij Antistitis nomen, vt vterq; autoritate sua sanctissima innocentissimum quenq; tueri posit, & valeat.

De diuo Ioanne Chrysostomo.

TERTIVS accedat diuus Ioannes Constantinopolitanus antistes ob auream loquēdi vim Chrysostimus cognomento dictus, qui certe primum locum hac in parte meruisset, si non ætate posterior fuisset. is igitur conuocata Synodo Constantinopolim, principis etiā authoritate, Theophilum Alexandrinum Antistitem euocarat, quem grauissimorum criminum in Christianam pietatem reum Synodi iuditio damnandum exhiberet, ille vero quum Constantinopolim venisset magna suorum manu

nu commitatus, tantæ fuit audatiæ, vt & ipse intra vrbem consilium celebrarit, ad quod ipsum Ioannem citare non dubitarit. cæterum quum nihil illi superesset, vnde Chrysostomo negotium faceret, vt inuidiam illi apud principem conflaret, quasi Augustam vxorem eius Iezabellem in publica concione noncupasset, iussu principis in exilium actus est, sed quum grauis terremotus vrbem ipsam statim concussisset, vniuersæ ciuitatis studio vir innocentissimus suæ sedi restituitur, quod tamen diu obtinere nõ potuit, prægrauante inuidia, quod populi consensu, non principis autoritate, non synodi sententia in suam sedem redijsset. quare uita functus exul Chrysostomus diem supremum obierit.

De Narciso Hierosolymitano Antistite.

Plvrima sunt in te Narcisse, quæ nos admirari imprimis debeamus, sed illud præcipuum fuerit, quod falsò accusatus, triumque testium dictis falsis oppressus, iudicum sententiæ quam celerrime obtemperasti, relicta enim sede, quam per multos annos obtinueras, in tua deserta ita concessisti, ut non facile ab ullo inueniri posses, quo tempore diu dilitescens aliquot successores habuisti, cæterum, conuictis mox testibus grauibus suplicijs, ut primus ex his cum uniuersa domo conflagrauit, alter, regio morbo correptus obierit, tertius luminibus sit captus, quibus pænis sese singuli antea obstrinxerant, si falsum testimonium coram iudicibus dixissent. Narcissus tandem inuentus pristinæ dignitati restituitur, quam ita postea rexit, ut eius memoria apud posteros diuissime floruerit, insigni etiam miraculo honestatus, qui aquam sanctiss pascatis die, quando oleo defecisset, infundi luminibus iusserit, quæ quamprimum in oleum uersa sic est accensa, ut omnibus spectaculo esset, cuius rei Eusebius in suis chronicis testatur, reliquias nonnullas ad suam usque ætatem perdurasse.

De priuatis Iudicijs.

De Gregorio Neocæsariensi Episcopo.

Postqvam publicis iudicijs priuata iure optimo subnecteretur, unum hoc insigne in primis in fronte collocari debere uisum est, in quo sanè multa mirabilia contigerint. erat Grægorius Neocæsariensis Episcopus sua tempestate maxime celebris, uel uitæ sanctitate, uel rerum usu, atque prudentia. hunc fratres duo diu inter se contendentes de lacu unde piscium copia sanè multa caperetur, iudicem delegêre, qui suis discordijs finem imponeret, unde grauia inter se odia ad eam diem exercuissent mul

tique

uique etiam interfecti essent, & ille verò non pauca frustra expertus, ut fraterna beneuolentia restitueretur. quum omnia in cassum tentari à se uidisset, nec fraternæ gratię restituendę locum esse, utrumque ad ipsum lacum deduxit, duobus igitur fratribus & multis pręterea rei euentum cupide expectantibus, Gregorius ipse erectis in Cęlum manibus Deum precatus est, ut huiusmodi liti finem imponeret: quod statim subsecutum est, ut & aqua in lacu nulla superesset, nec piscis nataret amplius ullus.

De Aimo Sabaudiæ comite.

SVBNECTAM certè ea libentius inter externa iuditium hoc Aimi Subaudiæ ducis, quando Venetorum memoria in re tandem confecta intercedit. contendebant inter se fratres duo Manuel, & Andronicus uter eorum patri succederet, qui Caloianes dictus Bysantij tunc rerum potiebatur. & Andronicus quidem ad certam imperij Spem alendam Genuensibus præcipue fauebat, quibus Tenedum Insulam dono dari à patre omni ope studebat, contra Manuel in Venetorum gratiam maximè adnitebatur, qui arcem à se cõstructam obtineret, quumq; inter se in primis fratres dissiderent, Aimum sabaudiæ ducem supremum arbitrum delegẽre, qui prudenter omnia agens, fratribus quum persuadere nihil omnino posset, finem tandem suo arbitrio imposuit. ita ut, Veneti arce diruta domum recederent, nec Genuenses Insulam ullo modo retinerent.

Quæ mulieres literis & eruditione præstiterunt Caput II.

NEMO certè, nisi idem iniquissimus, me reprehenderit, quòd tantisper à Valerio nostro discesserim, ut quod caput inscriptum est ab illo, quæ mulieres apud magistratus pro se aut alijs causas egerunt. ego (quũ nullum apud nostrates huius impudentiæ extaret exemplum) ita inscripserim.

De Cassandra fidele virgine Veneta.

NEMINEM tàm audacem, tamque temerarium fore arbitror, qui Cassandræ fidelis Venetæ exemplo a me repetito, plus certè patriæ amori, quàm ueritati tributum putet, quum adhuc supersint, qui Cassandram ipsam uiderint in Gynasio Patauino, disputantemque audierint. hæc igitur puella præclari ingenij dotem præferens, non literis tantum sed musicæ studio delectata, cum summa omnium admiratione cyteram pulsans frequenter audita est, ingenio autem tantum excelluit, ut uersus etiã improuiso

prouiso celebres caneret, Patauium quoque profecta sæpe disputationes publicas cum summa sua laude sit experta, quinetiam liber adhuc extat ab ea editus, cui titulus est de scientiarum ordine, qui certissimus testis ingenij, & doctrinæ esse potest.

De Rosuida Saxona.

CVI nostrum persuaderi unquam potuit, penes Germanos, inter Saxones fuisse Rosuidam, hoc nomine dictam, quæ adeò literis claruit, omniq́ue literarum eruditione excelluit, ut uix inueneris etiam intra Italiæ fines, quem uirgini illi conferres. floruit autem Ioanne pontifice maximo, qui postea fœmina deprensa est, Lotharioque imperatore huius nominis apud Germanos primos. & ne quis falsò suspicetur hâc tantam laudem illi attributá id extabant apud omnes ferè comœdiæ sex, extabant orationes non vulgares. quid quod heroico carmine res à tribus Othonibus gestas summa cum laude est complexas.

De Elisabeta Germanica Abatissa.

VINDICAVERIT sibi Germania in secunda hac fœmina alteram laudem, quæ Elisabet dicta, plura scripsit ad Vestales suas, de uijs quibus ad cœlum ascendere possimus, legebantur etiam epistolarum aliquot libri, etiam à doctis non sine admiratione: quando terra Italia ea tempestate latinas literas penitus amisisset.

De Baptista Malatesta.

QVAE Baptistæ nomen fœmina retulit, una ex Malatestarum familia, qui tunc pisauro imperitabant, Galeatium patrem habuit, qui adultam filiam, & nobilem Guidoni Montefeltrensi Vrbinatium Duci tradidit, quæ assiduis disputationibus cum viris doctissimis claruit, quæque ingenij sui monimenta reliquit non pauca, libros de humana fragilitate, & de vera religione, quos summo studio omnes legerent: quicunq; intra Italiæ fines tunc literis cacellerent.

De Isota Nouarola virgine Veronensi.

NON obscurabitur à me in presentia Isotæ Nouarolæ Veronensis debita laus, quæ Nicolao quinto, & Pio pontif. tunc floruit cum Theologiæ studio, tùm etiam eloquentia, addita ad tam egregiam virtutem perpetuæ virginitatis propensione & cóstantia. scripsit autem ad ipsum Ni-

colaum quintum, Piumque secundum pont. max. non pauca, quæ illi cũ summa commendatione lectitarent, posterisque tradere summo studio niterentur.

De quæstionibus Cap. III.

De Iacobo Foscaro Franc. Foschari Ducis filio.

MAGNA semper in publicis iuditijs quæstionum uis fuit ad ueritatem disquirendam criminum, improbeque factorum, ut tamen oporteat iudicem prudentem esse, neque semper eis credere, quod quidem hoc Iacobi Foscari exemplo in primis patefiet. interfectus fuerat ex decemuiris vnus Hermolaus Barbarus autoritatis summæ uir dum domum rediret noctu ex senatu profectus, qui quũ seruum tantum à manu, qui lumen præferret comitem secũ duceret, mox exstincto lumine non procul ab ædibus suis interfectus est. huius autem tanti facinoris ex plebe fuerat, qui adolescentem amatum à se in carcereque diu habitum tormentisque grauiter affectum ipsius Hermolai sententiam decemviralis præfecti iniquo animo tulerat, cæterum quũ lateret facinoris tã scelesti autor, quódque in ciuitate tam pacis, & quietis cupida per molestum nimis esset, tandem uisum est nonnullis etiam deferentibus Iacobum Foscarum Ducis filium autorem fuisse patrati criminis, quoniam vniuersæ ciuitati cognitum, perspectumque erat, acerbas inimicitias, & pergraues inter ipsum Iacobum, & Hermolaum ad eam diem extitisse. ductus igitur in carcerem grauissimeque tortus etiam aliquando sentientę patre, qui publicis negotijs præerat, nũquam adduci potuit, ut ne crimen quidem unquam cogitatum à se fateretur, ille uero publico tandem iuditio in Cretam insulã relegatus est, quo denique mortuo patrati sceleris autor moriendo confessus est, à se solùm tam audax facinus esse patratũ odij acerbitate in Hermolai accenso.

EXTERNA.

De duobus adulterij accusatis.

QVANTVM iudex prudentia præstare debeat, uel hoc uno exemplo admoneri poterit, quod à diuo Hieronymo relatum mox accipiet. testatur enim ille Vercellis maritum fuisse, qui innocentem uxorem adulterij ream fecerit, quæ cõstantissime huiusmodi crimen nunquam confessa, in carcere tamẽ se asseruata est, ut non facile illi crederetur, & præcipue quũ tortus iuuenis criminis huiusce reus tormentorum uim non sustinens sese

se criminis obnoxium fateretur, quare damnato à iudicibus iuuene, fœminæque, ut capite plecterentur. ductus in publicum iuuenis statim primo illato vulnere interfectus est. quò uerò ad fœminam ucntum esset eius colli terror peteret, omnes illius constans artus soluere. postremo uero vulnere affecta, quo mortua crederetur, cadaucrque eius efferretur, una domum deducta est, curatoque breui uulnere pudicitiæ innocentiæque suæ superstes quoad uixit testis fuit cui omnes crederent.

De Aretaphila Græca.

Nec fortasse uni tantum testimonio credetur, quod tamen uir summæ autoritatis Hieronymus memoriæ mandarit, pat. fertè Aretaphila testimonium à me referet. Fuit hæc uxor Nicocratis Cyrenensis tyranni, quæ iniquo animo ferens patriam à marito oppressam consilium inierat eius de medio tollendi, quo crimine ad Caluiam matrem socrumque, Aretaphila delato, quò sæpe tormentis etiam socrûs ipsa ueritatem exquireret, nunquam tamen aliquid fassa est, quare marito restituta, eoque ueneno sublato, libertati patriæ tandem est consultum.

De testibus Cap. IIII.

De Cicerone.

Nunquam possim sine graui flagitio tametsi repetitum à Valerio, prætermittere, quod Ciceroni Latinæ eloquentiæ parenti præter omne ius æquumque testi contra P. Clodium accidit, qui incesti reus uiolatæque religionis bonæ Deæ, quæ apud Romanos summa pietate colerentur, quum id omnino uerum esset, Ciceroque ipse, & consularis & Patriæ Pater, & Latinæ eloquentiæ parens testimonium hac super re dixisset, iouenti tamen iudices sunt, qui P. Clodium facilius patrati incesti reum, quam Ciceronem patriæ patrem periurij crimine liberarint.

Qui quæ in alijs Vindicarent, ipsi commiserunt Caput V.

Occurrerunt mihi Vcoterum antiquorum exempla, quæ si cum nostræ ætatis conferantur. non possis non maxime admirari, quoniam huic loco in primis congruere uideantur, nam cum centum abhinc annis nostræ ciuitatis mores, & instituta tecum animo uoluas, & quid re-

 centioribus

centioribus nostris cõpares, facile animaduertas, quæ maiores nostri præcipue vindicarunt odioq; in primis habuerunt, ea maximo studio ac præcipuo cultu recepta. quis enim nescit maiorum iuditio pro nefarijs ciuibus propè eos esse habitos, qui agros in continenti possiderent? extant adhuc aliquot conciones in senatu habitæ Thoma Mocenico duce clarissimo, quibus suadet abstinere omnino publice, & priuatim continentis possidendæ. ecquid illud dicam quod secundo loco subnectimus summo probro id passim fuisse, cum publice tum priuatim si quis domi haberet. quiq; sacris addictus esset, sacerdotiaque expeteret impensius. hæc igitur duo sunt, vt cætera interim omittam, quæ à maioribus vindicata nostris hodie recentiores sic amplexi sunt, vt vix vnam, aut alteram familiam inuenias, qui non amplissima latifundia sibi pararit, queque ex liberis vnum non domi habeat, qui amplissima sacerdotia possidet, nec maiore studio quotidie flagret ea augendi.

De Eleutherio Const. patritio.

QVA tempestate Gyzantini principes magnam Italiæ partem Græco Imperio uendicabant, præerat Calabriæ, & Appuliæ Ioannes Campsinus mgna cum autoritate uir, qui postea ut sunt eorum ingenia quos principes sine discrimine fouent, breui ab imperio desciuit, quo accepto nuntio Erachus, qui tum rerum potiebatur Eleutherium Constanti. patritium vt rebellantem Ioannem Calabria, Appuliaq; expelleret misit, ille uerò Neapolim ueniens paratis copijs Ioannẽ acie uictũ à se interemit. cuius beneficij mercedem persoluere cupiens Eraclius exarchatus dignitate illum ornandum curauit, quam adeptus ille usque adeo immemor, & fortunæ suæ, & Imperatorij beneficij fuit, ut regem Italię sese appellari uoluerit, id, quod milites ipsi iuste admodum ulti sunt, ipsoq; interfecto, Eraclio partem eam Italiæ statim restituere.

De Innocentio septimo Pont.

TAMETSI latè admodum uitium hoc in hominum genere pateat: quoniã in summis uiris plus aliquantulum admirationis afferat, Innocentij Pont. septimi libentius sanè factum recensebimus, qui Vrbanum, & Bonifatium Pont. Maxi. qum ipse inter cardinales unus haberetur arguere sæpe solebat, quod de tollendo Schismate minus soliciti essent. Verum quum mox ipse Innocentius pontificatus fasces adeptus esset, uidebatur & ipse omnibus nihil omnino hac de re secum cogitare, admonentibus autem illum non paucis, Romani quidem ciues acrius instantes hoc ipsum ab eo exigere non dubitarunt, quis ab eo ad nepotem remissi, cum idipsum

ſum exquirent, in cubiculum introducti, eius iuſſu præcipites de feneſtris iacti ſunt.

De ſtudio & induſtria. Cap. VI.

DABITVR nunc à me ſtudio & induſtriæ locus, cuius uires in hominum uita longe lateq; patent, ut non ſolum militarem rem illuſtret, uerum & forenſem gloriam augeat, ut denique nihil ſit in hominum uita, unde uirtutes excellãt facilius, unde uitia expellantur, niſi hęc omnium rerum alumna, & parens ſtatim acceſſerit, id quod ſubiecta à nobis exempla facilè probent.

De Carolo Zeno.

AFFVERE huic viro virtutes ingentes cum domi tùm foris, quę ab eadem induſtria profectæ clarũ & illuſtrem illum reddiderint, quod alijs in locis demoſtratum à me ſatis eſſe reor, verum nũc quum de induſtria, & ſtudio agatur, nũquã præterierim quem ſe præſtiterit ducem in vrbe Patauio recipienda à Cararijs principibus, quantaque induſtria, & ſtudio in ea aſſerenda vt Veneto imperio lubens illa pareret. quid dicam bichinioniam Genuenſium nauim quo ſtudio laboreque quauè virtute eam expugnarit, omittam interea qua ſua induſtria clodienſi bello finem prope vnus ipſe impoſuerit, quo vigore animi Cyprum Inſulam à Genuenſi hoſte ferè totam occupatam regi ſuo reſtituerit. ille vero præter militarem hanc laudem non prætermiſerim, quo ſtudio, quauè cura literis boniſq; artibus quotienſcunque illi otium eſſet, vacaret, ut doctos homines amicitia ſibi, quoteunque eſſent id temporis, & pręcipue Paulum Vergerium Iuſtinopolitanum ſibi iungeret. quinetiam, ne ſuę deeſſet induſtrię libros noctu ſibi non paucos apponi in lecto iubebat, quos vbi à ſomno vacaret aſsidue legeret.

De Franciſco Barbaro.

CAPERANT Venetijs ex quo Andreas Dandulus dux vrbi præfuerat literarum ſtudia, quæ nulla in terra Italia per tercentum, & amplius annos ſuerat florere, & in his non pauci patritij ordinis viri excellebant. ſed vnus mihi nunc occurrit inter principes. hic Barbarus, qui ab ipſa hac induſtria incitatus, & ſtudio non literis ſolum Gręcis & latinis excelluit, ſed Brixiam vrbem tunc temporis clariſs. prætor miſſus accerrime à Gallis Philippo Mediolanenſium duce obſeſſam, ſuis vigilijs ſuoq; labore, & induſtria Veneto imperio ſeruauit, quæ quum triplici laboraret malo

hostis videlicet accerrimi obsidione, fame, & peste, omnibus hisce malis, sic suis consilijs, sic cura & vigilantia præfuit, vt nemo vnquam dubitarit eius vnius ope Brixiam vrbem seruatam incolumem. satis etiam constat præter egregiam Brixianorum fidem, præterque etiam matronarum præstitam, inter quas Braida Aduogare gentis primaria præstanti animo numquàm defuit, operam, non interdiu, non noctu Franciscum ipsum defuisse, quinetiam si cibum sumeret, quum publice semper caperet, assuisse illi ciues aliquot, illumq; semper modo pro mænibus, modo ad portas, semper in publico affuisse. quare quum domum rediisset procuratoria dignitate meritò, quæ summa est, donatus sit, relicto post se Zacharia filio Hermolai patre.

De diuo Augustino.

SED quomodo te diue Augustine hoc loco preterire potero, qui vnus tua ætate post receptam veram pietatem, & vitæ sanctitate, & singulari omnino eruditione ita præstitisti, vt quem tibi conferre possim industria præcipue, & studio certè non habeam. nam post receptum spiritum rectum à diuo Ambrosio Romam profectus, vbi decedentem matrem sepeliuit, in Africam contendens, à Valerio Hipponensi episcopo uel inuitus coactus est episcopatum recipere, quod Græci sanguinis Valerius latinæ orationis haud quaquàm particeps suo muneri non satisfaceret, quæ tua igitur hac in re industria, quod tuum diue Augustine fuerit studiũ non facile consequemur. illud vere testari possumus te semper aut aliquid scribẽtem, aut aliquid legentem fuisse ab omnibus inuentum, vbi à publica concione vacaret, testantur hoc ipsum infinita literarum monimenta partim contra hereticos, partim pro reliquorum institutione presertim verò viginti libri de ciuitate Dei conscripti, quos si quis legat diligentius non possit non in sententiam meam quamprimum ire.

De Origene Adamantio Alexandrino.

TAMETSI varient veterum sententiæ de ipso Origene, quod alij in multis illi derogent, alij christianæ pietatis vnicum assertorem verè probent. nemo tamen hoc illi detraxerit paternas opes ab eo quibus satis abondaret, dum catholicam fidem constanter assereret relictas, nemo tamen negarit sena milia voluminum ab eo relicta, quæ diuinam quandam industriam & studium illi affuisse testentur.

De diuo Hieronymo.

NON possum sanè non vehementer lætari scribendo, quum tuæ diue Hieronyme testimonium hodie perhibeam industriæ, qui vnus intra Italiæ fines Eusebio patrem natus, Romæque non paucos annos versatus relicta post vrbe summaque dignitate, quàm meritò fuerat adeptus, vt veritatem vnam retineret, in Egiptum Syriamque proficisci maluit, quibus in locis diu versatus hæbraicam babilonicamq; linguam tanto studio, & industria consecutus est, dentibus anterioribus lima sibi abrasis, vt vtriusque linguę puritatem vnam præcipue retineret, quod studio & industria consecutus, iure optimo in vertendis sacris literis vnum sibi locum vendicarit, quę hodie apud nos summa cura, & laude legantur.

De ocio. Cap. VII.

QVANTVM mortales ipsi industriæ, & studio debeant, superiora exempla facilè declararint, nūc vero, quoniam industrię & studio uita hominis semper vacaret potest, siquid ab honesto ocio consequi rectè possumus attexam, ut planè constet nos si perpetuo labore uitam exhauriamus certè non plurimum esse profecturos. sit igitur assiduæ contentionis nostræ laxamentum hoc ipsum otium. unde certe plus usus ac fructus in uita percipias, quum autem te ad otium adhorter, non tibi illud existimes adhibendum, in quo desidia, uitęque lasciuia locum habeat, sed quod postea ad honestissima quæq; accendere magis possit.

De Marco Cornario.

FELIX igitur auspitium dederit honesti ocij appetendi Marcus Cornarius, qui sublato Martino Faletro loco principis creatus, dum res ipsas publicas diligentius curaret, semper æquo uehebatur, non tàm quod securiorem fore crederet, quàm quod ipso equitandi usu maxime oblectaretur, id quod Venetijs mirum esse omnibus uidebatur, nanq; eo ocio equitandi delectatus, grauiores omnino pro Republ. curas sustinere uidebatur.

De Francisco Foscaro duce.

FVIT Francisco Foscari, principatus uarijs curis, uarijsque molestijs publicis belloque in primis Gallico cum Philippo Mediolanensi duce plurimos uexatus annos, in quo certè & patres ipsi, & uniuersa ciuitas,

& Foscarus

& Foscarus ipse dux præcipue laborarent. cæterum constat ipsum decem cum ocium ipsum non aspernaretur, intra publicas res quamuis maxime solicitum, piscationi operam ubi liceret impendere solitum, proculque ab urbis stagnis in eo ocio uersatum. uidebat enim qua sapientia præstabat, non posse publicæ rei tantos fluctus à se sustineri, nisi priuato solatio quandoque indulgeret.

De Hieronymo Donato.

Nam ab re instituta fore alienum puto, si Hieronymi Donati hac in parte meminero cuius uitam, moresque plerique adhuc superstites recordentur. hic igitur patre Antonio natus dum puer literis uacaret, otij tamen in primis amans habitus est, quippe qui, & domi sæpe cantaret, & auiculis, si forte in illas incurrisset sese oblectaret, quo animi affectu tantum tamen literis Græcis ac latinis excelluit, ut quum noctu dieq; libris euoluendis operam daret, sæpe tamen musicæ cantilenæq; quæ otio caperetur, quum etiam si ei liceret ab urbe sæpe Patauium peteret ubi egregias condidisset ædes, doctissimorum hominum consuetudine præcipue utebatur, cum ijsque colloquia iucundissime miscere solebat.

EXTERNA.

De Ludouico vndecimo Gallorum rege.

Gallorum vndecimus Rex Ludouicus, qui nostræ ætatis Carolo uita functo sine liberis successit, iam inde à puero eam indolem præsetulit, ut omnibus iam tum regio fastigio dignus uideretur, quod tandem adeptus est, succedens enim in Caroli locum, plurimisque rebus, & admirandis gestis. Nam & Neapolitanum regnum expulso Federico uniuersum recepit. Mediolanumque & alias Italiæ partes in potestatem suam redegit, sed quum non multo post graui morbo laborare cepisset, iamque sibi moriendum, ad leuandam animi molestiam laxamentum quærens mures in catellos impellebat, sæpe etiam auiculis inter se contendentibus decertabat, ut tamen post longum tempus uix conualuerit.

Quanta sit uis eloquentiæ Cap. IX.

Magna certè extitit eloquentiæ laus, in qua nostrorum maiorum ætas præcipue floruerit. quòd tandem ex eo cognosci poterit, quod omnium iuditio maxime semper probata est. nemo igitur dubitet Francisci Foscari Ducis virtutem in primis celebrem. qui autor fuerit, ut Florentinis grauiter laborantibus à Venetis impetrarit, ut tandem Philippi Medio-

Mediolanensis Ducis opes fregerit Brixiam, & magnam partem Galliæ Cisalpinæ Veneto nomini tribuerit, semperq; ea dicendi ui fuit, ut quod ille semel proponeret, omnes etiam in senatu approbarent.

De Bernardo Iustiniano.

Is Laurentij Iustiniani filius Diui Marci procurator creatus, tantam dicendi autoritatem penes patres adeptus est, ut quod ille semel approbaret, patres in eius sententiam transirent. quinetiam tantum in dicendo ualuit, tantum eloquentiæ studio uiguit, ut si forte grauis ualetudine domi esset domum patres mitterentur, qui ex eius sententia de Rep. gerenda feliciter consuleret.

EXTERNA.

De Leone summo Pont. primo.

Eloquentissimum fuisse Leonem pontificem primũ hoc nomine nullus unquam ambiget, quum meminerit cum vrbe Roma profectum, qui Athilæ Hunnorum regi barbaris copijs Italiam omnem uastanti, nulliusque miserentis sexus, aut ordinis, solus sit ausus illi occurrere, qui cum ita planè egit, ita plane dicendo ualuit, ut quem nullæ rerum difficultates, quem nulla dicentis uis, aut belli terror ante mouerat. vt qui vrbem Romam unam præcipue peteret, id quod ille in manibus propè haberet in Scythiam Tanaimque Ripheosq; montes redire suaserit, relicto Italico solo cœliq; huius benignitate, speque potiundi Romani Imperij, quod unum ambiret, nisi siquis hoc ipsum summæ pietati tribuerit, Deumque ipsum tanti beneficij autorem fuisse malit.

De Laurentio Medices.

Vix quisquam credat hoc accidisse, quod proponam exemplum, & tamen nihil illo uerius dici potest. Præerat Laurentius Medices Florentinæ Reip. summa cum potestate, præeratque eo potissimum tempore, quo bellum longe grauiss. gerebatur inter Florentinum populum, & ipsum Laurentium ex una parte, interque Ferdinandum Aragonium Neapolis Regem: itaq; plane gerebatur, ut ad internitionem utriusque partis certaretur, ut iam nec legatis locus esset, non Pontificis Romani gratiæ qui contenderet sua autoritate, ut belli uis omnis tolleretur, paxque inter eos conciliaretur, cum Laurentius ipse cernens quanto in discrimine uersaretur Florentinum nomen, tametsi sciret se unum præcipuè à Ferdinando peti, quem de medio tolleret, constituit tamen ipsemet Neapolim nauigare

gare hocque ipsum patriæ salutis causa, quod cum effecisset ad Ferdinandum ipsum inexpectatus ueniens, primo quidem auditu ab ipso Ferdinãdo inuitus exceptus, paulatim tamen dicendo effecit, ut æquissimo animo auditus, (tanta fuit in illo eloquentiæ uis) sit etiam in calce eum complexus ultroque dimissus benignè in primis incolumis ad patrios penates redierit, impetrataq; pace Florentinum populum ab armis quiescere iussit.

Quantum momentum sit in pronunciatione, & apto motu corporis. Cap. IX.

HABVIT semper habituraque perpetu est ipsa pronunciatio maximam in hominum uita uim, quippe uox ipsa nunc suauis nunc horrida interdum etiam uehementer sonora mortalium animos permouet, ac flectit modo huc, modo illuc, ut te interdum ad risum, interdum ad lachrimas sæpe etiam ad commiserationem impellat, quũ uero corporis motus decens accesserit, ipsumque oculorum lumen incenderis incredibile dictu est, quantum momenti res ipsa habeat, quantumque dicendo ualeat, & quamuis uetustiora exempla plura adhuc supersint, quæ hoc ipsum probent nostratia tamen & externa recentiora id in primis declararint, quæ mox subijciam.

De Francisco Foscaro duce.

CARAVAGIENSI Venetiis nũciata clade, quæ longè grauiss. fuit. Siquidem fusæ ingentes Venetorum copiæ ita profligatæ sint, ut & duces ipsi sint capti, castra ipsa cum ampliss. prędа direpta. legatus Dandulus nunquam relictis signis adhortantibus eum ad fugam Attendulo imperatore nostro, & reliquis ducibus nunquam ea deserere sustinuit, ædita uoce insigni malle se ibi mori, quàm signa relinquere à Veneto Senatu sibi tradita. nunciata igitur hac tanta clade Foscaro Duci conuocato statim Senatu sic eum consternatum excitauit, ut quamprimum erecti patres eius dicendi ui, & eloquentia, nouoque celebrique Ducis facto, qui priuatam pecuniam omnem suam in senatum transferri iusserat, qua ad bellum uterentur, ad hæc se legati nomine discinctum aliquantulũ in castra profecturum pollicitum adeò omnium mouit animos tum dicendi uis illius, tum profusa coram omnibus auri copia, ipseque ad hæc paratus ad omnia ut senatuscon. de bello instaurandum statim sit factum, ingentesq; copiæ paratæ, quibus, & Sfortia Mediolanensium Dux non multa post sit repulsus, paceque demum secuta Veneti Imperij maiestas in suo uestigio constitit.

De Gregorio nono Pont.

MEMORABILE sanè fuit exemplũ hoc Gregorij noni Pont. Max. qui Friderici tertij potentiam non sustinens, fallaxq; hominis ingenium, populum Romanum sibi maxime infestum reconciliare studuit: partim longiori oratione usus ad populum, partim nouo cõsilio, quod rectè initum fœliciter illi contigerit: siquidem Petri, & Pauli capita ornatissime instructa illi ostenderit, quantaq; vis religionis in eis fuerit ostendens, uniuersum populum in se conuertit, armaque in Fridericum ita sumpsit, ut eum uictum rebellemque animum gerentem perdomuerit.

De Laurentio Rodulpho Florentino.

CLARAM sui nominis memoriam relinquet apud posteros Laurentius Rodulphus in hoc laudis genere, qui orator apud Venetos sui populi quũ sæpe Ducem & patres adhortatus esset, ut pro Florentinis contra Philippũ Mediolani ducẽ arma sumerent, quumq; illi rem ipsam traherent, impetrauit tandem, ut in senatu præsens ipse causam ageret. tanta igitur primum fuit eius eloquentiæ uis, tanta rerum omnium copia: deinde uero etiam uehementia, ut habita oratione irato similis rostris descendens publice affirmarit, nisi Veneti opem ferrent, fore ut ipsi Philippum Ducem amissa sua libertate Italiæ regem cõstituerent, ipsi vero Veneti mox aucto imperio, imperatorem efficerent: quod hominis factum adeò Venetorum permouit animum, ut Florentinos ipsos in societatem receperint, paceque cum his inita opem ita tulerint, ut longo uarioq; bello iactati Philippum, tandem ipsum oppresserint.

De Philippo Calendario.

EXTABAT quidem aurea Marci ædes insigni opere absoluta, sed deerat huic Marcianæ areæ forum ipsum præcipua urbis pars, ut urbs ipsa, & templum maiore quadam admiratione ab omnibus uiseretur: quũ Philippus Calendarius Marini Faletri principatu statuarius, & architectus insignis non dubitauit id opus aggredi, qui & forum ipsum columnis intercolunijsque sic ornauit sic ab omnibus spectandum cinxit, addito etiam comitio maiore, in quo patres conuenire possent creandis magistratibus statis diebus, ut illi meritò ab uniuersa ciuitate omnia deferentur. utinam uerò Marini Faletri coniurationem nũquam secutus foret neque enim illi ciuitas gratis, aliquod unquam premium negasset.

De impreſsione librorum.

VENDICAVERIT ſibi duplici nomine famam Germania, duarum artium inuentione, quæ ad eam diem nullæ unquàm in toto terrarum orbe fuere. quarum una ſit aliquanto prior militarium tormentorum, quæ nunc apud omnes uulgatiſsima ſit. altera imprimendorum librorum ars, quæ uniuerſa pacis, & ocij ſit altrix, & parens. utriuſque uerò Venetiæ in terra Italia ſibi uendicant primum, & de re quidem militare nunc, id tantum dicam Genuenſi bello, primum à Germanis Venetias tormenta, hæc uero nomine appellata, importata eſſe: quæ defendendæ libertatis noſtræ præcipua fuere cauſa quod uerò centeſimum ab hinc annum Venetijs cæptum eſt Paſquali Marſpetro duce, non poſſum non maxime celebrare, quippe quæ ueterem Italiæ gloriam ueluti poſtliminio reſtituiſſe uideri poſsit, ſiquidem ſic Goticis, langobardicisque armis prægrauantibus laboratum eſt intra Italiæ fines, ut nullæ literę nulla humanitas, nulla elegantia iam nobis ſupereſſet. gaudeant igitur Venetiæ, quæ à Nicolai Senſonis aduentu ſortitæ primum feliciſsimo auſpicio, ſic cæpere, ut deinde per uniuerſam Italiam, nunc uero etiam, & omnem Galliam, & Germaniam hæc ipſa ars auſpicatiſsimè ſit ſparſa, huiuſce autem inuentionis laus eò celebrior eſſe debet, quod omnis linguæ barbaries huius opera extra fines ſeceſſerit noſtros, latinaque dicendi grauitas, & ornatus ſit ampliſsima nobis reddita, ut iam nunc non deſint noſtrates homines, qui certare cum ueteribus in omni ſcribendi genere poſsint, non celauerim interim Ioannis Rauennatis nomen, & ſtudium, cui primum, reſtitutæ latinæ linguæ palmam merito tribuas.

De tormentis à Germanis Venetias primum importatis.

NON poſſum prætermittere, quod paulò ante de tormentis militaribus egimus, quæ tametſi magnam perniciem uirtuti fortitudiniq; militari attulerint, eſt tamen cur Germanici hominis inuentum admireris, qui ſulphureum puluerem, ferreaque tormenta, moxque ænea excogitarit, ut nulla ſit murorum mœniumque hodie uis, quæ obſiſtere iaculantibus his craſsiſsimas pilas poſsint, hoc autem hac in parte inter Veneta exempla libentius collocarim, quod Veneti primum intra Italiæ fines, non ſine ſuo decore, & laude ſint uſi, qua de re copioſius aliâs agemus.

De

De Guidone Bonato astronomo.

INVASIT iampridem mortalium animos astronomia, qua vna credant cælestia, terrestriaque omnia regi, ac gubernari, tametsi Picus ipse meus multa solerter in libris suis ostenderit contra astronomos, omnia diuina prouidentia regi, nec in astrorum motu eam in esse vim, quæ animos nostros flectere in quamcunque velint partem possint. obsidebatur Guido monferetrius ab hoste intra Foroliuij mœnia, obsidebaturque ea hostium spe, vt facile capi illum, expugnarique posse crederent, aderat vero illi inter familiares Guido astronomiæ peritissimus, qui persuadebat illi, vt ex vrbe erumperet, futurum.n.syderum motu ita id approbantiũ vt victor euaderet, vt tamen victor vulnus in fæmore acciperet, huius ingenio tandem fretus monferetrius, & persuasione clam erumpens victoriam ex hoste recepit, vt tamen vulnere sit affectus, quod facilius curatum est, quód Bonatus ipse medicamenta secum attulerat, quæ oportunè comparata admotaq; fæmori minus grauem vulneris sensum fecerit.

De Christophoro Columbo.

QVIS quæso fuerit ingenio tàm deprauato, vt non Christophorum Columbum maximè laudet, eiusque industria in re nautica præcipue non probet, qui Ferdinando Hispanarum rege patrum nostrorum ætate primus persuadere sit ausus à Gadibus in Indiam felicissi. cursu nauigari vt posset, quod rex ipse non parum primum miratus, tandem illi concessit, vt paratis nauibus omnique alio commeatu nunquàm antea tentatam prouinciam aggrederetur. ille vero fælicissime Gades relinquens id assecutus tandem est, vt & Indiæ littora præsserit intra non multos dies, & domum felicissimo auspicio ad regem redierit, quare sic hodie vniuersus Oceanus enauigatur, ut libentius iam tam longinquum iter Hispani, Lusitanique sua proximè littora remis legant.

Quædam nulla arte effici posse. Cap. X.

NEMO non nescit quantum vita hominum his debeat, qui diuersas arteis, diuersaque instrumenta primi excogitarunt ad humanam hanc societatem tuendam, quibus perpetuo nexu mortales inter se fœlicioribus auspitijs agerent, & quum liberales illæ artes iure optimo antecelluerint, semperque antecellant, quæ tamen ea sequntur nequaquam rontempsere vt tamen in humanis rebus multa etiam inueniantur, quę sine artium ope memorabilia in primis sint.

De Venetijs.

QVIS quæso nesciat quum primum hanc ciuitatẽ nunquam antea visam adierit, vnam esse quæ sine vllo artificio, casuq; potius vel diuina prouidentia in medijs stagnis condita, centesimum supra millesimum abhinc annum ita floreat? ut ab orbe condito tale nihil inuenias: salsis enim aquis ita vndique alluitur, vt nullus ferè occurrat locus, in quo non tibi aquæ obuiam veniant, quod si tu publica ædificia spectes, si forum si curiam, si marcianam ipsam intueare turrim, si subiectam inambules aream, quis non obstupescat, tantas rerum moles in medijs aquis assurgere, atque ita plane stare, vt omnia tibi insultare videantur? quare desinant iam artes hac in parte, & quum totam inambulauerint urbem mortales, nuosque aquarum, qui saxeis iunguntur pontibus, vt iabirẽ commodius possit, quum tot diuorum templa uiderint totque & tanta cœnobia ueræ pietati dicata conspexerint, tandem ad deum opt. max. conuersi ipsum præcentur supplices, vt eam vrbem, quam ipse diuina prouidentia construxerit, cuique nulla unquam similis extiterit diuturnam, ac perpetuam esse velit.

De turri campanaria.

HUC addam tanta animorum magnitudine perstetisse semper Venetos, vt in medijs aquis ausi sint campanariæ turris fundamenta, tàm immensæ altitudinis, quàm omnes videamus, iacere, sperareq; tantum opus, tam graue tamque onerosum iam quadragentesimum ab hinc annum felicitate assurgere eximia, ut cęlum cacumine petere videatur: cuius etiam sonitu urbis totius gaudia publicè, ac priuatim semper declarentur, vt tamen duci procuratoribusque ipsis, atque etiam templa canonicis quotienscunque singulorum funus effertur, assonent.

Suæ quenque artis optimum & autorem esse, & disputatorem. Cap. XI.

De Philippo Calendario.

FERUNT Philippum Calendarium de quo supra diximus extruendi fori tanto studio sæpe coram duce, & reliquis patribus disseruisse, vt tandem adductũ illum operi præfecerint, quo perfecto, inq; hanc formam redacto, quæ hodie visitur, ita duci, reliquisque patribus probatus est, vt

vt in summo ab omnibus haberetur præcio, vt dux etiam ipse non dubitauerit eum sibi affinitate iungere.

De duabus columnis in foro positis.

NON minori censendus est laude Architectus is, qui duas columnas, alteram diuo Marco, alteram diuo Theodoro dicatam, præclara sui nominis memoria tandem erexerit. illę enim ex oriente huc aduectæ, quum non inuenirent autorem, qui illas rectas attolleret, cōstantesque sibi redderet, tandem post aliquot annos, autorem inuenit, qui polliceretur sua opera erecturum se eas, quæ perpetuo starent, si digno premio sese donarent, publicoque decreto statuerent, vt liceret quicunque vellent in earum basibus ludere. quare patres ingenti eum salario perpetuò donarunt, & ædibus quas diu possiderit, stetitque diu etiam ludendi decretum, quod tamen sit hodie abolitum.

EXTERNA.

De Origene Adamantio.

EST Origenis Adamantij cognomine celeberrimum adhuc nomen, quod etiam monumenta ab eo ædita id approbent, ea si legas nescio an post apostolorum scripta, & Augustior illum omnibus anteponas. certe si quis accuratius sextum Eusebij ecclesiasticæ historiæ librum, & septimi partem legerit facile cognoscet illum, sic patris Leonidæ auspicijs institutum, sic apud Alexandriam multos annos scholæ præfuisse, sic per uniuersum orbem terrarum uitæ sanctimonia, litterarumque insigni peritia floruisse, ut nihil per ea tempora quàmuis difficile, & arduum gestum sit, quod non sententia Origenis comprobaretur, sed & ingenij eius monimenta adeo innumera sunt, ut planè mirari maximè possis, eo humano ingenio tot & tanta cogitare potuisse. ille uero cum Esaiam prophetam commentarijs illustrare studisset triginta in eum editis libris, non dubitauit, ad Triullum hebraici sanguinis uirum, & litterarum professorem perscribere, ut sese admoneret, quæ nam urbs Arihel sonet, quidue de ea penitus sentiret, ut christianis hominibus ad plenum satisfieri posit.

De Ioanne pico Mirandula.

INGRATE planè futurum animi, & omni supplicio digni, si Ioann. pici Mirandulanis ducis hoc in loco non meminissem, qui ætate nostra uirtutibus omnibus ita claruit, ut quem illi iure conferas inuenies neminem. sic enim puer à parentibus institutus est, ut mirabili religionis, & pietatis

pietatis effectu iam tum excelleret, literisque bonis imbutus ita est, ut omnibus qui eum audirent pro miraculo foret. mox adolescens adeò literarum studio exarsit, ut latinis litteris, & Græcis, & Hæbraicis addo etiam & Chaldaicis ad ueram pietatem augendam penes omnes ornatissimum agnosceres: qui primis iuuentutis annis duodecim in astrologos libros conscripsit, quos omnes non sine admiratione legant. ille uerò sic philosophiæ operam dedit, sic sacrum theologium excoluit, eum poetam & oratorem egit, quod opera eius declarent excusa, ut neminem in terra Italia parem illi quocunque te uerteres esse diceres: ea bonitate ut Marsilium ficinum, & Angelum politianum quorum uterque in suo genere literarum præcipue dilexerit, quorum & iuditio, & arbitrio frequenter uteretur, utrunque fratrum loco uideretur habuisse. sed de huius celesti ingenio nihil amplius hoc in loco dicam, locum enim in orationibus meis aptiorem, quas editurus sum si Deus opt. max. fauerit, expecto.

De Senectute. Cap. XII.

HABET quidem senectus ipsa per se tacitam quandam sed præcipuam & non obscuram gloriam, quam quidem mortales omnes dari sibi à natura cupiunt, quum tamen non pauci adeptam accusare gratius interdum soleant, qui si ueteris prouerbij meminissent, mature & cum laude senem fieri, si diu senex esse uelis, sique diligentius secum expenderent & Romæ senatorium ordinem summæ cuiusdam dignitatis fuisse, & omnes ferme qui sapiunt eos in primis uereri: quare cum Venetijs semper in summo prætio adhæc usque tempora una ante omneis ætates floruerit, eius exempla sic ponemus plura, ut nihil magis honorificum, nihil magis gratum carumque fuisse appareat.

De Francisco Molino patritio.

POTERAM ueterum multorum exemplis, qui ad suprema usque senectutem felicissimi peruenerunt uti, qui patritij ordinis partim, partim plebei, & maxime hi qui ad diui Nicolai sedent, uerum ad recentiora quæ præ oculis mihi fuere suntq; hodie libentius stilum uertam principemq; sibi uendicabit locum, qui me superstite Francisc. molinus uixit, qui centesimum & amplius natus annum consiliatij supremam dignitatem in maioribus comitijs adeptus est, cunctis alij præpositus hoc præcipue nomine, quod animi sensu, & corporis robore integre ualeret.

De Thoma Contareno.

Omisser aliquot, qui ad diui Nicolai ædem degunt, quorũ unus centesimum decimum septimu magit annum, alter tertium decimum & centesimum integris corporum membris, & sensu satis parato: clarissimi uiri memoriam Thomæ Contareni diui Marci procuratoris celebrarim, quem quotidie uidemus maximis & amplissimis honoribus functũ scalas subeuntem, omnique ex parte corporis & animi ualentem, bonitateq; in primis insignem, qui sextũ & nonagesimum ætatis annum agat. quis igitur huius ætatem & plures in eo uirtutes non admiretur & laudet? Deus opt. max. faxit, ut superstes apud nos diutius agat.

De Francisco Donato duce.

Qvis uerò hodie Franciscum Donatum ducem quartum, & octuagesimum ætatis annum agentem, qui septimo sui ducatus anno superstes hodie cum summa totius ciuitatis gratia & amore non admiretur? qui in Landi locum suffectus omnium studio ea cũ hominum opinione degit, ut unus Iustitiæ amator, unus de bonis optime meritus, unus reliquis uirtutibus insignis, & pacis præcipue cultor perstet. utinam illum superstitem hoc animo, & hac felicitate celebrem Venetiæ diu uideant.

De Gar̃o Aretioo.

Ecqvis Francisci Petrarchæ non memoriæ hac in re præsertim faueat? ego uero huius uiri autoritatem uolens secutus, non potui prætermittere Aretinum Gartium, qui Francisci ipsius (ut ipsemet fatetur) auus ad centesimum, & quartum nullo unquàm morbo uexatus superuixit: utinam uero hoc muneris nepoti ipsius contigisset, qui propter ingenij præstantiam, & literarum peritiam sua ętate pręstantissimus dignus fuerat, qui immortalitatem adeptus esset.

De Ricardo Caroli magni milite.

Nvnqvam detraxerim Guidonis Bonati fidei, qui non dubitarit suo testimonio asserere uisum à se ricardum Caroli magni militem, qui quadringentesimum ætatis annum ageret, nec dubium erat sub Carolo ipso eum stipendia fecisse iam grandem, militasseque sub ipso, ut ad millesimum ducentesimum, & uigesimum tertium publicæ salutis annum peruenerit.

De Ioanne Tampe.

FACIT Ioannes Tampes miles Gallicus, ut supradictum à me Ricardi exemplum certius habeatur, qui, & ipse constanti omnium scriptorum eius ætatis fide proditus sit, ad trecentesimum uitæ annum ualido corpore, integraque in primis mente. ut qui cum eo agerent, non sine admiratione semper uersarentur, optarentq; sibi quique tàm diuturnę támque fœliciter uitæ spatia.

De gloriæ & famæ cupiditate Cap. XIII.

De Andrea Dandulo Duce.

CONSEQVETVR Andreas Dandulus Dux egregiam & ipse laudẽ sed tamen diuersam ab Vrseoli Ducis facto, hic igitur præstanti doctrina Dux iuuenis creatus, literarumque amore incẽsus doctissimos quosq; in terra Italia cum præcipue coleret, tum unum Franciscum Petrarcham, ea ætate clarissimum ita complexus semper est, ut Venetias illi aduenienti publicas ædes semper parari iusserit. quinetiam si quando in publicum prodiret eum quoque prodire secum honestissimo semper loco non dubitauit, reliquumque uitæ tempus de literis disserens libenter si quando posset consumeret.

De Carolo Zeno.

AFFVERE huic viro, quod suis locis testati sumus præclaræ animi virtutes, sed illa in primis, quod literas literatosq; homines maxime semper amarit, domiq; familiariss. habuerit, quorum unus Petrus Paulus Vergerius Iustinopolitanus, qui ea ætate celebris inter literatos haberetur, cuius etiam hodie monumenta aliquot extant, & Petrus Thomasius Veneti sanguinis medicus, quem Blondus ipse memoret eloquentissimum etiam fuisse, præter singularem medicinæ peritiam.

De Petro Lauretano rei maritimæ Cl. Imp.

DEBELLARAT primus ad Callipolim Turcicam classem. Genuenses ad drapalum memorabili prælio superarat, capto etiam eorum duce Francisco Spinula. declaratus preterea Padanæ classis Imperator, quũ studium omne suum in patrię laudem, & gloriam uertisset, clarissimum longe facinus aggredi perficereque non dubitauit. ille igitur proximas areæ Marcianæ ædes procurator diui Marci incolens, quũ grauem in eadem area tumultum exaudisset à Classiarijs Dalmatici sanguinis excitatum,

qui

qui rapinis omnia uastarent, quibusque neque ducis maiestas, neque reliquorum magistratuum imperia obsisterēt, licet aduersa ualetudine oppressus lecto decumberet arreptis statim uestimentis, quæcunque potuit in forum ita descendit, ut audito tantum eius aduentu classiarij ipsi statim recesserint, quorum nonnullos captos laqueo suspendi iusserit. non illum igitur unum tanta hominum multitudo deterruit, non Dalmatarum hominum in rapinam conuersi animi continuere, quin pro patriæ dignitate & salute illius gloriam, & laudem rebus omnibus anteponens, ultimum etiam spiritum si contigisset pro patriæ incolumitate emitteret.

De Petro Mocenico qui postea dux fuit.

LABORABANT Venetiæ diuturno difficiliq; turcarum bello longe grauissimo, quū maritimæ rei imperatoris nomine præfectus ipse Petrus labantem Græciæ rem, Eubœa insula iam amissa sua prudētia, & animi fortitudine sustinuit, nanque & Naupactum dura obsidione à turcis obsessum eripuit, eosq; tota Peloponneso insultātes inhibuit, Cyprum insulam Veneto nomini asseruit, Scodram ipsam Epyri vrbem quatenus in eo fuit seruauit, unde mox domum reuersus tanta cum gloria & fœlicitate dux creatur, quam dignitatem intra septem mēses morbo affectus, quem in Boliano amne contraxerat sponte sua oppressus dimittere coactus est, turchas uniuerso mari ægęo ita exclusit, ut Helespontum superare nunquam sint ausi. usum Cassanum Persarum imperatorem ita adiuuit, ut turcis vndique omni Cylicia eiectis, intraq; suos fines compulsis bellum Othomano inferre potuerit.

EXTERNA.

De Bellisario patricio Romano.

VTINAM vniuersæ terræ Italiæ manes ab inferis excitari possent, qui laudem & gloriam Bellisarij Romani patricij perpetuò decantarent, gratiasque illi pro tantis in se meritis agerent, qui Gothos sæpe acie uicit, vrbem Romam à dura eorū seruitute liberauit, Italiæ fines iam omnibus ignotos obscurosque longo ueluti post liminio restituit. Aphricam ipsam, & cum ea Gilimerem Regem à se captum triumphatomque pristinę libertati reddiderit, inde uerò de persis à se uictis triumpharit, mox etiam crucem auream admirabili contextam opere diuo Petro donarit.

De Eugenio quarto pontifice max.

Nescio an satis recte Eugenij huiusce quarti Veneti sanguinis Pont. inter externa iure reponam, cæterum accipiant utcunque posteri, uix dicere ausim quantum huic uni pont. max. uniuersa christiana pietas debeat, quantumque illi gloriæ, & laudis attribuat, cuius unius studio dissidens Græcia inter se reconciliata nobis tandem sit, concilio œcumenico Florentiæ indicto, in quo palæologus ipse Const. imperator interfuerit, ipseque patriarcha cum uniuerso suo clero præsens affuerit, quare tunc expetita per tot annos concordia inter Latinos Græcosque homines fœlicissime successerit, id, quod Eugenius ipse non literis tantum Græcis, Latinisque mandari curauit, sed reliquis etiam subministrauit, foribus ex ære ad diui Petri templum fabrefactis, quæ rem perpetuam etiam uulgo testarentur.

De Hieronymo Olgiato.

Svpremvm locum védicauerit sibi in hac parte Hieronymus Olgiatus Mediolanensis, qui inita coniuratione cum Ioanne Andrea Lamponiano Galeatium Sfortiam Mediolani ducem Stephani luce dicata, in eodem templo interfecit, multitudine ingenti refertum, hic etiam cũ tortor ipse quandoque aduersus illum torqueret, esto inquit bono animo, & huc te uerte, nam quam tu mihi grauem pœnam inurere putas, eam mihi maximo solatio est, quotiescunque memini interfectũ à me tyrannum, patriæque libertatem restitutam, quod in me est.

Quæ cuique magnifica contigerunt Cap. XIIII.

De Andrea Dandulo Duce.

Nihil esse in hominum uita sæpius appetendum semper existimaui, quam honorem ipsum, qui bonis artibus comparetur. nam ut prætereã, quod ipse præcipue omneis artes alat, quid tu amplius unquam alicui tribuere possis, quam ut honoris causa quempiam colas, qui præcipue in omni vitę parte de uera religione, tum de patria ipsa & parentibus, tũ de reliquo humano genere optimè meritus esse uideare. vnde tibi amplissimus honor, certissimaque, & æterna gloria etiam post ipsos cineres sit speranda. Laudet igitur urbs Roma suos Scipiones, celebret metellos, & Catones, quod certè optimo cuique sit perpetuò faciũdum, quem ego unum

unum Andream Dandulum hoc in loco Ducem longe clarissimum nunquam prætermiserim, cui Veneti patres omnisque reliqua ciuitas propter summas, illustresque animi dotes iuuem adhuc, quippe qui tres, & triginta annos ageret, demandarit summo cum hominum gaudio, & lætitia. & is quidem maxima animi uirtute, & præstantia aduersante etiam fortuna ipsa, sic principatum ipsum ministrauit vndecim annos, vt Iaderam receperit, Genuenses ad Caralim Sardiniæ memorabili prælio vicerit, Archiepiscopum Mediolanensem flexerit, Iustinopolitanos rebellantes domuerit, quum interim sors ipsa tamen contendens vrbẽ grauissima pestilentia terræmotu aquarumq; mole opprimere contenderet. ab hoc ferunt res Venetas duplici stilo conscriptas, quippe qui eloquentia excelleret, comesque semper existeret, vnde comisinus postea cognominatus fuit.

De Andrea Contareno duce.

SEQVITVR Dandulum ducem clarissimum Andrea Contarenus & ipse dux, cui magnifica multa, nec volenti nec molienti contigere, primum enim quum patres illum ducem creare contenderent, semper reluctatus est, tum verò mortuo Cornelio duce quũ omnium studio, & pene vniuersæ ciuitatis clamoribus, expeti se se vnum cerneret, statuit sibi ab vrbe discedendum, inque Patauinum fundum confugiendum, vbi ignotus delitesceret: sed nescio quo pacto ardentior ciuitas effecta, vnum illum absentem cæteris omnibus anteposuit: quod vbi ille resciisset, & de fuga cogitaret cognatorum, & amicorum consilio Venet. reuisere tanquàm priuatus statuit, quũ bonorum publicationem & exilium illi interminati essent publico nomine, nisi Reip obtemperasset, quare vix adductus inito principatu sic Venetam Rempub. administrare cepit temporum iniquitate pené oppressam, vt & ipse ad recipiẽdam Clodiam sequenti etiam hyeme accedere non dubitarit, qua tandem recepta triumphantis more in patriam rediјt Iulijs calendis, qui dies nobis sacer, augustusque est.

De Carolo Zeno.

TOT tantaque sunt, quæ Carolo Zeno magnifica contigere, vt vix satis scias, quid ex illis potissimum præponas sed rerum ordinem secuti id dicemus, quod primum ad summam eius gloriam & magnificentiam accessit, Veneti sanguinis vir vniuersæ Cisalpinæ Galliæ Imperium, cui vicecomites tunc præerant ita rexerit, vt integro quinquennio sine vlla omnino quærela cuncta gubernarit, cunque inde in patriam redire vellet vix à Galeatio duce impetrare potuit, vt suos viseret, à quibus ita statim

receptus

receptus est, vt rei maritimæ vniuersæ Imperatorio nomine præesset, Genuensique bello finem imponeret, quod Bucicaldo duce Francici sanguinis Venetis intulerant ardente mox ligurum bello rei maritimæ præfectus bichmioniam nauim admirandæ magnitudinis armatorumque plenam triremibus suis sic aggressus est, vt duplici vulnere affectus eam tamen incredibili virtute expugnauerit prædamq; ferme omnium ducentorum, & amplius aureorum ad principem detulerit, naualibusque Ianuensium copijs à Clodia reiectis præcipuus autor eius restituendæ Veneto senatui fuit. peracto mox bello Hierosolymam inuisens dum regreditur ex itinere reuocatus à Cyprio rege ligusticum omne nomen inde sustulit suo ductu Cyprique Insulæ regnum vnus asseruit.

De Dominico Triuisano d. Marci procur.

VIX tantum gloriæ septem consulatus, C. Mario attulisse credide- rim, quantum Dominico Triuisano. D. Marci procuratori Memphica una legatio. tempore enim illo, quo Venetæ res undique afflictarentur (ne id etiam deesset mali) Veneti mercatores ab Alexandrinis pexime tractabantur. id quod Senatus ægre ferens Petrum Balbum, quem paulò ante rei maritimæ Imperatorem dixerat, ad Laseraphum Sultanum legatum decernit, à quo non suscepta legatione (quod quidem tunc uni sibi licebat) Triuisanus ipse rei Venetę procurandæ præficitur. quem quum ad se aduentantē audisset Sultanus, princeps alioqui ea tempestate longe potantissimus, tanti uiri publica fama excitus statim cum ingenti principum uirorum manu illi occurrit, moxque magnificentissimo regióque apparatu exceptum penès se in summa amicitia per aliquot menses habuit. Sed Triuisanus renouato ex Reipubl. dignitate fœdere, rebusque omnibus compositis, regijs etiam literis commendatus, summa sua cum gloria domum redijt.

EXTERNA.

De Constantino Imperatore.

PRAETERMISSIS hisce qui veram pietatem amplexi facinora ingentis gloriæ, & magnificentiæ sunt adepti, principes tantum viros admonebimus aliquot, in quibus singularis egregiæque virtutis exempla spectari, probariq; verè possint. quomodo autem Constantinum magnum non primo loco referam? qui præter aliàs animi dotes ingentesque victorias ex hostibus Barbaris parta, receptaque Italia Maxentio tyranno intra biennio uicto primus ex Romanis principibus Christianam pietatem est amplexus, Byzantiumq; Imperij sedes transferens, nouamq; Romam appellari

appellari iubens, filijs relictis heredibus vitæ finem feliciter sortitus est, cui certè magnificentius nihil accidere poterat.

De Ludouico Pio.

DEBEMVS & hoc memoriæ tàm illustris, tàmque præclari principis, vt Ludouicum eius filium pium meritò cognomento dictum propter præcipuum eius in veram pietatem studium commemoremus, qui Dacicum bellum summa industria ex sententia confecerit, Bernardum res Italicas turbantem, cum multis sacri ordinis viris ex Pipino filio nepotem facile susum vita priuarit, quū antistites ipsos intra monasteria tantum incluserit. Veræ pietati omnia tribuens, sed & illud non minus dignum admiratione fuerit, quod trium filiorum coniuratione, & aliquot procerum coactus Imperij dignitatem deposuerit, quam tamen non multo post ob memoriam summæ clementiæ benignitatisq; receperit, moriensque non multo post in filios, quos heredes relinquebat, tandem facilitatem nullius iniuriæ memor retenuerit.

IOANNIS BAPTISTAE EGNATII.

LIBER NONVS.

De Luxuria. Cap. I.

AGGREDIENTEM nos noni huiusce libri *principium*, mouit certe plurimum ipsa luxuries, & libido humani generis pestis: cuius si vim attendamus facile intelligimus, quàm sit turpe diffluere luxuria, ac delicate, ac molliter viuere, quamque honestum parce, continenter seuere, ac sobrie. optare quidem solemus ferè omnes, vt fortuna nobis blandiens opes, & honores nobis largiatur, nec animaduertimus ferè, fortunæ hæc munera luxuriem libidinemque gignere, quæ si ab Adolescentia te inuaserit, non facile honestæ senectutis commoda consequere. paulatim enim effrenis hæc reddita auaritiam gignit, tantamque molitiem parat, vt semper qui huic vitio paruere, nec animo nec corpore satis valuerint. blanditur illa primum, & vbi nos illexerit libidinem ita infigit, ut quamuis alij admoneant, quamuis in discrimen, periculumq; agnoscas eam sequi vel inuitus cogare. recto igitur Græcam hanc *ἀσωτίαν* appellauit, *ἀσώτους* luxuriosos dixit, quòd qui hoc vitio laborant seruari nequaquàm possint.

De Petro Candiano duce.

PRAEFERET suo hoc exemplo Petrus Candianus dux omnibus mortalibus, quantum sit luxuria hæc ipsa cauenda, qui donec patrem, & suos respexit, potuit meritò ab exilio reuocari, duxque in patris mortui locum substitui magno totius ciuitatis gaudio, dum vero suorum oblitus Vualdradæ vxoris mores, & ingenium sequi mauult, quæ paternam Guidonis molitiem libidinemq; intulisset, ipseque luxuriæ, (& quod consequi necesse erat) tyrannidi vacaret. ita quidem in populi odium incidit, vt ab eo cum paruulo filio interficeretur, cadauerque ipsius in macellum proijceretur, direptis, incensisque prius principis ædibus, quo incendio aurea ædes D. Marci etiam conflagrarit.

De

De cena Venetijs data.

RELINQVAM interim si quæ alia vetustiora huiusccemodi exempla sint, & eò magis, quod iam à ueteri frugalitate sic descessum est, ut penè profligata temperantia, & moderatio uetus ipsa sit, prolapsa in recentiorem luxum: quem utinam pattes nostri diligenter cohibeant, & sæuerius: quod quo lubentius faciant recentioris cenæ exemplum proponam, luxuriæ plenum unde parcimonia ipsa deterrita penitus aboleuerit. Nihil famosius luxuriæque plenius ea cena quàm patritij ordinis uir conuiuis centum exhibuit: in qua si numerum ipsum attendas, si ferculorum uarietates obserues, si septem horarum tempus insumptum expendas, si concentum instrumentorum audias, si denique centum gobiorum lactes triclinio illatos legas, qui à singulis conuiuijs molissimi exorberentur. uerè luxuriam quicunque sapit detestetur, ab eaque tanquam à grauissima peste diffugiat. amplectamur igitur ueterem frugalitatem, & temperantiam, eamque quo ad eius fieri possit retinemus: quæ uirtutis, & bonitatis omnis, uelutì à natura proficiscens, quæ modicis semper rebus contenta fuit mater, & nutrix certissima sit.

De Venetijs.

POTVERVNT esse omnibus exemplo ueteres Venetiæ, quantum sit frugalitati, & temperantiæ tribuendum, in quibus quũ amplissimæ semper opes fuerint, uetus tamen institutum, si quis huc animum intendat, id extitit in omnibus, ut quicunque diuitijs etiam excellerent, millenos non amplius aureos dotis nomine ex legitimo matrimonio natis puellis tantum impenderent. ab omni continentis terræ cura penitus abstinerent, sacris sacerdotijs ut a re funestissima interdictum constantissime uellent. ijs qui patritij ordinis essent, mercatura cum reliquo omnis exerceretur, cum magna laude, à frumentaria autem re penitus abstinerent, præstitores alieni periculi, ut portenta quædam execrarentur. quare nil mirum si tantis opibus nunc ciuitas abundet ipsa. quæ ab ijs initijs ortum habuere, si tot ædificijs publicis atque priuatis, si tot cænobijs, tot diuorum templis exculta, exornataq; floreat: si publicis uijs, si areis & præcipue marciana abundet, si denique tantum multitudinis cum tanta felicitate, quotidie alat, & foueat. Vt si conferres huic ipsi Romanam urbem, non aliam inuenies, quæ tantas opes tantasque diuitias aluerit: tametsi iustius nostrates hasce laudes quæ non totius orbis præda sed industria, & studio comparatæ, & acquisitæ sunt, sed de hac ipsa satis.

De Gene Scotiæ rege.

QVIS crederet ipsam denique Scotiam luxum hunc ita inuasisse, ut Regem ipsum Genim suis blanditijs alliceret, ut geminas sorores, quas domi alebat, iustarum uxorum loco palam omnibus ostentaret, flagitiosamque rem tantam ita præferret, ut præcipuę glorię loco tàm graue facinus sibi duceret.

De Picente fabriani accola.

ABVSVS est fœdissime quidem sororibus suis Scotiæ Rex dum uiuerent, sed quis ferat æquo passim coitum exercuisse? sic enim euenerat, ut Canelli exorta intra mœnia seditione, non homines solum, sed fœminas quoque quam plures interfecerint, quæ passim iacerent, quod facinus facile ostendat, si quis luxuriæ sese dat nunquàm saluum fore.

De crudelitate. Cap. II.

TRANSEVNDVM nunc mihi est à luxuria ad ipsam crudelitatem, quæ si immanis & horrida naturæque in primis aduersa in barbaris gentibus fuerit, haud sanè mirandum eas gentes quæ raro bonis moribus abundent, quæque à natura ipsa dissideant, in cædes, sanguinemque mortalium delabi, grauibus, ac uarijs supplicijs delectari: in ipsa uero terra Italia, nihil est quod magis admiremur si exempla crudelitatis, aut immanitatis plena inueniantur, in qua homines certè alti ingenij excelluisse uideas, & in qua omnia plena humanitatis, & elegantiæ cognoscas, nisi si uno alteróve C. Marij L. Syllæ exemplo capiaris, nec uero, aliquos fuisse principes sæuos immanesque hoc in loco negarim, qui nimium rerum licentia & copia huc quandoque deflexerint. Nam de Gothica tempestate, & Langobardica, qua uniuersa Italia diutissime est oppressa, quid interim dicam non habeo, quando Italum ferè neminem referre possis ea tempestate celebriorem.

De Galla Duce.

CREDIDIT ille, quum Theodatum principem oculis imperioque priuasset, futurum ut ipse diutius illo potiretur: fuit tamen in illo par eademque fortuna, ne quis nimium crudelitati studeat. nanq; altero ducatus anno abrogata est illi uniuersi populi cõsensu dignitas, eodemq; oculorum supplicio affectus ab omnibus est.

De

De Dominico Monegario Duce.

INVALVEAT hic excæcandi principis mos, ut iam omnes in crudelissimum supplicium contra principes prolaberentur: id quod in Dominico Monegario principe quinto post sui Imperij anno miserabiliter etiã contigerit, nec uero duo annui tribuni illi primum additi, nec diuturnitas principatus obsistere potuit, quòminus quam ingenij sæuitiã ipse præferret, eandem conspiratione vniuersi populi & ipse pateretur.

De Gradensi Patriarcha ex turri præcipitato.

IAM ferè Langobardica secula in ipsa Italia desierant, Carolo Francorum rege in ea imperante, eaque fœlicius moderante, quum Ioannes Dux Mauricij Ducis filius auito suopteq; ingenio in Fortunatum Gradensem patriarcham inuectus, non contentus leui mortis supplicio, summo crudelitatis exemplo captum illum præcipitem dederit, ita tamen ut non multo post eum nepote in exilium sit missus.

EXTERNA.

De Ecelino de Romano.

FACIT proximitas Patauinæ vrbis ut Ecelini de Romano, qui tyrannidem aliquandiu in ea exercuit, obliuisci minime possim, cuius sanè nita, moresque crudelitate insignes ad hanc usq; diem referantur, ut si quando crudeliorem quempiam innuere uelimus, eum Ecelino persimilem esse eò tendamus. his igitur omissis, quæ in ipsa tyrãnide diu exercuit, quis non crudelissimum omnium facinus detestetur? quod quũ Mantuæ ageret, multaque millia patauinorum ciuium secum haberet, audita patauij rebellione ad decem millia & amplius eorum crudelissimis prius affecta supplicijs interfici iussit. ut ne infantibus quidem nec pueris parcendum esse uoluerit. ò barbarum planè hominem, & nihil Italiæ indolis redolentem, qui non multo post tamen, & principatu & uita crudelissime mox priuatus interierit.

De Maumethe Othomano.

MEMINI certe mirum uideri debeat, si in barbara gente & præcipuè turcici sanguinis crudelitatis frequentissima exempla reperientur, unum tamen Maumethem Othomanum principem cæteris præferendũ in præsentia duxerim. qui potitus Byzantio, quũ die quadam intra suos hortos

ageret tribus tantum iuuenibus comitatus, uidens cedrum arborem pomi pulcherrimi matrem, eo est in primis delectatus, mox uero eo inde digresso, quum non multo post forte eò redysset, nec pomum ipsum spectaret, conuersus ad adolescentes percontactus est, quis eorum pomum id decerpsisset, quumque constanter omnes abnegarent, ut erat insigni sæuitia pectus cladio iussit aperiri ex his uni, ut eo reserato reliquias pomi cognosceret, & forte ita accidit, ut ille esset adolescens, qui pomum uorasset, quo statim extincto iratus domum redierit.

De eodem Maumethe.

PLVRIMA certe sunt insignia crudelitatis exempla in hoc principe tam magno, cæterum hoc unum præterire silentio non possum, ut quos iratus ad mortem damnaret, altiori palo infingendos curaret, ut tamen si quis ex his non statim moreretur cibo, potuque alendum uellet, ut quo longiore uitæ spatio frueretur, grauiore supplicio uitam amitteret.

De Ludouico Sfortia Mediolanensi Duce.

HABVIT, & ipsa nostra Italia. Vnde omnis uirtus, & uiuendi elegantia fluxerit recens crudelitatis insigne exemplum in Ludouico Sfortia, qui duos nepotes ex Galeatio fratre ueneno sustulit, ut Mediolanensi principatu cum suis liberis ipse potiretur, nec hoc crimine contentus, eorum fidissimum tutorem, eundemque uetustissimum Franciscum Calabrum interimi iussit. ut etiam hanc fuisse causam euocandi ex Gallia Caroli octaui regis in Italiam aduersus Alphunsum regem, uel præcipuam tradant, nequid moliri Alphunsus ipse aduersus ipsum posset. Deus tamen, & ipsum uiuentem captiuũ Gallorum regis esse nsluit, nec liberos sius diutius frui imperio passus est.

De Ira, & odio. Cap. III.

NESCIAS certe quid tu iræ quãtúmve tribuas, nisi illi iustas aliquas causas tribueris, præcipue si publicam dignitatem aduersus perditos ciues defendendam suscipias, aut malos improbosq; supplicio afficiendos ita eures, ut non grauiores iræ fluctus interdum te oppriment. quin potius doleas tantum immortalibus improbitatis esse, ut iure optimo supremo supplicio sint afficiendi.

De

De Ioanne Mutatio.

Non potuit non Venetus senatus in primis esse sollicitus, quũ Tenedi arcem recipiẽs pace eũ Genuensibus, reliquisq; principibus inita, missis legatis ad Ioannem Mutatium præfectũ iuberet, ut euersa arce eam dimitteret insulam. quãdo id Allobrogum dux ita sanxerat, quod quũ ipse Ioannes facere recusasset, missos à Venetis legatos etiam contemneret, nõ potuit senatus ipse iracundiæ aliquo fluctu cõcitus nõ classem decernere, Fantinoque Georgio in primis mandare classis præfecto, ut arcem ipsam expugnaret, liberamque insulam dimitteret, Mutatiumque ipsum inde abire cogeret.

De Carrariensibus principibus.

Non dubito, quin pleriq; quũ hæc nostratia legerint, grauem quandam iram acerbumque Venetorum odium in Carrariam familiam, quæ patauio præerat, fuisse cogitent, id, quod uix inficias ipse ire possim, quũ uideam eam gentem quæ diu patauina urbe potita fuerat Venetorum armis sæpe petitam, tãdemque pulsam ipsosque Carrarios principes in carcerem coniectos supremoque supplicio non semel affectos, ut tamen si quis fateri uera uelit, iure optimo id illis contigisse cõtendat: quippe qui magnis affectis beneficijs à Veneto senatu, paceque sæpius inita etiam donato illis aliquando principatu, nobilitateque etiam ornati, debuissent cũ finitimis Venetis in summo ocio paceque uiuere, nec solicitare externos principes, qui bello ad internitionem eos lascesserint, quorum armis nequaquam etiam illi deessent.

EXTERNA.

De Totila Gottorum Rege.

Vocat nos ad se Romanæ vrbis miseratio, quũ à Totila Gottorum Rege indignabundo, quod sibi Iustinianus Imperator suis auspicijs regendam inhabitandamq; concedere nollet eam ipsam, irarum plenus partim ruinis pręclarum omniũ operũ, partim incendio consumpsit. muris quoq, ac męnibus ita spoliauit, ut passim omnib⁹ ingressus vrbis & egressus pateret, æque ac si vicum pertransires, quos ego hic Fabios, quos hic Camillos, & Marcellos, & Scipiones non aduocem? aut quid in ipsum Totilam Gotticamq; rabiem non detester? quæ vrbem eam, quæ caput orbis esset omnisque elegantiæ, & humanitatis parens tam fœdo exitu euerterit.

De Ioanne Andrea Lamponiano.

NESCIAS certe an vllum aliud exemplum literarum monimenta secum referant par Ioannis Andreæ Lamponiani Mediolanensis ciuis, qui tantum irę odioque indulsit in Galeatium Sfortiam Mediolanensium ducem, quod sibi haud satis fauisset, in ea rerũ difficultate, quæ illi erat cum Episcopo comensi Branda nomine, ut furore præceps tribus additis comitibus ipsum principem ausus sit in diui Stephani templo dum sacris interesset aggredi, nullisque id spectantibus interficere, quem ubi postea principis lictores insecuti in ipso templo vulneribus peterent, exclamabat petite, inquam, me & confodite sic enim perlibenter morior.

De Stephano vj. Pontifice.

INVITVS sanè transeo à profanis hominibus ad eos viros, qui christianis sacris imbuti iræ odioque adeo indulserint, vt Pontifices ipsi in cadauera pontificum iampridem sepulta incredibili acerbitate sæuierint. sed tamen Stephani vj. factum ita literarum monimentis celebre traditum est, ut iam taceri à me non possit. ipse enim Stephanus Pont. adeo Formosi pontificis odio flagrauit, vt eius cadauer effodiendum curarit, digitosque manuum absciderit, quos in amnem tyberim proiecerit, quin etiam eius omnia acta ita rescissa voluit, ut eum ex albo pontificum sublatum vellet.

De Paccia familia Florentinorum.

PAR libenter sanè transissem ad ea iræ, & odij exempla in quibus sacrorum mentio nulla haberetur, nisi pacciæ familiæ grauissimũ, acerbissimumque facinus, quod patrum nostrorum memoria Florentię gestum est, occurreret, qua tempestate Ioannes Paccius sic in mediceos exarsit odio, ut ausus sit in diuæ Reparatæ templo Laurentium & fratrem mediceos, quũ sacris sacerdos litaret ferro petere: quorum alterum interfecerit, alterum acerime uulnerarit dum in sacrarium fugeret, sed tamen paccius ipse Ioannes pænas meritas luerit: quamuis dignus, ut nominis eius nullus unquam meminisset.

De Mario Placentino.

ABSTINEBO iam nunc à rerum sacrarum commemoratione, idque perlibenter faciam, si Marij Placentini sacri alioqus viri uecordi animo

conceptum

conceptum facinus memoriæ postremo mandauero, qui ætate nostra Adrianum pontificem nefandiss. odio prosecutus diutius eum è cubiculo prodeuntem frustra quum expectasset ira odioque in se unum inflammatus, se ipsum tandem interfecerit ad illius ianuam, ueritus ut opinor id rescisset, quod cum alijs communicarat, acerbissimas pœnas daret odij tam iniqui & impij.

De Auaricia. Cap. IIII.

QVAM, quantamue dicam esse auariciam, quæ certè non corpora solum hominum, sed animos maxime inficiat. hæc igitur alieni appetens quû semel inuaserit animos tanta talisque est, ut non modo unum, aut alterum sed ad patriam ipsam, & Remp. opprimat, nihilq; sancti nihilque pij relinquat. caueant igitur mortales omni studio cum à reliquis uicijs, tum uero ab hac una cupiditate, quæ secum omnia in unum trahat, & perdat.

De Rodulpho Imperatore.

PIGET certe me si quando in præstantissimi alicuius uiri mentionem, qui omne laude dignus esse censeatur, inciderim, ut eius quoque uitia quædam referrenda mihi sint, & tamen Rodulphi Auspurgensis non possum non hic repetere auaritiam (si modo hoc nomine mihi notandus est) qui inter Germaniæ principes præcipuum sibi uendicet locum, qui Auspurgi comes haud sane loci celebris, tantum militari laude excelluit, ut magnum, amplissimumque principatum in hunc usque diem posteris suis reliquerit, qui quater & decies collatis signis cum hostibus suis uictor semper euaserit. Ottocarum Boemiæ Regem uictum acie in deditionem memorabili astu acceperit, pacis quoque artibus adeò insignis ut nescias, quem illi præponas, & tamen non desunt qui hunc auaritia laborasse scribant quoniam Luchinum uicecomitem eiusque heredes Mediolano, Cisalpinæq; Galliæ præfecerit, quodq; Hetruriæ urbis aliquot libertate donarit, magis id non prohibente Honorio pont. quam factum laudante, quod utinam beneficium uniuersa Italia tunc accepisset, hodieque retineret, pecunia etiam ingenti persoluta.

De Petro Castulonensi Rege.

NON indignabuntur reor Hispaniæ si Petrum Castulonensem Regem non modo auariciæ crimine sed Impietatis accusauero, qui ad Mahomadum Bethicæ Regem profectus, ut cum aduersus hostes suos adhorta-

retur

retur ad opem sibi ferendam, tantum abfuit à retinenda beneficij præstiti memoria, ut illum primus iaculo percusserit, aurumque eius omne familiaribus adiuuantibus abstulerit, denique illum summa impietate, neglectoque omni humano fœdere interficiendum curarit.

De Superbia & impotentia. Cap. V.

De Laurentio Celso duce.

NEMO non ab superbia, & animi impotentia ortum dicet in Laurentio Celso filio, qui dux creatus est uiuente patre, qui ex re pater ad illum, cum salutandi gratia adiret, nunquam illi aperto capite occurrere uoluit quasi uerò patria autoritate indignum uideretur, filium salutare domi sedentem aperto capite. quod nec filius domi agens fortasse hoc plurimum exquirere debuisset, etiam si aliquid de sua dignitate adimi crederet. tandem uero, id adinuentũ est, ut Cornu suo dux crucem auream affigi in fronte iusserit, cui pater omnem honorem dicaret.

De oratore Veneto apud Iulium Pont. agentem.

AGEBAT penes Pontificem Iulium Venetus orator, singulari prudentia, & probitate uir, qui tamen cum grauius Venetum nomen laceraret Pont. de Imperioq; Veneto penitus à se euertendo minaretur, eo impotentiæ lapsus est, ut pont. ipsum uilem clericulum Venetorum opera euasurum diceret. quod superbe dictum usque adeo pontificis Iulij animum incendit, ut cameracense tandem fœdus initum sit, quo totius Imperij sui clade Veneti sint affecti.

EXTERNA.

De Sapore Persarum Rege.

HABET habebitque semper ipsa indomita superbia ex nimia felicitate aucta suas quasdam uires, quas nunquam laudaueris, id quod in Sapor persarum rege manifeste deprehensum est, qui Valerianum Romanum Imperatorem à se captum, ita penès se habuit, ut non modo canis loco eum haberet: sed si quando equum cõscenderet, eius tergo semper abuti uoluit, quo facilior in equum ascensus foret, cuius tantæ superbiæ pœnas mox luerit.

De

De Tamborlane Persarum Rege.

VSVS est Tamborlanes in Baiyseche Turcarum principe à se capto eodem superbiæ crimine, longe tamen acerbiore, qui non modo illum facile secum habuit, uerum inter captiuos habitum carceri tetro etiam inclusit, quem custodia eductum quũ equum ennscenderet prosternere sese illum iubebat, pedibusque suis terga illius premens equum ascendebat. ô effrenem superbiam, ô impotentes mortalium animos, quasi uero ita sibi persuadeant nunquàm quidpiam sibi tale contingere posse.

De perfidia. Cap. VI.

QVANTVM semper incommodi, quantumque mali secum afferat ipsa perfidia, quamque illa calamitosa funestaque humano sit generi, facile statim is intelliget, qui fidem ipsam uirtutum omnium alumnam, atque parentem, iustitiæque ipsius fundamentum societatemque omnem tolli penitus euertique cognouerit, discant igitur mortales quæso ab hac una ipsa in primis abhorrere, in qua tantum malorum lateat, ut reliqua omnia uitia huic uni conferri possint.

De Cretensium perfidia in Venetos.

FVERVNT olim Cretenses infames poetæ sui testimonio, tanquam mendaces forent, atq; utinã intra mendacij fines constitissent, nec perfidiã ipsam, quæ tamẽ in mẽdacijs hæreat amplexi in Venetos essent, qui ipsam insulam iampridem adepti, floridamque undique illam reddentes, ut etiã nobiles suos, & reliquos ciues in ipsam insulam transcribi sint passi, in summa pace & ocio eam regebant, quũ statim Cretenses ipsi in Venetum nomen perfidi ab eo desciscunt, Venetosque aliquot patritios partim interficiunt, partim in suum scelus asciscunt, quibus tamen postea (quantũ in ipsis fuit) minime postea pepercerint, quinetiam duodecim oratores Genuam miserint, qui ligures ipsos adhortarentur ad insulæ imperium recipiendum. donec tandem Venetis armis uicti, satis fœlice rerum cursu in hunc usque diem conquiescant, oblitescẽtibus penitus Venetis eorum iniuriam atque perfidiam.

De Iadretinorum perfidia.

EST Iadera hodie Dalmatiæ vrbs una princeps eius prouinciæ habita priscis quoque temporibus Romano florente Imperio satis florens,

quæ tamen postea Pannoniæ Regibus seruiens satis celebris haberetur, commutato imperio, Venetisque parens, iró oblita veteris sceptri septies tamen usa ingenti perfidia, Venetæ insignis bonitatis immemor rebellarit, qua tum in re, sic cum illis Veneti semper egerunt ut abolita tandem ueteri perfidia, multos iam annos ipsi summa fide, & charitate inseruiit.

EXTERNA.

De Manuele Imp.

QVANTVM sit in perfidia crimen Manuel secundus Impe. Const. facile docuerit Corradum imperatorem, & Ludouicum Francorum Regem Bosphorum traijcere intempestiue coegit, qui Hierosolymorum regnum stabilire contendebant, in quos Manuel ipse altero perfidiæ genere desæuijt, nam farinam laborantibus ipsis fame gypso plenam iniecit, qua ex re magna pars exercitus confecta ita concidit, ut quamplurimi ex christianis militibus nouo morbi genere conciderint.

De Michaele Palæologo imperator.

NAE minore perfidia laborauit Michael Palęologus Imp. Byzantius qua in Balduini filios sibi creditos usus est, nam recepto à se Byzantio quũ in Adrianopoli Imperatoris Balduini seruarentur filij, eos omnes occidi iussit, quamuis tutellam eorum à patre relictam gereret, qua ex re nemini non ipsum odio grauiss. semper habuit.

De vi, ac seditione Cap. VII.

FACTVRVS ne operæpretium sim, si cum de ui ac seditione agendum hac in parte sit à primordio vrbis cœperim haud satis scio. illud certe Deo optimo maximo Veneti sese debere fatebuntur, quibus & reliqui gratulari in primis possint, quod ipsa uis, ac seditio tantum per ea tempora uiguerit, quum apud Heracliam, aut Methamaucum Venetorum Ducum nomina tunc florerent.

De Theodato Duce Methamaucem.

FVERE quidẽ alij, ante hunc magistri militiæ nomine qui dignitate annua Venetiæ ipsi, præessent uniuersæ, quorum exitum nequaquam hic referre cousilium fuit, nec res ab his gestas commemorare, exordiar igitur à Theodato Methamaucensi duce, qui concordi omnium ordinũ cõsensu dux apud Methamaucum dictus, tredecim annos cum innocenter in primis

mis imperasset dum Brundulum oppidum munire summopere studet, à Galla circumuentus uiro primarij nominis ea tempestate principatu extrudirus, utroque lumine ab eodem captus.

De Galla Duce.

DEBVERAT certe dux hic interfecto Theodato huiusmodi euentum, quem & passus est expectare, siquidē anno expleto & mensibus duobus tyrannidi suæ unanimi Venerorum omnium consensu deiectus imperio, captusque & ipse oculis priuatur.

De Dominico Monegario Duce.

INVALVERAT iam in ipsis Heracliç Methamaucique principibus mos peximus, ut ipsos principes tamquam nimis uiolentos principatu extruderent; nec hoc facinore contenti iam unum ex his trucidauerant, duos reliquos oculis priuarant, cum suffecto illi Dominico Monegario duobus tribunis additis, qui illi perpetuo assisterent, quinto etiam post anno excæcarunt, ut mirum prope, ac incredibile dictu sit, superfuisse homines, qui talem dignitatem appeterent.

EXTERNA.

De Romanis in Leonem tertium Pont.

NEQVAQVAM mihi deerant prouinciarum extra Italiam exempla huic in primis opportuna loco, sed quoniam Italia nos ad se trahit memorabili in sacrosanctum Pon. facinore, quum Leo tertius summus Pon. Romæ creatus omnique uirtute insignis Pasqualis primicerij, Campuli presbyteri factiosorum hominum conspiratione interceptus est, atque ita oppressus, ut affectum ipsum Leonem grauissimis omnibus malis carceri quoque incluserint, qui postea Caroli magni interuentu tandem liberatus, cum iureiurando publicè sese obstrinxisset Leo minime se conscium esse eorum criminum, quæ sibi obiecissent, quare recepto pontificatu ita se postea gessit, ut ne inimicos ipsos quidem ulcisci uellet, & religionem christianam quoad eius fieri posset sanctam, piamque magis redderet. Vnde meritò inter diuos nostrates hodie colantur.

De Romanis in Gelasium Pont.

QVI res gestas literarum munimentis tradidere, ex quo Romana maiestas imperij concidit, Romani populi ferociam in Pontifices ipsos, atq; insolentiam frequenter recensuere, ut maxime admirari possis, quomodo hæc mala exorirentur in ea vrbe, ubi Pontifices max. rerum potirentur, qui pietatem ueramque religionem secum præferrent. quare quod Gelasio Pont. contigit, quis non maxime accuset? quod eum Frangipanes fratres Cincius, & Leo eodem die, quo creatus est Pont. acerbissimis malis affecere? nam, & calcibus & pugnis in eum minime temperarunt, calcaribusque insuper suis illum penè oppressere, in conclaui denique ipso sic stratum traxere, ut uix spiritus illi superfuerit, nec minore acerbitate in reliquum Cardinalium collegium usi sunt.

De Bononiensibus.

SVPERERANT adhuc non pauca populi Romani exempla, quibus ille in suos Pont. frequentius sit usus, cæterum nunc his relictis ad Bononienses ipsos transibimus, qui famuli cuiusdam lanij insaniam secuti, grauem sedicionem in ea ciuitate in integrum annum exercuere, quo anno Ioannes vigesimus tertius pontificatum administrabat, ueruntamen nobiles, & qui de patriæ suæ libertate melius sentirent, coeūtes in unum, & Lanium ipsum expulerunt, & Mangolinum alterum factionis principem interemerunt, ueraque libertate recepta rem omnem Bononiensem fœlicius composuere.

De temeritate. Cap. VIII.

EST quidem temeritas hæc ipsa, de qua nunc mihi agendum sit, grauem uiolentumque inter mortales malum, quæ subito correpta incursu, neque sese, neque alios unquam respiciat curemus igitur subitum hunc in homine furorem, ne repentino ictu perculsi in grauissima quæque facinora prolabamur, unde nō facilis sit receptus, id quod Mauricius Ioannis Ducis Veneti filius, uel hoc loco facile declarauerit, qui impius adolescens Gradum missus impij patris imperio functus non modo Gradum facile recepit, uerum etiā Fortunatū Patriarcham temerario ausu ex altiore turri præcipitem dedit, quo graui facinore perpetrato pater, & filius in exilium acti, penas meritas sui sceleris persoluere.

De

De Saladino principe longe clarissi.

Non habet certe Maumethes inter suos principes Saladino clariorem, qui audito christianorum principum apparatu ingenti, quo Hierosolyma ipsa recipienda essent, non dubitauit priuati habitu post habito regio solio Gallias ipsas, & Germaniam, adde etiam & Hispanias obire, quæ quum omnia accuratius lustrasset, ad suos incolumis reddit. quod certe facinus nemo dicere posit non plenum temeritatis fuisse, si quis tamen Saladinum ipsum rectè satis æstimet,

De Alberto Brandolino.

Sedebat ad Carauagium Francisc. Sfortia Mediolanensium Imperator contra Venetos, quum hic Albertus omni contentione Michaelem Attendulum Imperatorem, & reliqui Veneti exercitus principes persuadere nitebatur, vt Carauagio à Sforzia obsesso omnino opem ferre vellent, à qua sententia quum ferè omnes aborrebant, sed ille hoc vnum precipue sibi placere pertinaciter perseuerans, coloni tandem habitu vuamq; secum venalem ferrens, non dubitauit in Sfortiæ castra transire, omniaq; secum diligenter expendese, & ad suos incolumis reuerti. probato igitur eius consilio, dum Carauagium ab obsidione liberare contendunt, præliоque Sfortiæ congresi memorabili eius ętatis pugna superantur Veneti, quæ adhuc prouerbij loco constat, vt meritò inter temeraria facinora Brandolinum hunc vnom numerari posit.

De Iacobo Paccio Florentino,

Superat omnem temeritatem sæuissimum facinus Iacobi Paccij in medicеos, vt iam impietatem illius in primis etiam accusas, qui non contentus Mediceos de medio tollere geminos fratres Laurentium & Iulianum obtruncare nequaquàm veritus sit, quando intra templi septa quũ sacris litarent alterum iugulauerit, alterum graui vulnere affecerit, qui mox fugiens, captusque à persequentibus grauis, mox temeritatis suæ pœnas luerit.

Quantum

Quantum valet error. Cap. IX.

De errore in Carolum Zenum.

NEMO vnquàm dubitauerit temeritati proximum errorem esse, qui si animos nostros inuaserit, vt cæci dubijque in rebus agendis videamur cum publice tum priuatim vitæ mortalium plurimum obfuerit, quare diligentiam semper etiam in re minima adhibebit ille, quando ex minimo quoque errato grauissima detrimenta gignantur: id quod in Carolo Zeno rectè sanè approbatum sit, qui cum Franciscum Cararium in Gallia Cisalpina agentem, pulsum à vicecomitibus quadringentis aureis adiuuisset, unde facile redditum non multo post sit adeptus, illeque Carolo postea in patriam reuertenti eos reddidisset, ministri culpa factum est, vt nihil ille in comentarios Cararij retulerit de numis superius à Carolo mutuatis, qui liber mox Venet. perlatus post pulsum Patauio Cararium, dedit maleuolis ansam opinandi corruptum esse hac pæcunia Carolum à Carario. quũ verò grauiter animaduerti placuisset in eos, qui ab illo pæcuniam accepissent, nec causam acceptæ pecuniæ publicæ apud magistratum profiterentur graui pæna afficientur. Carolus ipse nequaquam sibi conscius alicuius sui erroris nihil omnino retulit penes magistratum, qua ex re non multo post accusatus, magnoque errore denique actũ, vt & procuratoris illi dignitas abrogaretur, & in carcere biennium esset, numerata pecunia, quam apparebat illum ab ipso Carrario accepisse veluti dono.

De Antonio Grimano, qui postea dux fuit.

NIHIL certè est magis admirabile, nihil quod maiorem admirationem posteritati afferat, quàm quod clarissimum virum Antonium Grimanum maritimæ rei Imperatorem redactum in ordinem nos uidimus. deinde abrogata illi procuratoria dignitate perpetuo etiam exilio mulctatum, quem tamen non multo post patriæ limitibus restituere, atque ei procuratoriam dignitatem addidere postremo vero legitimis etiam suffragijs principem renunciauere, qui certè si diutius vixisset bonitatis suæ monimentum posteris ampliss. reliquisset.

EXTERNA.

De Turonibus.

NON possis non vehementer admirari, quod apud turones euenisse constat, in foribus enim cuiusdam sacelli quum impositum esset cadauer

cuiusdam

cuiusdam latronis, vulgò illud summa quadam pietate coleretur fortè ita accidit, quod Martinus tunc superstes ibi adesset, qui re satis explorate co, gnita, nequid erroris subesset Deum precatus est, vt seriem omnem rei pa tefaceret, statimque vox de celo audita latronis suspendio necati ibi iacere corpus sicque exeso cadauere dissipatoq; omnis falsæ superstitionis error sublatus est.

De Rainerio Neapoli.

Addam postremo, & illud Regis Legati Napolitani longe calamitosissimum exemplum, qui quum Neapolim obtineret, falsò suspicatus est ab Alphunso Rege vrbs capta esset, quod Aragonius miles per cunicu lum ingressus ipsi Rainerio sese ostentasset frequens, quare neglecto mœnium præsidio, in arcem confugiens, vrbem ipsam hosti reliquit, Gallicis militibus vndique diffugientibus quum falso errore correcti sibi persuasissent Rege discedente nihil iam superesse spei.

De Vltione. Cap. X.

Invitus certè inuerti stylum aduersus veteres Venetos duces Methamaucenses, quorum vitio, & assidua nimis, & grauis mihi semper est visa, qua in parte immortali Deo vere optimo maximo ingentes sępe gratias ago, quod in Rialtinis principibus reliquoque patricio ordine, nullum tale exemplum ad nostram usque ætatem inueniam præter vnum aut alterum in quo mihi immorandum in presetia sit.

De Orleo duce.

Vltio ipsa cum sæpe grauis molestaque sit, dignaque infamia summa, quæque certe ab omnibus iure accusanda sit, nescio tamen quo pacto in Orleo Heracliensi duce meritò ab omnibus accusabitur, qui optime meritus de Veneto nomine post receptam à Langobardis Rauennam suoque Hexarcho traditam auspicio ductuque suo, postque Aquilegiensem Patriarcham à Grado reiectum, exorto interim ciuili bello inter ipsos heraclienses vndecimo post imperij sui anno mensibusque quinque ab ipsis heracliensibus obtruncatur.

De Theodato Methamaucensi.

Nae magis felix theodatus Matamaucensis dux primus haberi potest, qui & ipse optime meritus de Venetis tertium decimum post annum

num ſui principatus Brundulo extruendo vacat captus à Gallia excæcatur.

De Gallo duce.

QVIS non hunc, qui Theodato ſuffectus eſt dignum duxerit eadem pœna eodemque ſupplicio, quo Theodatum ducem ipſemet affecerit? merito igitur vix anno principatus ſui exacto, imperio deijcitur oculiſque priuatus, non multo poſt moritur.

De Dominico Monegario duce.

INFELIX certe fatum, peſsimumque ſydus dominici Monegarij principis fuiſſe nemo nō dixerit, qui quinto poſt Imperij ſui anno, quum duo tribuni annui additi illi eſſent, vt nihil ille per ſe decernere in quenquam poſſet, tamen & ipſe à Methamaucenſibus honore, & oculis priuatur.

De Petro Candiano duce.

ACCVSARI Methamaucenſes facile, & ipſi poterunt, qui tamen ſuorum principum cæde contenti, non vltra amplius in eorum cadauera ſæuierunt. ſed quis quæſo Venetorum acerbitate in Petrum Candianum ducem ſatis vnquam laudet? quem principatu pulſum quintum decimum poſt annum incenſaque ſimul ducaria æde eum. d. Marci templo fugientem cum paruulo filio, ſupplicantem etiam, vt ipſi ſaltem parcerent puero cum coniuge ipſa, & filio interemerunt, inuentumq́; eius cadauer in macellum uſque pertraxere, membratimque laceratum canibus tradidere.

EXTERNA.

De Iuſtiniano ij. Imperatore.

HABERET forſitam Iuſtinianus Imperator ſecundus Conſtantinopolitanus iuſtas ultionis cauſas in leontium, & reliquos coniuratos, qui illi Imperatoriam dignitatem admiſſent, naſumque abſcidiſſent, niſi grauius multo in eos animaduertiſſet, quippe qui domum reuerſus, iterumque Imperij faſtigium adeptus quotienſcunque naſum emunget ex coniuratis unum, quorum multos in carcere aſſeruabat, iubebat occidi.

De Sancio Castulonensi comite.

QVOMODO vero sancium Castulonensem principem excusare iupoterimus, qui matrem ipsam ab Arabe principe amatam eodem veneno poculo mori coegit? quod sibi genitrix ipsa ebibendum porrexerat, optabat enim illa filium mori, vt liberius in re Venerea vacare cum illo posset, mortuo filio.

De Bellisarij exercitu in vrbe Roma.

NVNQVAM accusari grauius merito poterunt Bellisarij milite quis Romam urbem eo imperante obsidebant aduersus Gothos, relictum Canonem præfectum ab eodem, qui in Siciliam necessitate cogente profectus erat, interemerunt, qui Canon insigni auaritia, ut sibi stipendia intercipieret, ad seq; transferret, frumenta coemebat, quę quotidie aucto precio illis uenderet, quod cum sępius faceret, re ab his explorata iure quodam suo auaritia in nimis graue, in præfecto ulti sunt, eius acerbiore fato.

Dicta improba aut facta scelerata. Cap. XI.

De Petro Candiano duce.

EXOANDAE certè à Petro Candiano ducis filio, cuius facinus nemo vnquàm probet, qui ascitus à patre in principatum comes, multa in illum tentauit, ut eum Imperio deieceret, solusque rebus præesset, quod cum sępius Venetus populus animaduertisset, iure optimo filium in exilium egere, ut pater incolumis domi ageret, filiusque sui sceleris pænas absens penderet.

De Petro Laurentij Celsi ducis.

CVM hoc homine nescio quo pacto te geres, qui principem filium nunquam æquo animo adire salutandi causa poterat, quod grauiter ferret se patrem iam senio grauem ad nouum exemplum cogi, ut aperto capite filio occurreret, qua re tandem à filio animanduersa, prudenter sanè excogitauit, ut pileo suo crux aurea imponeretur, quam uisam pater non grauatè salutaret, quam crucem ad hunc usque diem principes retenеant.

EXTERNA.

De Henrico Henrici III. Imperatoris filio.

NOLLEM certe hac ipsa in parte tam scelerata exempla prodere, ut parricidia quoque hoc in loco mihi perstringenda essent. siquidem hæc mihi grauiora uidentur, quã ut inter hæc dictorum factorumque improbe exempla annumerari queant, ut quumque tamen sit, non poteris non planè Henricum Henrici Imperatoris filium grauiter accusare, & acerbe, quod patrem suum Imperatorem non solum imperio deiecerit, uerunetiam illum fugientem filij uim, Leodij diutius obsessum maturius mori tandem coegerit, quum tãtam præ nimio dolore acerbitatem filij ferre æquo animo non posset.

De Ludouico Ludouici Bauariæ Ducis filij.

ACCEDET ad superius exemplum illi fere par Ludouici Bauari Ducis filij, qui imperij auidus nec paternæ maiestatis memor, patrem ipsum omni arte principatu deturbare conatus, ipsum graui obsidione oppressum mori miserabili fato coegit, ut sibi Imperium Bauariæ celerius morte patris demandaretur.

De Michaele Constant. Imperatore.

HIC Nicephori filius Constantinopolitani principis, & ipse quum Alexio in patrem coniuratione inita, si uictores ex prælio redijssent deiecto patre perperium ipsi obtinerent, sorte ita plane accidit, ut ad dyrrachium à Guiscardo Duce ipse interficeretur cum Alexio, sicque cogitati sceleris iustißimas pœnas luit.

De

De mortibus non vulgaribus. Cap. XII.

De Andrea Dandulo præfecto rei maritimæ.

GRASSATVR ea tempestate graue cum Genuensibus bellum, quo tempore Reip. Petrus Gradonicus præerat Dux, electus igitur Andreas Dandulo classis Venetæ præfectus cū Carolo, spectabat quotidie ad Corcyram nigram, quidnam Genuensium classis moliretur, tandem uerò adueniente hoste congressus cum eo ligustica arte fortissime diu pugnans uincitur, & capitur, Genuamque captiuus cum traheretur tanto animi dolore affectus traditur, ut impacto triremi capite sæpius antequā Genuam ingrederetur animam exhalarit.

De Orsato Iustiniano.

QVANTVM laboris, quantúmve doloris exhauserit Orsatus Iustinianus maritimæ rei Imperator, uel hoc ipsum mortis genus acerbissimū declarauerit, quippe qui mythilenem cum classe profectus, quū urbem ipsam magno animo inuasisset, acrique prælio oppugnasset, uix tamen ab oppugnatione repulsus, usqueadeo grauiter rem tulit, ut Methonem quū primum attigisset in littusq; descendisset, mœrore animi affectus in ipso Methones ingressu supremum obierit diem.

De Hiadano Gritto, & Petro Mocenico.

QVOS animos quósve spiritus erga patriam prætulerint hi duo rei naualis imperatores haud facile dixeris, nam Hiadanus Grittus iam senio confectus, morboque insuper inter nauigandum grauatus non dubitauit amnem Bolianū ingredi, ut obsessæ Scodræ opem ferret, quem cœli grauitate grauem in primis esse non nesciuerat. Nec minus Petrus Mocenicus, cui ipse Hiadanus successor datus erat, ueritus est ad eum nauigare, quem aliter in Peloponneso expectare poterat. quare uterque contracto grauiss. morbo non multo post decesserit, tametsi Petrus aliquanto me-

liore fortuna usus domum profectus duxque declaratus, & ipse diem non multo post extremum clauserit.

EXTERNA.

De Theodorico Ostrogotorum Rege.

IVRE quidem optimo Theodoricus Ostrogotorum Rex hac in parte principem sibi uendicabit locum, qui quũ Symachum, & Boetium iniustissimè iussit occidi, merito assecutus est, ut quũ in cœna piscis ingentis caput appositum illi esset, constanter sibi uidere uisus est Symachi caput in labro piscis cultro sibi minantis int ritum, quo spectaculo territus, morboque statim grauatus ob scelesti sui facinoris memoriam, non multo post tremens semper expirauit.

De Arrio heresiarcha.

ECQVIS non libentissimè Arrij mortem Heresiarchæ retulerit, qui Constantinopoli agens dum se sceleratissimamque suam sententiam tueri studet contra Alexandrinum Pontificem catholicè sentiẽtem ventrem leuaturus intra cellam prodigioso plane exitu intestina omnia moriens effuderit. nec defuere tamen, qui diu postea nefariam hanc perditiss. hominis sententiam summa contentione defenderent.

De septem dormientibus.

IMPONENT finem septem, qui dicuntur dormientes, atque hoc propter nouum mortis genus, quam longiori somnio similiorem dixeris, qui apud Turonas agentes, uitæ innocentia clari christianæ pietatis cũ Martino Pontifice studiosi sectatores, quodam die dum sacris interessent, posteaquam Martinus ipse decessisset, multos iam antea annos summoq; pietatis cultu cum Aicardo Abbate uitam transegissent, litatorio sacro perfuncti omnes emisso spiritu oculos clausere, ut quũ omni carerent sensu, uno, eodemque monimento positi, ueluti cœlestia numina in hunc usque diem colantur.

De

De cupiditate vitæ. Cap. XII.

De Henrico Dandulo, qui postea dux fuit.

Abbvit certè iusta diu uiuendi cupiditas Henrico Dandulo, qui legatus ad Manuelem Imperatorem missus cuius iussu luminibus planè priuatus est, candente lamina ærea eius oculis obiecta, quam intueri continuo cogeretur, qui postea domum reuersus tanto accepto incommodo, princeps à quadraginta uiris declaratus est, in locũ Aurei mastropetri uita functi, qui tamen ita se gessit toto uitæ suæ tempore, ut Venetum nomen recepta Iadera Græciæque Imperio parto, Cretaque insula dono accepta, quam in hunc usque diem retineamus, quũ iam ingrauescente ætate uiuere diutius non posset, dignus tamen uideri posset, qui ad Veneti nominis gloriam & laudem longius uitæ spatio adijceret.

De Carolo Zeno.

Fvere in Carolo Zeno, quod sæpius repetierimus innumeræ præclaræque animi dotes, quas alijs in locis iam sæpius explicauimus, qui tamen & ipse diutius uitam protrahere semper optauit, nam amisso Iacobo filio natu maiore, cum filium reliquisset Iacobi nomine ad maiorem animi sui uoluptatem Raimerium appellari iussit, moxq; cum filijs reliquis, & nepotibus ita uixit, ut semper iucundissime illis uteretur, quã ex re factum est, ut post annum quartum, & octuagesimum incolumis non multo post, fato naturæque concesserit, magno uirtutis summæ exemplo post se relicto.

De Francisco Foscaro Duce.

Qvis nesciat in Francisco Foscaro toties priuatim uaria fortuna affecto, summam fuisse uiuendi cupiditatem, qui nunquam adduci potuit, ut Ducis dignitatem publico nomine donaret, ut tandem coactus é ducario discedere, adiuuante uxore frustra tamen superuiuere diutius optarit.

FINIS.

Ea eſt impreſſorum incuria, vt omnibus eorum erratis tollendis ſexcenti Argi uix ſufficerent. Nec tamen inficias ierim, plurima ob exemplar obſcuruis deſcriptum ſubrepſiſſe, quorum nonnulla annotauimus, alia verò, quæ diligentem lectorem minime offendere poſſent, omiſimus.

ERRATA

primus numerus cartarum ſecundus verſ.

diſſidentes	Car. 8	19	francicis	45	9
aſſequutus	20	25	expungendus punctus	46	5
grauı	14	10	tota	86	39
Alexandrinum	14	27	afferere	48	17
quinimo	14	22	quadriuiges	52	23
annulo	25	8	Iaderenſes	52	29
imperii	25	25	Hiſtriæ		
Curcilacum forte legendum	25	27	expunge omni	54	29
iniuriam	26	2	francici	54	29
ſextum	26	33	concederint	84	16
gregorij	27	4	pater	120	7
nemorum	27	8	miuriç	120	9
infimæ	27	9	preſtare	125	40
noſtris	20	34	triplicis	170	27
principis And. expungēdus punctus 21 30			redemptorem	146	22
			Vlpio	247	20
phanum	24	27	Caietam	248	30
marciana	24	34	Chalcedenſibus	250	6
miraculorum	28	primo	preclaræ	269	32
terræ	28	27	ductu	275	27
tunc	30	28	Iam	272	28
tres	32	25	ducem	293	25
terrę	34	7	[illegible]	[illegible]	
omnimo	35	30			
ſextadecima	38	24	Saluerunt	223	33
deduxerant	38	27	inſinu	247	6
ſeſſus	38	27	frequentis	254	28
Maclodium	41	8	recepta	255	3
germanos	42	40	ſi naſus	259	20

Venetijs, apud Nicolaum Tridentinum.

99 945586